Zgodovinski arhiv Ljubljana
Gradivo in razprave 17

FRANCE ŠTUKL

KNJIGA HIŠ V ŠKOFJI LOKI III.

STARA LOKA IN NJENE HIŠE

2. 9470,03

Zgodovinski arhiv Ljubljana

Gradivo in razprave 17

France Štukl

KNJIGA HIŠ V ŠKOFJI LOKI III.
STARA LOKA IN NJENE HIŠE

Ljubljana - Škofja Loka 1996

France Štukl
Knjiga hiš v Škofji Loki III.
Stara Loka in njene hiše

Izdal in založil:	Zgodovinski arhiv Ljubljana
Zanj odgovarja:	Janez Kopač
Lektoriranje:	Mija Mravlja
Prevod v nemščino:	Niko Hudelja
Prevod v angleščino:	Katarina Kobilica
Izdelava indeksov:	Mija Mravlja
Oblikovanje:	Jože Suhadolnik
Fotografije:	Tomaž Lunder - Studio Grad
Katastrski skici:	Janko Černe
Računalniški prelom:	Uroš Čuden, MEDIT d.o.o.
Naklada:	600 izvodov
Tisk:	Skušek

Finančna sredstva so zagotovili Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, Občina Škofja Loka, Območna obrtna zbornica Škofja Loka, Gorenjska banka Kranj, d.d., p.e. Škofja Loka, Lokateks d.o.o., Škofja Loka, Peter Grašič, Stara Loka, izdelovanje predmetov iz plastičnih mas in orodjarstvo s.p., Alpetour THP Škofja Loka, Andrej Krajnik. 32252/17

Vse pravice so pridržane. Reproduciranje, fotokopiranje ali vključevanje v elektronske informacijske sisteme ni dovoljeno brez založnikovega in avtorjevega dovoljenja.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4 Škofja Loka)

ŠTUKL, France
Knjiga hiš v Škofji Loki 3, Stara Loka in njene hiše / France Štukl ; [prevod v nemščino Niko Hudelja, prevod v angleščino Katarina Kobilica ; izdelava indeksov Mija Mravlja ; fotografije Tomaž Lunder ; katastrski skici Janko Černe]. - Ljubljana ; Zgodovinski arhiv, 1996. - (Gradivo in razprave / Zgodovinski arhiv Ljubljana ; 17)

ISBN 961-90054-9-X

63324672

OSREDNJA KNJIŽNICA

Na naslovni strani ovitka: Sosedje vasi Stara Loka se z votivno sliko in mašo pri Svetem Florjanu zahvaljujejo in priporočajo, da jih je obvaroval pred strašnim požarom 30. maja 1782, ko je v Stari Loki pogorelo 42 hiš. Votivna podoba je v Loškem muzeju.
Na hrbtni strani ovitka: Beneschova podoba Stare Loke iz konca prejšnjega stoletja. Župna cerkev, grad in Strahlov grb.
Po stari fotografski plošči v ZAL, Enoti za Škofjo Loko.

Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije št. 415-421/96 - mb/sp z dne 17. 6. 1996 šteje publikacija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

VSEBINA

PREDGOVOR 1
VIRI IN LITERATURA 2
ŽUPNIJSKI ARHIV NA FARI IN V NADŠKOFIJSKEM ARHIVU V LJUBLJANI 2
MEMORABILIA 7
STRAHLOVA ZAPUŠČINA V ARHIVU REPUBLIKE SLOVENIJE V LJUBLJANI 11
ZEMLJIŠKA KNJIGA 13
ARHIV ŽUPANSTVA OBČINE STARA LOKA 20
ARHIV KRAJEVNEGA LJUDSKEGA ODBORA STARA LOKA 1945-1949 20
ŽIVLJENJE IN DELOVANJE FRANC-A KS. KRAMERJA, POSLEDNJIČ KORARJA V LJUBLJANI, POPISANO OD NJEGA SAMEGA 21
POKORNOVA LOKA V DOMU IN SVETU 22
POKORNOVA ZAPUŠČINA V NADŠKOFIJSKEM ARHIVU V LJUBLJANI 22
UPRAVNE ZADEVE 23
CERKVENE ZADEVE - ŽUPNIJA 28
ŠOLSKE ZADEVE 40
STARA ŽUPNIJSKA CERKEV 41
SEDANJA ŽUPNIJSKA CERKEV 46
KAPELA - KOSTNICA SV. LOVRENCA 55
KAPELICA MARIJE BREZMADEŽNE POD CERKVIJO 58
STAROLOŠKI NAGROBNIKI 61
NAGROBNIK FREISINŠKEGA ŠKOFA KONRADA V. (+1412) 61
NAGROBNIK VOLBENKA SCHWARZA Z ŽENAMA 62
NAGROBNIK JURIJA FEICHTINGERJA (+1583) 64
KORBINIJAN FÜRNPFEIL (1597-1657) 65
SIGISMUND FÜRNPFEIL (1602-1657) 66
GABRIJEL LUKANČIČ (1620-1683) 67
MARKS PETSCHOCHER (+1656) 68
JURIJ FRÜBERGER (+1666) 68
JERNEJ ŠTRUKL (+1633) 69
ANTON EGKER (1684-1727) 69
MAKSIMILIJAN ANTON PAUMGARTEN (1695-1778) 69
VILJEM GOTHOLD RASP 69
POKOPALIŠČE 71
STAROLOŠKA GRAŠČINA 77
STAROLOŠKI GRAŠČAKI 82
POSEST STAROLOŠKE GRAŠČINE 83
STRAHLI IN NJIHOVI PREDNIKI 85
STRAHLOVA ZBIRKA 87
STRAHLOVA VODNA NAPRAVA 92
VREDNOSTI STAROLOŠKIH POSESTI 93
LOŠKO GOSPOSTVO 94

STAROLOŠKO GOSPOSTVO 94
GOSPOSTVO EHRENAU, SV. DUH 95
CERKVENA POSEST 96
DRUŽABNO IN POLITIČNO ŽIVLJENJE 98
DREVESNICA 102
HRANILNICA IN POSOJILNICA V STARI LOKI,
REGISTRIRANA ZADRUGA Z OMEJENO ZAVEZO 1896-1947 103
GASILCI 104
NAVADE, OBIČAJI 104
VERSKO-POSVETNA OPRAVILA 105
ROMANJA 108
DAROVANJE ŽIVINSKIH FIGURIC 109
TRENTE 111
ALELUJA IN LOŠKA SMOJKA 115
LIK STAROLOČANA 116
HIŠE 118
POJASNILO ZA BRANJE 118
KRATICE 120
HIŠNE ŠTEVILKE 122
HIŠE, KI SO NEKOČ SPADALE V STARO LOKO
IN SO DANES V DRUGIH NASELJIH ALI ULICAH 216
SKLEPNE MISLI 237
SLOVENŠČINA V PRETEKLOSTI 259
POSKUS PRIKAZA URBANISTIČNE RASTI NASELJA 262
STAVBE IZ 16. STOLETJA (19 ENOT) 263
STAVBE IZ 17. STOLETJA (24 ENOT) 263
STAVBE IZ 18. STOLETJA (17 ENOT) 264
STAVBE IZ 19. STOLETJA (9 ENOT) 264
STAVBE, ZGRAJENE DO DRUGE SVETOVNE VOJNE (17 ENOT) 264
STAVBE, ZGRAJENE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI (93 ENOT) 264
ŠTEVILO STAVB, ZGRAJENIH V POSAMEZNIH STOLETJIH 264
PODLOŽNOST STAROLOŠKIH HIŠ 265
LOŠKO GOSPOSTVO (17 ENOT) 266
STAROLOŠKO GOSPOSTVO (28 ENOT) 266
SVETODUŠKO GOSPOSTVO (9 ENOT) 266
CERKVENA POSEST (13 ENOT) 266
STARA LOKA V ŠTEVILKAH 267
SUMMARY 269
ZUSAMMENFASSUNG 272
KAZALO KRAJEVNIH IN ZEMLJEPISNIH IMEN 279
OSEBNO KAZALO 287
KAZALO PRAVNIH OSEB 317
BELEŽKE, OPOMBE, POPRAVKI, SPREMEMBE 325

Pogled na Škofjo Loko s Hribca, v ozadju Stara Loka.
Kolorirana risba iz prve polovice 19. stoletja, Loški muzej.

Pogled na Staro Loko in Škofjo Loko iz smeri današnjega naselja Podlubnik. Levo podrta Rihtarjeva hiša. Cerkveni zvonik ima še zasilno streho po požaru leta 1817.
Kolorirana risba iz prve polovice 19. stoletja je v Loškem muzeju.

PREDGOVOR

Po objavi Knjige hiš v Škofji Loki I., Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave št. 4, Škofja Loka 1981, ki obsega loška predmestja, in Knjige hiš v Škofji Loki II., Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave št. 7, Škofja Loka 1984, kjer je obdelano mesto Loka, sem se odločil še za podobno obdelavo naselja Stara Loka. Kraju prav gotovo ne smemo reči vas. Stara Loka ni pravo mesto, predmestje ali trg. Zato je bil pri tem delu potreben nekoliko drugačen pristop kot pri mestnih in predmestnih hišah. Za loško gospostvo in mesto Škofjo Loko obstoji bogata literatura. Omenim naj le prispevke dr. Pavleta Blaznika, ki se navezujejo tudi na okolico mesta. Prav gotovo so pri Stari Loki uporabne vse njegove ugotovitve, saj je zgodovina Loke navezana na zgodovino Stare Loke. V Stari Loki je bil sedež loške župnije in to kar do začetka 19. stoletja. Naselja ne smemo enačiti z navadno kmečko vasjo. Stara Loka je bila farno središče tudi za mesto.

Ko sem skušal povezati svoje ugotovitve o starološki posesti z raziskavami dr. Pavleta Blaznika, sem naletel na nekatere težave in nejasnosti. Blaznik govori o imenu Altenlok, ki se pojavlja v urbarjih. Pod tem naslovom je naštel 30 hub v bavarskem in gadmarskem uradu. Prepričan je bil tudi o nekih napakah v urbarjih. Teren za te hube je razmejil od selških mestnih vrat na jugu do Veštra na zahodu.[1] Za ožjo vas bi po poznejših Blaznikovih zapisih šteli 17 gruntov leta 1291 oziroma 18 še leta 1501, zmanjšanih na 6 hub in 22 kajž leta 1754.[2] Odtujenost in drobljenje zemljiške posesti je bila na tem prostoru zelo velika. Statistika iz okrog leta 1817, ki se je našla v svetoduškem gospoščinskem arhivu, navaja takrat 11 gruntov, en polgrunt in 43 kajž.[3] Po analizi hiš je bilo teh gruntov v tistem času še deset. Vprašljiva je tudi razmejitev zemljiških enot med Faro in Binkljem. Slednje se pojavlja šele od 17. stoletja dalje. Dr. Blaznik je binkeljske hube lokaliziral po svoje do urbarja 1291. Žal je Blaznik zaključil svojo knjigo z letom 1803, s podržavljenjem gospostva. Obdobje fevdalnega sistema je trajalo še do leta 1848.

Odtujeno in nelokalizirano posest sem skušal najti v zemljiških knjigah. Še v posestnih listih za pripravo nove zemljiške knjige leta 1871 je navedena pripadnost zemljiške posesti različnim gospostvom. Tako ima vsaka posest zapisan svoj srednjeveški gospoščinski izvor. Kot sem navedel pozneje, se v ugotovitve dr. Blaznika nisem spuščal, ampak sem zajel Staro Loko kot knjigo hišnih posestnikov hiš, brez zemljiške posesti, samo z navedbami velikosti zemljiščnih enot. Te so bile hube - grunti in kajže - 1/3 grunta. Proti koncu

---

1 Pavle Blaznik, Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju, SAZU, Razprave II, Ljubljana 1953, str. 154-157.

2 Pavle Blaznik, Škofja Loka in Loško gospostvo (973-1803), Muzejsko društvo Škofja Loka 1973, str. 408-409. V nadaljevanju citirano Blaznik.

3 Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki, v nadaljevanju ZAL ŠKL, Graščina Ehrenau (Sv. Duh), fasc. E/4.

18. stoletja in še pozneje se pojavljajo hišarji. Rekli so jim tudi hišniki. Ti praviloma niso imeli posesti, razen majhne ohišnice. Grunti so imeli veliko strnjeno posest, kajžarji pa le ohišnico oziroma funkcionalno zemljišče. Njive in travniki se kajžarske posesti niso držali. Razprostirali so se v smeri Gorajt, Biž itd. zunaj okolice vasi, podobno kot pri "loških kmetih" v mestu. Ti zemljiški deli so nastali s krčenjem gozda, kar kažejo ledinska imena, npr. Gorajte. Tudi podložnost te zemljiške posesti je bila različna. Najboljše polje na jugu in zahodu vasi je bilo last starološke gospoščine in je na starih katastrih še navedeno kot Demšarjevo polje. Ta posest je prišla pod starološko gospostvo gotovo že zgodaj, vsaj v začetku 16. stoletja. Ostalo posest, ki je bila prvotno freisinška, sta po 17. stoletju pridobivala še svetoduško gospostvo in cerkvena posest.

O Fari so pred sto leti in več pisali župnika in dekana, Jernej Božič[4] in Franc Ksaver Kramer[5], ter starološki kaplan, poznejši besniški župnik in škofijski arhivar, Franc Pokorn.[6] Kolektivno delo je rokopisna starološka župnijska kronika.[7] Naj bo moj prispevek ponoven poskus inventure ob koncu tisočletja, saj ga Fara zasluži vsaj vsakih sto let.

VIRI IN LITERATURA

ŽUPNIJSKI ARHIV NA FARI IN V NADŠKOFIJSKEM ARHIVU V LJUBLJANI

Novejši župnijski arhiv je shranjen v župnišču v Stari Loki. Od starejšega gradiva, ki s podatki sega še v 18. stoletje, je tu le nekaj statusov animarum. Ostali starejši arhiv hranijo v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani, kamor je prišel zadnji del v novejšem času, za časa župnika Staneta Hribška, in pozneje, po letu 1981, za župnika in dekana Andreja Glavana.

Župnijski arhiv je doživljal zanimivo usodo. Ob prihodu dekana Kramerja

---

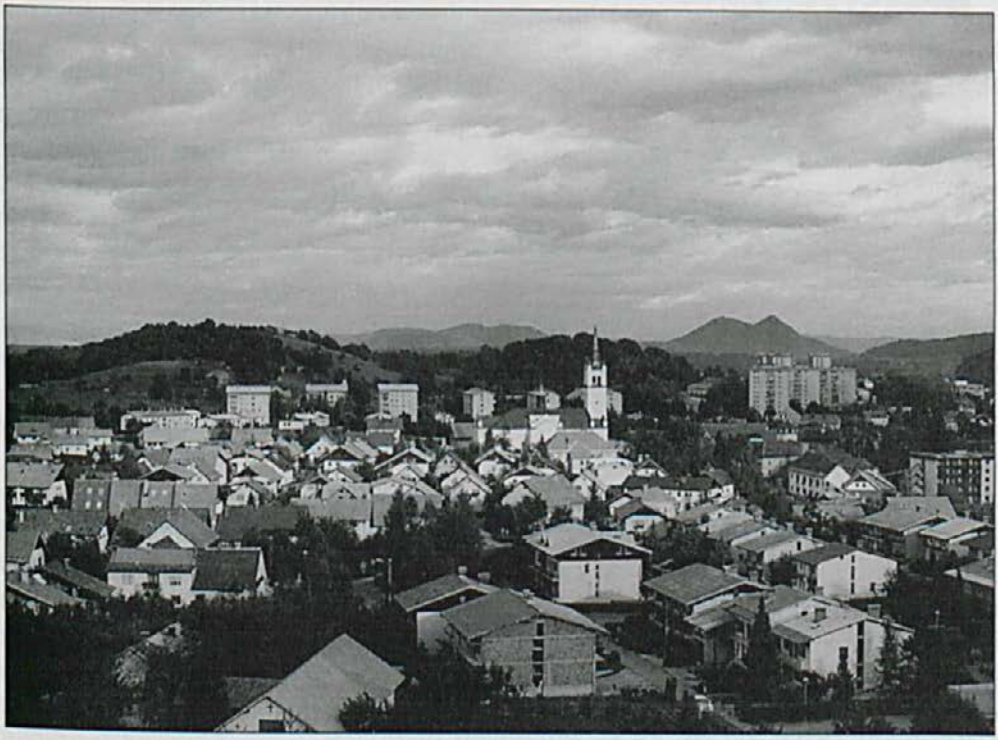
4 Nadškofijski arhiv Ljubljana, v nadaljevanju NŠKAL, župnija Stara Loka, knjige fasc. št. 5, stara oznaka Ž 576, Bartholme Boschitz, Memorabilia parochiae Altenlak... celoten naslov glej pozneje v tekstu, v nadaljevanju citirano Božič... Stara oznaka Ž pomeni iz zbirke dr. Žontarja.

5 Življenje in delovanje Franc-a Kramer-ja, poslednjič korarja v Ljubljani, popisano od njega samega. Po njegovi smrti na svitlo dal in dopolnil Karol Klun, stolni kanonik, dež in drž. poslanec, itd. Drobtinice 25 in 26, 1891 in 1892 in poseben odtis Ljubljana 1893. Naprej citirano Kramer.

6 Loka, krajepisno zgodovinska črtica, Spisal Fr. Pokorn, Dom in svet, Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo, uredil Frančišek P. Lampe, VII. letnik, v Ljubljani 1894, naprej Pokorn, DIS; NŠKAL, France Pokorn, Stara Loka, Besnica 1908, rokopis, Pokornova zapuščina, zgodovinski zapiski, fasc. 41, naprej Pokorn 1908. V tem fasciklu so tudi drugi Pokornovi rokopisni sestavki, ki jih citiram pozneje z drugačnimi začetnicami, da ne bo nesporazuma, da gre za isti rokopis. V fasciklu je več sestavkov. Žal Pokornova rokopisna zapuščina ni na enem mestu in je še pri njegovem osebnem fasciklu št. 212.

7 Župnijski arhiv v Stari Loki, Župnijska kronika; nastavljena je bila ob zidavi nove cerkve 1863, pa do danes. V nadaljevanju Kronika.

je bil del arhiva v treh velikih starih omarah, ki so bile "natlačene s starimi pismi ali listinami in vsakatero drugo plažo".[8] "Stale so pod župniško streho tri omare natlačene s starimi pismi in listinami, in mislil sem tukaj kaj zgodovinskega iztakniti; ali žal, našel sem tudi tukaj vse papirje od mišij in podgan, ki so v teh omarah svoje stanovanje in mlade imele, tako skleščene in zdrobljene, da smo jih morali zmetati na gnoj."[9] Dekan je za svoje potrebe potem iz stare kuhinje hitro preuredil "trden arhiv".[10] Kaj je vanj preložil, ni navedel.

Stara Loka, skrita med stolpnicami na Partizanski cesti (desno zgoraj), stolpiči v Groharjevem naselju (levo zgoraj) in novimi hišami na Fari in v Podlubniku (spredaj). Posneto iz stolpnice v Podlubniku.

Zgodovinar in arhivar Franc Komatar popisuje stanje arhivov sredi prejšnjega stoletja. Za Loko navaja kapucinskega, mestnega, cehovskega, arhiv domačije Šefert, freisinškega in farnega v Stari Loki. Arhiv gospostva je oblast s posebnim dopisom leta 1846 predala Kranjskemu zgodovinskemu društvu. Prevzem so izvedli leta 1851. Komatar potem našteva zvrsti arhivskega gra-

8 Kramer, str. 60.
9 Kramer, str. 72.
10 Kramer, str. 61.

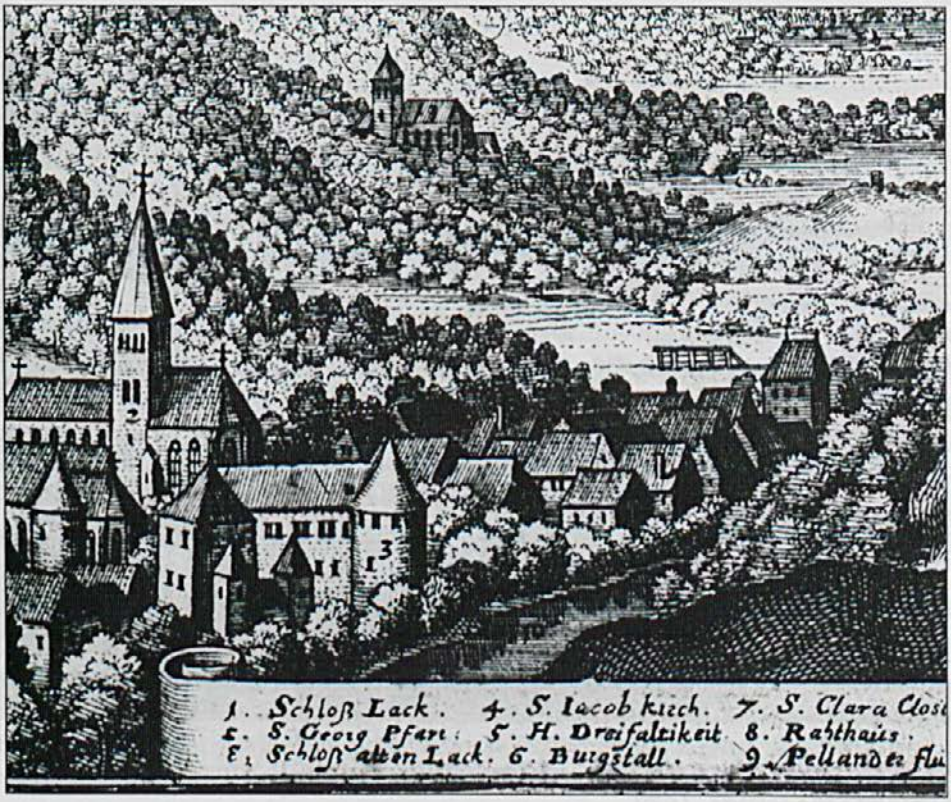
diva od originalnih listin do spisov. Navaja tudi jezik zapisov in pisce, ki so o tem gradivu poročali v Mitteilungen des historischen Vereins für Krain. Temu gradivu je mogoče danes slediti v Arhivu Republike Slovenije. Bolj zanimivo je za nas njegovo poročilo, da so pred okrog dvanajstimi leti (preračunano okrog leta 1848 ali 1849), poslali v predelavo v Terpinčevo papirnico 80 centov aktov. Nekaj gradiva o loški fari in cerkvi v Crngrobu so pod ceno takrat prodali starološkemu župniku. Ta je imel po Costovem poročilu župnijski arhiv shranjen na podstrešju stare cerkve, kjer so arhivalije trohnele. Ohranil je le Božičevo farno zgodovino iz leta 1824.[11] Koliko škode je nastalo na arhivskem gradivu med drugo svetovno vojno, nisem mogel ugotoviti. Celovški arhiv je za Gorenjsko ustanovil svojo podružnico v Kranju.[12] Vodil jo je dr. Josip Žontar. Ob nemškem odhodu so to gradivo prepeljali v Škofijski arhiv v Ljubljani. Še danes ima to gradivo v starejših popisih oznako Ž, kar pomeni, da je iz zbirke dr. Josipa Žontarja. Župnijski arhiv je veliko uporabljal starološki kaplan Franc Pokorn, ko je leta 1894 pisal krajepisno črtico Loka v Domu in svetu. Pred vojno je arhiv veliko pregledoval in uporabljal takratni kaplan in povojni starološki župnik, dr. Janez Veider. Po župnijskih virih je leta 1936 napisal Vodič po Crngrobu. V letih 1960 in 1961 sem pokojnega dr. Veidra večkrat obiskal v zvezi z njegovo bogato umetnostnozgodovinsko knjižnico. To so takrat uvrščali takoj za Steskovo in Stegenškovo. Župnik Janez Veider je med vojno doktoriral iz umetnostne zgodovine s temo Stara ljubljanska stolnica in je delo tudi objavil.[13] Leta 1936 je še kot starološki kaplan pričel pisati Topografijo starološke dekanije po že znanih vzorih Stegenška, Steleta in Marolta. Kot vir je uporabljal bogat župnijski arhiv. Rokopis so mu Nemci ob prihodu leta 1941 uničili. Po vojni, po nekajletnem zaporu ni imel več moči, da bi delo obnovil. Zanimivo je, da se je prav v loškem arhivu ohranil njegov dve strani dolg popis virov oziroma dokumentov o župnijskem arhivu. Tu našteva listine od leta 1448 naprej. V večini primerov je šlo za lepo ohranjene pergamentne listine s pečati iz voska in celo iz svinca. Kje je sedaj to gradivo, če je še ohranjeno, mi ni uspelo dognati. Nekatere arhivalije, ki jih citira v seznamu virov, sem našel v Nadškofijskem arhivu, npr. cerkvene račune od leta 1660 dalje, bogoslužni red iz 18. stoletja, koncept Božičeve Memorabilie, fundacijske knjige, knjigo rožnovenške bratovščine iz srede 17. stoletja in celo Pokornove ekscerpte, ki jih je ta delal verjetno še kot starološki kaplan v prvi polovici 90. let prejšnjega stoletja. Vse to gradivo se je ohranilo. Neznano kje pa sta dva srednjeveška rokopisna fragmenta, ki jih je datiral v sredo 15. stoletja. Mogoče bi jih lahko poistovetili z gradivom v listinski seriji arhiva v Nadškofijskem arhivu.

---

11 Franc Komatar, Verzeichnis der archivalischen Literatur Krains, Separatabdruck aus den "Mitteilungen des k. k. Archivrates", 1914, I. Band, 2. Heft, str. 3-4; Jože Žontar, Delovanje Centralne komisije za umetnostne in zgodovinske spomenike in Arhivskega sveta ter arhivi na Kranjskem, Arhivi, 11, 1988, št. 1-2, str. 22-26.

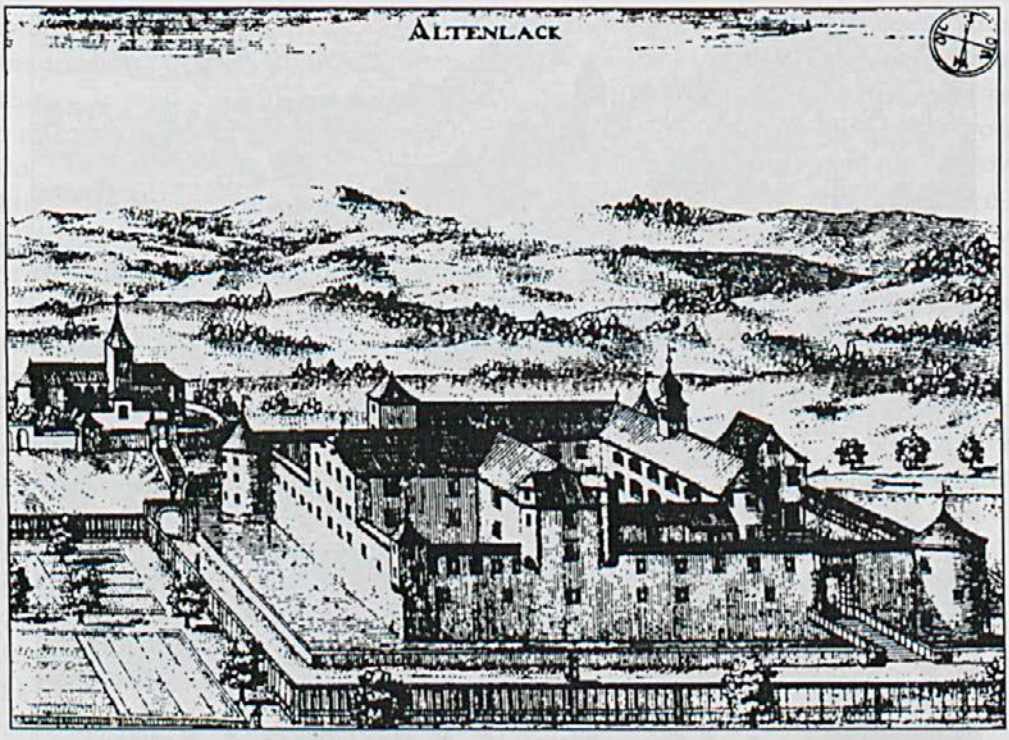
12 Enciklopedija Slovenije 1, MK, Ljubljana 1987, str. 113.

13 Janez Veider, Stara ljubljanska stolnica, njen stavbni razvoj in oprema, Ljubljana 1947.

Stara Loka na delu Merianove vedute Škofje Loke iz leta 1649. Številka 2 župnijska cerkev sv. Jurija, številka 3 starološki grad, v ozadju Crngrob. Po stari plošči v ZAL ŠKL.

Po drugi svetovni vojni so morali izprazniti staro župnišče. Arhiv so prenesli v t. i. Koroščevo uto - odprto vrtno lopo pred hišo, kjer je župnik stanoval. Župnik Veider je potem gradivo preselil v prostore nad zakristijo v cerkvi. Tam je bil arhiv dostopen vernikom, ki so ob posebnih slovesnostih prihajali k maši. Brskanje po "starinah" je bilo včasih nepoklicanim kar prijetno. Pokojni župnik Stanko Hribšek je arhiv prestavil v posebno sobo v novo župnišče. Ker je bilo gradivo zaradi večkratnega prenašanja popolnoma pomešano, je najel upokojenega železničarskega uslužbenca Štefana Šifrerja, ki ga je postopno urejal. Pokojni Štefan je bil mož stare šole, ki je obvladal nemščino in gotico. Večkrat mi je pripovedoval o zanimivostih iz tega arhiva. Pokojni dr. Veider je med vojno prinesel v umetnostnozgodovinski seminar slovenski zapis o zaporniku, ki je bil zaprt prav v pustnem času in je v kratkih slovenskih verzih tožil nad nevšečnostjo zapora. Tekst naj bi bil iz 16. stoletja. O tem mi je pripovedoval dolgoletni laborant na umetnostnozgodovinskem oddelku, pokojni gospod Franc Preša, ki je to službo opravljal še v času mojega študija, pa tudi že pred in med vojno. Štefan Šifrer je v arhivu še našel Prešernove pravde. Tudi te so izginile.

Starološki grad in župnijska cerkev iz Valvasorjeve Topographie Ducatus Carnioliae modernae, 1679.

V Nadškofijskem arhivu so gradivo uredili v nekaj serijah. Matične knjige so ohranjene od začetka 17. stoletja. V drugi seriji so statusi animarum od konca 18. stoletja dalje, v tretji pa predvsem rokopisne knjige. Tu naj omenim Božičev koncept o zgodovini starološke fare, knjigo Bratovščine sv. Rožnega venca, ustanovljene leta 1654. Tu so še urbarji župnijske cerkve in podružnic, oznanilne in oklicne knjige, knjige mašnih ustanov, protokoli pogodb, delovodniki in liturgični koledar iz 18. stoletja. V seriji spisov je kar 59 arhivskih škatel. Gradivo je urejeno po dosjejih: cerkev, računi, cerkveni inventarji, zemljiške zadeve, spisi ubožnih ustanov. Kronološko vodeni spisi so v 13 škatlah, od leta 1720 naprej. Spisi v osmih fasciklih se nanašajo na šolstvo. Starološki dekan je bil od dvajsetih let 19. stoletja do konca "cerkvenega" šolstva sredi druge polovice stoletja v dekaniji šolski nadzornik. Nadzornik in član šolskih odborov je ostal še naprej. Nadzoroval je bolj svoje področje verouka. Šest fasciklov je normalij, danes bi rekli uradnih listov, okrožnic in navodil. To je gotovo zanimivo gradivo, ki še ni bilo dosti uporabljeno. Vsaka serija je oštevilčena. Večina gradiva je od začetka 17. stoletja dalje, redkejši so posamezni dokumenti iz 16. stoletja. V gradivu so seveda podatki za loško župnijo, ki je takrat imela sedež v Stari Loki. Mestna župnija Škofja Loka je nastala šele leta 1804. Prav tako moramo tu iskati starejše

gradivo za župnije, ki so se izločile iz Stare Loke: Reteče, Žabnica, Suha in Sv. Duh.

MEMORABILIA

V Nadškofijskem arhivu v Ljubljani je v fondu Župnija Stara Loka pod staro oznako Ž (Žontar, op. p.) 576 zanimiv tekst s slovenskim naslovom Zanimivosti župnije Stara Loka 1824. Ker gre za slovenski naslov, ni nihče pomislil, da se tu skriva koncept Božičeve Memorabilia Parochiae Altenlack vetustissimae in districtu Locopolitano. Ad mandatum Suae Excellentiae Illustrissimi Domini Domini Josephi Camilo Lib. Baronis de Schmidburg, Caes. Reg. Gubernatoris Illyriae Labaci. Opus conscriptus et dedicatum Museo Labacensi a Bartholomae Boschitz, Parocho et Decano in Alten Lack, Anno 1824.[14] Posebno je ta tekst iskal dr. Emilijan Cevc, ki je po Hitzingerjevih in Costovih citatih sklepal na bogato vsebino, predvsem glede Crngroba.[15] Najdeni kocept prav gotovo ni popoln, saj prav pri citatih za Crngrob ni posebno gostobeseden. Sedaj je ta osnutek, Memorabilia, v petem fasciklu med knjigami. Sešitek vsebuje 24 velikih listov nekoliko pomanjšanega formata A3, ki jih je, verjetno nekoliko pozneje, numeriral Božič sam. Tudi v tekstu so posamezni popravki in dopolnila, mogoče še njegovi. Tekst je večji del latinski, le ekscerpti iz Valvasorja so nemški in tisti nenumerirani listi, kjer je zbiral koncepte predvsem iz Valvasorja. Zaradi zanimivosti vira in ker nam prinaša najstarejši popis župnijskega arhiva, nekaj več besed o tem rokopisu, ki ga glede na bogato vsebino še večkrat navajam. Original tega rokopisa je bil v Deželnem muzeju, vendar je že več kot pol stoletja založen oziroma izgubljen. Franc Komatar navaja, da je Costa pred podiranjem stare cerkve iz trohnečega farnega arhiva na podstrešju stare cerkve vzel le Božičevo rokopisno zgodovino fare iz leta 1824.[16] Mogoče se original pod kakim drugim slovenskim naslovom še kje skriva, podobno kot se je sedaj znani župnijski konceptni izvod.

Takoj za naslovom Memorabilia župnije Stara Loka Božič v več poglavjih opisuje razmere, temperaturo, ozračje, plodnost zemlje, značaje ljudi, izvor nabožnih ustanov za reveže, župnike, stare cerkvene epitafe, gospostva, patronate, šolske zadeve in vsakršne spremembe v topografiji, zgodovini in pri spominski tradiciji. Razmere je povzel ob času Avguština Gruberja, ljubljanskega škofa, dne 4. maja in ob kanonični vizitaciji 31. avgusta 1821. Vse to je zapisal in sestavil po starih župnijskih knjigah. Koncept vsebuje naslednja glavna poglavja:

a) Stanje župnije Stara Loka. Navaja vseh 8 sosesk s pripadajočimi vasmi z

14 Božič, str. 4; Emilijan Cevc, Nova umetnostnozgodovinska odkritja v Crngrobu, Loški razgledi, 31, 1984, str. 33, 38. V nadaljevanju Loški razgledi = LR.

15 Cevc, o. d. str. 33.

16 Franc Komatar, Verzeichnis der archivalischen Literatur Krains, 1914, Separatabdruck aus des "Mitteilungen des k. k. Archivrates", I. Band, 2. Heft, str. 4.

imeni v slovenščini in nemščini.

b) Izvor in razvoj župnije Stara Loka. Tu razlaga in dokazuje kontinuiteto Loke iz rimskih časov, za časa sv. Mohorja in Fortunata. V Loki domneva tradicijo Rima v kašči na Lontrgu, kjer naj bi bil antični tempelj. V Stari Loki naj bi imela rimsko tradicijo cerkvica sv. Lovrenca na pokopališču. Govori o razvoju župnij in duhovnij iz starološke prafare, pojavu luteranstva, gradovih, nemških priimkih in priseljencih, požarih, o stanju župnijskega arhiva, razlaga začetke Crngroba, našteva beneficije itd.

c) Starološki župniki. Te bolje pozna predvsem od konca 16. stoletja.

d) Epitafi v župni cerkvi. Tu opisuje starološko cerkev in cerkvi v Loki in Crngrobu. Našteva oltarje in požare v Stari Loki. Sledijo popisi epitafov, ki so se ohranili skoraj vsi in sem nekatere predstavil posebej.

e) Navade. Tu opisuje, kdaj in kako so maševali za patrone, freisinške škofe. Božič izvaja to tradicijo iz prve polovice 15. stoletja, po nesrečni smrti škofa Konrada. Skupni rekviem za škofe se je ohranil še v 19. stoletju. Ob staroloških žegnanju so se zbrali vsi župniki iz loškega gospostva in dali starološkemu župniku miznino. S tem spominom so potrdili, da še vedo, iz katere prafare izhajajo. Takrat so jedli tudi trente - posebne kruhke, ki so jih spekli na račun gospostva in so jih bili deležni tudi svetni pomočniki: učitelj, pevec (organist) in celo reveži. Zanimiv je zapis o loški smojki, kar navajam posebej.

f) Pod fundacijami našteva Božič le denar, ki je bil takrat še na voljo za cerkvene zadeve.

g) Pod župnijskimi knjigami navaja rojstne, poročne in mrliške v Stari Loki in vikariatu v mestu.

h) Posebnosti iz Valvasorjeve Slave..., iz XI. knjige. Ta del je za razliko od prejšnjih poglavij, ki so v latinščini, spisal v nemščini. S tem je avgusta 1821 zaključil tekst in se podpisal. Potem je še dodal serijo lastnikov staroloških gradu in razne podrobnosti iz Valvasorja. V latinščini je nadaljeval tekst o izvoru družine Demšar v staroloških gradu in v Dorfarjih. Iz matičnih knjig, ki jih je citiral po številkah, je dodal imenitnejše, predvsem plemenite Ločane od 17. stoletja dalje. V nemščini je navedel še epitafe v nunski cerkvi v mestu in pripombo, da je to Memorabilio sestavil za Deželni muzej v Ljubljani za časa barona de Schmidburga, guvernerja Ilirije v Ljubljani, 24. avgusta 1824.[17] Sledi sinopsis, kjer je naštel popisano. Kot dodatek je opisal še novo kapelo pod cerkvijo na vaškem trgu. Sledi še nekaj strani nemškega koncepta, verjetno po Valvasorju. Te strani niso vezane in numerirane. Kakšno je bilo razmerje koncepta do izgubljenega originala, je težko reči. Mogoče je bil original bolj popoln. Nekatere zadeve so v konceptu prehitro obdelane, čeprav imajo svojo rubriko. Nisem našel tistih citatov, ki jih navajata Hitzinger in Costa. Mnenja sem, da ni bilo velikih razlik. Starejši zgodovinarji pri citiranju niso bili tako

[17] V latinščini je zapisal Museo nationali, prav na koncu celotnega teksta pa je zapisal namesto Memorabilia Merkwürdigkeiten in prav tako National Museo in Laibach.

natančni. Ko prebiramo Pokorna ugotovimo, da je imel ta koncept v rokah, čeprav ga ni nikoli citiral.

V zvezi z viri in ohranjenostjo arhivov za Staro Loko iz Božiča za primer navajam zapise o župnijskem arhivu. Za listine navaja, da so obstajale od 11. stoletja dalje. Starejše so izgubljene, kar ugotovimo pri poznejših Kramerjevih zapisih o tem, kako je ravnal z arhivom.[18] Ohranjene so skoraj vse matične knjige, ki jih na tem mestu povzemam po Božiču. O župnijskem arhivu spregovori Božič na dveh mestih.

"Dokaz starosti župnije so župnijski spisi in knjige še od utemeljitve do zdaj, na pergamantu, v gotskem stilu pisane. Spisi so že od 11. stoletja začeti, večji del jih je iz 14., 15. in 16. stoletja in kasneje. Župnijske knjige s serijo župnikov najdemo od 1612, prejšnje so uničene in zadnje so od župnika Švarca, kakor je že na začetku povedano."[19]

Pod črko g našteva župnijske knjige v Stari Loki.

Krščeni:

1) 1612 - 1622 - raztrgane še starejše, annihilati
2) 1615 - 1651 - vsebuje tudi poroke do leta 1648
3) 1621 - 1642
4) 1653 - 1670
5) 1671 - 1701
6) 1701 - 1723 - dodani nezakonski od leta 1717
7) 1724 - 1735
8) 1735 - 1771
9) 1771 - 1790 z zaznamkom, da je 14. maja 1787 strela poškodovala župnišče, vendar brez požara
10) 1790 - 1803
11) 1784 - 1795
12) 1795 - 1808
13) od 1808 naprej

Poročeni:

1) 1652 - 1719
2) 1719 - 1750
3) 1750 - 1808
4) 1784 - 1815
5) od 1816 dalje

Umrli:

1) 1678 - 1715
2) 1751 - 1778
3) 1778 - 1791 z notico, da je 26. (mesec nečitljiv, op. p.) leta 1789 v Stari Loki št. 9 požar od vzhoda sežgal 30 domov.[20]

---

18 Kramer, str. 60, 61.
19 Božič, str. 4.
20 Če je mislil na staro numeracijo, je to danes Stara Loka 16, če pa že na novo, ki je ob njegovem

4) 1784 - 1790
5) 1790 - 1800 - poročeni v mestu
6) 1791 - 1808 - poročeni v mestu
7) 1800 - 1814 - poročeni v mestu
8) Ostalo od 1815

Poročne in mrliške knjige popolnoma ustrezajo sedanjemu stanju po popisu v Vodniku po matičnih knjigah.[21] Pri krstnih knjigah so le nekatere manjše spremembe. Sledi popis krstnih in poročnih knjig v mestu. Tudi ta popis je v glavnem istoveten s popisom v Vodniku.[22]

Iz Nadškofijskega arhiva bi še posebej omenil vir, ki sem ga pogosto uporabljal: Rubricae generales parochiales. Župnik Leopold Kalin (1698-1782) je po raznih starejših listinah sestavil tekst dnevnih župnijskih opravil v Stari Loki, vikariatski cerkvi v Loki in na vseh podružnicah. Zapis je nastal kmalu po njegovem prihodu. Spremembe so vpisane tja do leta 1804, ko je Loka postala samostojna župnija. Zapis je zelo pomemben vir za kulturno in versko življenje v 18. stoletju in je vreden posebne obdelave. Največ sem se ga poslu-ževal v poglavju o navadah in običajih.

V letu 1995 so delavci Knjižnice Ivana Tavčarja v Škofji Loki pregledovali in urejali starološko župnijsko knjižnico. Z rezultati dela nas je seznanila direktorica Ana Florjančič v prispevku Še o nekaterih knjižnicah v Škofji Loki.[23] Zanimivo je, da se je ob tem delu našel še en poznejši prepis Kalinovega diarija, ki prinaša stanje ob koncu 18. in na začetku 19. stoletja.

Božičev zapis o listinah iz 11. stoletja se mi je zdel komaj verjeten, vendar je lahko popolnoma točen. Tudi knjige so bile takrat rokopisne. Rudolf Goerge iz Freisinga je zapisal: "Posebno bogato je freisinški škof Abraham obdaril cerkev Maria Wörth (Otok) ob Vrbskem jezeru, ki jo je ustanovil okrog leta 980. Na platnici Orozijeve Svetovne zgodovine (clm. 6380) je naveden inventar ustanovne cerkve svetega Primoža in Felicijana. Božja hiša je bila opremljena s paramenti in cerkvenim posodjem. Približno polovica od 45 imenovanih knjig jih je bila namenjena bogoslužju.

Z veliko verjetnostjo lahko domnevamo, da je freisinški škof v poznem 10. stoletju opremil s knjigami, potrebnimi za dostojno obhajanje bogoslužja in za dušno pastirstvo, tudi prafaro svetega Jurija v Stari Loki, kajti posvečal je veliko skrb ljudem na zaupanem mu ozemlju. Žal o tovrstni knjižni obdaritvi nimamo izpričane listine, pa tudi noben ustrezen rokopis iz tega časa ni ohranjen."[24]

---

zapisu že obstajala, bi šlo za hišo, ki so jo pozneje vključili v Blaževškovčev kompleks, Stara Loka 19. V obeh primerih sta hiši blizu in drži podatek o požaru od vzhoda.

21 Skupnost arhivov Slovenje, Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije II, Ljubljana 1972, str. 563. V nadaljevanju Vodnik.

22 Vodnik II, str. 702.

23 Knjižnice na Škofjeloškem, Jubilejni zbornik ob 50-letnici Knjižnice Ivana Tavčarja, Škofja Loka 1995, str. 226 - 230.

24 Rudolf Goerge, O knjigah, piscih in učenjakih, Prispevek k zgodovini freisinške Stolne knjižnice, LR 42, 1995, str. 104.

STRAHLOVA ZAPUŠČINA V ARHIVU REPUBLIKE SLOVENIJE V LJUBLJANI

Dr. Janko Polec je X. zvezek (leta 1930) Zbornika za umetnostno zgodovino skoraj v celoti posvetil obema Strahloma in umetnostni zbirki, ki sta jo zbrala.[25] Razprava je razdeljena na:
Prvi del - Edvard in Karel Strahl, s podpoglavjema Strahlovi posestni predniki v Stari Loki in Strahli, lastniki Stare Loke.
Drugi del - Karel Strahl - obsega zgodovino starološkega gradu in Strahlovo avtobiografijo; ta del je razdeljen na:
I. Schlos Altenlack und seine Besitzer.
II. Mein Vaterhaus.

V obeh primerih drugega dela gre za objavo rokopisa Karla Strahla. Rokopisa nista prišla v Strahlovo zapuščino, ampak ju je shranil kurator oporoke, loški notar Stevo Šink. Oba rokopisa je zadnji Strahl napisal leta 1922. Notar Šink je rokopisa leta 1946 daroval Loškemu muzeju. Po letu 1967 sta prešla v Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka. Prvi del zapisa je bolj zgodovinski, drugi bolj spominski in oseben. Iz obeh zapisov je dr. Polec poleg drugih virov črpal podatke za prvi del razprave.

Tretji del razprave vsebuje katalog Strahlove galerije slik. Ta je sestavljen po Strahlovih zapiskih in po zapuščinskem spisu Okrajnega sodišča v Škofji Loki.[26] Zanimivo je, da je zapuščinski spis prišel v Loški muzej in potem v Zgodovinski arhiv v Loki že mnogo pred prevzemom tovrstnih sodnih spisov. Že ob nastanku so se zavedali njegovega pomena. Na okrog 10 cm debel sešitek je nekdo zapisal: "Važno iz kulturno zgodovinskih razlogov. - Ne uničiti !!" (podčrtano, z dvema klicajema, op. p.). Podobno je sodni predstojnik Ustar leta 1937 oziroma 1939, ko so zapuščino uredili, označil zapuščinski spis barona Wolkensperga iz Puštala.[27] Strahlov spis je predhodno posredoval v muzej verjetno notar Šink takoj po vojni, ko je bil nekaj časa predstojnik sodišča. V tem spisu so našteti predmeti, slike in drugi eksponati v grajskih prostorih. Delno se vidi njihova usoda, npr. kdo jih je odkupil (Narodna galerija, Narodni muzej). Precej predmetov je šlo na dražbo. Ponekod so izdražitelji navedeni, ponekod je le opomba, da je predmet prodan. Del pravnih knjig iz zapuščine je prevzela Pravna fakulteta, graščinski arhiv pa Narodni muzej. Po letu 1945 je prešel v sedanji Arhiv Republike Slovenije. Tu ga je uredila dr. Ema Umek. Pri začetnih fasciklih, grajskih listinah, se pozna še Strahlova ureditev. Opazil sem, da je dr. Polec sistematično in temeljito pregledal celoten grajski arhiv in zapuščino obeh Strahlov, tudi bogato korespondenco Edvarda Strahla s takratnimi veljaki na Kranjskem. Iz te zapuščine se mu je zdelo primerno, da je v podkrepitev svoje razprave v naslednji

---

25 Dr. Janko Polec, Edvard in Karel Strahl, Zbornik za umetnostno zgodovino X, zvezek 3-4, Ljubljana 1930, str. 45-210, v nadaljevanju Polec, ZUZ.
26 ZAL ŠKL, Okrajno sodišče v Škofji Loki, fasc. 68, zapuščinski spis A 314/1929.
27 ZAL ŠKL, Okrajno sodišče v Škofji Loki, fasc. 153.

številki Zbornika za umetnostno zgodovino XI, leta 1931, str. 50-68, objavil pisma Franca Pustavrha in Ivana Franketa Edvardu Strahlu.

Zakaj se je prav dr. Polec lotil Strahlove zapuščine in še to največ z umetnostnozgodovinskega vidika, ni pa ta pritegnila npr. prof. dr. Izidorja Cankarja, dr. Franceta Steleta, Viktorja Steske, Ivana Zormana in drugih strokovnjakov s tega področja? Dr. Janko Polec je bil pravnik, profesor pravne zgodovine na Pravni fakulteti v Ljubljani, pozneje član SAZU. Sam je zapisal, da je vzbudila njegovo pozornost pomembnost Strahlove zbirke in njena usoda. "Zadostovalo pa je, da se je zaprlo dvoje oči, pa je v dveh mesecih, maja in junija 1930, zadela tudi to zbirko usoda vseh zasebnih umetnostnih zbirk. Razpršila se je, izvzemši le najznamenitejše slike večinoma domačih slikarjev, na vse strani. Brez pretiravanja smemo reči, da kranjska dežela ni imela vsa stoletja nikdar in nikjer na enem kraju nagromadenih toliko, zlasti domačih umetnostnih predmetov, kakor v Strahlovi zbirki, pa jih najbrže tudi na tem ozemlju več ne bo..."[28] "Ravno ta okolnost pa me je napotila, da sedaj, ko je še mogoče zbrati potrebne podatke, zberem v glavnem zgodovinsko gradivo za življenjepis Edvarda in Karla viteza Strahla..."[29]

Zgodovinski del razprave je kot pravni zgodovinar odlično opravil. Kljub temu, da je bil laik v umetnostni zgodovini, je tudi umetnostnozgodovinski del razprave strokoven. Menim, da mu je na tem področju pomagal dr. France Stele. Ta se ni najbolje razumel z zadnjim Strahlom. Spor je Stele obdelal v prispevku v naslednji številki Zbornika za umetnostno zgodovino.[30] Dr. Stele se je vitezu Strahlu zameril zaradi nekega izvoznega dovoljenja za sliko, ki jo je graščak želel podariti graškemu sorodniku. Poleti 1929 je bil Strahl zaradi ženine bolezni v finančnih težavah in je prodal nekaj slik. Na to se je dr. Stele kot konservator strokovno odzval. Zadevo so ugodno rešili, vendar je pri obeh ostala neka zadržanost. Strahl je to pokazal v zadnji verziji oporoke, ko je Stele želel, da nekaj popravi v zvezi z naslovi institucij, ki bodo pridobivale predmete. Najbolj pa je Steleta motil stavek: "...O tej odločbi so izvedeli Narodna galerija in koservator gospod dr. Stele; pa zdi se mi da gospodom to ne ugaja; kajti, čeravno sem gospode opetovano prosil reči, katere bi želeli prevzeti, naznaniti, ni o odgovoru ne duha ne sluha."[31] Stele se je naslednje leto opravičil, češ da malo pred smrtjo v hladni jeseni niso hoteli motiti starega gospoda. Ta za Steleta neprijeten in neosnovan stavek je Strahl ohranil v oporoki in je bil tak tudi objavljen in s strani Steleta pojasnjen v naslednji številki Zbornika za umetnostno zgodovino.[32] Grenak spomin je mogoče Steletu pokvaril veselje do obdelave Strahlove zapuščine. Če smemo verjeti tej misli, potem je Stele kot kamniški rojak pomagal "laiku" Polcu pri umetnost-

28 Polec, ZUZ X 1930, str. 45.
29 Polec, ZUZ X 1930, str. 46.
30 Dr. France Stele, Strahlova oporoka in naše ustanove, ZUZ XI 1931, str. 68-74; v nadaljevanju Stele, ZUZ.
31 Polec, ZUZ X 1930, str. 76.
32 Stele, ZUZ XI 1931, str. 68.

nozgodovinskih izsledkih.

Zanimivo je, da so ljubljanske institucije v smislu takratne narodne zavesti odbrale iz Strahlove zapuščine predvsem "slovenske slike". Bogastva tujih slikarjev, ki so delovali ali pustili slike na Kranjskem, smo se zavedli šele pred leti. Tega gradiva pa je bilo precej v Strahlovi zbirki.

ZEMLJIŠKA KNJIGA

Leta 1769 je izšel patent, po katerem so morali vpeljati zemljiške knjige za gospostva, po patentu iz leta 1771 pa tudi za mesta in trge.[33] Za loško gospostvo naj bi zemljiške knjige obsegale tri enote. V prvo zemljiško knjigo bi vpisovali parcele (Gruntbuch), v drugo način pridobitve (Gewährbuch), v tretjo podatke o bremenih (Intabulacijska knjiga).[34] Do leta 1781 niso naredili ničesar. Po cirkularju iz leta 1786 so nastavili intabulacijsko knjigo; za ostale knjige so čakali na ustrezne formularje.[35] Delo z zemljiško knjigo je prevzel protipisar Ingac Anton Prenner, ki je po letu 1787 za to mesto opravil predpisani izpit. Takratnemu nesposobnemu loškemu glavarju je bilo tako kar prav. Prennerja so v tej funkciji označevali z imenom kontrolor.[36] Po opravljenem izpitu je dobil naziv justiciar.[37] Tako naj bi glavar obdržal reševanje upravnih, justiciar pa sodnih zadev. Ker je bil glavar Leopold Paumgarten nesposoben in tudi kot človek neprimernega obnašanja, so se pričeli spori glede medsebojnih pristojnosti. Več let je to zadevo reševal škofov odposlanec. Šele Prennerjeva smrt leta 1793 je zadeve nekoliko uredila.[38] Čez dve leti se je poslovil tudi glavar Paumgarten.[39] Nova skupina je nadaljevala začete evidence. Zgornja nastavitev zemljiških knjig je v začetku obsegala gospostvo. Od konca sedemdesetih let 18. stoletja so uvedli evidence za mesto in predmestja.

Zemljiškoknjižne evidence za loško, starološko in svetoduško gospostvo, gospostvo Štemarje in razne cerkvene posesti ter za mesto Loka s predmestji in trg Železniki so se ohranile v loškem arhivu.

Za posest v Stari Loki mestna zemljiška knjiga ni uporabna, vendar si oglejmo njeno sestavo. Pri prvi sestavi zemljiške knjige glavnih knjig niso nastavili. Nastavili so knjige po sistemu A, B in C. Oznake naj bi pomenile neko sistematiko pravnih naslovov. V knjigi A so vpisane poravnave, "pisma", zadolžnice, odstopi, pobotnice itd. V knjigi B so v glavnem navedeni testamenti, v C kupne, izročilne in menjalne pogodbe, zadolžnice in drugi pravni naslovi. Obstaja še nekaj posameznih knjig s podobnimi pravnimi naslovi. Nekatere

33 Sergij Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Slovenska matica, Ljubljana 1961, str. 412.
34 Blaznik, str. 358-359.
35 Blaznik, str. 359.
36 Blaznik, str. 360.
37 Blaznik, str. 361.
38 Blaznik, str. 362.
39 Blaznik, str. 367.

knjige imajo za lažje iskanje podatkov imenske indekse. Iz zapisov je razvidno, da so jih začeli voditi ob izgubi stare mestne avtonomije, na prehodu Loke v t. i. municipalno mesto. Mesto Loka si ni moglo privoščiti samostojnega magistrata, zato je mestne upravne posle prevzelo zemljiško gospostvo, vodeno od države. Te knjige so vodili v letih 1779 do 1814, in sicer kronološko. Podrobno sem jih popisal v Knjigi hiš I. leta 1981.[40] Poleg teh knjig so leta 1792 za mesto začeli voditi kronološko zbirko listin. Že takrat bi ta vrsta knjig zaslužila glavno knjigo, ki je v tistem času niso nastavili. Listinska vrsta obsega devet knjig in seže do leta 1849. Vpisi v tej zbirki listin se v prvih obdobjih ponavljajo oziroma podvajajo z zapisi v knjigah listin A, B oziroma C. Dosti pozneje so k tem listinam nastavili prave glavne knjige. Pri mestni seriji zemljiške knjige imamo dve glavni knjigi. Prvo so začeli okrog leta 1830. Prinaša podatke od začetka do štiridesetih let 19. stoletja. V njej so izpustili hišne številke in evidence t. i. javnih zgradb.[41] Okrog leta 1840 so nastavili novo mestno glavno knjigo. Ta prinaša podatke do okrog leta 1880. Vanjo so zapisali vse hiše in lastnike. Obe knjigi vsebujeta urbarialne številke, vrsto premoženja (hiša, vrt, gozdni delež itd.), hišne številke, lastnike, njihova bremena. Ker sta bili knjigi nastavljeni pozneje, v njih ne najdemo vedno najstarejših vpisov. Pri vpisih niso zapisane opombe, kje v zbirki listin najdemo dokument. Kjer pozneje ti podatki obstajajo, so navedeni iz kronološke zbirke listin in ne iz knjig A, B in C. Ponekod se da starejše vpise najti iz rubrike pri bremenih, vendar zelo redko. Ti dve knjigi, čeprav nastavljeni pozneje, bi spadali v drugo Blaznikovo razporeditev. Druga knjiga ima originalni naslov Gewähr Buch des Stadt Dominiums Lak, Band I. Njena predhodnica ni več originalno vezana in je zato brez naslova. Lastnike v mestu in predmestjih prinaša tudi glavna knjiga Satzbuch des Stadt Dominiums Lak. Nekdo je pozneje pripisal, da vsebuje podatke med leti 1832-1877. Knjiga prinaša večinoma bremena. Ko jim je zmanjkalo prostora za vpise, so nadaljevanje pisali v dodatnih knjigah - suplementih. To glavno knjigo bi lahko primerjali s tretjim Blaznikovim sistemom intabulacijske knjige. Za kulturno, gradbeno in lokalno zgodovino mesta in predmestij je zanimiva knjiga Lagerbuch des Stadt Dominiums Lak, Band I. Ta knjiga prinaša opise hiš in drugih nepremičnin in ji lastništvo nepremičnin ni pomembno. Vse zgoraj navedene knjige sem uporabljal pri pisanju Knjige hiš I. in II. Blaznikova navedba, naj bi v zemljiško knjigo že ob koncu 18. stoletja vpisovali parcele, takrat še ni bila izvedljiva. Parcelno razdelitev je prinesel šele franciscejski kataster leta 1825. Zemljiška knjiga je te evidence izkoristila precej pozneje, v celoti šele z novo zemljiško knjigo leta 1872.

Za loško gospostvo so v času Paumgartna in Prennerja ob stari gospo-

---

40 France Štukl, Knjiga hiš v Škofji Loki I., ZAL, Gradivo in razprave 4, Škofja Loka 1981, naprej Knjiga hiš I, str. 5-6.

41 France Štukl, Knjiga hiš v Škofji Loki II., ZAL, Gradivo in razprave 7, Škofja Loka 1984, naprej Knjiga hiš II., str. 20.

ščinski evidenci podložniških listin nastavili novo zbirko listin po kronološkem principu, ne glede na to, kakšen pravni naslov listina prinaša. Freisinške hiše v Stari Loki so sodile v ta sistem gospoščinske zemljiške knjige. Glavne knjige k tej seriji so nastavili pozneje, okrog leta 1830. V glavni knjigi so ostali pri starem navajanju velikosti posesti: grunt, pol grunta, 1/3 grunta ali kajža itd. Parcelnih številk, ki jih je prinesel franciscejski kataster v letih 1825/26, takrat še niso uporabili.

Za starološke hiše sem uporabljal glavne zemljiške knjige in zbirke listin v knjigah. Zbirka listin za gospostvo Škofja Loka ima svoje predhodnike v urbarjih in podložniških listinah, ki jih hranijo v Arhivu Republike Slovenije, v fondu Graščina Škofja Loka.[42] Vrsta podložniških listin teče pri njih od leta 1581 do 1800, ko se nadaljujejo listinske knjige v arhivu v Škofji Loki, v vrsti t. i. privatnih listin. Za loško gospostvo je ohranjenih v loškem arhivu 14 glavnih knjig v 10 tehničnih enotah (knjigah). Te knjige so nastavili, kot že rečeno, okrog leta 1830. Podložnike iz Stare Loke so vpisali v 11. in 12. glavno knjigo, in sicer od urbarialne številke 2074 do 2101. Pri hišah sem navedel najbolj običajno različico urbarialne številke. V glavno zemljiško knjigo so vpisali tri različne urbarialne številke od druge polovice 18. stoletja do okrog leta 1830. S temi številkami je mogoče najti povezavo med urbarji in zemljiškimi knjigami. V primeru, ko je bila glavna knjiga do konca popisana z raznimi bremeni in ni bilo več prostora za nove vpise, so podatke prenesli v dodatne knjige. Imenovali so jih suplementi (dopolnilo, dodatek). Te knjige ne prinašajo novih imen lastnikov in njihovega načina pridobitve nepremičnine (pravnih naslovov). V njih se nadaljujejo zapisi vknjižb bremen. Starejši vpisi v glavnih knjigah so pisani po védenju uradnika, prinešeni listini, pripovedovanju novega lastnika. Ti prvi vpisi največkrat nimajo oznak (citatov) za iskanje v knjigah listin.

Kot sem že povedal, imamo več vrst zbirk listin h glavni zemljiški knjigi. Najobsežnejša in kompletna listinska vrsta ima knjige oštevilčene od 1 do 80. Podatke prinaša od leta 1781 do leta 1851. Menim, da je bila ta zbirka listin dosežek prizadevanj ob uvedbi zemljiške knjige v Paumgartnovem času. Nekatere listine segajo v prepisu celo v prvo polovico 18. stoletja.

Druga vrsta listin je označena z velikimi črkami od A do O. Skupaj obsega 14 knjig, od leta 1830 do leta 1851. Tudi to serijo citirajo v opombah v glavnih knjigah. Začeli so jo gotovo ob nastavitvi glavne zemljiške knjige. Vpisi v obeh vrstah listin se prekrivajo. V zbirki listin po črkah nekaj časa kaže, da gre za bolj pomembne listine - za prenose nepremičnin. Ob natančnejšem pregledu se pokažejo še drugi pravni posli.

Tretja vrsta je t. i. vrsta privatnih listin, ki sem jih že omenil. V njej se pojavljajo pravni naslovi iz obeh prejšnjih listinskih knjig. Ta vrsta listin je skoraj v celoti ohranjena. Obsega 25 knjig, od leta 1800 do 1850. Pomanj-

42 Majda Smole, Graščina Škofja Loka, Publikacije arhiva SR Slovenije, Serija Graščinski arhivi, Zvezek 1, Ljubljana 1980, str. 32.

kljivo so ohranjene listine med leti 1806-1813. Knjige so večkrat preštevilčili. Spreminjali so jim tudi naslove. Na začetku so se imenovale Privat Urkunden, od leta 1814 Urkundenprotokoll, med letoma 1835 in 1843 pa Verbriefungs Protokoll. Po tem letu so spet pisali Privat Urkunden Protokoll. Ta vrsta knjig je tako po izgledu kot po pisavi pisana bolj površno. Na straneh ob tekstu si je pisar zabeležil, koliko je listina stala z vsemi pristojbinami. Ta, tretja zbirka listin, je podobno vodena kot tista v Arhivu Republike Slovenije do leta 1800. Pri nas se ta vrsta prekriva z najstarejšo gospoščinsko vrsto listin po letu 1781. Mogoče je bila ta zbirka listin bolj delovnega značaja, kot neka kopijalna knjiga. V glavno knjigo iz tega sistema niso citirali podatkov.

Glavno zbirko listin je začel podpisovati protipisar. Pozneje so ga imenovali justiciar ali tudi sodni upravitelj (Gerichtverwalter). To je bil nam že znani Ignac Anton Prenner, ki ga srečujemo do okrog leta 1790. Takrat se je pojavilo ime dr. Klobusa (verjetno bi danes zapisali Klobovsa), krajevnega sodnika (Ortsrichter),in Leopolda Paumgartna, loškega glavarja. Od starih, še iz freisinškega gospostva znanih uradnikov, sta malo pozneje vodila knjige justiciar Andrej Alojz Prešern in Bernard Rosetti. Prenner je moral sam nastavljati uradnike in jih tudi plačevati na račun raznih taks.[43] Bil je bolan in je pisarno prestavil v svojo, verjetno sedanjo Homanovo hišo. Bil je lastnik obeh sedanjih Homanovih hiš, Mestni trg 1 in Cankarjev trg 13, in še starega župnišča, Mestni trg 38. Nazivali so ga protipisar in justiciar pa tudi mestni sodni predstojnik, celo mestni sodnik.[44] Prenner je bil uradnik, pri katerem so se funkcije prepletale. Bil je navzoč pri pokopu loške srednjeveške mestne avtonomije po reformah Jožefa II.[45] Paumgartnovi podpisi v zemljiški knjigi so razumljivi, saj je bil glavar in si je v tej vlogi prisvajal tudi druga področja, ki mu po delitvi oblasti na upravno in sodno niso pristojale.[46]

Leta 1792 so za posamezne pravne naslove v listinskih knjigah začeli uporabljati lepe tiskane obrazce, ki pa jih je čez štiri leta že zmanjkalo. Leta 1803, ob zlomu freisinškega gospostva, so se med zapisovalci pojavila nova imena: dr. Ernest Rozman, justiciar, in dr. Jožef Luznar, inšpektor. Že leta 1806 so začeli uporabljati naziv vodja zemljiške knjige (Grundbuchsführer). Tega leta je to mesto prevzel Anton Balant (Walland), ki je delo opravljal do leta 1822. Za njim je prišel Franc Ksaverij Curhalek (Zurhaleg). Oba sta bila uradnika, proti koncu 18. stoletja tudi špitalska mojstra. Anton Balant je imel še druge naslove in službe: aktuar, kontrolor, špitalski mojster, kamnosek in gostilničar.[47] Velikokrat je listine podpisal sodnik ali kak drug uradnik. Leta 1814 že najdemo naziv za urad, ki je vodil zemljiško knjigo - Grundbuchsamt Staatsherschaft Lack, pozneje včasih zapisano samo Grundbuchsamt.

---

43 Blaznik, str. 359.
44 Knjiga hiš II., str. 62, 66, 119.
45 Knjiga hiš II., str. 8.
46 Blaznik, str. 358, 360-362.
47 Knjiga hiš II., str. 43.

V posebno glavno zemljiško knjigo so zapisovali t. i. nove kmetijske enote, novaliste (Novalisten Herrschaft Lack). To so bili podložniki loškega gospostva z malo posesti: rovtarji, bajtarji in hišarji. Posest so si pridobili ali postavili pozneje in jih, kot kaže, prvotno niso vpisovali v urbarje. Pri teh lastnikih niso navedene stare urbarialne številke, ker jih niso imeli. Knjiga je bila nastavljena že po propadu freisinškega gospostva za časa državnega gospostva. Vpisi si še sledijo po uradih. Knjiga začne v žirovskem koncu, sledi Selška dolina in nato Sorško polje. Prav na koncu je še nekaj pomešanih vpisov. Na začetku ima knjiga krajevni indeks. Citate pri pravnih naslovih najdemo v običajni gospoščinski zbirki listin. Knjiga novalistov prinaša tudi posamezne zemljiščne deleže, večinoma pa so v njej vpisani hišarji. Prvi vpisi so ponekod še iz osemdesetih let 18. stoletja, večinoma pa so že iz prvih let 19. stoletja. Verjetno so v tej evidenci tudi osamosvojene gruntarske bajte, ki so se prvotno, ko so bile še v sorodstvu, lastniško vodile pri gruntih.

Glavnih gospoščinskih knjig nisem posebej citiral. Pri hišah so zapisani citati iz zbirke listin, kjer pomeni prva številka številko knjige listin, druga pa stran v knjigi. Več o tem pozneje.

Dolgo me je presenečala neobičajno debela knjiga listin št. 21 za leto 1805. Po obsežnosti presega vse prejšnje in poznejše letnike. Najprej sem mislil, da so bili uradniki zaradi propada freisinškega gospostva pri reševanju zadev nekoliko v zamudi. Ko sem knjigo natančneje pregledal, sem opazil, da gre pri pravnih naslovih večinoma za izročilne pogodbe. Gospodarji so predajali kmetije mladoletnim in polnoletnim sinovom. Avstrija je bila vpletena v vojne z Napoleonom in je takrat že novačila vojake. Posestnikom pa ni bilo treba nositi vojaške suknje.

Druga močna skupina starološke zemljiške posesti je spadala pod starološko gospostvo. Za zemljiško posest so že leta 1770 nastavili svojo zemljiško knjigo v obliki kronološke zbirke listin. Glavno knjigo - Satz Buch des Guts Altenlack so tudi pri tem gospostvu začeli pozneje, okrog leta 1830. Glavna knjiga navaja podatke za nazaj, od konca 18. stoletja. Pri starejših vpisih ni opomb, kje v listinskih knjigah je določena pogodba (pravni naslov) zavedena. Od začetka 19. stoletja so pri vpisih v glavni knjigi že navedbe, kje lahko pravni naslov preverimo. Glavno knjigo je leta 1850/51 zaključil graščak Edvard Strahl. Na okrajnem sodišču so jo vodili naprej še do sredine 80. let 19. stoletja. Ko je bila intabulacijska rubrika v knjigi, kamor so vpisovali zadolžitve in druga bremena, polna, so sredi 19. stoletja dodali še novo knjigo, ki pri vpisu lastništva ne prinaša novosti. H glavni knjigi spadajo štiri knjige listin. Prva obsega čas od leta 1770 do 1793. Listine sta zapisovala uradnik Jožef Georg Passler in graščak Jožef Demšar. Druga knjiga je iz let 1794 do 1827. Vanjo so vpisovali podatke Passler, graščak Demšar, uradnik Maksimilijan Pogačnik, sodnik Maks Cebal (Zeball). Leta 1818 se je že pojavilo ime Friderika Anzelma viteza Strahla, tedaj še kot zakupnika, in leta 1819 že kot lastnika posesti. V tretjo knjigo so vpisovali listine od leta 1827 do 1842(43).

Vodili so jo zakupnik graščine, ranocelnik in zdravnik Anton Gerbec, največ pa uradniki zemljiške knjige.[48] Isto velja za četrto knjigo med letoma 1842 in 1851. Razen v Stari Loki je imelo starološko gospostvo posest še v okoliških vaseh in na Sorškem polju v Žabnici, v Hrašah in Vodicah.

Tretji sistem zemljiških knjig je namenjen starološki cerkveni posesti. Glavne knjige obstajajo za več vrst cerkvene posesti: posest župnijske cerkve (Pfarrkirche), cerkvenega imenja (Kirchengilten) in župnišča (Pfarrhofes). Slednja ima dodatek, ker je bila rubrika vknjižb prenapolnjena. Posebna knjiga je posvečena starološki cerkveni posesti zunaj loškega ozemlja. Ta posest je bila v Dragi, Sori, Dolu in na Gostečah. Vse glavne knjige so bile rekonstruirane oziroma napisane verjetno šele v štiridesetih letih 19. stoletja, mogoče celo okrog leta 1850, s podatki za nazaj do začetka 19. stoletja. V prvo knjigo zbirke listin niso gledali, zato v glavnih knjigah ni starejših vpisov, razvidnih iz teh listin.

Poleg glavnih knjig različnih cerkvenih posesti obstaja sedem knjig skupne vrste listin za različne cerkvene posesti. Te knjige so zanimive. V prvem zvezku, ki deli pravne naslove v tri kategorije: A - poročna pisma, B - zadolžnice in C - kupna pisma, dobimo vpisane listine od leta 1778 (1761) do 1784. Zapisovali so jih župniki, npr. Franc Leopold Kalin (Calin), včasih tudi svetni uradniki loškega gospostva - Jožef Jurij Passler, Ignac Anton Prenner in drugi. Druga knjiga obsega obdobje med letoma 1785 in 1805. Vodila sta jo administrator, civilni uradnik Maksimilijan Pogačnik in župnik Matevž Pavlin. Med letoma 1800 in 1803 je zaradi bolezni župnika Pavlina listine podpisoval Maskimiljan Pogačnik kot opolnomočenec (Bewollmächtiger Grundobrigkeit Stellvertretter ali z drugim naslovom Altlack Grundbuchs Verwalter). Tretja knjiga obsega čas med letoma 1805 in 1819. Največ so jo pisali župnik Schwarz in civilni uradniki, ki jih poznamo s takratnega sodišča. Četrta knjiga je bila pisana med letoma 1819 in 1829. Že leta 1820 jo je začel pisati župnik Jernej Božič, leta 1829 pa župnik Franc Muli (Mulley, Mulej) in vrsta civilnih uradnikov, vendar največ Božič. Peta knjiga prinaša listine od leta 1829 do 1840(41). Večinoma so jo vodili župniki Franc Muli, Gregor Jereb in Jakob Dolenc. V njej je podpisanih manj civilnih uradnikov. Šesta knjiga vsebuje podatke od leta 1840 do 1847. Največ jo je pisal župnik Jakob Dolenc, pa tudi laiki. Leta 1847 je pričel listine vpisovati slavni župnik Franc Kramer. Zadnja, sedma knjiga obsega obdobje med letoma 1847 in 1851. Vodil jo je Kramer, ki je s podpisom leta 1850 zaključil tudi ostale knjige. Vpisi po letu 1850 so le še delo civilnih uradnikov, ki so zemljiško knjigo prevzeli naslednje leto. Glavne knjige so vodili do sredine 80. let, ko so nastavili novo zemljiško knjigo. Za svojo razpravo sem upošteval le knjige za posest v Stari Loki. Starološka cerkvena posest je bila še v številnih vaseh okrog Stare Loke in na Sorškem polju, v Dorfarjih, Spodnjih Bitnjah, Žabnici ter na Praprotnem v Selški dolini. Zunaj današnjega loškega območja je bila posest v Kranju, v

48 France Štukl, Zdravstvene zadeve v Škofji Loki do druge svetovne vojne, LR 21, 1974, str. 103.

Stražišču in na Jami. Po delitvi župnije leta 1804 in ustanovitvi samostojne mestne fare v Škofji Loki so Ločani dobili staro posest beneficija sv. Trojice, kapele sv. Trojice, oboje s sedežem na Placu, in beneficij sv. Ane na gradu. Kapelo in beneficij sv. Trojice je konec 15. stoletja ustanovil Volbenk Schwarz. To posest so sestavljali redki podložniki tudi v Stari Loki in jih pri hišah sproti navajam. Sicer je imela ta posest podložnike še Na Logu, zunaj loškega ozemlja pa v Kranju, na Podreči, v Stražišču in Žabnici. Glavna knjiga te posesti se imenuje Grundbuch der vereinigten Pfarrhofs Gülten in Stadt Lak. Pod naslovom Suplement Band zum Grundbuche St. Trinitatis se nadaljujejo vpisi iz prejšnje knjige. Obe knjigi sta bili nastavljeni sredi 19. stoletja in rekonstruirani po starih zbirkah listin. Za kaplanijo sv. Ane so listinski vpisi od okoli leta 1770 do leta 1804. Za beneficij sv. Trojice so vpisi v dveh knjigah. Prva obsega listine od leta 1740 do leta 1806, druga od leta 1777 do leta 1803 (1811). Zaradi na novo nastale župnije in nereda v obeh serijah listin so leta 1804, ob ustanovitvi nove župnije v mestu, nastavili novo zbirko listin za loško cerkveno posest župnije sv. Jakoba. Prva knjiga obsega leta 1804 do 1832, druga obdobje med letoma 1833 in 1851. To škofjeloško posest navajam zaradi nekaterih staroloških podložnikov, ki se jim je z ustanovitvijo loške mestne fare spremenil zemljiški gospod in so kot podložniki prišli pod loško župno posest.

Svetoduško gospostvo - Gut Ehrenau je imelo kar nekaj podložnikov v Stari Loki. Graščino je sezidal Franc Matija pl. Lampfritzhaimb, ki je bil med letoma 1659 in 1684 loški glavar. Na tem območju so bile tri gospoščinske kmetije.[49] Graščino so imenovali Ehrenau. Po Pokornu, ki povzema Valvasorja in druge starejše zgodovinopisce, naj bi ime prišlo od lepe lege graščine, ki se razgleduje proti Crngrobu (Ehrenau - Ehrengruben, op. p.), in deloma od razgleda in okolice (Ehren-Au).[50] Ime Ajmanova graščina je grad dobil po lastniku Antonu Jožefu Haymanu[51]. Po domače so mu rekli Ajman. Najbolj enostavno ji danes pravijo kar svetoduška graščina. V njej so sedaj loške uršulinke. Poleg glavne zemljiške knjige za to posest, nastavljene sredi 19. stoletja in zaključene v 80. letih 19. stoletja, obstaja še zbirka listin. Iz te so rekonstruirani vpisi v glavno knjigo nazaj do začetka 19. stoletja. Prva zbirka listin, originalno vezana, obsega listine med letoma 1777 in 1809. Kljub stari vezavi so te kronološko pomešane. Druga knjiga vsebuje listine od leta 1810 do 1851. Obe knjigi listin so podpisovali, posebno v začetku, graščaki, redkeje sodni uradniki. V drugem delu je že več vpisov sodnih uradnikov. Opaziti je, da so svetoduško in starološko zemljiško knjigo in listine obeh gospostev pogosteje podpisovali manj pomembni uradniki, ki so se v glavni zemljiški knjigi loškega gospostva redko pojavljali. V loškem arhivu hranimo fond graščine in gosposke Ehrenau, kjer je ohranjenih nekaj serij urbarjev in sem jih zato

49 Blaznik, str. 330.
50 Pokorn, DIS, str. 569; Valvasor, III, XI, str. 127.
51 Pokorn, DIS, str. 570.

vključil pri podatkih za hiše.[52]

Zanimivo je vprašanje, kje so hranili zemljiške knjige pred letom 1851. Freisinške so bile na gradu. Ostale so podpisovali lastniki gospostev: starološki in svetoduški graščak, starološki župnik. Najverjetneje so bile knjige na sedežih gospostev. Podpisi uradnikov glavne zemljiške knjige tudi pri drugih gospostvih dajo misliti, da so občasno posamezna gospostva pooblastila uradnike zemljiške knjige pri loškem državnem gospostvu na gradu tudi za vodenje svoje evidence. Pri glavni zemljiški knjigi so potem podpisane listine zbirali in jih vezali v knjige.

Leta 1850/51 so uradno zaključili zemljiške knjige bivših zemljiških gospostev. Vodstvo zemljiških knjig je prevzelo Okrajno sodišče v Škofji Loki. Vpise za te posesti so potem v glavnih knjigah, ki so bile nove po letu 1830, nadaljevali do leta 1871. Takrat so uvedli novo zemljiški knjigo, ki jo še uporabljamo. Ponekod so vpise v starih glavnih knjigah nadaljevali še po letu 1871 oziroma 1872, saj je uvajanje nove zemljiške knjige trajalo dalj časa. Žal se nam ni ohranila zbirka listin med letoma 1850/51 in 1872. Ta dvajsetletna prekinitev vrste listin je edina od časa starih podložniških listin iz druge polovice 16. stoletja do danes.

ARHIV ŽUPANSTVA OBČINE STARA LOKA

Občinskega arhiva se nam je ohranilo le za 40 cm, skoraj nič.[53] Obsega čas v letih 1909-1941. Starejši župani so uradovali doma. Nekaj let pred drugo vojno so bili uradni prostori občine v hiši pod Plevno, pri Seliškarju, danes Ljubljanska cesta št. 4. Ob propadu stare Jugoslavije so na vrtu te hiše kurili občinske papirje.[54] Kaj je takrat zgorelo, ne vemo. Na pri nas ohranjenem delovodniku se vidi, da je bila knjiga že v ognju. Ohranili so se nam kazenski registri, delovodnik iz let 1940-41, razne matične in domovinske evidence in nepopolne gradbene zadeve med letoma 1932 in 1941. Manjkajo vsi pomembnejši dokumenti, predvsem sejni zapisniki, in spisi po delovodniku.

ARHIV KRAJEVNEGA LJUDSKEGA ODBORA STARA LOKA 1945-1949

Ohranjenega je okrog pol tekočega metra gradiva Krajevnega ljudskega odbora Stara Loka. Jeseni 1949 so se priključili Mestnemu ljudskemu odboru v Škofji Loki.[55] Na zasedanju Mestnega ljudskega odbora Škofja Loka, 24. 12. 1949, so že govorili o delu nekdanjega Krajevnega ljudskega odbora Stara

---

52 ZAL ŠKL, Graščina Ehrenau, fasc. I - 3b 1-7, oziroma druga oznaka: C-1) izkazi- a) urbarialni 1-13. Naprej Ehrenau-U =urbarji.

53 ZAL ŠKL, Občina Stara Loka 1909-1941. Arhivisti merimo gradivo v tekočih metrih, po policah.

54 Izjava Petra Porente in sosedov, hiše, kjer je bilo leta 1941 župnastvo; leta 1969.

55 Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o upravni razdelitvi LRS, U. l. LRS, VI, št. 33, 25. 10. 1949.

Loka.[56] Ohranjeni so zapisniki sej odbora, delno tudi t. i. množičnih organizacij, to je zapisnikov odbora Osvobodilne fronte in zborov volivcev. To obdobje bi zaslužilo posebno razpravo, vendar sem pri delu za to knjigo ugotovil, da sedanji čas še ni zrel za objektivni prikaz teh dogodkov. Zato sem to gradivo uporabljal le za določene primerjave.

ŽIVLJENJE IN DELOVANJE FRANC-A KS. KRAMERJA, POSLEDNJIČ KORARJA V LJUBLJANI, POPISANO OD NJEGA SAMEGA

Kanonikov nečak, duhovnik Karel Klun, je v Drobtinicah št. 25 in 26 v letih 1892 in 1893 objavil Kramerjevo avtobiografijo. Leta 1893 je življenjepis izšel še v posebnem odtisu. Podjetni župnik je sam popisal svoje župno delovanje na Fari med letoma 1847 in 1867. Gre za imenitno individualistično pisanje. Za rep je še ujel fevdalne razmere v Stari Loki pred marčno revolucijo leta 1848. Za ilustracijo naštevam poglavja: Moj poklic v Staro Loko, Moj prihod v Staro Loko, Prenovljenje župnišča, Farni prihodki, Leto 1848, Moja služba ob času, ko sem izgubil prihodke, Odškodovanje desetine in drugih dolžnostij, Farna cerkev, Prva moja poskušnja z novo cerkvijo, Druga poskušnja, da bi zidal cerkev, izpodleti, S cesto v Crngrob, Nova cesta k sv. Duhu, Prenavljanje podružnic, Podružnica sv. Nikolaja v Bitnem, Podružnica sv. Urha v Žabnici, Podružnica Matere Božje v Crngrobu, Starost in usoda Crngrobske cerkve, Crngrob o mojem prihodu, Izprememba Crngroba, Podružnica sv. Uršule v Pevnem, Podružnica sv. Urha na Križni gori, Cerkev sv. Gabrijela na Planici, Podružnica sv. Duha, Z novima ključarjema nova cerkev, Usoda rožnivenške bratovščine pri Fari, Prva znamenja nevidne roke se kažejo, Cerkev začne kazati rebra, Moj zadnji nagovor, Začetek osnove, Opomin skrivnih nasprotnikov, Pri kopanju temelja, Pilotiranje temelja, Borba z vlado se prične, Po oproščenju, Poslovljenje od stare cerkve, Popoldanska prigodba, Blagoslovljenje vogelnika 28. junija 1863, Usoda z zvonikom, Slabost stolpa stopa na dan, Obravnava zastran novega stolpa, Hudi napadi nastopajo, Usoda starega zvonika, Izdajalec se zve, Začetek zvonikove stavbe, Tesarska dela, Konec dela v prvem letu, Prva služba božja v novi cerkvi, Napredovanje stavbe v letu 1864, Kako se je z lesom godilo, Stolp se dalje zida, Stolp pokrivajo, Napravljanje notranje oprave v novi cerkvi, Blagoslovljenje cerkve, Usoda pokopališča, Nekoliko naprav v cerkvi, Posvečevanje cerkve, Še druge reči se napravljajo, Od kod toliko denarjev?, Še nekatere opazke, Moj poklic v Ljubljano, Dostavek.

Namenoma sem na tem mestu naštel vsa poglavja, ki karakteristično kažejo pretkanega moža, ki ga zanimata denar, gospodarstvo, delo, moč in slava. Škoda je, da še ni izšel ponatis (s komentarjem) te starološke inventure od leta 1847 do 1867.

---

56 ZAL ŠKL, MLO Škofja Loka, fasc. 10, št. 16.

POKORNOVA LOKA V DOMU IN SVETU

Med Ločani je še vedno najbolj priljubljeno zgodovinsko branje Pokornova Loka. Prva polovica devetdesetih let prejšnjega stoletja je bila na zgodovinskem področju izredno produktivna. Leta 1893 je izšel Kramerjev življenjepis, ki sem ga že omenil. Leta 1894 so izšli imenitni Kosovi Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja.[57] Kljub kvalificiranosti avtorja je ta publikacija med domačini praktično neznana. O Stari Loki nima kakih posebnih podatkov. Ti so bolj posvečeni osebam in njihovemu delovanju.

Pokornova Loka v Dom in svetu je bila včasih med domačini pogosto branje. Šele publikacije dr. Pavleta Blaznika in prof. Franceta Planine so zasenčile to domoznansko črtico. O Stari Loki govori Pokorn večkrat med tekstom. Posebno je obdelal starološki grad in župnijsko cerkev.[58] Značilno je, da se je Pokorn čutil tako Ločana kot Prifarca. Rojen je bil v loškem predmestju Karlovcu. V času, ko je pisal delo, je bil starološki kaplan. Podobo Staroločana je raztegnil na vso župnijo.[59] Lik Ločana je razširil v okolico.[60] Ko je napisal Loko, je bil še mlad. Mogoče zato, verjetneje pa zaradi poznejše poklicne usmerjenosti, je zapiske o Loki rokopisno nadaljeval še pozneje kot besniški župnik in škofijski arhivar. Ta rokopisna zapuščina je ohranjena v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. Leta 1995 je inž. Pavle Florjančič oskrbel prenatis besedila v posebni publikaciji.[61]

POKORNOVA ZAPUŠČINA V NADŠKOFIJSKEM ARHIVU V LJUBLJANI

Pokornova zapuščina je v Nadškofijskem arhivu na različnih mestih. Najdemo jo pri posameznih župnijah, s katerimi se je ukvarjal, in še posebej v njegovi zapuščini. Črtico Loka je Pokorn do smrti dopolnjeval in popravljal, seveda le v rokopisih. Pregledoval je razne arhive, predvsem starološki župnijski arhiv s starimi matičnimi knjigami. Zanimivi so njegovi rokopisi, ki se nanašajo na Staro Loko: župniki, kaplani in drugi dušni pastirji in poglavje Stara Loka. Ta del rokopisa je oštevilčen in podpisan: V Besnici, dne 20. junija 1908.[62] Rokopis poznamo že iz objave v Domu in svetu, nekatere zadeve pa je na novo zapisal. Te zapise sem uporabil in jih citiram kot Pokornov zapis iz leta 1908. Pokornova kartoteka slavnih Ločanov, in seveda tudi Prifarcev, je izdelana na

---

57 Dr. Franc Kos, Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja, Ljubljana 1894. V nadaljevanju: Kos, Doneski.

58 Pokorn, DIS, starološki grad, str. 533-536 in župna cerkev, str. 599-603.

59 Pokorn, DIS, str. 180.

60 Pokorn, DIS, str. 213.

61 France Pokorn, Loka, Krajepisno zgodovinska črtica, Prenatis iz revije Dom in svet, letnik 7, (1894), uredil in spremno besedo napisal Pavle Florjančič, izdalo Muzejsko društvo v Škofji Loki, založila Območna obrtna zbornica Škofja Loka, maj 1995, Loški razgledi, Doneski 4.

62 NŠKAL, Pokornova zapuščina, zgodovinski zapiski, fasc. 41. Naprej Pokorn, zapuščina, fasc. 41 (v razliko Pokorn 1908 v istem fasciklu).

polovici formata A4. Spomina vredne osebe so abecedno razvrščene.[63]

UPRAVNE ZADEVE

Loško gospostvo je bilo upravno razdeljeno na urade (officium), ki so se navadno imenovali po največjem naselju. Do leta 1501 so se ti uradi preimenovali v župe z župani na čelu. Zanimivo je, da zemljiška knjiga še v 19. stoletju uporablja izraz Amt - urad. Po Blazniku je Stara Loka spadala v bavarsko župo, ki se je pozneje imenovala bitenjska, po vasi Bitnje. V ta urad so spadale vasi od Okroglega, Gorenje Save, dela Stražišča na severu, do Suhe, Hoste in Puštala na jugu. Poseben urad je bil na Godešiču, kamor so spadale še Gosteče, Pungert in pozneje ukinjena župa Praše.[64]

Okrog Stare Loke so spadale pod bitenjski urad vasi Virlog, Vešter, Pevno, Grenc, Virmaše, Stari dvor, Sv. Duh, Forme itd. Nekaj vasi okrog Stare Loke je spadalo v gadmarski urad: Binkelj, Moškrin, Trnje, Vincarje in del Stražišča. Tako pravi dr. Blaznik.[65] Zemljiške knjige imajo še boljšo razporeditev vasi. Vsi gospostvu podložni grunti in kajže na Fari so vpisani v gadmarskem uradu. V bitenjskem uradu je bila vpisana le kajža v Papirnici, ki je takrat spadala še pod Virlog. Papirnice še niso šteli za kraj. Uradnega imena za Papirnico do konca 19. stoletja niso poznali. Hiše so oštevilčili med Staro Loko, Virlogom, verjetno Pevnom in celo Virmašami. Tudi za ostale vasi ima zemljiška knjiga točnejše podatke. Pevno je spadalo v gadmarski urad. En podložnik v Veštru je bil gadmarski, tja je spadal tudi eden v Žabnici. V gadmarskem Binklju je bil bitenjski podložnik, v bitenjskem Crngrobu pa en gadmarski itd. Zemljiška knjiga je po hišah označila pripadnost uradom, kar iz urbarjev ni bilo več mogoče vedno razbrati. Zato dr. Blaznik večkrat ni vsega lokaliziral, kot sem povedal že na začetku. Nejasen je nastanek vasi Binkelj. Najstarejši urbar našteva leta 1291 v Stari Loki 19 oziroma 18 hub v bavarski, pozneje bitenjski županiji. V gadmarskem uradu je naštetih še pet hub, za katere je dr. Blaznik zapisal, da se je pisec urbarja zmotil in jih je potrebno lokalizirati v Binkelj. Menim, da gre za gadmarske enote v Stari Loki, saj urbar citira "que dicuntur huebe weinzverleriorum".[66] Vas Binkelj - Winkel (vogal, kot, kotiček - kar odgovarja legi kraja) bi smeli že po imenu šteti za del Stare Loke, vendar se v tem času to ime še ne omenja. Zasledimo ga šele v

63 NŠKAL, zapuščine, fasc. 212 - Pokorn, kartoteka slavnih Ločanov. V nadaljevanju Pokorn, zapuščina, fasc. 212.
64 Blaznik, str. 408.
65 Blaznik, str. 408-410.
66 Pavle Blaznik, Srednjeveški urbarji za Slovenijo IV. Urbarji freisinške škofije, SAZU 1963, str. 135. Naprej: Blaznik U.

fevdni knjigi iz konca 14. in začetka 15. stoletja.[67] Zemljiščno ime am Puhel in in Winkel dr. Blaznik enači. France Kos navaja v urbarju 1560 ime Am Puchl za vas Vešter.[68] Am Puhel je verjetno del Stare Loke nad cerkvijo, medtem ko je Winkel, Binkelj postal pozneje posebna vas. Dr. Blaznik je v svoji rekonstrukciji vasi in zemljiščnih enot vodil Binkelj kar od leta 1291 dalje, čeprav ga ni še v urbarju leta 1560.[69] Po zemljiških knjigah je ob koncu fevdalnega obdobja imela vas Binkelj 18 zemljiških enot, ki so bile različno podložne: freisinškemu gospostvu, starološkemu gospostvu, svetoduškemu gospostvu, imenju Loka, kapeli sv. Trojice in beneficiju sv. Ane. Od tega je bilo 7 gruntov, 9 kajž in 2 hišarja. Če vzamemo približno 3 kajže za grunt, kot so to obračunsko delali, je bilo na območju Binklja okrog 10 gruntov (vštevši dva hišarja).[70]

Gadmarska enota je prvotno zajemala viničarje, ki jim je županoval gademer - Hausgalter. Staro Loko smemo šteti sem, saj so bili v neposredni bližini na Kamnitniku vinogradi. Vodja bitenjske župe se je imenoval preco (birič). Oba urada sta bila precej nemško kolonizirana, gadmarski nekoliko manj, bitenjski pa precej, kar so ugotovili že Valvasor, Pokorn in Blaznik.[71] Majhen obseg gadmarskih gruntov oz. zemljiščnih enot je bil povezan z vlogo teh podložnikov, ki so imeli precej tlačanskih obveznosti z obdelovanjem dominikalne zemlje. Na tem ozemlju je bilo kar nekaj dominikalne zemlje (domci - dvorci). Do danes se je ohranilo ime naselja Stari dvor.[72]

Takšna je bila freisinška upravna razdelitev do leta 1803. Z razvojem državne oblasti se je pokazala potreba po lastni upravni organizaciji. V prvem obdobju se je naslanjala na zemljiško gospostvo. Od 18. stoletja dalje se je širila državna oblast. Leta 1748 so loško gospostvo vključili v gorenjsko kresijo s sedežem v Ljubljani.[73] Zaradi razdrobljenosti zemljiških posestev je oblast za potrebe nabornega sistema ustanovila nabornookrajne gosposke. Sčasoma so te enote imenovali okrajne gosposke.[74] Po patentu z dne 22. 4. 1780 so Kranjsko razdelili na 38 nabornih okrajev, ki so bili združeni v 18 kantonih. Prvi kanton, ki je pripadal (delegiranemu) gospostvu Loka, je obsegal skoraj celotno freisinško ozemlje, po popravkih po letu 1785 pa vso posest razen Gosteč in Okroglega.[75] Okrajne oblasti so pridobivale vedno nove funkcije: vodstvo vojaških zadev, oštevilčenje hiš, razglaševanje zakonov, policij-

67 Blaznik - U, str. 223, 225, 234, 239, itd.
68 Kos, Doneski, št. 24, str. 38.
69 Blaznik, str. 408-410.
70 ZAL ŠKL, glavne zemljiške knjige za zgoraj navedena gospostva.
71 Blaznik, str. 47-48.
72 Blaznik, str. 63; Blaznik U, str. 79.
73 Blaznik, str. 357; Dr. Janko Polec, Kraljestvo Ilirija I. del, Ljubljana 1925, str. 130. V nadaljevanju Polec, Kraljestvo Ilirija.
74 Priročnik in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918, Zgodovinsko bibliografski vodnik, redakcija Jože Žontar, Graz- Klagenfurt - Ljubljana - Gorizia - Trieste 1988, str. 88. V nadaljevanju Žontar, Priročnik.
75 Blaznik, str. 358; Polec, Kraljestvo Ilirija, str. 132-133.

ske zadeve, sanitarne zadeve, materialno skrb za šole itd.[76]

V bitki pri Marengu leta 1800 so Francozi porazili avstrijsko vojsko. Po miru v Lunevillu naslednje leto so nemški posvetni knezi za izgubljeno posest ob Renu, ki jo je zasedla Francija, dobili ozemlja cerkvenih posesti. Leta 1803 je freisinški škof izgubil status posvetnega kneza in so zato škofiji odvzeli posest. Loško ozemlje so vključili v avstrijsko komorno ozemlje.[77] Po letu 1803 je dobila država vodstvo loškega gospostva. Za časa Francozov je spadalo loško ozemlje kot sedmi kanton v ljubljanski distrikt.[78] Stara Loka je bila merija. Po avstrijskih preureditvah uprave po Napoleonovem padcu je leta 1817 loško ozemlje pripadlo pod ljubljansko okrožje kot okrajno gospostvo št. 9 - Državno gospostvo Loka. Okraj je bil razdeljen na glavne občine. Takrat se je izločila glavna občina Žiri, sicer pa so občine ostale v mejah freisinškega gospostva. Stara Loka je dobila glavno občino.[79] Na čelu te je bil nadrihtar. Glavna občina je obsegala predele župnije v mejah pred odcepitvijo loške mestne fare leta 1804. Iz poznejše loške župnije je starološka občina obdržala še Suho, Trato, Lipico, Godešič, Reteče in Gorenjo vas. V ožjo podobčino Stara Loka so spadale vasi Trnje, Binklej, Vešter in Virlog.[80] Starološki nadrihtar je bil gospod Vincenc Demšar, graščak iz Dorfarjev, stara h. št. 12. Žal je v letih 1818 - 1821 gospodarsko propadel.[81] Stara Loka je bila središče podobčine še za že omenjene vasi Binkelj, Vešter, Trnje in Virlog. Podrihtar je bil Miha Wolgemut (1766-1851) iz Trnja, po domače Erbežnik. To ime se je razvilo iz Rubežnika, kar so župani tudi bili. Med letoma 1814 in 1816 si je ob novi cesti proti Železnikom sezidal imenitno hišo. Zemljišče in že začeto gradnjo je kupil od starološkega graščaka Jožefa Demšarja. Pozneje je Miha Wolgemut še dokupoval posest, t. i. Jurijevo kajžo na Trati in četrtino grunta v Virmašah. Zaradi njegove funkcije rihtarja oziroma podrihtarja se je pri novi hiši na Fari do danes ohranilo domače ime pri Rihtarju, čeprav je stara hiša podrta in je na njenem mestu nova stavba.[82] Za vas Stara Loka je bil zadolžen odbornik Martin Hafner iz Stare Loke, stara št. 35, Partiževa kajža. Neki Martin Hafner se je okrog leta 1806 priženil na Jamnikov grunt na Fari, takrat h. št. 37.[83]

Revolucija na Dunaju leta 1848 je prinesla spremembe. Občine naj bi dobile samoupravo. Začasni občinski zakon iz leta 1849 je sicer izšel, vendar do objave deželnih občinskih zakonov ni prišlo.[84] Po ukazu c. kr. "ministrov no-

76 Jože Žontar, Nastanek in razvoj upravnih okrajev na Slovenskem do leta 1849, Zgodovinski časopis, št. 34, Ljubljana 1980, št. 1-2, str. 119-155, passim.
77 Blaznik, str. 445-446.
78 Pokorn, DIS, str. 344.
79 Polec, Kraljestvo Ilirija, str. 313.
80 France Štukl, Nadrihtarji in podrihtarji v občinah Škofja Loka in Stara Loka po letu 1814, LR 36, 1989, str. 45-46. Naprej Nadrihtarji.
81 France Štukl, Nadrihtarji...,str. 48.
82 Glej hišno številko Stara Loka 40.
83 Opomba 44, str. 48.
84 Jože Žontar, Občinski red za Kranjsko leta 1866, Zbornik ob 90. letnici Zgodovinskega arhiva

tranjih zadev, pravosodja in dnarstva" (danes bi rekli financ, op. p.) z dne 4. februarja 1854, s katerim so razglasili politični in sodni ustroj vojvodine Kranjske, so navedli v pregledu okrajno glavarstvo Loka in v njem občino ali sosesko Stara ali Mala Fara.[85] Čas absolutizma samoupravi ni bil naklonjen. Glede na prejšnji obseg je bila občina Stara Loka po navedbi iz leta 1854 nekoliko manjša od predmarčne občine. Posebni občini sta postali Dorfarje in Godešič.[86] Po letu 1866 so nove občine zaživele. Po seznamu občin iz leta 1869 so politični (upravni) okraj Škofja Loka odpravili in ga priključili okraju Kranj. Politično oblast na tem področju je dobil okraj v Kranju. V mejah bivšega okraja so za sodno oblast ustanovili Okrajno sodišče v Škofji Loki. Sodni okraj se je tako ohranil v mejah bivšega gospostva. Loka je bila prikrajšana za glavarstvo. Stara Loka je s priključitvijo Dorfarjev in Godešiča postala spet večja občina.[87] Takšna občina je obstajala, ne glede na spremembo države leta 1918, vse do leta 1945. Zaradi obsega občine do Žabnice na severu in Reteč na vzhodu, so bili župani tudi neprifarci. Poleti leta 1969 sem obiskal takrat 86-letnega Petra Porento, po domače Alovca iz Stare Loke. Bil je predvojni občinski odbornik in pomemben vaški mož. Ta mi je naštel vrsto županov, ki se jih je še spominjal. Jakob Jelovčan - Blažeškuc in Franc Dolenc, vulgo Jošk, sta bila iz Stare Loke. Ostali župani so bili okoličani. Gašper Triller, po domače Žejgl, je bil gruntar v Virmašah. Leta 1921 ga je nasledil Gašper Karlin, gostilničar s Plevne na Suhi. Leta 1927 je postal (najmlajši) župan gostilničar in posestnik Anton Hafner, Jošk s Trate oziroma Starega dvora. Leta 1937 so za župana izvolili Ivana Avguština, posestnika in trgovca, po domače Erbica iz Reteč.[88] Leta 1940 se je še podpisoval za župana. Kdaj je prevzel županske posle Janez Šifrer, po domače Polenc iz Žabnice, nisem mogel ugotoviti. Zadnja župana sta imela že poklicnega tajnika Antona Hostnika, vulgo Škampca s Suhe, ki je uradoval v najeti hiši pri Seliškarju pod Plevno, danes Ljubljanska cesta št. 4.

Nemška oblast je nadaljevala občino skoraj do konca leta 1941. Podolžni občinski žig se je glasil: Gemeindeamt Altlak, uradni okrogli: Siegel der Gemeinde Altlack, z nacističnim znakom v sredini. Iz različnega pisanja besede Stara Loka je razvidno, da žiga nista nastala istočasno. Statistične posestne liste (Erfassungsbogen) so v maju popisovali razni uradniki, tudi takratni brezposelni slovenski učitelji. Občina je izdajala karte zagotovljene preskrbe in prehrane. Na enem redkih ohranjenih dokumentov iz tega obdobja se je v avgustu 1941 podpisal v. d. župana Johann Schiffrer (Janez Šifrer). Zadnji dopis s starološkim žigom je ohranjen iz začetka novembra leta 1941. Na

---

Ljubljana, Gradivo in razprave 8, Ljubljana 1988, str. 88 - 103.

85 Deželni vladni list za Kranjsko vojvodino, Pervi razdelk, XI. Del. VI. Tečaj 1954, str. 217- Ukaz c. k. ministrov notranjih zadev, pravosodja in dnarstva 4. Februarja 1854, s katerim se razglašuje politična in sodna uredba vojvodstva Kranjskega.

86 Žontar, Občinski red.... str. 98.

87 Žontar, Občinski red..., str. 100.

88 Izjava Petra Porente, Alovca leta 1969; Kronika, passim.

seznamu brezposelnih oseb brez datuma je v glavi dopisa že naslov: Gemeinde Bischoflack, Untergemeinde Altlack. Delovodnik za leto 1941 so maja začeli delno voditi v nemščini. Pri vpisih niso bili dosledni. Zadnji vpisi v delovodnik so iz 19. novembra. V letu 1942 ni več sledu o spisih in samostojnosti občine.[89] Vprašani Prifarci so mi povedali, da se ne spominjajo, da bi občina med vojno dalje delovala. V Žabnici so imeli med drugo svetovno vojno svojo občino in leta 1941 niso prišli pod Škofjo Loko.

Leta 1945 je Stara Loka postala sedež Krajevnega ljudskega odbora (KLO). Ta je bil dosti manjši od predvojne občine. Obsegal je Binkelj, Staro Loko, Vešter, Virlog in Trnje. Po letu 1946 so se mu pridružile vasi odpravljenega Krajevnega ljudskega odbora Pevno. Ta je obsegal Moškrin, Pevno, Papirnico, Crngrob, Križno goro, Lavtarski Vrh in Planico. Stari Loki so pripadli Pevno, Moškrin, Papirnica in Križna gora, druge kraje so dodelili Krajevnemu ljudskemu odboru Žabnica. Nekaj časa je bila Križna gora v KLO Žabnica. Ostali predeli predvojne občine so prišli pod Krajevni ljudski odbor Trata - Kolodvor in Krajevni ljudski odbor Reteče.[90] Do leta 1948 je KLO Stara Loka spadal pod okraj Škofja Loka. Z marcem 1948 so okraj Škofja Loka odpravili.[91] Jeseni 1949 so Krajevni ljudski odbor Stara Loka priključili Mestnemu ljudskemu odboru v Škofji Loki.[92] Ohranjeno gradivo Krajevnega ljudskega odbora Stara Loka in dokumenti v Mestnem ljudskem odboru Škofja Loka kažejo na to združitev. Leta 1952 je Mestni ljudski odbor Škofja Loka postal Ljudski odbor mestne občine Škofja Loka.

Ustava iz leta 1963 je dovoljevala ustanavljanje krajevnih skupnosti. Po ustavi iz leta 1974 je ustanavljanje teh postalo obvezno. Krajevna skupnost Stara Loka je pričela poslovati 1. januarja 1965. Sklep o njenem delovanju je sprejela občinska skupščina 14. aprila 1965.[93] S 1. januarjem 1972 so se priključili h Krajevni skupnosti Škofja Loka.[94] Na referendumu 25. maja 1980 so se občani izrekli za preoblikovanje krajevnih skupnosti. Spet je začela delovati Krajevna skupnost Stara Loka - Podlubnik.[95] Po velikosti in pristojnosti se njeno delovanje ne more primerjati s stoletno občinsko tradicijo. Od januarja 1995 je Stara Loka v novi občini Škofja Loka. Krajevna skupnost Stara Loka - Podlubnik še deluje.

---

89 ZAL ŠKL, Občina Stara Loka, fasc. št. 7, 9.

90 Zakon o upravni razdelitvi LRS, U. l. LRS, III, št. 26, 3. 4. 1946; Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o upravni razdelitvi LRS z dne 2. aprila 1946, U. l. LRS, III, št. 62, 14. 9. 1946.

91 Papirnica je takrat še spadala pod KLO Pevno.

92 Zakon o upravni razdelitvi LRS, U. l. LRS V, št. 9, 23. 2. 1948.

93 Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o upravni razdelitvi LRS, U. l. LRS, VI, št. 33, 25. 10. 1949; ZAL ŠKL, MLO Škofja Loka, fasc. 10, št. 16, zasedanje 24. 12. 1949.

94 Uradni vestnik Gorenjske, II, št. 12, Kranj, 26. 5. 1965.

95 Uradni vestnik Gorenjske, VIII, št. 16, Kranj, 25. 12. 1971.

Uradni vestnik Gorenjske, XVII, št. 15, Kranj, 1. 7. 1980, Predpisi samoupravnih organov št. 188, Poročilo volilne komisije KS Škofja Loka; Informacije, Krajevna skupnost Škofja Loka, št. 11-80, 22. 12. 1980.

CERKVENE ZADEVE - ŽUPNIJA

O cerkvenih zadevah bom na tem mestu le kratko spregovoril. Dr. Pavle Blaznik je v svoji knjigi posvetil temu posebna poglavja. Ozemlje starološke prafare je bilo po stari razdelitvi od časa Karla Velikega v sklopu Oglejskega patriarhata, ki je versko oskrboval ozemlje do Drave na severu. Pozneje je bila pražupnija skupno z župnijami, ki so nastale v obeh dolinah, vključena v gorenjski arhidiakonat. Včasih je bil prifarški župnik celo arhidiakon za Gorenjsko.[96] Dr. Janez Höfler domneva, da je župnija nastala takoj po letu 973 in pred 1002.[97] Božič piše v svoji Memorabilii, da sega župnija v 10. stoletje.[98] Patrocinij sv. Jurija kaže na starost župnije in povezavo s Freisingom, kjer je Jurij tudi farni zavetnik. Dr. Janez Höfler navaja, da je "najstarejša Jurijeva cerkev v osrednji Sloveniji bržkone tista, ki so jo po letu 973 sezidali freisinški škofje v Stari Loki in iz katere se je razvila obsežna pražupnija na loškem gospostvu; njen patrocinij lahko brez težav povežemo s freisinškim vplivom."[99]

Leta 1074 sta se freisinški škof Ellenhard in oglejski patriarh Sigehard sporazumela o zidavi cerkve na Vinjem vrhu na Dolenjskem ter o klerikih in cerkvah na loškem gospostvu.[100] V tej listini se že omenja cerkveno središče v Stari Loki. Freisinški škof ni imel cerkvene jurisdikcije, dobil pa je od papeža Inocenca II. (1130-1143) patronatsko pravico, na podlagi katere je dajal soglasje k patriarhovim imenovanjem duhovnikov na loškem ozemlju.[101] Od drugih župnij sta segali na freisinški teritorij še pražupnija Sora, ki je vključevala del vasi na desnem bregu Sore, in pražupnija Šmartin pri Kranju. V to župnijo so spadale vasi do Spodnjih Bitenj, vasi severno od Planice in freisinška Jama na Sorškem polju. Po Blazniku in Höflerju naj bi takšna razdeljenost na tri pražupnije kazala na staro urejanje cerkvene organizacije na tleh poznejšega loškega gospostva še pred freisinško podelilnico.[102] Župniji Šmartin in Sora sta prišli leta 1461 pod ljubljansko škofijo.[103]

Župnija Stara Loka je bila prafara večini župnij v gospostvu, prejšnji občini, sedanji republiški upravni enoti ali dekaniji. Izjem na tem mestu ne bi naštevал.

Blaznik, Miklavčič in Höfler so enotni v mnenju, da je bila že v 13. stoletju

---

96 Blaznik, str. 238.
97 Janez Höfler, O prvih cerkvah in pražupnijah na Slovenskem, Filozofska fakulteta, Razprave, Ljubljana 1986, str. 26.
98 Božič, str. 23.
99 Janez Höfler, O prvih cerkvah in pražupnijah na Slovenskem, Filozofska fakulteta, Razprave, Ljubljana 1986, str. 51.
100 Janez Höfler, Srednjeveška cerkev na Slovenskem, Dokumenti slovenstva, Cankarjeva založba, Ljubljana 1994, str. 54, fotografija listine.
101 Blaznik, str. 73.
102 Blaznik, str. 74; Höfler, passim.
103 Blaznik, str. 238.

urejena cerkvena organizacija v obeh dolinah. Leta 1296 se omenjata vikarja v Poljanah[104] in Selcih.[105] Žiri naj bi dosegle takšen status v 14. stoletju.[106] Ti prvi vikariati so bili odvisni od matične župnije na Fari. Kljub temu, da sta bili župniji Selca in Poljane že od 15. stoletja samostojni fari, je ostalo nekaj vljudnosti, da ne rečem podložnosti, obeh župniji Stara Loka. Leta 1668 so ustoličili novega župnika v Selcih. Postavili so mu kar devet pogojev, kako naj se obnaša v novi službi. Pod točko dve je navedeno, da "loškemu župniku hoče vsako leto brez upiranja odrajtati to, kar je vsled papeževe bule dolžan dati za škofovo mizo ("ad mensam episcopalem"). - Isto tako hoče pridno hoditi k obletnicam, ktere se vsako leto obhajajo za umrle freisinške škofe v loški farni cerkvi."[107] O teh obletnicah pozneje. Tudi poljanskemu župniku se ni bolje godilo. Leta 1677 je pisal poljanskemu župniku Karlu Ignaciju Codelliju prifarski sobrat ter ga spomnil njegovega pisma z dne 4. novembra 1675. V tem pismu mu je obljubil (namreč poljanski župnik), da mu v teku enega leta povrne vse stroške, ki jih je imel (prifarški župnik) pri zidanju novega farovža v Poljanah. "Ako bi se to ne zgodilo, moral bi ga tožiti."[108] Danes bi temu rekli ekonomska odvisnost.

Božič omenja, da so bili nekdaj na Fari štirje kaplani. Prvi je hodil k sv. Vidu v Bitnje, drugi v Selca, tretji v Poljane, četrti v Žiri (popravljeno: tretji naprej v Žiri).[109]

Tako misli tudi Pokorn, ko brez navedbe vira pravi, da "vse to ogromno posestvo je imelo izprva le jedno samo župnijo: 'Mater faro', od koder so hodili duhovniki na vse strani izvrševat duhovna opravila".[110] Za časa Pokornovega kaplanovanja na Fari so te župnije še plačevale neko miznino starološkemu župniku. Denar so župniki pobirali na ponedeljek po obletnici posvetitve cerkve, to je po roženvenski nedelji v oktobru. To navado sta zapisala župnik Kalin in župnik Božič in sem jo posebno obdelal v poglavju o navadah - trentah. Janez Höfler domneva, da je imela starološka župna cerkev prvotno krstno cerkev na Suhi pri sv. Janezu Krstniku.[111] Navaja, da je bila tam blizu voda itd. Menim, da je to malo verjetno. Župnijska cerkev je blizu vode: Sore, Potoka, pa tudi poleg cerkve izvira star studenec, ki kljub temu, da teče izpod pokopališča, ni bil nikoli strupen. Lega suške cerkve zunaj vasi kaže na poznejšo lokacijo, kakršne poznamo večkrat v loškem gospostvu, ko se niso mogli dogovoriti med soseskami in uradi o lokaciji cerkve, pa so to postavili na najbolj nevtralen teren (npr. Jamnik, Sv. Lovrenc, itd.). Pri teh lokacijah v nekaterih primerih ne izključujem stare poselitvene tradicije. Izkopavanja okrog

104 Cerkev na Slovenskem, Provincia ecclesiastica Slovena in Ljubljana, str. 91. V nadaljevanju CS.
105 CS, str. 94.
106 CS, str. 111.
107 Kos, Doneski, št. 480, str. 262.
108 Kos, Doneski, št. 498, str. 268.
109 Božič, str. 3.
110 Pokorn, DIS, str. 218.
111 Höfler, o. d. str. 59.

suške cerkve bi Höflerjevo tezo podkrepila ali ovrgla. Pisnih dokumentov o tem pa zaenkrat niso našli. Po Božiču je bil v župnijski cerkvi star oltar sv. Janeza Krstnika, kjer so gotovo krščevali.[112]

Leta 1532 je bila mestna cerkev sv. Jakoba, poznogotska dvoranska stavba iz leta 1471 in 1532, povzdignjena v vikariat.[113] Potem pa na Fari ni bilo sprememb do začetka 19. stoletja. Tridentinski zbor je utrdil cerkvene obrede in v zvezi s temi mnoge prifarške in mestne navade.

Leta 1751 so odpravili oglejski patriarhat in papež je naslednje leto ustanovil za njegov avstrijski del nadškofijo v Gorici. Župnije v loškem gospostvu so razporedili v gorenjski arhidiakonat goriške nadškofije s sedežem v Ljubljani. Med letoma 1785 in 1788 so po idejah Jožefa II. spremenili škofijske meje. Župnije v loškem gospostvu so pripadle ljubljanski škofiji, kjer so takrat proučevali novopridobljene duhovnike in duhovnije.[114] Iz zapisov iz leta 1788 je France Pokorn sestavil in objavil šematizem duhovnikov v ljubljanski nadškofiji.[115] V teh popisih se prvič omenjajo dekanati, ki so jih takrat uvedli. Dekanat je cerkvenoupravna enota med župnijo in arhidiakonatom. Na loškem področju so takrat ustanovili štiri dekanate: v Poljanah, Žireh, Železnikih in Šmartinu pri Kranju. Stara Loka je spadala v šmartinski dekanat, skupaj z vikariatom v mestu. Leta 1804 se je ta vikariat izločil iz starološke fare in postal samostojna župnija. Za seboj je potegnil vse podružnične cerkve proti Poljanski dolini in Trato, Suho, Godešič in Reteče na Sorškem polju.[116] Leta 1840 je dobila eskpozituro Žabnica. Prifarški župniki se niso posebno trudili, da bi bila duhovnija zasedena in se žabniškim ekspozitom ni godilo posebno dobro. Samostojna župnija je Žabnica postala šele leta 1899. Z ustanovitvijo žabniške fare so se izločile iz starološke fare vasi Spodnje Bitnje, Žabnica, Dorfarje in Forme. Leta 1980 je postala samostojna župnija podružnica pri Sv. Duhu.

Na začetku 19. stoletja je bila starološka župnija pod Šmartnim. Božič je zapisal, da so poljanski dekanat ukinili leta 1821. Starološki se je osamosvojil iz šmartinskega leta 1822, ko so slednjega ukinili.[117] Starološki dekanat je potem pokrival skoraj celotno bivšo freisinško posest. Po zadnji vojni so naslov dekanije spremenili v dekanijo Škofja Loka, kar je Prifarce užalilo. Naslov je sedaj zvezan s Škofjo Loko, vendar ne z župnijo oziroma loškim župnikom. Dekan je sedaj lahko katerikoli župnik v dekaniji in deluje naprej v svoji župniji. Že nekaj let je starološki župnik obenem tudi loški "tehant". Naj povem še, da je župnik v Stari Loki imel vedno naslov loškega - škofjeloškega žup-

112 Božič, str. 5.
113 CS, str. 103.
114 F. A. Dolinar, Slovenska cerkvena pokrajina, Acta ecclesiastica Sloveniae 11, Ljubljana 1989, passim. V nadaljevanju F.A. Dolinar, AES, SCP.
115 Šematizem duhovnikov in duhovnij v ljubljanski nadškofiji l. 1788, Preiskovalcem zgodovine na korist priredil in priobčil Frančišek Pokorn, župniki, Ponatisk iz "Zgodovinskega zbornika", Ljubljana 1908. V nadaljevanju Pokorn, Šematizem.
116 CS, str. 103.
117 Božič, str. 23.

nika. Rezidenca je bila zunaj mestnega obzidja pri materi Fari v Stari Loki. V mestu je bil njegov mestni vikar do leta 1804. Vikar je moral biti v mestu stalno prisoten. Pomagal je v dušnem pastirstvu tudi na Fari.[118] Prifarški župniki so bili v srednjem veku in še do konca 17. stoletja včasih plemiči, imenitnejši ljudje tudi z drugimi službami in častmi, ki z župnikovanjem na Fari niso šle vedno skupaj. Včasih so bili cela leta odsotni in jim je bila Stara Loka bolj v materialno korist. Za župnika Pankracija Eckerja je Santonino leta 1486 zapisal, da ob Kamnitem mostu v mestu "stoji vrh mestnega obzidja hiša gospoda župnika, ki jo zadnje čase poziduje zelo visoko na svoje stroške; iz nje je lep razgled na reko in most in rodovitno obdelano ravnico".[119] Dalje piše Santonino, da "je bila nekoč (starološka fara, op. p.) imenitnejša od katere koli cerkve na vsem Kranjskem in je imela čez tisoč petsto dukatov dohodka, zdaj (1486 op. p.) pa je že zelo osiromašena".[120] Kramer piše v svojih spominih, da je bila Fara "jako sloveča, med prvimi v škofiji"[121] in da s "takimi dobrotami ni bilo v naši škofiji nobene druge fare".[122] Tako je bilo do zemljiške odveze, pa tudi pozneje se stanje ni bistveno poslabšalo, čeprav so se župnikovi dohodki zbirali drugače kot pred letom 1848. Zato so na takšni fari sedeli starejši in zaslužnejši možje, kar pa v gospodarskem in pastoralnem pogledu ni bilo vedno koristno.

V pastoralnem delu so do reform Jožefa II. v župniji delovali naslednji sistemizirani duhovniki: župnik, vikar v mestu, prvi kaplan na Fari, drugi ali leteči kaplan na Fari, beneficiat sv. Trojice v mestu in beneficiat sv. Ane na gradu. Redovne duhovščine po letu 1712 v kapucinskem samostanu ne omenjajo. Posebej je bila še duhovščina v nunskem samostanu, prej klariškem, po letu 1782 uršulinskem. V samostanu je bilo včasih kar nekaj duhovnikov. V mestu so bili še posebni beneficiati.

Materialna osnova župnije je bil škofov delež v dajatvah v naravi, zemljiški posesti in denarju, beneficiji posameznikov v posesti in denarju, ustanovne maše bratovščin, cehov in posameznikov in seveda redni mašni intenciji. Za druge laične sodelavce v pastorali ali pri bogoslužju je bil njihov delež točno določen. Običajna je bila tudi bera. Škofov deputat v žitu, od katerega je moral župnik odstopiti del učitelju in obema cerkovnikoma na Fari in v mestu, se je obdržal po letu 1803 in ga je do ukinitve leta 1848 vzdrževala država. Vse fevdalne bonitete so tega leta propadle.[123] Odškodnina za desetino, ki jo je župnišče pobiralo po župniji in od svojih podložnikov po Dorfarjih in Gorenji vasi, je znašala leta 1848 14.464 gld. Zaradi valutnih sprememb in padca denarja je pred prvo svetovno vojno vsa ta odškodnina padla

118 Blaznik, str. 239.
119 Paolo Santonino, Popotni dnevniki, Prevedel Primož Simoniti, Mohorjeva založba Celovec, Dunaj, Ljubljana 1991, V nadaljevanju Santonino, str. 40.
120 Santonino, str. 40.
121 Kramer, str. 56.
122 Kramer, str. 62.
123 Blaznik, str. 239; Kramer, str. 62.

na 100 kron. Zemljiščni dohodki so bili ocenjeni na 200 kron. Župnik je moral iz tega denarja prehranjevati dva kaplana. Ker je opravljal tudi dekanska opravila, je dodatna sredstva za vzdrževanje dodal verski sklad.[124] Zanimivo je, da so se dolgo po letu 1848 v zemljiških knjigah ohranile oznake pri tistih podložnikih, ki so bili podložni župniku v Stari Loki. Pozabili so se posamezni pravni naslovi, komu točno so bile zemljiščne enote podložne: župnišču, kaplaniji, beneficijem itd. Po Pokornu je bilo župnišču podložnih v Stari Loki 15, v Veštru sedem, na Trnju štiri, v Dorfarjih 11 (?- nečitljivo), v Dragi 27 (?- veliko), v Crngrobu tri, v Virmašah devet, na Grencu tri, v Bodovljah pet, na Laborah 14, v Sori 16, na Godešiču dve, v Puštalu 14 in v mestu s predmestji sedem enot.[125] Starejši beneficiji so bili: Kostnica sv. Lovrenca poleg župnijske cerkve z donosom od podložnikov,[126] kaplanija zgodnje maše ali 12 apostolov,[127] posest Bratovščine Svetega Rešnjega Telesa, itd. Sredi 16. stoletja so bili ti beneficiji še lepa posest z davčno osnovo 158 gld.[128] Že v 16. in v 17. stoletju so morali mnogo teh ustanov prodati, zamenjati ali pa so jih kako drugače izgubili.[129] Po končanem pregonu protestantov se je konec 17. in v 18. stoletju cerkveno življenje baročno razvilo. Našli so se novi dobrotniki. Iz diarija, ki ga je v prvi polovici 18. stoletja sestavil župnik Kalin, spoznamo nove dobrotnike z novimi materialnimi osnovami za vzdrževanje duhovščine.[130] Udarec je beneficijem in ustanovam zadal Jožef II. V 19. stoletju so se spet našli dobrotniki in z gotovino podprli stabilnost župnije. Med letoma 1891 do 1894 je v Stari Loki kaplanoval nam že znani France Pokorn. Ta je leta 1891 za praktične potrebe zbral vse dokumente o teh zadevah in jih na novo popisal v Knjigo kaplanskih ustanovnih maš v župni cerkvi in v podružnicah.[131] Kar je Pokorn zbral in zapisal, je potem veljalo do prve svetovne vojne, ko so te ustanove ugasnile. Denar je šel za vojna posojila, opravila pa je pozneje škofija ukinila.

Če na kratko strnemo njegove zapise, so v farni cerkvi ob koncu 19. stoletja delovale ustanove, ki so jih ustanovili naslednji dobrotniki:

Wolfgang Schwarz, loški meščan itd., leta 1486, 1124 gld

Jernej Štrukel, župnik, leta 1633, in Matija Sluga, Ločan, župnik v Burgschleinitzu na Nižjem Avstrijskem (ali mogoče v Slivnici pri Mariboru?), leta 1732, 120 gld

---

124 Pokorn 1908.
125 Pokorn, prav tam.
126 Blaznik, str. 241, 242.
127 Blaznik, str. 242.
128 Blaznik, str. 243.
129 Blaznik, str. 244.
130 NŠKAL, Župnija Stara Loka, fasc. 23.
131 NŠKAL, Župnija Stara Loka, fasc. 12 in 18, knjige. Citirano iz knjige brez oznake v 18. fasciklu - razne knjige: Liber in quo inscripta sunt sacra fundata a RRDD Cooperatoribus in "Staraloka" peragenda in ecclesia parochialieiusque 7 (popravljeno) 5 filiabus per annum. Ab anno 1982 usque ad 1909. Ad sempiternam memoriam. Pisano v kapelaniji Starološki dne 19. novembra 1891 in na sv. Jederti dan 1892, France Srf. Pokorn, kapelan.

Korbinijan Fürnpfeil de Pfeilhaimb, leta 1656, s številnimi pridruženimi ustanovami, 600 gld
Andrej Hudačut, župnik, leta 1718, 290 gld
Marija Katarina Lukančič, plemkinja, leta 1780, 120 gld
Marko Fik, posestnik na Formah, leta 1791, 120 gld
Marija Križaj, samska, leta 1792, 600 gld
Marjeta Dinzel de Angersburg (Linz, Enns), verjetno iz svetoduške graščine, leta 1795, 80 gld
Jožef Demšar, graščak v Stari Loki, leta 1798, 120 gld
Marija Strnad, rojena Kalan, leta 1798, 200 gld
Jera Dolenc, rojena Porenta, mlinarica pod mostom (verjetno Krevsovka, op. p.), leta 1800, 160 gld
Gašper Pintar iz Stare Loke (Alovc), s. d., 153 gld (glavnica pri privatnikih)
Luka Karlin, Papežev gospod, leta 1809, 1088 gld (denar delno naložen pri privatnikih)
Gregor Pečnik iz Binklja 8, Mertinar, leta 1818, najemnina (vsako leto 10 gld) njive "Lestina per Sore", v uporabi Jakoba Pokorna, njiva ocenjena na 210 gld
Matevž Pečnik iz Stare Loke, leta 1841, 150 gld (denar pri privatnikih)
Neža Bernik iz Stare Loke, leta 1825, 252 gld (denar pri Tomažu Kalanu - Čotu in pozneje, ko je ta poplačal, pri Francu Pokornu - Primcu)
Marija Kuralt, leta 1844, 175 gld
Cecilija pl. Strahl iz starološkega gradu, leta 1850, 100 gld
Anton Pokorn, Ararjev iz Binklja, župnik v Slavini, leta 1855, 214 gld (denar pri privatnikih)
Jožef Pintar, Alovc iz Stare Loke, leta 1868, 50 gld, glavnica pri Tomažu Pintarju doma na gruntu
Matija Lovša, organist in cerkovnik na Fari, leta 1881, doma iz Kašlja, bivši učitelj, 250 gld. Denar z obrestmi je takrat plačeval bratov sin Andrej Lovša iz Kašlja.

Ustanove iz konca 18. stoletja, ki jih Jožefove reforme niso prizadele, in tiste iz 19. stoletja so ostale samostojne in jih je bilo do Pokornovega časa pri župnijski cerkvi še 21. V 19. stoletju so jih večkrat reducirali in spet popravljali. Pokorn je zasledoval v teh ustanovah predvsem kaplanske dohodke, ki jih je na koncu izračunal. Seveda so ti beneficiji prinašali dohodke tudi župniku. Zapisal je, da je popise za tekoče potrebe izdelal po dokumentih v župnijskem arhivu. Do njegovega časa je bilo marsikaj neurejeno. Za naprej naj bi vodili to evidenco tekoče, kar so tudi izvrševali do leta 1909. Pod vsako postavko je Pokorn zapisal "in tako je zdaj v veljavi".

S temi zapisi je naredil uslugo poznejšim kaplanom npr. Avguštinu Šinkovcu, pozneje znanemu župniku in politiku na Jesenicah in v Škofji Loki.[132]

[132] Dušan Kermavner, Politični boji na Gorenjskem in delavsko gibanje na Jesenicah - Javorniku od

Sredi devetdesetih let je užival starološko kaplansko plačo družboslovec Aleš Ušeničnik. Pokorn je izračunal, da dajo ustanove kaplanoma, takrat je bil navadno že po eden, preko 103 goldinarjev dohodkov na leto. V isti knjigi si je na koncu leta 1897 kaplan Stanko Peharc izračunal čisti letni dobiček. Dohodki so bili: od mašnih ustanov zaokroženo 124 gld, prispevek k plači 4 gld, denarne bire je bilo 279 gld, štolnine 24 gld, za hrano je dobil 126 gld, vrednost stanovanja je bila 25 gld, skupaj 584 gld kosmatega dohodka. Kaplan je odbil stroške: za vojaške pristojbine 3 gld, za zavarovanje pred ognjem 1 gld in 60 gld za vzdrževanje visokošolca, ki je bil pri njem tri mesece. Stroški so bili 64 gld. Prijavljenega čistega dohodka mu je ostalo 519 goldinarjev, kar ni bilo malo, za kakih 6 krav ali pa 5 bikov.[133]

Če seštejemo vsote farnih beneficijev, dobimo znesek 6276 gld. Vrednostne papirje za podružnice so hranili posebej v nadaljevanju knjige. Če dodamo na to župnijsko vsoto 4% obrestno mero, ki je še veljala za krščansko in ne za oderuško, dobimo 251 gld obresti. Kapital so naložili v rentah, obligacijah, vrednostnih papirjih. Danes bi temu rekli tudi v certifikatih. Zanimivo je, da je bil del denarja ob koncu stoletja še naložen pri privatnikih. Proti temu se je ves čas boril dekan Kramer, čeprav je bila to stara cerkvena praksa. Stara kmečka navada je bila, da so dolgove počasi odplačevali. Neposredno posojanje cerkvenega denarja ter dolgoletna in trudapolna izterjava obresti in glavnice cerkvi v drugi polovici 19. stoletja materialno in moralno ni več ustrezala. Ko so ob koncu prejšnjega stoletja postali stari običaji izposoje denarja od bogatih posestnikov, trgovcev, gostilničarjev, vaških mogotcev in cerkve nezadostni, je prav starološka župnijska struktura ustanovila eno najstarejših hranilnic in posojilnic na loškem ozemlju. O tej ustanovi pozneje.

Tudi podružnične maše so večkrat močno reducirali, predvsem tiste iz 17. in 18. stoletja. Vse stare ustanove pri podružnicah so na prvem mestu navajale župnika Matijo Sluga. Starejši ustanovniki so bili potem navezani na njegovo ime. Za ustanovnike iz 19. stoletja so se ohranili samostojni naslovi. Ustanovitev župnije v mestu je osiromašila starološke beneficije in ustanove. V Loki so ob koncu prejšnjega stoletja, podobno kot je naredil Pokorn na Fari, naredili inventuro stanja na tem področju.[134] Po delitvi so v Loko pripadli: beneficij sv. Trojice iz leta 1486 (pravilno leta 1513, stari je ostal na Fari), beneficij sv. Ane na gradu, beneficij Tomaža Jugovica iz leta 1728, beneficij sv. Katarine, Maksa Oblaka iz leta 1708, beneficij Alojza Cebala in Tomaža Prevodnika iz leta 1735, ustanova Jurija Šifrerja iz leta 1732, ustanova Johana - Mihaela in Neže Pušar iz let 1707 in 1714, beneficij duhovnika Matije Sluga iz leta 1701, ustanova Jeremije Grundlerja leta 1713, Franca in Marije

začetkov do leta 1918, I-III. DZS, Ljubljana 1974-1975; podrobno glej III. str. 355.

133 ZAL ŠKL, Občina Škofja Loka, fasc. 137, poljedelstvo, gozdarstvo, živinoreja, cene živine za tista leta.

134 NŠKAL, Župnija Škofja Loka, Sacra fundata persolv. in eccl. paroch. in Škofja Loka et in eccl. filialibus s.d. žup. VI/56. Citat je po starem inventarju, izdelanem v arhivu v Škofji Loki, kjer smo fond hranili do leta 1993.

Gloune leta 1701, Marka Oblaka s. d., Jakoba von Jenkensheima s. d., Marjete Dinzel leta 1798. Zadnja ustanovna maša je bila utemeljena leta 1928. Samo v župnijski cerkvi v Loki se je do leta 1918 ohranilo 43 ustanovnikov. Pri podružnicah je bilo ustanov seveda manj in so bile podobno kot na Fari pridružene Slugovemu beneficiju. Na tega so navezovali vse starejše in poznejše ustanovnike, ki jim je glavnica pešala in ni več prinašala zadosti za samostojno ustanovo. Že zapisi iz druge polovice 18. stoletja so netočni in pravijo, da je bil Schwarz duhovnik.[135] Župnik je zapisal, da se za dokumente mnogih ustanov v Loki ne ve, ker so ostali na Fari. Ko so nekatere ustanove opešale, so se dokumenti lahko izgubili ali založili. Pogosto so prešle ustanove bratovščin. Nekateri cehi in bratovščine niso imeli velikih stalnih glavnic. Tako so svoje zaobljubne maše plačevali vsako leto sproti. Ukinjali in zmanjšali so število maš za razne cehe, ko so ti zgubili svoj pomen.

Na Fari, v Loki in na vseh podružnicah se je ohranil Slugov beneficij. Ta je bil zapisan tako, da so se brale maše po izbiri v vseh cerkvah, razen na Hribcu in pri kapucinih.[136] Če bi analizirali še loške ustanove, bi ugotovili, da so Prifarci leta 1804 radi odstopili stare opešane beneficije. Oboji so potem vse 19. stoletje nabirali nove dobrotnike.

Glede na ugled starološkega župnika in materialne koristi iz te službe so to mesto včasih zasedali tudi manj primerni ljudje. Poleg dohodkov od župnije so bile druge službe širom cesarstva še bolj privlačne. Nekateri župniki so bili zelo posvetni. Protestantizmu so nekateri preveč prizanašali in so mu bili včasih celo naklonjeni. V 18. stoletju se je pobožnost večala in duhovniki so postali bolj dušnopastirsko goreči. Jožefinske reforme so bile glede tega gotovo do neke mere upravičene. Pokornov šematizem navaja leta 1788 na Fari župnika, dva kaplana in še štiri nerazporejene duhovnike. Na vikariatu v Loki so delovali: vikar, Cebalov beneficiat, ki je bil namenjen tudi verskemu pouku otrok, beneficiat sv. Trojice, sv. Ane na gradu in še devet nerazporejenih duhovnikov. V uršulinskem samostanu, ki je bil takrat še nov po spremembi reda, sta bila spovednik ter katehet in kaplan v isti osebi. V samostanu je bival še upokojeni loški duhovnik. Skupaj je bilo tako na Fari in v Loki 23 duhovnikov brez patrov v kapucinskem samostanu. Tem nerazporejenim navadnim svetnim duhovnikom so po Pokornu v Loki rekli "petičarji".[137] Iz Loke in Fare našteva Pokorn v letu 1788 širom po škofiji okoli 40 duhovnikov Ločanov. Mnogi med njimi so po letu 1788 izgubili "službo" in so živeli v pokoju v Loki in na Fari vse tja do tridesetih let 19. stoletja. V karakteristikah teh duhovnikov je včasih zapisano, da je njihova poklicna kvalifikacija strokovno vprašljiva. Matevž Homan iz Žabnice, stara h. št. 7 (vulgo Mert?, op. p.), si ni nikoli prizadeval za kakšno namestitev. Ni se izpopolnjeval in na škofiji so dvomili o njegovih strokovnih sposobnostih. Doma se je zapil in

135 NŠKAL, Župnija Škofja Loka, fasc. VII/70 (po starem citatu).
136 NŠKAL, Župnija Stara Loka, fasc. 23.
137 Pokorn, Šematizem, str. 127.

umrl leta 1798, star šele 50 let. Janez Krstnik Inglič je bil doma v Poljanah. Nekaj časa je bil domači kaplan pri starološkem graščaku Demšarju. Raje je mizaril in na svoj poklic močno pozabil. Umrl je v svoji hiši v Stari Loki, stara h. št. 18 (pri Ingliču, op. p.).[138]

Za ilustracijo si poglejmo še vrsto staroloških župnikov od srede 16. stoletja naprej. Najstarejše župnike najdemo v Blaznikovi knjigi. Prvi sistematični popis staroloških gospodov je opravil že Božič.[139] Seveda je precej pomanjkljiv. S temi zadevami se je po letu 1894 ukvarjal France Pokorn. Žal vseh svojih rokopisov ni uspel objaviti. V njegovi rokopisni zapuščini na škofiji je tudi rokopis z naslovom "Duhovni pastirji starološke matere fare. a) župniki, vikarji, plebani". Njegov zapis omenja župnike od 12. stoletja dalje, kot sledijo spodaj.[140] Do srede 16. stoletja naj omenim le dva župnika. Od tedaj naprej pa teče popis napretrgoma.

Hildebrand Hak se omenja leta 1355, ko je nastavil svojega vikarja v Selcih in v Loki (mesto). Leta 1358 je dovolil klarisam sezidati samostan v mestu.

Krištof Wichsensteiner se leta 1516 omenja v zvezi z znanim beneficijem sv. Trojice, ki sta ga ustanovila Volbenk Schwarz in njegova žena Rotija.

Dr. Leon Lösch je bil župnik med letoma 1540 do 1545. Bil je zelo učen in je leta 1552 postal freisinški škof. Umrl je leta 1559.

Ambrož Hauman se omenja v letih 1562-1594. V Loki je bil znan že prej. V letih 1556-1559 je bil starološki kaplan in mestni vikar. Leta 1569 je od freisinškega škofa Ernesta prejel v priboljšek še kaplanijo sv. Lovrenca v kostnici. Bil je nasprotnik protestantizma in je v Crngrobu ustanovil bratovščino Blažene Marije Device. "Za faro je bil on jako zaslužen mož, a žal, da je bil oženjen tudi on, akoravno ne luteranec."[141]

Gašper Freudenschuss je deloval na Fari med letoma 1594 in 1599. Doma je bil v Radovljici. Študiral je v Italiji in Nemčiji. Od leta 1579 do 1603 je bil ljubljanski stolni prošt. Upokojili so ga leta 1612. Zaradi Bitenjcev, ki so še po nemško kramljali, je rad pridigal nemško in le malokdaj "slauonice" (leta 1597). Bil je protestantsko usmerjen, zato so ga večkrat tožili v Videm. Leta 1599 so mu odvzeli Staro Loko in je odšel stanovat domov v Radovljico. Pozneje se je poskušal kot župnik še drugod, tudi v Šmartinu, kjer so ga prav tako odstavili (leta 1613).

Josip Sittich je deloval v letih 1599-1620. Že leta 1586 je bil beneficiat kapele sv. Trojice v mestu. Tudi njega so dolžili protestantskega obnašanja.

Jernej Štrukelj je bil župnik v letih 1622-1633. Bil je učen in zaslužen mož, kar se vidi iz njegovih naslovov na ohranjenem nagrobniku v cerkvi. Do leta 1622 je bil mestni vikar. Bil je tudi ljubljanski častni kanonik.

Andrej Hafner (Ofner), župnik v letih 1634-1647, je bil rojen v Loki. Bil je

---

138 Pokorn, Šematizem, str. 124.
139 Božič, str. 5-6
140 Pokorn, zapuščina, fasc. 41.
141 Pokorn, zapuščina, fasc. 41.

magister prostih umetnosti in modroslovja. Po posvetitvi leta 1627 je bil najprej beneficiat sv. Trojice v mestu. Zbral in zapisal je vsa duhovna opravila potomcem v spomin in pregled v posebni matrikuli; kdaj, kje in kako se izvršujejo ob posameznih praznikih po cerkvah cele starološke fare. Tega zapisa po 100 letih še nismo našli. Mogoče ga je Pokorn zamešal s poznejšim podobnim Kalinovim zapisom.

Janez Dienstman, župnik v letih 1647-1651, je bil doma v Radovljici. Posvečen je bil leta 1616. Ko je prišel v Staro Loko, je bil že bolehen in so o njem poročali, da mu gre slabo v vseh pogledih. Dokler je bil zdrav, je bil silno uspešen v naslovih in službah. Bil je svetovalec freisinškega škofa, apostolski protonotar, radovljiški beneficiat in novomeški kanonik.

Gregor Jurij Rozman je deloval v letih 1652-1664. Doma je bil v Kranju, rojen leta 1595. Bil je učen in je nosil več častnih naslovov: kaplan kranjske deželne konjenice, ljubljanski kanonik in apostolski protonotar, gorenjski arhidiakon.

Dr. Jurij Hafner (Ofner) je bil starološki župnik med letoma 1664 in 1670. Bil je doktor teologije. Leta 1669 je odšel h kartuzijanom v Bistro. Umrl je kot opat v stiškem samostanu. Medtem je župnijo nekaj časa oskrboval njegov vikar Andrej Hudačut.

Krištof Karel Walter (Wolther, Boltar) je bil starološki župnik od leta 1670 do 1675. Bil je doktor teologije.[142] Leta 1642 je bil tajnik freisinškega škofa. V Stari Loki je bil na župniji le kaka tri leta. Leta 1672 sta ga škof in patriarh potrdila vsak v svojih pravicah. Že naslenje leto (1673) je odšel k jezuitom, kjer je kmalu umrl. Medtem ko je bil pri jezuitih, ga je nadomeščal vikar Pavel Bergmamaš.

V zgodovinskem spominu je ostal starološki župniji in mestu župnik Andrej Hudačut. Bil je župnik v Stari Loki od leta 1675-1718. Rojen je bil leta 1638 v Radovljici, posvečen leta 1662. Med letoma 1664 in 1668 je bil kaplan v Stari Loki, potem mestni vikar in obenem tudi administrator Stare Loke do leta 1671. Poljanski župnik je postal leta 1672. Za župnika ga je leta 1675 postavil loški glavar Matija Lampfritzhaimb, seveda s patriarhovim blagoslovom. Teološko je bil dobro izobražen in je v Gradcu postal magister filozofije. Poleg župnika je imel še naslov apostolski protonotar. Ko je prišel v Staro Loko, je našel gospodarstvo zapuščeno in celo zadolženo. Dobro je gospodaril in veliko daroval v cerkvene, bratovščinske in dobrodelne namene. Ustanovil je več beneficijev in leta 1701 kupil za cerkev pri Sv. Duhu nov kelih, ki je signiran z njegovim priimkom.[143]

Andrej Blaznik (Plashnigkh) je deloval v obdobju od leta 1718-1728. Do leta 1701 je bil mestni vikar. Potem je bil do leta 1716 župnik v Selcih in med

---

142 Božič, str. 6

143 France Štukl, Umetnostnozgodovinska topografija dekanije Škofja Loka, rokopis, cerkev pri Sv. Duhu, Napis na kelihovi nogi: 17 - A.H.P.A.P.L.F.F. - 01 = Andreas Hudacut, Protonotarius Apostolicus, Parochus Locopolitanus, Fieri Fecit, 1701.

letoma 1716 in 1718 župnik v Poljanah.

Franc Leopold Kalin (Callin) je bil rojen leta 1698 v Postojni. V Gradcu je študiral do leta 1725. Nosil je razne častne naslove. Starološki župnik je postal leta 1728 in je ostal do smrti leta 1782. Sestavil je Rubrica generales parochiales, poseben seznam dnevnih opravil starološke in loške duhovščine.[144] Od leta 1761 je bil komisar goriškega nadškofa. Župnijski cerkvi je namenil preko 1100 goldinarjev za zadušnice.

Matevž Janez Pavlin je deloval v letih 1783-1805. Rojen je bil leta 1737 v Žireh. Študiral je v Gorici. Služboval je v Žireh, leta 1768 pa že v mestu Loka. Od leta 1798 je bil bolan in sta župnijo oskrbovala kaplan Franc Petrič in upokojeni poljanski župnik Valentin Notar, domačin iz Puštala.

Filip Schwarz je bil Ljubljančan, rojen leta 1761. Leta 1790 so ga posvetili. Kaplanoval je v Selcih, Hinjah, Žužemberku. V Stari Loki je bil župnik med letoma 1806 in 1820. Po požaru leta 1817 je spremenil zunanjost cerkve z novo dvokapno streho. Na severni cerkveni steni ima nagrobnik.

Jernej Božič je bil doma v Idriji. Rojen je bil leta 1764. Posvetili so ga leta 1790. Kaplanoval je v Idriji, Spodnji Idriji, Zavratcu. Od leta 1805 je bil župnik in dekan v Poljanah. V Staro Loko je prišel leta 1820, kjer je deloval do smrti leta 1828. Po reformi dekanij je leta 1822 postal starološki dekan, okrajni šolski nadzornik in duhovni svetnik. Kljub kratkemu času službovanja na Fari je bil zaslužen, saj je zapisal Memorabilio, ki jo še danes s pridom uporabljamo. Na severni strani prezbiterija ima nagrobnik.

Franc Ksaver Muli (Mully) je bil iz Leskovca pri Krškem. Rojen je bil leta 1765. Posvetili so ga leta 1789. Kot kaplan in župnik je deloval v osmih farah. V Staro Loko je prišel leta 1829. Že naslednje leto je umrl za jetiko.

Gregor Jereb je bil iz Žabnice, rojen leta 1780, posvečen leta 1806. Za kaplana je bil pri sv. Petru v Ljubljani in v ljubljanski stolnici. Od leta 1815 je bil župnik in dekan v Ložu. V Staro Loko je prišel leta 1831. Kljub temu, da je bil domačin, ni bil naklonjen žabniški ideji o samostojni župniji. Umrl je leta 1839. Za smrt je Kramer dolžil Žabničane. "Jereb, zelo goreč dušni pastir, je pri izpraševanju žabniških fantov očital malopridnim njih hudobije; namesto kesanja so njegovo grajo le zasmehovali in zaničevali, kar ga je tako v srce zbodlo, da se je pred njimi od mrtvouda zadet zgrudil in že drugi dan v nezavednosti umrl."[145]

Jakob Dolenc je bil župnik in dekan med letoma 1839 in 1846. Tudi za njegovo smrt je Kramer dolžil Prifarce. Med večerjo je neki potepuh lezel po lestvi v kaplanovo sobo. Župnijski hlapec ga je zalotil, vendar je tat ušel in izgubil kapo. "Da bi zvedeli tata, vzame Dolenc kapico, gre ž njo od hiše do hiše po vasi, popraševaje, čegava je? Nihče pa si ni upal hudodelnika ovaditi.

---

144 NŠKAL, Župnija Stara Loka, fasc. 23, Rubrica generales parochiales. V nadaljevanju NŠKAL, liturgični koledar.

145 Kramer, str. 64.

Dolenec pride premrazen nazaj, zboli in v kratkem umrje."[146]

Za njim je prišel na Faro veliki reformator Franc Ksaver Kramer.[147] Doma je bil v Prigorici v fari Dolenja vas pri Ribnici. Rojen je bil leta 1800. V Staro Loko je prišel z Notranjske, kjer je bil župnik v Loškem Potoku in v Postojni med letoma 1843 in 1847. O njegovem uspešnem delovanju na Fari sem že govoril. Skoraj je ni stvari, kjer ne bi pustil sledov, posebno še, ker je vse svoje delovanje popisal. Doživel je padec fevdalizma in začel z župnijo na novih temeljih, gospodarskih in duhovnih. Leta 1867, ko je bil na Fari gotov z obnovo cerkva in ljudi, ga je škof poklical v Ljubljano za kanonika in vodjo semenišča. Semeniški vodja je bil do leta 1873. Ukvarjal se je s politiko in je bil deželni poslanec za loški, kranjski in tržiški okraj. Bil je med ustanovitelji časopisa Slovenec. V Ljubljani je ustanovil hiralnico sv. Jožefa v Kravji dolini. Umrl je leta 1884 v Ljubljani. Zanimivo je, da so njegovo "trdoto" pozabili že pred smrtjo in še bolj po njej. Pisec, ki je zaključil njegov življenjepis v Drobtinicah, je svetopisemsko zapisal: "Njegov spomin bode blagoslovljen... Spomin pravičnega bo častitljiv."[148] Še bolj laskavo je zapisal Pokorn: "Bil je miren, krotak, prijazen, dober, za božjo čast in blagor vernikov silno vnet mož, pravi oče svojih podložnih, zlata duša."[149]

Matevž Kožuh je bil loški rojak, rojen leta 1824 za Vrhom pri Sv. Filipu in Jakobu v Hribih. Posvetili so ga leta 1849. Pred prihodom v Staro Loko leta 1868 je bil župnik in dekan v Kočevju. V Stari Loki je bil dolgo in so ga imeli radi. Postal je starološki častni občan, od cerkvenih oblasti je dobil naslov monsignor. Umrl je leta 1896 in je pokopan v Stari Loki.[150]

Istega leta je prišel za župnika in dekana Frančišek Kumer. Doma je bil v Kranju, rojen leta 1841. Posvetili so ga leta 1864. Od leta 1878 do 1893 je bil župnik v Mošnjah, kjer si je mnogo prizadeval pri zidavi nove cerkve na Brezjah. Med letoma 1893 in 1896 je bil župnik in dekan na Vrhniki. Od tam je prišel v Staro Loko, kjer je ostal do leta 1910, ko se je zaradi slabega zdravja odpovedal župniji in odšel v pokoj v Kranj. Umrl je leta 1913. V Stari Loki je obnavljal farno cerkev in podružnice.[151] Kratka karakteristika v župni kroniki ob koncu njegovega življenjepisa pravi: "Bil je odkritega značaja, vnet dušni pastir in praktičen ekonom."[152]

Ob koncu leta 1910 je prevzel župnijo in dekanijo Matija Mrak. Rojen je bil leta 1861 v Radovljici. Že na začetku je znal navdušiti farane za prenovo cerkve ob njeni 50-letnici (leta 1913). V njegovem času se je nadaljevalo bogato kulturno in strankarsko življenje, ki se je na Fari začelo razvijati po letu 1900. Dekan Mrak je z župnijsko kroniko spremljal dogajanja in tudi sam ak-

146 Kramer, str. 64.
147 Slovenski biografski leksikon, str. 555.
148 Kramer, str. 162.
149 Pokorn 1908.
150 Pokorn, zapuščina, fasc. 41.
151 Pokorn, zapuščina, fasc. 41.
152 Kronika, str. 61.

tivno posegal vanje. Posebno temeljito je popisal prvo svetovno vojno ter politične dogodke med obema vojnama. Njegov pogled na sočasne dogodke se še danes ujema s tolmačenji zgodovine. Njegovi pogledi so bili npr.: koroška zadeva se mu je zdela polomija. "Bili smo izdani in prodani."[153] Leto 1929 je smatral za državni udar. "Boljši je najslabši parlamentarizem, kot vojaški absolutizem..."[154] "Orel je preminul, Sokol kraljevine Jugoslavije, Dobili smo kraljevino Jugoslavijo, Slovenije ni več, Dravska banovina je njena naslednica."[155] Med ljudmi še živi spomin, da je bil strog in natančen mož. Bali so se ga. Koncem 30. let se je utrudil, kar se pozna tudi pri zapisovanju v kroniki. Nemci so ga leta 1941 pregnali. Leta 1944 je v Ljubljani v Marijanišču obhajal biserno mašo. Ob tej priložnosti se je kljub vojnim razmeram zbralo veliko Staroločanov. Za spomin so se fotografirali. Umrl je leta 1947 v Zavetišču sv. Jožefa v Ljubljani. Pokopali so ga na Fari, v grob njegovega predprednika Matevža Kožuha in imata skupen nagrobnik.

Na koncu strnjene vrste župnikov in dekanov se nam pokažejo nekatere skupne točke. Trije priznani župniki so bili doma iz Radovljice. Nekaj župnikov je bilo domačinov iz Loke in okolice oziroma iz loškega gospostva. Nekateri duhovniki so začeli kariero kot mestni vikarji ali beneficiati. Pot drugih je bila napredovanje iz dolinskih župnikov, selškega, poljanskega in žirovskega. Za starološke župnike je veljalo, da jim je to zadnja postaja in častni zaključek uspešne kariere. Kramer je postal kanonik. Mnogi med njimi so nosili razne častne naslove.

ŠOLSKE ZADEVE

Stara Loka ni imela svojega šolskega poslopja. Najbližja šola je bila v mestu. Občina Stara Loka je imela na svojem ozemlju kar dvoje šol. V Retečah so šolo ustanovili leta 1894, po nekaterih virih pa že leta 1891.[156] Šola v Žabnici je bila ustanovljena že leta 1869.[157] Starološka občina je skupaj z občino Zminec po določenem ključu financirala (deško) osnovno šolo v Škofji Loki. Temu primerno zastopstvo so imeli Staroločani od leta 1927 v krajevnem šolskem svetu, v odboru v Škofji Loki. V prvi polovici 19. stoletja je bil dekan šolski nadzornik v celotnem loškem okraju, pozneje je nadzoroval le verouk. Za deklice je bila šola v uršulinskem samostanu. Šele po izgradnji nove šole leta 1932 so deklice lahko hodile tudi v civilno osnovno šolo.

---

153 Kronika, str. 98.
154 Kronika, str. 125.
155 Kronika, str. 127.
156 Slavica Pavlič. Iz kronike osnovne šole v Retečah ob njeni 100 letnici. LR 1993, str. 59-70; KLDB, str. 582.
157 KLDB, str. 583.

Po drugi svetovni vojni so s specialnim šolanjem pričeli v domu slepih. To šolanje bom opisal pri hišni številki 31. V šolskem letu 1995/96 so uvedli v Centru slepih in slabovidnih šolanje ekonomsko-komercialnih tehnikov V. stopnje. Za ta program so se odločili, ker daje zaključno izobrazbo, obenem pa je mogoče študirati naprej na višjih in visokih šolah. Program je prilagojen. Nekateri predmeti zahtevajo več ponazoritve, zato bo šolanje trajalo pet let.[158]

STARA ŽUPNIJSKA CERKEV

Župnijsko cerkev so nameravali podreti že po požaru leta 1817. Dokončno se je stara cerkev, ki ji dekan Kramer ni več privoščil niti dostojnega imena, leta 1863 morala umakniti novi stavbi. Kljub temu, da mu stavba ni bila simpatična, mogoče pa prav zato, nam je Kramer zapustil njen opis. Prvi zapis o stavbi, ki do sedaj ni bil znan in ga raziskovalci stare cerkve niso poznali, je zabeležil Božič leta 1821. "Ta župnija je najstarejša v loškem okrožju (distriktu), kot je dokazano. Prvič. Iz tradicije; se sliši danes o starih časih, od leta 1739 od patra Urbana, petdesetletnika in njegovega prednika Andreja, sedemdesetletnika, ki sta slišala, da je prednica župne cerkve v Stari Loki stala že za časa sv. Mohorja in Fortunata. Skupnost kristjanov je bila v prejšnjem antičnem templju, kjer je sedaj postavljena gospoščinska žitnica (Getreide Kasten, Kashten, Magazin) na Spodnjem trgu v Loki. To govori od gospoda Kalina, loškega župnika, popisana v času L.(eopolda) B.(arona) Paumgartna, gospoščinskega predstojnika, izkopanina iz leta 1769, ki spominja na te čase. O tem starem začetku govori dalje Jurij Notar, ki je slišal kapucina patra Joahima pri pridigi ob žegnanju v župni cerkvi (dedicatione ecclesia parochialis), da je večkrat v čast župnije to pridigal. Tako je župnija najstarejša, dominantna, glavna in prominentna in vse druge župnije v loškem okrožju (distriktu) so zrastle postopoma, kar se vidi in potrjuje kamen v cerkvi, na katerem je napisana številka 104 ali 164, kar je zelo težko berljivo (quod vero lectujam /lectuiam/ difficile est), vendar je za to številko o začetku župnije pravil kapucin, da jo je videl."[159]

Po Božičevih zapisih naj bi bila v cerkvi stara letnica. Zapisal je: "Poleg velikega oltarja sv. Jurija mučenca, patrona cele župnije, so še drugi oltarji: sv. Janeza Krstnika, sv. Apostolov, sv. Štefana in v kapeli Blažene Rožnovenske in sv. Valentina.[160] Oltar sv. Jožefa je bil takrat že podrt. Cerkev je bila zidana v gotskem stilu (gothica structura), polna stebrov in temačna, podob-

158 Gorenjski glas, leto XLVII, št. 100, torek, 20. 12. 1994, str. 5.
159 Božič, str. 2.
160 Božič, str. 2 in 7.

na kot v mestu Loki. Cerkev so podaljšali po zadnjem požaru in na novo posvetili ob kanonični vizitaciji gospoda škofa Avguština Gruberja leta 1817."[161] Božič omenja požar v zvoniku leta 1728 in tri požare na Fari, ko je pogorela tudi cerkev: leta 1775, leta 1789 in 7. maja 1817, ko je pogorelo še 50 domov.[162] Zadnji požar je cerkev najbolj prizadel in jo pozneje na zunaj preoblikoval.

Najobširnejši zapis o cerkvi nam je zapustil Kramer. Dekan navezuje začetke krščanstva v Stari Loki na čas sv. Pavla. Ta naj bi prišel do Trsta, njegovi učenci pa v naše kraje. Po Jelovšku navaja brez citata, da je sv. Mohor "pridigoval" v Loki.[163] Ta tradicija pridige sv. Mohorja se je ohranila celo v likovni umetnosti. Pri Sv. Lovrencu je visela slika Janeza Šubica. Podoba s svetnikom ima v podnožju veduto Loke, ki jo blagoslavlja sv. Mohor. Slika je sedaj v Loškem muzeju. Za časa cesarja Konstantina naj bi na tem gričku že stala cerkev.[164] Za njim, časovno v kroniki pa pred njim (1863), je isto zapisal kaplan Frelih. Ta je še pristavil, da je Mohor prišel k nam "čez Tolminsko".[165] Po takšnem imaginarnem začetku pozneje Kramer priznava, da se "zastran prve tukajšnje farne cerkve nikjer ne najde nič napisanega...", ali nekaj odstavkov naprej, "kdaj je bila farna cerkev sv. Jurija zidana, ni znano; ve se le, da je zelo stara, dasi tudi se menda nobeno pisanje o tej stvari ne nahaja".[166]

Po Kramerju je cerkev merila 14 do 16 sežnjev v dolžino in šest v širino. Bila je triladijska bazilika. Po sredi je imela dve vrsti po pet nizkih stebrov. Srednja ladja je bila obokana in višja s petero okni na vsaki strani. Stranski ladji sta imeli lesene strope. Cerkev je bila temna in je dobivala svetlobo le iz višje srednje ladje. V stranskih ladjah so bila ob vsakem oltarju zazidana mala okenca. Pri oltarju sv. Štefana so takšno okence odkrili pri podiranju. Dva oltarja sta bila ob drugem paru stebrov, dva v bočni Rožnovenski kapeli, veliki oltar pa v prezbiteriju. Tega so prizidali v gotiki namesto romanske apside, ki so jo našli v tleh ob podiranju leta 1863. Iz časa gotike je bila zakristija ob južnem delu ladje. Cerkev so po njegovem podaljšali zato, ker so vrvi zvonov motile mašnika pred oltarjem. Zvonik so naredili nad kornim kvadratom. Prvi zvončki naj bi bili kar v linah na preslico.[167] Leta 1750 je rožnovenška bratovščina prizidala na severu ob ladji kvadratno kapelo s porezanimi vogali, ki je imela skoraj poligonalen tloris.[168] To kapelo je Kramer še odobraval. Ta zidava župnika Kalina je bila prva in zadnja baročna prezidava. Prezidave župnika Schwarza leta 1817 je močno obsodil. Schwarz je zaradi požara moral popravljati cerkev. Tega se je lotil v poznobaročnem

161 Božič, str. 2 in 7.
162 Božič, str. 4.
163 Kramer, str. 71.
164 Kramer, str. 71.
165 Kronika, str. 7.
166 Kramer, str. 72.
167 Kramer, str. 74.
168 Kramer, str. 74.

duhu. Barokiziral je staro stavbo. Okna srednje ladje so takrat zazidali. Stranske stene so primerno nadzidali in naredili v stenah nova okna. Vso stavbo so pokrili z enotno dvokapno streho. Prizidali so lopo ob vhodu in na jugu ob zakristiji. V Stari Loki so tako dobili baročno preobleko šele po požaru leta 1817. "S to prenaredbo je izgubila cerkev popolnoma svojo prejšnjo podobo in postala prava pokveka, bolj kleti kakor cerkvi podobna."[169] Gotovo so stavbo s takšnimi gradbenimi posegi tudi statično ogrozili.

Kramerjev zapis o stari cerkvi je dober. Ni pa razumel, da so gotski prezbiterij dozidali času primerno in ne samo zaradi tistih vrvi izpod zvonov. Zvonili bi lahko tudi na oboku, vendar jih ta stara navada do Kramerja ni prav nič motila. Glede zvonika je bil prepričan, da so pogrešili, ko so ga naredili nad kornim kvadratom. Tudi tu ni razumel stilnih tokov. O linah na preslico ni imel nobene potrditve v virih. Prišel je iz Postojne, kjer so mu bile takšne rešitve poznane. Na Gorenjskem so bile pa zelo redke. Takšne line si je razlagal kot skromnost, ne pa kot stilno konstanto primorskega prostora.

Pod odbitim ometom so sredi cerkve na stranski steni našli podobo škofa v mašni obleki z nizko mitro, "pa zelo različno od miter sedanjih časov, v znamenje visoke starosti cerkve."[170] Kramer se je pri oceni starosti cerkve naslonil na spomeniškovarstvenega strokovnjaka.[171] Dve leti pred podiranjem stare cerkve je Staro Loko obiskal zaupnik Centralne komisije za spomeniško varstvo na Dunaju. Škoda je, da dekan ni zapisal njegovega priimka. Strokovnjak je sodil, da izvira cerkev iz 9. ali 10. stoletja in se je zavzemal za njeno ohranitev. "Ud starinoslovske družbe iz Beča" je Kramerju obljubil 500 gld, če bi cerkev obnovili in je ne bi podrli.[172]

Dekanovo pisanje odlično dopolnjujejo zapisi v župnijski kroniki. To je takrat vodil kaplan Frelih in sočasno vpisoval dogodke. O podiranju stare cerkve je zapisal: "Tudi se obenem (1864, op. p.) zadnji ostanki zidovja rajnce cerkve izkopljejo iz tal - ko je odranje preč. Vse staro zidovje ni imelo nobenega zgodovinskega spominka hranjenega. Zastonj smo do zadnjiga pričakovali, de se bo kaka letnica dobila - ali glavni kamen a. k. d. (verjetno: ali kaj drugega, op. p.). Samo pod starim zvonikom, tam kjer je bil oltar sv. Štefana na stolpov steber prislonjen - sim najdel že skor popolnoma zlizano pisanje, tako de so se le samo nekatere besede še brati zamogle. Bilo je freško (pisano na zid z gotico, op. p.) tako le: 'Reliquiae hic reconditae sunt 1^{m} reliquiae s. Stephani Protom. dein s. Rochi, ss. Fab. et Sebatiani, s^{tae} Magdalenae, s^{ti} Clement... Haec 2 altaria zibata (Bog ve kaj je to, op. Frelih) errecta anno 1112... putruit et novo altari opus fuit et hinc picta anno D^{ni} 1441 mensii Augusti die 2de I. Bonitz.' Druziga nismo dobili nič."[173] Kramer je v življenjepisu zapis nekoliko poenostavil. Prvo letnico je citiral 1118, izpustil je relik-

169 Kramer, str. 74.
170 Kramer, str. 73.
171 Kramer, str. 73.
172 Kramer, str. 73.
173 Kronika, str. 34.

vije sv. Roka.

Daljši zapis je starološki cerkvi posvetil duhovnik, profesor na višji gimnaziji v Ljubljani Johann Georg Vonbank. Zapis je iz leta 1869.[174] Stavba mu je "vzbudila nekoliko več pozornosti".[175] Cerkev je stilno ovrednotil, ko pravi, da "vse te značilnosti gotskega sloga tukaj še docela manjkajo in zato je ta stavba do pozne gotike v podobnem razmerju, kakor pravkar iz surove oblike izklesana marmornata klada do poznejše dokončne podobe".[176] Opisa stavbe ne bi ponavljal. Opazil je še, da je bila na zgornjem delu fasade naslikana freska sv. Jurija. Ladijski del cerkve je primerjal s crngrobsko ladjo, ki ni imela bazilikalnega osrednjega dela. Vse tri ladje so bile križno obokane. Pri Rožnovenski kapeli omenja kupolo. Bolj kakor zaradi lepote se mu je cerkev zdela pomembna zaradi starosti in stavbne zgodovine. Zavzemal se je za njeno ohranitev.[177]

Stilno in časovno je stavbo pravilno predstavil leta 1858 Henrik Costa. Datiral jo je v čas med romaniko in gotiko.[178] Hitzinger je stavbo leta 1865 postavil v 13. stoletje, prav tako Radicz leta 1880.[179] Pokorn je bil umetnostnozgodovinsko manj podučen. Menil je, da je stavba še iz 9. ali 10. stoletja. Sv. Jurij je bil eden izmed 14 priprošnjikov v sili in je bil v tistih časih med ljudstvom zelo čaščen.[180] Pri popisu cerkve v Domu in svetu se je naslonil na Kramerjeve spomine. Nekaj več je povedal le o baročno prizidani cerkveni kapeli. Takrat še ni(so) razlikoval(i) med "renesanškim zlogom" in barokom. Popisal je staro razporeditev oltarjev. Oltar sv. Valentina v kapeli je gledal proti zakristiji oziroma v nasprotno, stransko ladjo. Na kupoli kapele je bila freska sv. Mihaela. V štirih polkrožno zaključenih pravokotnih oknih so bila barvna stekla. Pred prezidavo baročne kapele so bili razporejeni oltarji: v prezbiteriju sv. Jurij, v stranski ladji na moški strani je bil oltar sv. Janeza Krstnika, na ženski strani sv. Valentina. Ob slopih na moški strani je bil oltar dvanajstih apostolov in na ženski strani sv. Štefana. Omenja tudi kapelo sv. Mihaela. "Kje je bila stala ta kapela, nisem mogel pozvedeti."[181] Za oltar sv. Jožefa Pokorn ni vedel. Karel Strahl je cerkev v svojih spominih datiral v 8. ali 9. stoletje.[182]

Poleti 1954 so na pobudo Muzejskega društva v Škofji Loki in ob podpori Ljudskega odbora mestne občine opravljali arheološka izkopavanja na Kranclju in v Stari Loki. Ekipo Narodnega muzeja iz Ljubljane sta vodila Stane

---

174 Emilijan Cevc, J.G. Vonbank in loški umetnostni spomeniki, LR 25, str. 88-95. V nadaljevanju Cevc, Vonbank.
175 Cevc, Vonbank, str. 89.
176 Cevc, Vonbank, str. 89-90.
177 Cevc, Vonbank, str. 89, 90.
178 Dr. Marijan Zadnikar, Romanska arhitektura na Slovenskem, DZS, Ljubljana 1959, str. 179. V nadaljevanju Zadnikar 1959.
179 Zadnikar 1959, str. 180.
180 Pokorn 1908.
181 Pokorn DIS, str. 600.
182 Polec, ZUZ, str. 85.

Gabrovec in za njim ravnatelj Loškega muzeja Karel Plestenjak. Rezultati niso bili vzpodbudni, saj v bližini starološke cerkve niso našli domnevnega staroslovanskega grobišča. Teren je bil v srednjem veku tolikokrat prekopan, da bi bile slovanske najdbe res polni zadetek. Bolj pomembni so bili rezultati za umetnostno zgodovino. Ugotovitve je prvi strokovno obdelal Cene Avguštin.[183]

Cene Avguštin je podrto cerkev vzporedil z mariborsko stolnico, podrto ljubljansko stolnico, proštijsko cerkvijo v Ptuju itd. Korni kvadrat s stolpom je smatral za vpliv z Bavarske in naj bi izviral iz poznega 11. ali zgodnjega 12. stoletja. Zaradi prepletanja romanskih in gotskih oblik predvsem pri arkadnih lokih med stebri je cerkev datiral v pozno 13. stoletje. Poleg bavarskih vplivov je dodal še severnoitalijanske. Gotski dolgi kor naj bi pristavili v 14. stoletju. Na ta čas so kazali tudi manjši troosminski (3/8) zaključki pri obeh stranskih ladjah in obokanje cerkve.[184] Ostale poznejše prizidave, od baroka dalje, so nam že znane. Emilijan Cevc je stavbo datiral v pozno 11. ali 12. stoletje. Vzore ji je poiskal v Furlaniji. Stavbo naj bi zidali lombardski mojstri.[185]

Menim, da so za starološko cerkev pomembni novejši izsledki dr. Marijana Zadnikarja.[186] Ta navaja do sedaj znane omembe in opise starološke cerkve. V celoti navaja Kramerjev opis. Zapisom je priključil slikovno gradivo, za katerega je ugotovil, da ni posebno prepričljivo. Največ je mogoče razbrati iz načrtov, ki so ohranjeni v Arhivu Republike Slovenije. Stavbo poimenuje z alpskim tipom triladijske slopne bazilike, t.i. "starobavarsko", brez prečne ladje in s tremi apsidami v ravni črti. Tak tip cerkve je bil pogost v freisinškem prostoru. Pri nas ga poznamo v Kopru, Mariboru, Mošnjah, Ptuju, Starem trgu pri Ložu in v Šmarju na Dolenjskem. Cevčevi italijanski vplivi se Zadnikarju niso zdeli dovolj prepričljivi. Po njegovem je na stavbo vplival severnjaški stil in sega v prelom 12. na 13. stoletje.[187]

Stavba je bila v največji meri in najdlje romansko-gotska. Gotovo je bila ob ustanovitvi župnije na tem mestu že neka zidana cerkev, katere dele so vključevali v poznejše prezidave. Na zgodnejše čase kaže Kramerjeva odkrita letnica 1112, ko se omenjata dva oltarja (najbrž poleg glavnega) in relikvije svetnikov Štefana, Roka, Fabijana, Sebastijana, Magdalene in Klemena. Gotsko fazo pa lahko razložimo iz že omenjenega načrta v Arhivu Republike Slovenije.

183 Cene Avguštin, Zgornji stolp na Kranclju in nekdanja župna cerkev v Stari Loki - Poročilo o izkopavanjih v letu 1954, LR 1, str. 107-120.
184 Cene Avguštin, Zgornji stolp, passim.
185 Emilijan Cevc, Umetnostni delež loškega ozemlja v preteklosti, LR 16, str. 24-25.
186 Marijan Zadnikar, Romanika v Sloveniji, Tipologija in morfologija sakralne arhitekture, DZS Ljubljana 1982, str. 178-185.
187 Zadnikar 1959, str. 119.

SEDANJA ŽUPNIJSKA CERKEV

Od začetka 19. stoletja so si župniki prizadevali sezidati novo cerkev na Fari. Leta 1817 je cerkev zadnjič pogorela. Požar je bil tako hud, da so se stopili zvonovi in kapljali na obok.[188] Cerkev so zasilno pokrili z deskami, saj so že takrat nameravali pričeti z novo gradnjo. Prišlo pa je do nesporazumov med župnijo in patronom - loškim gospostvom oz. nadrejeno oblastjo.[189] Župniki so bili tudi premalo odločni in so prehitro umirali. Radi so se potolažili z izjavami faranov, češ da so ti zadovoljni s staro cerkvijo, ki je "strašno žegnana in obdarovana z odpustki, kakršnih razen v Rimu ni nikjer drugod po svetu".[190] Nekaj gradbenega materiala so občasno zbrali, vendar se je "sčasoma les spridil, apno je bilo pokradeno ali prodano. Še ob mojem (Kramerjevem, op. p.) prihodu sem našel kosove hrastovega lesa okrog cerkve semtertje ležati".[191]

"Poslednjič prinese Bog tukej sem leta 1847 (22. aprila) noviga gospoda dekana Franc Ksaver Kramerja, ki je to sveto delo po neštevilnih zopernostih premaganih serčno nastavil."[192] Škof se je zavedal, "da je v Stari Loki cerkev in vse drugo postarano in zanemarjeno da je groza".[193] Nerazumevajoče farane je Kramer skoraj 20 let pripravljal na gradnjo. Kljub izgubi bogatih dohodkov leta 1848, ki so bili na Fari eni najlepših na Kranjskem, je pričel z obnovitvenimi deli po župniji. Najprej se je lotil bolj necerkvenih opravil, cest in popravljanja podružničnih cerkva. S tem je pridobil širše župnijsko občestvo.

Leta 1863 se je lotil cerkve. Da bi imel ugodnejši položaj pri župljanih, se je odpovedal stavbi z dvema zvonikoma, kot si jo je na tihem želel. Ohranil naj bi stari zvonik, da bi ljudem dokazal, da bo res gospodarno zidal. Zvonik je moral po dveh hudih nevihtah leta 1858 obnoviti. Od leta 1817 ta ni imel pravega zaključka, le piramidasto streho iz desk. Ker je ta razpadla, so stolp za dva sežnja dozidali in ga leta 1859 na novo pokrili s kositrno streho.[194] Ohranjen je Souvanov načrt, ki ga je za gradbeni urad v Kranju podpisal Schemerl. V Domu in svetu se nam je ohranila slika takratnega stanja.[195]

---

188 Kramer, str. 75; Kronika, str. 8.
189 Kramer, str. 75.
190 Kramer, str. 77; Kronika, str. 5.
191 Kramer, str. 74.
192 Kronika, str. 8.
193 Kramer, str. 56.
194 Kramer, str. 106.
195 NŠKAL, Župnija Stara Loka, spisi, fasc. 2; Pokorn, DIS, str. 215.

Prenova zvonika leta 1995.

Tloris za novo cerkev je narisal inž. Halm po Kramerjevih zamislih.[196] Pri zidanju je imel dekan seveda dosti težav. Ker je cerkev podrl, so se pojavile težnje, da bi se župnija odpravila. Del bi se priključil Žabnici, ki bi postala samostojna, del pa loški mestni fari.[197] Druge težave si je nakopal Kramer sam. Svojeglav kot je bil, ni čakal uradnih soglasij, ampak je delal velikokrat brez dovoljenj. Pridobil je soglasje gradbenih oblasti, ne pa tudi denarne podpore države in pravice do obveznih prispevkov župljanov itd. Tako je bil odvisen od prostovoljnih darov. Tudi v primeru nesreče bi dekan nosil vse posledice sam.

196 Kronika, str. 13.
197 Kramer, str. 111.

Župnijska cerkev, veliki oltar sv. Jurija.

Spomladi 1863, ko je stara cerkev še stala, so pričeli kopati temelj. Stara stavba je bila pravilno postavljena v smeri vzhod - zahod. Novo stavbo so obrnili v smer sever - jug. Ker je bila nova stavba večja, so na južni strani posegli v pokopališče.[198] Kramer je spet samovoljno ponoči naskrivaj s svojo ekipo "korenjakov" prekopal 22 krst v skupno jamo sredi na novo zakoličene cerkve. S tem si je nakopal nasprotovanje oblasti. Zaradi poroznosti tal so morali večino temelja pilotirati.[199] Še pred rešitvijo vloge pri vladi je zidavo cerkve dal na dražbo v Laibacher Zeitung. Dela so prevzeli Franc Faleschini,

[198] Kramer, str. 111.
[199] Kramer, str. 113.

Anton Treo iz Ljubljane in Janez Molinaro iz Škofje Loke.[200] Ko je bil temelj dozidan, so v drugi polovici junija začeli podirati staro cerkev.[201] Že konec meseca so blagoslovili vogelni kamen. Dokument v latinščini so podpisali dekan, oba kaplana, kapucinski gvardijan, stavbni vodja Gincelj, loški okrajni glavar Leopold pl. Höfern in sosed, graščak Edvard Strahl, s katerim sta bila ves čas zidave rahlo sprta.[202] Temeljni kamen je blagoslovil škof Jernej Vidmar. Ko so poleti dokončno odstranili staro cerkev, so po dogovoru ohranili stolp, ki je začel pokati, ko ni imel več zunanje opore. Kramer si je s strokovnjaki prizadeval, da bi ga ohranil, saj je bil na zunaj obnovljen. Na žalost so ga morali podreti. Kramer se spet ni držal uradnih navodil o podiranju, ampak je s svojim moštvom miniral stolp, ki je padel tako srečno, da ni v okolici nič podsul. Gradbišče cerkve si je ogledal celo deželni predsednik Schloisnigg. Kramer se je z njim dobro pogovoril kar na delovišču.[203]

Po zgraditvi sten je tesarska dela prevzel Janez Porenta iz Virmaš. Pod vodstvom Petra Webra so stavbo pokrili zaliloški škriljarji. Pozno jeseni so obokali prezbiterij in obe zakristiji. Čez zimo so že maševali v grobo dodelani stavbi.[204]

V letu 1864 so gradili naprej. Obokali so stavbo in dozidali stolp. Ta ima podoben zaključek kot ga je imel prejšnji, je pa nekoliko višji. Pokril ga je ljubljanski krovec Korn z angleškimi ploščicami - skriljicami.[205] Leta 1995 so kritino zaradi dotrajanosti zamenjali z bakreno streho.

Vratne portale in oba korna stebra je iz glinjškega kamna izdelal kamnosek Lorenc Vodnik iz Št. Vida.[206] Obhajilno mizo, menzo in stopnice pri velikem oltarju je izdelal Janez Vodnik, kamnosek iz Ljubljane, iz kamnitniškega kamna.[207] Ker je bila nova cerkev dosti večja in se je tako zmanjšalo pokopališče, ga je Kramer razširil. Proti hišam na vzhodni strani je leta 1864 po Faleschinijevih načrtih zgradil novo škarpo. Stopnice sta leta 1897 obnavljala Simon Treo - gradbeni del in Feliks Toman - kamnoseški del.[208]

Nasprotovanje gradnji nove cerkve je bilo dokončno premagano, ko je škof prinesel cesarski dar 500 gld.[209] Na roženvensko nedeljo leta 1865 je cerkev posvetil škof Jernej Vidmar. Stavbo so potem opremljali. Nov tabernakelj je leta 1867 izdelal Janez Gosar. Vratca je naredil ljubljanski zlatar Matevž Schreiner. Nad menzo in tabernakljem so v posebnih Gosarjevih nastavkih apostoli pri zadnji večerji. Na vsaki strani tabernaklja so kompozicije: Izgon iz raja, Izakova in Melkizedekova daritev, Sedem zakramentov, Darovanje

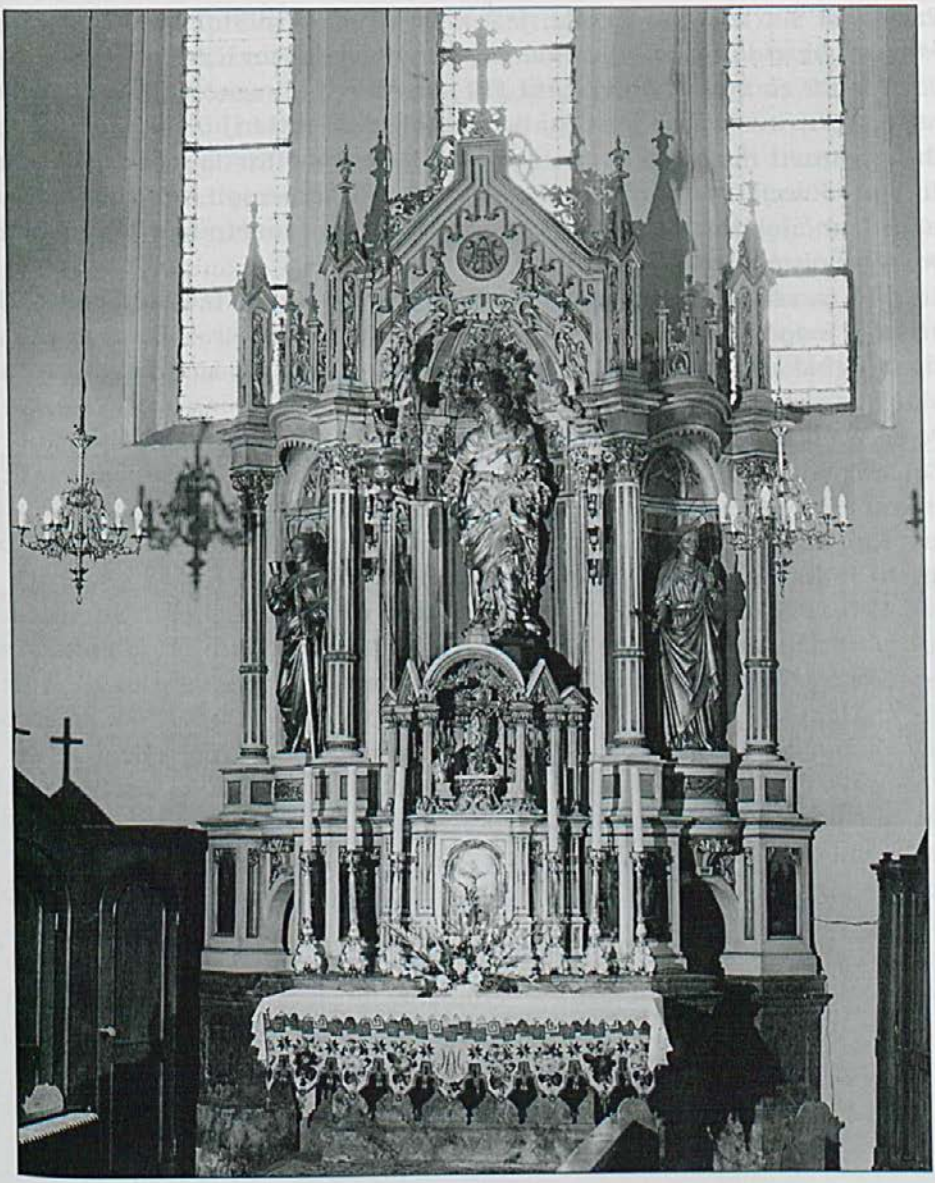
200 Kramer, str. 114.
201 Kramer, str. 118.
202 Kramer, str. 120.
203 Kramer, str. 124-137.
204 Kramer, str. 137-139.
205 Kramer, str. 143.
206 Kramer, str. 144.
207 Kramer, str. 145.
208 Kronika, str. 50; NŠKAL, Župnija Stara Loka, spisi, fasc. 16.
209 Kronika, str. 18.

Kajna in Abla. Vse omenjene figure, angela in Brezmadežno nad tabernakljem je izdelal kipar Franc Ksaver Zajec.[210] Majhne sličice je naslikal slikar Anton Wolf. Slednjemu so za predlogo služile Schnorove ilustracije svetega pisma. Zajec se je zgledoval pri Canovi in Ghibertiju.[211] Ker ni bilo denarja za ostali monumentalni del oltarja, je oltarni nastavek naslikal Wolf na zid v fresko tehniki po Fernkornu in Hochstetterju.[212] Leta 1904 je Rovšek obnovil figuralni del oltarja.[213] Leta 1906 je kamnosek Feliks Toman iz Ljubljane odmaknil ogromno oltarno menzo od zidu in napravil prehod okrog oltarja. Namesto Wolfove freske, ki je propadala, je naredil kamnit oltarni nastavek. Wolfove slike so bile že močno "razmazane in porušene".[214] Kamnita oltarna arhitektura se drži stene in obroblja oltarno sliko. To so kupili leta 1908 pri Matiju Bradašku. Leta 1913 je Götzl spet prenovil veliki oltar in stranske oltarje ter drugo cerkveno opremo. Ponovno so obnavljali veliki oltar leta 1928, ko ga je osvežil Ivan Buh. Leta 1948 je dal takratni župnik dr. Janez Veider naslikati Sternenu novega sv. Jurija. Ker je takrat primanjkovalo platna, je slikar uporabil staro sliko, kar so župniku pozneje zamerili. Sv. Jurij je eno zadnjih del slikarja Mateja Sternena. Leta 1955 so namesto slike, ki se je Prifarcem zdela premoderna, v oltarni tron postavili kip sv. Jurija z zmajem. To kompozicijo je ob podiranju stare cerkve kupil graščak Strahl in jo po smrti spet zapustil cerkvi. Kip naj bi bil star nekaj čez 300 let.[215]

Večja stranska oltarja je leta 1869 dokončal Janez Gosar. V levi srednji kapeli je oltar Roženvenske Marije. Marijin kip je po izročilu star več kot 300 let. Narediti ga je dal vitez Marks Petschocher, ki je umrl leta 1656, in ima sedaj v tej kapelni niši nagrobnik. Po podatkih Enciklopedije Slovenije naj bi bila Marija iz sredine 18. stoletja, kar pa se mi zdi sporna datacija. Mogoče so jo takrat baročno preoblekli in prezlatili.[216] Nasproti temu oltarju je oltar sv. Štefana. Oba oltarja sta lesena in posnemata historične stile. Kramerju nista najbolj ugajala. "Marsikaj je Janez po svoji glavi naredil, npr. nekatere podobe so premarogaste, kar mi ni ugajalo, ali kaj hočemo."[217] Takrat je bil Kramer že korar v Ljubljani in se ni mogel več vtikati v podobarjevo delo.

---

210 Sonja Žitko, Kipar Franc Ksaver Zajec (1821-1888), LR 34, str. 46-48.
211 Sonja Žitko, Kipar Franc Ksaver Zajec, str. 47.
212 Pokorn, DIS, str. 602.
213 Kronika, passim.
214 Kronika, passim.
215 Ljudsko izročilo se je od mojih študentskih let postaralo za več kot 30 let. Kip lahko datiramo v sredo 17. stoletja.
216 Enciklopedija Slovenije VI/416 s sliko.
217 Kramer, str. 154.

Župnijska cerkev. Levi Gosarjev stranski oltar iz leta 1869. Rožnovenska Marija je iz 17. stoletja, v 18. stoletju baročno preoblečena.

Druge štiri male stranske oltarje levo in desno ob koru in ob prezbiteriju je po Kramerjevih zamislih izdelal Ivan Antonini iz Vidma. Oltarji so kamniti, arhitekture so enake. Menze so delo Janeza (Tršana, op. p.), kamnoseka, domačina iz Škofje Loke in jih je odlomil na Kamnitniku.[218]

[218] Kramer, str. 153, 154.

Prvi oltar na levi, sv. Uršule, je zamenjal prejšnji stari oltar dvanajstih apostolov. Ob zidanju nove cerkve so ustanovili Bratovščino sv. Uršule, ki je zbirala denar za novo stavbo. Leta 1911 so oltar preimenovali v oltar Marijinega srca. Kip sv. Uršule je sedaj na konzoli v prezbiteriju, sliko pa je župnik Veider prestavil nazaj na oltar. Na desni je enak oltar Frančiška Ksaverija. Tudi tega so verjetno v času prve svetovne vojne zamenjali za oltar Srca Jezusovega. Frančišek Ksaverij je bil Kramerjev godovni zavetnik in njemu na čast so posvetili oltar v novi cerkvi.[219]

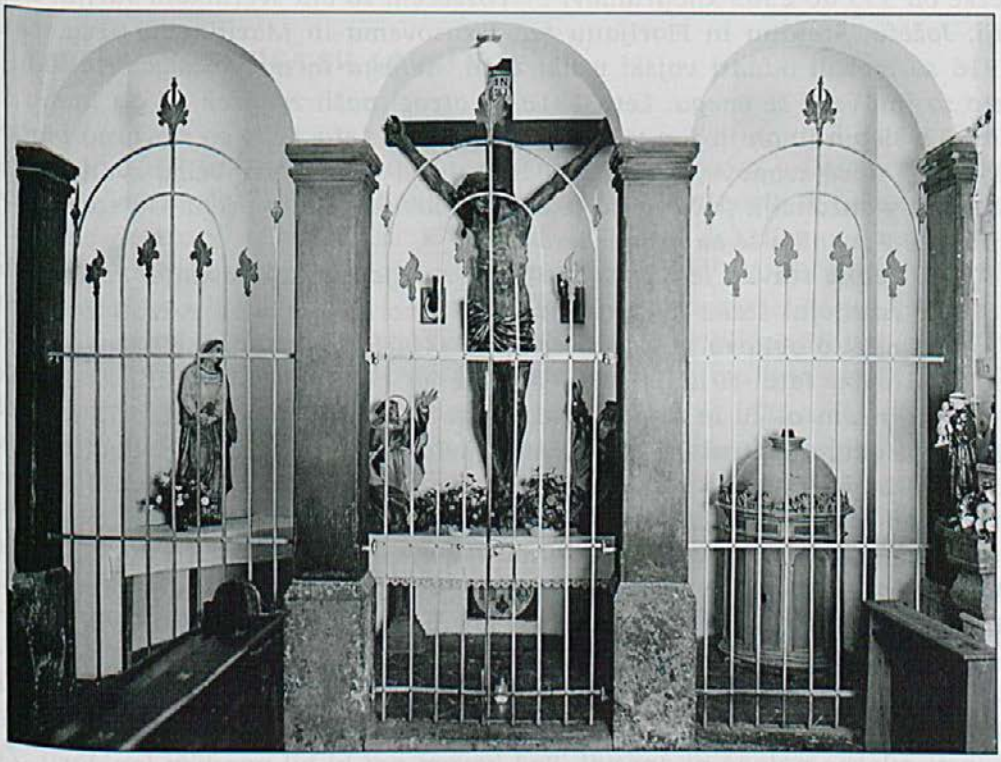
Levo ob pevskem koru je oltar sv. Ane. Kip sv. Ane je iz Bidetove kapelice. Plastika je mogoče še poznogotska, pozneje predelana. Kronika sicer piše, da je kipar Ozbič leta 1875 izdelal sv. Ano in sv. Frančiška za stranska oltarja, vendar danes nista več na svojem mestu.

Po cerkvenih zidovih so razmeščeni apostoli, delo priznanega kiparja Franca Zajca iz leta 1865.[220] Cerkev ima torej kar dve garnituri apostolov, saj so še enkrat na velikem oltarju. Tako so se oddolžili prejšnjemu oltarju v stari cerkvi. Kipi so izdelani iz moravškega peščenca in so skoraj naravne velikosti. Namesto Juda je dodan Pavel.

Prižnico in takratni veliki lestenec je izdelal Matija Ozbič iz Kamnika. Za cementno prižnico pravi kronika, da je prvo tovrstno delo.[221] Vhodna vrata in vsa okna je izdelal Anton Inglič iz Kapucinskega predmestja oz. iz Stare Loke.[222] Klopi je Kramer dal v delo loškemu mizarju Ručigaju.[223] Spovednico in okvirje opuščenega križevega pota je izdelal Janez Gosar. Križev pot je bil delo dunajskih delavnic.[224] Pri mizarskih delih je sodeloval Inglič. Sedanji križev pot je mlajši in so ga kupili v Kočevju po drugi svetovni vojni. Barvna okna so iz leta 1913 in jih je izdelal August Agnola iz Ljubljane.[225] Ohranjena so le na desni strani stavbe. Na levi so bila razbita med drugo vojno ob bombni eksploziji na pokopališču. Orgle je leta 1865 naredil orgelski mojster Franc Goršič.[226] Popravljal jih je večimoma Anton Dernič iz Radovljice. Ta jih je leta 1912 popravil in uglasil.[227] Ponovno jih je obnovil leta 1919, ker so nekaj piščali vzeli za vojsko. Leta 1931 je Dernič naredil nov principal; prejšnjega je vzela vojska.[228] Angela ob orglah je naročil Kramer že kot kanonik. Izdelal ju je kipar Franc Zajec. Na koru sta še dve oljni sliki: Cecilije in Marije, obe v neogotskih okvirjih. Po izdelavi okvirjev bi sklepali na Gosarjevo delo. Pod korom na levi strani je krstilnica. Krstni kamen je kamnit z lesenim nastavkom. Luneto s sliko sv. Trojice nad krstilnico je naslikal Matija Bradaš-

219 Kronika, str. 134.
220 Sonja Žitko, Kipar Franc Ksaver Zajec, str. 46-48.
221 Kronika, str. 32.
222 Kronika, str. 33.
223 Kramer, str. 154; Kramer je pomotoma zapisal Ručigar, pravilno je Ručigaj.
224 Kramer, str. 149.
225 Kronika, str. 66.
226 Kramer, str. 150.
227 Kronika, str. 63.
228 Kronika leto 1931.

ka ml. Ob času župnika Veiderja so v krstilnico postavili križ iz podrtega Žbalcovega znamenja na Grencu. Velik poznogotski Križani iz okrog leta 1480 je bil do druge polovice 19. stoletja v loški župnijski cerkvi. Ob predelavi stranskih oltarjev v Loki so ga prodali na Grenc v t. i. Žbalcovo znamenje, ki so ga zgradili okrog leta 1892. Po drugi svetovni vojni je bilo znamenje "silno napoti in je motilo promet", zato so ga podrli. Takratni župnik dr. Janez Veider je križ prenesel v župnijsko cerkev in oskrbel restavracijo križa. Ta je bil prebeljen z apnom. Križani ima napol odprta usta in ljudsko izročilo pravi, da je dvakrat že spregovoril, enkrat pa še bo. Ob križu so sedaj lepi baročni svečniki in kipa sv. Dominika in Helene, ki sta bila nekoč v Bidetovi kapelici ali Gosarjevem znamenju, potem pa nekaj časa v cerkvi na oltarju Rožnovenske Marije.

Župnijska cerkev. Gotski Križani iz Žbalcovega znamenja v sedanji krstilnici levo pod pevskim korom. Levo sv. Dominik, desno sv. Helena iz Bidetove kapelice ali Gosarjevega znamenja v Groharjevem naselju.

Levo spodaj ob prezbiteriju je zakristija z opremo, vredno nekdanje dekanijske cerkve. Na severni steni visijo podobe štirih zaslužnih dekanov. Ti so bili Kramer, Kožuh, Kumer in Mrak. Na južni steni je slika prifarškega rojaka škofa Karlina, po domače Kalanovša. Na steni proti prezbiteriju sta viseli sliki na steklu Srce Jezusovo in Marijino, ki ju je cerkvi podaril gospodar Erbežnik

s Trnja. Danes sta žal cerkvi odtujeni. Nad zakristijo je shramba cerkvene obleke. Od številnih mašnih plaščev je še nekaj baročnih. Zanimivi so oblikovno in motivno, saj so na enem celo grbi. Nekaj plaščev iz druge polovice prejšnjega stoletja je delo Staroločanke Johane Wolgemut. Bila je znana izdelovalka cerkvenih oblačil in imajo njena dela tudi po drugih župnijah. Eden od prtov je datiran v 17. stoletje. V zakristijski omari iz stare cerkve je neogotski relikviarij in lepa baročna kadilnica. Monštranco so kupili ob proslavljanju 800. letnice župnije. Ob pomoči Dunajčana Briseja jo je izdelal Matevž Schreiner iz Ljubljane.[229]

V sto letih so imeli Prifarci dosti opravka z zvonovi. Leta 1883 sta se razbila veliki in srednji zvon. Druga dva so prodali v Trboje, kjer sta bila pozneje ob požaru uničena. Še istega leta je Albert Samassa vlil štiri nove zvonove, težke od 355 do 2569 kilogramov.[230] Posvečeni so bili svetnikom Juriju, Mariji, Jožefu, Štefanu in Florijanu ter Jezusovemu in Marijinemu srcu. Leta 1916 so morali oddati vojski veliki zvon, malega in mrtvaškega. Naslednje leto so jim vzeli še enega. Leta 1918 so otroci našli zvonček, ki ga imajo še danes v slepih linah in jim je služil kot navček. Leta 1924 so slovesno blagoslovili tri nove zvonove, delo inž. J. H. Bühla iz Maribora. Veliki zvon je leta 1925, še v garanciji, počil in ga je zvonar naslednje leto prelil. Od stare garniture je v zvoniku še en zvon iz leta 1883.[231]

Tako velika stavba je bila vedno velik zalogaj za vzdrževanje. Potres leta 1895 je razmajal stene in oboke in so jih morali ponekod zvezati z vezmi. Večjo temeljito obnovo je, razen velikega oltarja, izvršil dekan Mrak ob 50. letnici stavbe leta 1913. Načrte obnove je oskrbel knezoškofijski tajnik, profesor v semenišču in tajnik Društva za krščansko umetnost Josip Dostal. Načrte je odobrilo Društvo za cerkveno (krščansko) umetnost.[232] Podobarska in pozlatarska dela na oltarjih je opravil Karel Götzl iz Ljubljane. Starim Prifarcem se je cerkev zdela potem še lepša kot ob posvetitvi pred 50 leti.[233] Tudi poznejši župniki so se trudili, da bi cerkev polepšali. Za časa dr. Ivana Veiderja so prestavili v cerkev pomembnejše nagrobnike, ki so se ohranili iz stare cerkve. Ko so zgradili novo, so imenitnejše nagrobnike vzidali v cerkvene stene. Sto let zunanjih vplivov tem nagrobnikom ni koristilo. Veider je načrtoval prestavitev še za ostale nagrobnike, ki so še bili v cerkvenem zidu. Zaradi manjše pomembnosti preostalih nagrobnikov in njihove slabše ohranjenosti celotne naloge ni opravil. Pod korom naj bi bil poseben lapidarij. Za časa župnika Stanka Hribška in Andreja Glavana so preuredili prezbiterij s kamnitimi oblogami in obrnili oltar proti ljudstvu. Fasado so obnovili za časa župnika Stanka Hribška leta 1973. Leta 1995 so popolnoma prenovili zvo-

229 Kronika, str. 44.
230 Zgodnja Danica 1883.
231 Kronika 1924-1926.
232 Kronika, str. 65.
233 Kronika, str. 66.

nik.[234] V letu 1996 so dela prenove nadaljevali na ostali cerkveni fasadi in strehi.

Pokorn razlaga, da je cerkev zidana v bizantinskem oz. renesančnem slogu.[235] Danes bi rekli, da je inž. Halm po Kramerjevih idejah združil razne zgodovinske stile, bizantinskega, renesančnega, gotskega, baročnega. S primernim toniranjem notranjščine so povojni župniki pridobili bolj topel ambient. Posebnost cerkve so kamniti izdelki, oltarne menze, obhajilna miza, kropilniki in drugi detajli izdelani iz domačega kamna, kamnitniškega konglomerata. Tem izdelkom je posvetil posebno pozornost Anton Ramovš.[236] Odklonilno stališče do zgodovinskih stilov se je v zadnjih letih poleglo. Zato so danes Prifarci prepričani, da imajo lepo in imenitno cerkev.

KAPELA - KOSTNICA SV. LOVRENCA

Iz leta 1337 je izpričana kapela oz. oltar sv. Lovrenca v kostnici v Stari Loki. Tja je starološki župnik Emiho postavil klerika Mihaela iz Loke. Oglejski patriarh Bertrand je prezentacijo potrdil in ukazal arhidiakonu na Kranjskem in v Marki, Otokarju, da je Mihaela umestil.[237] V 16. stoletju je bil ustanovljen poseben beneficij t. i. kaplanija sv. Lovrenca v tej kapeli.[238]

Božič je zapisal, kaj se je s cerkvico zgodilo pred približno 30 leti (od 1821 nazaj, op. p.). "Govori se tudi, da je bila na začetku majhna cerkvica sredi pokopališča, posvečena sv. Lovrencu mučencu. Zato je bila tudi imenovana kaplanija sv. Lovrenca, ki je imela domce in zemljiščne deleže pod in okrog cerkve. Mnogi župljani so še videli to cerkvico in kip sv. Lovrenca, postavljenega v velikem oltarju župne cerkve. Prenos kipa in podiranje cerkvice oz. kapele se je zgodilo pod župnikom Kalinom, po ukazu gospoda komisarja Klavenava pred približno 30 leti."[239] Janez Karel Kraffenau je bil c. kr. svetnik in okrajni komisar.[240] Po pravilnih Pokornovih navedbah naj bi Kalin umrl leta 1782.[241] Po Božičevih napačnih podatkih pa naj bi Kalin umrl leta 1786.[242] Kapelo so podrli v času cesarja Jožefa II. Kip sv. Lovrenca so prenesli v veliki oltar župnijske cerkve, in sicer v najbolj spodnji del, kot je kasneje zapisal

234 A. Pavel Florjančič, Iz Stare Loke, Obnova zvonika župne cerkve sv. Jurija v Stari Loki, LR 42, 1995, str. 213-214.
235 Pokorn, DIS, str. 601.
236 Anton Ramovš, Škofjeloški konglomerat - Kamnitničan, kamnitni gospodar v starološki cerkvi sv. Jurija, LR 42, 1995, str. 9-18.
237 Blaznik, str. 75.
238 Blaznik, str. 242.
239 Božič, str. 2.
240 Janez Karel Klaffenau je bil cesarski svetnik in okrajni komisar.
241 Pokorn, zapuščina, fasc. 41; NŠKAL, Župnija Stara Loka, matična knjiga umrlih 1782.
242 Božič, str. 6.

Božič pri naštevanju oltarjev v stari cerkvi.[243]

Kramer dodaja nekatere podatke:[244] "Ob času mojega prihoda na Faro so še semtertja živele kake stare osebe, katere so še pomnile cerkev sv. Lorenca, ki je stala nekoliko sežnjev pod farno cerkvijo proti cesti in je bila ob času cesarja Jožefa II. z drugimi enakimi vred podrta. Ti so mi pravili, kako so slišali po ustnem izročilu, da je cerkvica sv. Lorenca bila prva farna cerkev in sicer tako priljubljena, da je ob času, ko so stavili novo cerkev sv. Jurija, pobožni farani iz spoštovanja do sv. Lorenca in njene visoke starosti niso pustili podreti in je padla šele pod rokami prostomavtarjev.

Iz spoštovanja do njenega patrona sv. Lorenca so njegovo podobo z velikega oltarja vzeli in prenesli v stranski oltar farne cerkve, kjer sem jo našel še jaz.

Leta 1852. so možje kopali mrtvaško jamo in zadeli še na kos njenega temeljnega zidovja; tako smo zvedeli kje je stala cerkev sv. Lorenca. Ostanek tega zidovja je bil trden kakor skala, in izkopali so ga le z veliko silo, kar tudi spričuje njegovo visoko starost."[245]

Za časa Kramerja kip sv. Lovrenca ni bil več v velikem oltarju. Kaplan Matevž Frelih, ki je leta 1863 začel pisati starološko župnijsko kroniko, je podobno zapisal o kapeli sv. Lovrenca. Takole pravi: "Bila je pa ta (ravno kar poderta) cerkev druga od začetka keršanstva v Loki. Perva, sv. Lavrenca, je stala skor na ravno tem mestu, - samo nekoliko doli bližej ceste. Globoko noter v britofu so še razvaline. Ta je bila perva mati kristjanov po celi daljni okrajni, - ne le edina mati= fara današnje dekanije, ampak, kot se pripoveduje, še veliko delj okoli. Sloveči historični preiskovavec Jelovšek, - zdaj uradnik v Ljubljani - je v starodavnih zapisih najdel, da s. Mohar je po rimski cesti čez Tominsko pridši v Loko - že nekdaj daleč znani teržen kraj - tukaj s. vero oznanoval že leta 51. po Kr. Rojstvu - kar je lahko verjetno..."[246] Leta 1863 so bile razvaline še vidne. V Pokornovem zapisu je navedeno, da je bila vrhu škarpe (na pokopališču nad stopnicami, op. p.) v njen spomin "postavljena mala kamenita laterna do najnovejšega časa".[247] Cene Avguštin je po Merianovi in Valvasorjevi upodobitvi Stare Loke ugotovil, da je šlo za zidavo v času gotike.[248] Tudi Pokornov zapis o trdnosti zidovja je potrjeval njegovo mnenje. Avguštin je okrogli stolpič - karner - obravnaval kot samostojen objekt poleg župnijske cerkve in kapele sv. Lovrenca. Štel ga je za "verjetno romansko kostnico; morda kapelo sv. Mihaela, ki jo omenja mašna ustanova Korbiniana Fuernpfeila de Pfeilhaimb iz leta 1657".[249] Marijan Zadnikar

---

243 Božič, str. 7.
244 Kramer, str. 72.
245 Kramer, str. 72.
246 Kronika, str. 7.
247 Pokorn 1908.
248 Cene Avguštin. Zgornji stolp na Kranclju in nekdanja župna cerkev v Stari Loki. LR 1, str. 119-120.
249 Pokorn DIS, str. 600.

postavlja karner "v leto 1337, ko se omenja oltar sv. Lovrenca v kostniški kapeli".[250] Južno od cerkve je na starih upodobitvah "upodobljena stolpasta okrogla stavba s stožčasto streho in pravokotnim ali poligonalno zaključenim delom proti vzhodu".[251] Dalje pravi, da je "morda z njo istovetna kapela sv. Mihaela, ki se omenja v neki mašni ustanovi v 17. stoletju".[252] Vendar se naprej pridružuje Jelovšku, ki je domneval, da je bila prastara kapela sv. Lovrenca na farnem pokopališču kostnica, ki je bila v drugi polovici 18. stoletja že napol ruševina in so jo zato leta 1784 odstranili.[253]

Vse kaže, da so cerkvico sv. Lovrenca dvakrat podirali. Pri prvi akciji so verjetno podrli zgornji bogoslužni del in prenesli kip v cerkev, kot opisuje Božič. Škofijski dekret je ob vizitaciji leta 1794 naročil župniku v Stari Loki, "naj osuarij na pokopališču podre in v njem shranjene kosti na istem pokopališču dostojno zakoplje".[254] Vse kaže, da se je dekret nanašal samo še na kostnico. Kostišča so bila z istočasnim skupnim dekretom povsod prepovedana.[255]

Mogoče je del karnerja za časa Božiča še stal. Božič navaja napis: Inscriptia supra Crucifixum ad Osuarium in introitu Coemeterii - "vado mori Tibidi Tibidi mea tibia dicit" (Moja piščal poje, grem v smrt, op. p.).[256] Ugibanja, ali je bil karner ločen od kapele sv. Lovrenca, nam razčistijo sledeči zapisi v dodatku Božičevega sestavka: prvič piše, da je župnijska cerkev posvečena sv. Juriju, drugič pravi, da ni zanesljivo znano, kdaj je bila zidana, vendar je po tradiciji že za časa Mohorja in Fortunata bila na pokopališču kapela sv. Lovrenca, zbirališče kristjanov, ki so pod obstoječo kripto imeli obrede. Tudi drugi dokaz, da stoji sedanja farna cerkev že 700 let, so našli za časa župnika Matevža Pavlina leta 1793 v srednji ladji, ko so odkrili razlomljeno letnico 1111.[257] Karner je bil stara romanska zgradba. Z ustanovitvijo kaplanije sv. Lovrenca (1337 ali 16. stoletje) so verjetno podaljšali molitveni del z gotskim prizidkom v obliki triosminsko zaključenega prezbiterija. Osuarij je bil gotovo nadstropje niže od molitvenega dela, vse skupaj pa je bila kapela sv. Lovrenca. Kapela sv. Mihaela, kjer je Korbinian Fuernpfeil ustanovil mašni beneficij, je bila v prifarški župnijski cerkvi.[258] Liturgični koledar iz prve polovice 18. stoletja navaja votivne maše za Korbiniana Fuernpfeila pri oltarju sv. Mihaela.[259] Tudi popis župnije v času, ko je spadala še pod goriško nadškofijo, vsebuje le župnijsko cerkev sv. Jurija s kapelo sv. Lovrenca na pokopališču.

250 Zadnikar 1982, str. 482.
251 Zadnikar 1959, str. 290.
252 Zadnikar 1982, str. 482.
253 Zadnikar 1982, str. 482.
254 Zadnikar 1982, str. 482.
255 Zadnikar 1982, str. 482.
256 Zadnikar 1959, str. 289.
257 Božič, str. 12.
258 Božič, str. 27.
Dr. Pavle Blaznik, Iz življenja loškega plemstva v 17. stoletju, LR 1970, str. 37; Pokorn, DIS; str. 600.
259 NŠKAL, liturgični koledar, št. 14 in 47.

Faro so oskrbovali takrat (v letih 1783-1892) trije duhovniki, hiš je bilo 66, družin 112, duš v vasi 547.[260]

KAPELICA MARIJE BREZMADEŽNE POD CERKVIJO

Kapelico Matere Božje pod cerkvijo na trgu so postavili zaradi zaobljube leta 1824. V Stari Loki so v kratkem obdobju divjali kar trije veliki požari: 30. maja 1782 je pogorelo 42 hiš.[261] Po Božiču je bil požar leta 1775.[262] Dne 26. novembra 1789 je pogorelo 30 hiš v okolici cerkve.[263] Najhujši je bil požar 7. maja 1817, ko je zgorelo 44 hiš in farna cerkev.[264] Po Božiču naj bi takrat pogorelo celo 50 domov.[265] V kapelico so postavili staro častitljivo Marijo iz župnijske cerkve, ki je bila last odpravljene bratovščine sv. Rožnega venca. Ta bratovščina je bila ustanovljena na Fari leta 1655,[266] po Kalinu in Božiču že leta 1654.[267] Od leta 1750 je imela posebno baročno kapelo v cerkvi.[268] Ob stoletnici leta 1755 je štela nekaj tisoč zelo različnih članov, tudi iz odličnih stanov.[269] Jožef II. je bratovščino leta 1783 razpustil. Del arhiva je skril bližnji sosed. Kip Marije Brezmadežne z odrom so skrili na cerkveno podstrešje. Od tam je Marijo dobil nek pobožen Ločan, pri katerem so podobo častili naprej.[270]

Ko je župnik in dekan Jernej Božič po tistih težkih časih lakote in požarov dal leta 1824 zgraditi votivno kapelico, so se odločili, da vanjo postavijo stari kip. Župnik je v zapisu prečrtal Rožnovenška in napisal Sveta Zaščitnica, kar se je bolj prilegalo za votivno kapelo.[271]

---

260 NŠKAL, Župnija Stara Loka, spisi, fasc. 14.
261 Pokorn, DIS, str. 344.
262 Božič, str. 4.
263 Pokorn, DIS, str. 344; Božič, str. 4.
264 Pokorn, DIS, str. 344; Pokorn 1908.
265 Božič, str. 4.
266 Blaznik, str. 358.
267 NŠKAL, Stara Loka, fasc. 23, liturgični koledar, zapis za 21. november: In festo Praesentationis B.M.V. tota peractio divina cum sacro cantato, et concione quam dicit cooperator ad aram Ss. Rosarii ob confraternitatem hac die 1654 erectam. Na praznik Marijinega Darovanja v templju je vse sveto opravilo s peto mašo in pridigo, ki jo bere kaplan, pri Roženvenskem oltarju, kjer je bila ustanovljena bratovščina leta 1654; Božič, str. 3.
268 Pokorn, DIS, str. 600; Kramer, str. 74; Pokorn 1908, pri poglavju Kapelica MB na Fari ima letnico 1749.
269 Pokorn 1908, poglavje Kapelica MB na Fari.
270 Kramer, str 102.
271 Božič, str. 23.

Notranjščina votivne Marijine kapelice pod župnijsko cerkvijo. Postavili so jo v spomin na požare, posebno na zadnjega leta 1817.

Še v Kramerjevem času so se starejši Prifarci spominjali slovesne procesije prenosa kipa iz Loke na Faro. Procesijo sta vodila župnik Božič in kaplan Dolenc. Bila je tako številna, da so bili prvi že pri kapelici, zadnji pa so se šele uvrščali v procesijo v Loki.[272]

Božič nam je zapustil opis zunanje in notranje poslikave kapelice.[273] Zunanje freske so bile: Bog Oče z angeli gleda z neba, Oznanjenje, Kristusovo

272 Kramer, str 102-103.
273 Božič, str. 23.

rojstvo s slavo na višavah pri pastirjih, Poklonitev treh Modrih z Orienta, Prerok Izaija z napisom v roki - glejte Devica bo spočela, Kralj David igra na kitaro. Slike v notranjščini so bile: sv. Florijan zgoraj z napisom Silni ogenj žge in močno preti pogubljenim, Pomagaj nam zdaj sv. Florijan. Nad vrati v kapelo je bil napis, ki sta ga držala dva angela: "Ne hodi dalje dokler ne pozdraviš Zdrava Marija; edino upanje je v Tebi." Z druge strani sta dva keruba občudovala in kazala na skrivnost kapele.

Kapelica je bila všeč tudi Karlovčanom v loškem predmestju. Ti so leta 1826 postavili podobno, a bolj skromno. Vse kaže, da je obe delala ista gradbena skupina.[274] Kramerjeve reforme so se dotaknile tudi tega znamenja. Sam je začel nadzirati dohodke iz pušice in se ni mogel načuditi, koliko denarja se je v pušici v kapelici nabralo.[275] Ker je imel ves čas v načrtu zidavo nove cerkve, je računal, da bo sem shranil Najsvetejše. Pred letom 1863 je kapelico prenovil Götzl iz Kranja. Po župnikovih načrtih je izdelal oltar Matere Božje in tabernakelj, ki bi bil primeren za hranjenje Najsvetejšega. Poleg tega je kapelico zunaj in znotraj poslikal. Ali je stare slikarije samo obnovil ali pa naslikal nove, ni jasno zapisano. Svečnike in večno luč je dekan kupil v Ljubljani. Kake tri čevlje stavbišča, za kolikor je kapelica segala v sosednji vrt, je Kramer pridobil od cerkvenega ključarja, ki je včasih skrbel za kapelico. Ta mu je na smrtni postelji pred pričami podaril ta prostor za svoj dušni blagor. Včasih si je namreč v sili "sposodil" kakšen denar iz pušice v kapelici in ga ni vrnil.[276]

Pokornov opis kapelice iz leta 1908 prinaša nove podatke. Kapelico so popravljali spet leta 1879 in 1891. Ikonografija slik se je od leta 1824 spremenila. Pokornov zapis drži še danes.[277] Freske na zunanji strani so Gosarjevo delo iz leta 1879. Na zatrepu vhodnega dela stavbe je freska sv. Florijana z veduto goreče Stare Loke. Na potlačenem poznobaročnem portalu je na sklepniku z rimskimi številkami vklesana letnica 1824. Nad njo je na napisnem traku fresko letnica 1879. Na sredini je zapisano: "Spomin hudega ognja 1817. leta - postavili goreči so Staroločani - za vselej odvrnjena b' bila enaka nesreča - po mili Mariji in sv. Florijani." V preddverju na oboku je freska Boga Očeta kot Stvarnika. V smeri proti Loki je naslikan sv. Jurij, proti Fari neka svetnica s knjigo. Freske na zunanji strani, razen na oboku, so v zelo slabem stanju in so komaj vidne. Znotraj je na kupolastem oboku Marijino kronanje. Levo pod luneto je prizor Bega v Egipt, na nasprotni strani so Trije Kralji. Ob oltarju sta naslikana sv. Ana in Joahim. Takoj za vrati je na levi kralj David, na desni sv. Cecilija. Ob oltarju nam že znane baročno oblečene Marije na prestolu sta kipa sv. Dominika in sv. Katarine.

Župnika Božič in Kramer ne omenjanta zvonika pri kapelici. Tega so pozi-

---

274 France Štukl, Lepo znamenje v Karlovcu, LR 40, 1993, str. 236-237.
275 Kramer, str. 103-104.
276 Kramer, str. 104.
277 Pokorn, rokopis 1908. Poglavje Kapelica MB na Fari.

dali gotovo leta 1878 oziroma 1879, ko so kapelico obnavljali. Pokorn navaja 55 kilogramov težak zvon z napisom "Fara kliče - Marija pomagaj 1878".[278] V prvi svetovni vojni so vzeli tudi tega. Leta 1918 so otroci našli sedanjega, ki je potem služil tudi kot navček.[279]

STAROLOŠKI NAGROBNIKI

Starološka dragocena posebnost so ohranjeni nagrobniki iz podrte župnijske cerkve. Ob podiranju so jih vzidali v zunanje stene nove cerkve. Verjetno niso ohranili vseh, ampak le bolje ohranjene. Karel Strahl v svojih spominih navaja, da so množico (Massenhaft) nagrobnikov takrat uporabili za temelje nove cerkve, ne da bi jih prebrali in popisali.[280] Kot smo že povedali, so na fasadi skoraj sto let propadali, zato jih je starološki župnik dr. Janez Veider prestavil nazaj v cerkev. Vseh niso prestavili in prezentirali. Še danes jih je nekaj na zunanjih stenah. Župnik Veider je nameraval pod korom urediti poseben lapidarij, vendar je prej opešal. Na desni strani pod stopnicami na kor so še shranjeni nekateri kamniti fragmenti. Nekaj kosov je tako velikih, da se jih brez večjega števila rok ne da pregledati. Zato nisem mogel ugotoviti, komu so pripadali.

NAGROBNIK FREISINŠKEGA ŠKOFA KONRADA V. (+1412)

O nagrobniku je France Pokorn zapisal: "Škof Konrad V. pl. Hebenstreit pride čez leto potem, ko je bil odvezan od krške stolice, kot brižinski škof v Loko l. 1312. Imel je baje pri sebi 5000 zlatnikov. Njegovi denarja lačni služabniki ga zabodejo, da bi se polastili denarja. Pokopali so ga najprej na vrtu, misleč, da se je umoril sam. Pozneje se je zvedel zločin in pokopali so ga v župni cerkvi starološki. Tako nam pravi napis nagrobnega kamna: Hic iacet Dominus Conradus Episc. Freising. per Dominum Nicodemum, successorem suum hic sepultus Anno MCCCXXX."[281]

Pokorn žal nagrobnika ni mogel videti, ker so ga verjetno uničili ob podiranju cerkve. Pri letnici se je zmotil za sto let. Letnica 1330 ne odgovarja za škofa z imenom Konrad.

Božičev rokopis navaja nagrobnik škofa Konrada v prezbiteriju pri velikem oltarju. Napis je bil v gotici (in choro ad aram majorem - gothica inscriptionis).[282] Sicer navaja enak napis kot Pokorn, le brez okrajšav, in latinsko

[278] Pokorn, rokopis 1908. Poglavje Kapelica MB na Fari.
[279] Kronika 1918.
[280] Polec, ZUZ, str. 85.
[281] Pokorn, DIS, str. 506.
[282] Božič, str. 7.

letnico 1430. Pravi tudi, da je napis na nagrobniku težko čitljiv (lectujam Epitaphium difficile est - i piše Božič pogosto s črko j, op. p.).[283] Najprej v latinščini, pozneje še v nemščini povzema Božič nesrečno zgodbo po Valvasorju.[284] Božiča je zavedla Valvasorjeva letnica prekopa 1437. Pozneje jo je verjetno sam popravil v 1430 in zapisal, da je bil pokojni škof dostojno pokopan po osemnajstih letih in ne po osemindvajsetih.[285] Po teh popravkih dobimo pravo letnico smrti škofa Konrada, ki je vladal le dve leti, od leta 1410 do 1412.[286] V Božičevem tekstu je Konradov nagrobnik na prvem mestu, saj je bil pokojnik freisinški škof. V Loki je bil pokopan samo še škof Leopold, ki je leta 1381 skupaj s konjem padel s Kamnitega mostu v naraslo Selščico in utonil. Ta škof je počival v stari nunski cerkvi.[287] V novi cerkvi, po požaru leta 1660, pa nagrobnika niso ohranili.

NAGROBNIK VOLBENKA SCHWARZA Z ŽENAMA

Najstarejši ohranjeni nagrobnik je figuralna plošča Volbenka Schwarza. V podrti cerkvi je bil nagrobnik v ladji. Danes je v desnem stranskem oltarju (v smeri prezbiterija). Napis je v nemščini.

Volbenku Schwarzu je dr. Josip Žontar posvetil posebno razpravo.[288] Ta loški meščan, danes bi mu rekli poslovnež, je bil odličnik svojega časa in je bil s svojo pomembnostjo znan po vsej Kranjski in po takratnem cesarstvu. S cesarjem Maksimilijanom sta bila prijatelja in Schwarz je bil njegov svetovalec. Izhajal je iz Mariazella pri Pottendorfu na Nižjem Avstrijskem in si je v Loki pridobil meščanstvo. Lahko bi postal vicedom na Kranjskem, vendar je to službo odklonil. Glede na priimek bi lahko trdil, da je bil Žid in se zato ni maral mešati v kranjske zadeve. Postal je bogat. Imel je deleže pri idrijskem rudniku. Denar je posojal vladarju pa tudi freisinškemu škofu in temu pomagal pri gospodarskih poslih in raznih posredovanjih.[289]

Za Ločane je bil posebno zaslužen. Že leta 1486 je ustanovil prvi beneficij. Najbolj znan je bil njegov beneficij sv. Trojice iz leta 1513, ki ga je ustanovil v kapeli v svoji hiši na Placu, danes Mestni trg 38. Tu so leta 1517 posvetili kapelo sv. Trojice, ki ji je Schwarz podaril trdno zemljiško rento, s katero so se vzdrževali beneficiati do Jožefa II. Cesarjeve reforme so takrat beneficij izničile, prostori pa so ostali za poznejše loško župnišče.[290] Schwarz je bil dvakrat poročen. Prva žena je bila Uršula, druga Doroteja. Ta ga je preživela in jo leta 1522 navajajo kot vdovo. Nagrobnik si je dal izdelati Schwarz še, ko

283 Božič, str. 7.
284 Janez V. Valvasor, Ehre des Herzogtums Krain, XI. knjiga.
285 Božič, str. 7.
286 Blaznik, str. 450.
287 Blaznik, str. 86.
288 Dr. Josip Žontar, Ločan Volbenk Schwarz, LR 4, 1957, str. 25-34.
289 Blaznik, str. 150.
290 Knjiga hiš II., str. 66.

je bil živ. V spodnji tretjini nagrobnika je njegov grb. V ščitniku je stebelce z dvema cvetovoma, na vsaki strani eden. V zgornjem delu nagrobnika so upodobljene tri človeške figure, ki stojijo pred nami, pokojnik z obema ženama.

Župnijska cerkev. Ob desnem stranskem oltarju je nagrobnik bogatega loškega finančnika Volbenka Schwarza, umrlega po letu 1520. Ob njem pokojna žena Uršula in takrat še živeča žena Doroteja.

Doroteja ima najbolj individualne poteze, saj je bila še živa in jo je kipar gotovo poznal, ko je Schwarz naročil nagrobnik. Prav imenitni so v takratni noši z rožnimi venci v rokah. Dr. Emilijan Cevc je ugotovil, da je nagrobnik

delo kiparja Filipove plošče iz Loke.[291] Ta kipar je v Loki izdelal še ploščo na Schwarzovi hiši iz leta 1513, danes na Mestnem trgu 38, potem popotresno napisno ploščo z grbom škofa Filipa na kašči na Spodnjem trgu iz leta 1513 in še dve Filipovi plošči na loškem gradu. Filipove plošče so posvečene spominu na gradbeno dejavnost tega škofa po potresu leta 1511. Cevc povezuje mojstra Filipove plošče s kiparjem in rezbarjem Jakobom Schnitzerjem iz Loke, ki se v tistem času omenja v računih ljubljanskega meščana Sigmunda Mospacherja. Mospacher in Schwarz sta se gotovo poznala, verjetno iz trgovskega poslovanja. Vendar do sedaj znane arhivalije Jakobovega imena v Loki še niso potrdile.[292] Zato ta mikavna povezava še ni dokončno potrjena, ker drugih Schnitzerjevih del za Mospacherja tudi ne poznamo. Schwarzov nagrobnik je bil narejen med letoma 1515 in 1517.[293] Ker je ob dveh ženah umrl brez potomcev, je premoženje pripadlo freisinškemu škofu. Kljub Schwarzovemu bogastvu po smrti ni bilo nikogar, ki bi pokojniku na nagrobniku izpolnil letnico smrti.

NAGROBNIK JURIJA FEICHTINGERJA (+1583)

V stari cerkvi je bil nekje v ladji, v novi pa na zunanji strani prezbiterija. Župnik Veider ga je postavil k desnemu srednjemu oltarju sv. Štefana. Napis je nemški. Nagrobnik prikazuje plemiča Jurija Feichtingerja, bivšega člana loškega mestnega sveta, ki je umrl 5. decembra 1583 v Kamniku. Ob njem je zapisana njegova žena Neža. Za ostale v epitafu omenjene ženske ne vemo zgodovinskega pomena.[294] Imeniten portretni nagrobnik s klečečim likom pokojnega in Vstalim Kristusom kaže poznogotske, renesančne, klasicistične in manieristične poteze. Po kvaliteti je eden najpomembnejših na Kranjskem.[295] Tipološko kaže na italijansko-lombardske vplive. Spada v vrsto protestantskih nagrobnikov, kar kažejo predvsem značilni protestantski napisi, ki se nanašajo na "veselo vstajenje in večno življenje".[296] Feichtinger je bil luteran, saj je imel že leta 1573 težave kot član loškega notranjega sveta zaradi privrženosti novi veri.[297] V letih 1561 in 1567 do 1568 je bil loški mestni sodnik.[298] Na nagrobniku je tudi njegov grb v hrustančasto dekorativnem ščitku s čelado in palmetnim okrasjem. V levem polju ščitka je vzpenjajoči se konj. V desnem polju so trije meči, drug nad drugim. Iz čelade nad ščitkom rasteta dva rogova, med katerima se dviga roka v oklepu, ki drži meč. Tisti del grba z meči najdemo pozneje tudi v grbu Petchocherjev, ki so bili v

---

291 Emilijan Cevc, Mojster Filipove plošče in problem Jakoba Schnitzerja iz Loke, LR 12, 1965, str. 30-38.
292 Cevc, o. d., str. 37.
293 Cevc, o. d., str. 34.
294 Emilijan Cevc, Feichtingerjev nagrobnik v Stari Loki, LR 9, 1962, str. 105-110, str. 109.
295 Cevc, o. d., str. 110.
296 Cevc, o. d., str. 109.
297 Pavle Blaznik, Reformacija in protireformacija na tleh loškega gospostva, LR 9, 1962, str. 75.
298 Blaznik, str. 456.

letih 1669 do 1686 lastniki starološke graščine. Mogoče izhaja ta motiv še iz Raspovega grba.

Župnijska cerkev. Ob desnem stranskem oltarju sv. Štefana je nagrobnik loškega mestnega svetnika Jurija Feichtingerja, umrlega leta 1583 v Kamniku.

KORBINIJAN FÜRNPFEIL (1597-1657)

Plošče za časa župnika Veiderja niso prenesli v notranjost. Še vedno je na zunanji severni steni prezbiterija. Točnejše lokacije v stari cerkvi Božič ni opredelil. Popisni del plošče je danes že slabo ohranjen, v boljšem stanju je le

grb. Napis je nemški. Rodbina je izvirala iz Freisinga. Jurij Fürnpfeil je bil že tam v škofovi službi. Leta 1583 jim je škof dovolil grb. Od cesarja Ferdinanda II. so si leta 1631 pridobili plemstvo.[299] Daljši prispevek je družini namenil dr. Pavle Blaznik.[300]

Če povzamemo po tem zapisu, dobimo prav zanimivo sliko vzpona in padca nekega loškega plemiča - meščana. Leta 1614 je sedemnajstletni Korbinijan prišel iz Freisinga. Že leta 1617 je postal protipisar in ostal do leta 1647. V letih 1624 do 1629 je nadomeščal glavarja. Med leti 1647 do 1650 je bil glavar. Leta 1650 si je dal postaviti spomenik, kjer je zapisano "derzeit Verwalter der Herschaft und Stadt Lakh" (tačasni oskrbnik gospostva in mesta Loke), kot bi slutil, da bo tega leta konec njegove visoke kariere. Zaradi finančnih nerednosti in drugih očitkov je moral odstopiti. Posvetil se je svoji posesti v Loki. Leta 1641 je kupil Siegesdorferjevo hišo - kasarno pri Kamnitem mostu. V Spodnjem Karlovcu je imel pristavo. Dohodke so mu prinašale desetine: sedem v Spodnjih Bitnjah, ena na Godešiču in v Lipici. Iz posojil škofu je iztisnil na račun obresti še razne desetine in dohodke v Virmašah in Vincarjah. Bil je trikrat poročen. Iz prvega zakona (leta 1618) z Ano Marijo, vdovo protipisarja Gašperja Grundlerja, sta mu ostala dva sinova duhovnika. Korbinijan je postal kapucinski pater Konstantin, Janez Krizostom je bil jezuit, hčerka pa je že mlada umrla. V drugem zakonu leta 1637 z Marijo, hčerko Jurija Standlerja, je imel tri otroke. Tretjič se je poročil leta 1651 s hčerko briksenškega svetovalca Krištofa Waidtmana. V tem zakonu ni bilo otrok. Takrat je že živel kot zasebnik v Loki, se udeleževal plemiškega življenja in se posvečal svoji pristavi. Tu je gojil izbrano sadje in imel počitniško hišico (Sommerhausl). Januarja leta 1657 je umrl za srčno vodenico.

Na lastno željo so ga pokopali v starološki cerkvi v kapeli sv. Mihaela, ki jo je leta 1656 s posebno ustanovo prenovil in postavil nov oltar. Določil je glavnico in obresti za večne maše na Fari in v Loki, preostanek pa za berače in tiste, ki se sramujejo jemati miloščino.[301]

SIGISMUND FÜRNPFEIL (1602-1657)

Med letoma 1970 in 1980 je Loški muzej pridobil fragment nagrobne plošče s Fürnpfeilovim grbom. Fragment je slabo ohranjen, saj so ga izkopali iz zidov stare mežnarije v Stari Loki. Delno je ohranjen le zgornji grbovni del, od tekstovnega dela pa le začetek. Grb kaže na Fürnpfeile. Da gre za Žigov nagrobnik, domnevamo zato, ker sta ohranjena tudi Korbinijanov in pozneje nagrobnik Wolfa Andreja (sin Sigismunda Fürnpfeila, pokopan leta 1697 v nunski cerkvi). Tudi stilne značilnosti obdelave grba kažejo na sredino 17. stoletja.

Božič tega spomenika ne navaja. Verjetno so ga odstranili po požaru leta

---

299 Blaznik, str. 333.
300 Pavle Blaznik, Iz življenja loškega plemstva v 17. stoletju, LR 17, 1970, str. 33-39.
301 Pavle Blaznik, o. d., str. 37.

1817, ko so predelovali cerkev in vstavljali nova okna in tako osiromašili površino sten. Fragment so našli pred desetletjem pri adaptaciji stare mežnarije. Za to pa vemo, da so jo popolnoma prenovili po požaru leta 1817 in fragment uporabili kot gradbeni material.

Sigismund je prišel v Loko tri leta za bratom, leta 1617. Bil je dvakrat poročen. Prva žena Katarina je bila hči Matije Abttrina, druga - prav tako Katarina - pa Gregorja Skhrpina. Otroci iz prvega zakona so umrli še majhni. Iz drugega zakona je najbolj znan Wolf Andrej, ki se je naselil v Ljubljani, kjer je bil 20 let višji cesarski nakladnik. Pokopali so ga v nunski cerkvi.[302] Tudi v časteh Sigismund ni dosegal brata. Mestni sodnik je bil le v letih 1643 do 1644 in 1647.[303] V letih 1649 do smrti 1657 je opravljal posle kaščarjevega pomočnika.[304]

GABRIJEL LUKANČIČ (1620-1683)

Pravokoten baročni nagrobnik s trikotnim zatrepom, ki mu manjka zaključek, in pravokotnim podstavkom kaže na čas nastanka v konec 17. stoletja. V stari cerkvi je bil pred prižnico ob stebru (ante suggestum). Božič ga je pomotoma tudi za sto let postaral, ko je v kronogramu spregledal veliki C (100 let).[305] Na novi cerkvi je bil vzidan zunaj za oltarjem.[306] Zgornja polovica plošče je namenjena grbu, spodnja polovica pa nagrobnemu zapisu v latinščini. Gabrijel je bil učen pravnik z raznimi naslovi in je umrl star 63 let, leta 1683. Starološko graščino je kupil leta 1676.[307] Poročen je bil z Regino Kordulo pl. Gal. Njun sin Janez Gotthard je delal genealoške tablice kranjskih plemiških družin. V Arhivu Republike Slovenije obstajajo tiskani primerki družinskega rodovnika.

Ob začetku popisa Lukančičevega epitafa je Božič zapisal lego epitafa, da je tekst latinski, da pa spodaj sledi nemški napis njegovi ženi.[308] V Kristusu Gospodu počiva tu gospa (z vsemi naslovi) Suzana Weiland, gospoda Jurija Lukančiča, bivšega mestnega sodnika bivša žena, ki je v Bogu preminila... Tega dela plošče ni več. Jurij Lukančič se omenja sredi 17. stoletja.[309] Suzana je bila Jurijeva žena in ne Gabrijelova, kot je na začetku zapisal Božič. V Blaznikovih seznamih loških sodnikov ni Jurija Lukančiča.

---

302 Pavle Blaznik, Kasarna pri Kapucinskem mostu v Škofji Loki, LR 20, 1973, str. 43-47.
303 Blaznik, str. 456.
304 Blaznik, str. 454.
305 Božič, str. 8.
306 NŠKAL, zapuščine, fasc. 212, Pokorn, kartoteka.
307 NŠKAL, zapuščine, fasc. 212, Pokorn, kartoteka.
308 Božič, str. 8.
309 Blaznik, str. 329.

MARKS PETSCHOCHER (+1656)

V srednjo levo kapelo Rožnovenske Marije so prestavili nagrobnik Marksa Petschocherja mlajšega. Družino Petschocher zasledimo v Loki že v 15. stoletju. Takrat se omenja Krištof, ki je bil med letoma 1475 in 1485 gradiščan na Zgornjem stolpu. V 16. stoletju sta bila brata Jakob in Marks škofova vinska mojstra.[310] Od leta 1563 so bili Petschocherji na kmetiji Šefert v Zmincu. Do srede 17. stoletja so se poplemenitili z naslovom "von Schöffart". V sorodu so bili s Feichtingerji in pozneje, po ženski liniji, s puštalskimi graščaki, ki so prevzeli tudi njihovo posest v Šefertu, ko so izumrli po moški liniji.[311]

V 17. stoletju sta imela Marksov sin Janez in Marks mlajši več hiš v mestu in nista hotela plačevati mestnega davka.[312] Leta 1669 je Janez Petschocher pridobil starološko graščino.[313] Nagrobni tekst je v nemščini.

Marks Petschocher mlajši je bil vojščak, konjeniški stotnik in praporščak kranjskega viteštva, kot pravi nagrobnik. Oprsje je v oklepu, glava brez pokrivala z dolgimi lasmi in brki kaže kar portretne poteze. V desnici drži poveljniško palico, levica mu počiva na šlemu. Ob glavi je družinski grb. Tri meče v grbu poznamo že iz Feichtingerjevega nagrobnika. Marks Petschocher je bil tudi zakupnik blejske graščine in blejski glavar. Na nagrobnik si je dal zapisati: "V grobu ležeči rajnik nam priča, da se celo plemenitaši tudi z vojsko ne morejo ustavljati smrti."[314] Po ustnem izročilu je dal Marks izdelati Roženvensko Marijo, ki je v oltarju ob njem in naj bi bila stara čez 300 let.[315] Stilni znaki kipa govorijo temu izročilu v prid.

JURIJ FRÜBERGER (+1666)

Spominski napis z grbom je bil v stari cerkvi, pozneje na zunanji strani, danes je ob desnem stranskem oltarju ob koru (gledano v smeri prezbiterija). Zgornjo polovico plošče zavzema baročno obdelan grb, spodnjo pa latinski napis v ornamentalnem okviru.

Früberger je bil eden najbogatejših Ločanov tistega časa. Bil je zlatar in mestni sodnik v letih 1639 do 1641, 1646 do 1647, 1647 do 1648, 1652 do 1657. Pridobil si je plemiški naslov. Umrl je leta 1666.[316]

---

310 Blaznik, str. 231.
311 Blaznik, str. 333.
312 Blaznik, str. 318.
313 Polec, ZUZ, str. 87.
314 Pokorn, DIS, str. 535.
315 Povedala mežnarica Pepca Čarman, (1911-1995). Pogovarjala sva se okrog leta 1970.
316 Blaznik, str. 307, 457.

JERNEJ ŠTRUKL (+1633)

Manjša plošča uglednega duhovnika, loškega mestnega vikarja, loškega (starološkega) župnika in ljubljanskega častnega kanonika je bila v stari cerkvi v sredini (circa Ecclesiam), mogoče v prezbiteriju.[317] Plošča je sorazmerno majhna in je danes ob levem stranskem oltarju pod prižnico (gledano v smeri prezbiterija). Na zgornjem delu plošče je grb z dvema pticama in z dvema zvezdicama ter kanoniškim pastirskim klobukom. Spodnja polovica navaja pokojnikove zaslužne naslove. Napis je v latinščini. Strukelius je bil starološki župnik v letih 1622 do 1633, ko je umrl.[318]

ANTON EGKER (1684-1727)

Anton Egker je bil loški glavar v letih 1713 do 1727.[319] Prvotno je bil njegov nagrobnik v Rožnovenski kapeli.[320] Danes je plošča levo ob glavnih vratih pod korom (gledano proti oltarju). Tekst je latinski. Nad tekstom je pokojnikov grb s tremi palalelogrami. Egker je bil brat znanega freisinškega škofa Janeza Frančiška. Umrl je star 43 let. Zavzemal se je za Loški pasion.[321]

Stoletje, ko je bil na zunanji strani, nagrobniku ni koristilo. Ob prenašanju je plošča počila in so jo nestrokovno zlepili z malto in obenem zamazali črke.

MAKSIMILIJAN ANTON PAUMGARTEN (1695-1778)

Prvotno je bil ta nagrobnik v Roženvenski kapeli.[322] Na novi cerkvi je bil na zunanji južni steni.[323] Danes je desno ob vratih pod korom (gledano v smeri oltarja). Plošča ima na vrhu preprost grb, sicer je pa gostobesedna. Teskt je latinski. Pokojnik je bil 22 let glavar (kapitan) - med 1752 in 1774.[324] Imel je dosti lepih lastnosti in je bil v raznih škofovih službah 62 let.

VILJEM GOTHOLD RASP

Z njegovim nagrobnikom se je podrobno ukvarjal dr. Emilijan Cevc.[325] Viljem Rasp je bil sin Pavla Raspa, deželnega oskrbnika na Kranjskem in od leta 1508 do smrti leta 1524 oskrbnik loškega gospostva. Viljem Rasp se je oženil leta 1531 z Nežo, hčerko loškega kaščarja Baltasarja Siegersdorferja.

317 Božič, str. 9.
318 Pokorn 1908.
319 Blaznik, str. 451; NŠKAL, Pokorn, zapuščine, fasc. 212, Pokorn, kartoteka.
320 Božič, str. 9.
321 Blaznik, str. 347.
322 Božič, str. 9.
323 NŠKAL; zapuščine, fasc. 212, Pokorn, kartoteka.
324 Blaznik, str. 452.
325 Emilijan Cevc, Nagrobnik Viljema Gotholda Raspa v Stari Loki, LR 23, 1976, str. 55-62.

Leta 1532 je od svaka Andreja Lambergerja kupil starološki grad. Poznejši rodovi Raspov so bili v sorodu še z Lukančiči in Paumgartni.[326] Viljemova mama je bila Galenberška.

Starološki grad. Nagrobnik Viljema Gotholda Raspa v JZ delu obzidanega hodnika. Rasp je umrl leta 1562.

Nagrobnik je bil prvotno v loški župni cerkvi pred Marijinim oltarjem. Že v baroku so ga mogoče porabili za tlakovec. Ko so v drugi polovici prejšnjega stoletja preurejali tlak, ga je dal verjetno Edvard Strahl prepeljati v staro-

326 ARS, Genealoške tablice, črka R.

loški grad. Ker je bila plošča zlomljena in poškodovana, so jo dopolnili, prebelili in mogoče takrat dodali napačno letnico 1530. Viljem Rasp je umrl šele leta 1562, vendar ni bilo nikogar, ki bi vpisal letnico smrti. Nagrobnik je danes v obzidanem delu arkad v pritličju starološkega gradu.

Plošča prikazuje stoječega viteza v naravni velikosti v polnem oklepu. Dvignjen ima vizir, da se mu vidi še mladostni obraz, saj je bil takrat, ko je spomenik naročil, vitez šele dobro poročen. Ob nogah ima večji ščitek z Raspovim grbom, dve železni orokavičeni roki. En obpasni ščitek je prazen, v drugem pa je grb matere Uršule Galenberške. Glede na nesrečne pripetljaje s ploščo, smemo domnevati, da je bil izpolnjen tudi drugi ščitek, kjer bi pričakovali ženin grb Siegersdorferjev. Ikonografsko je nagrobnik še srednjeveški. V posameznih elementih pa že kaže renesančne vplive. Nastal je v letih 1530 do 1535.[327]

POKOPALIŠČE

Okoli cerkve so verjetno začeli pokopavati ob ustanovitvi fare, prav gotovo pa že leta 1074. Z arheološkimi izkopavanji starejših pokopov zaenkrat niso odkrili. Ustno izročilo pravi, da so pri materi Fari pokopavali mrliče celo z Dovjega. Praksa to gotovo ni bila, posamezni primeri pa so bili mogoči, saj je Dovje spadalo pod freisinško posest. Po ustanovitvi samostojne župnije v mestu leta 1804 s podružnicami v smeri Poljanske doline in Sorškega polja je pokopališče ostalo skupno. Počasi je postajalo premajhno. Ohranjen je dopis kresije iz Ljubljane iz leta 1816, v katerem ugotavljajo, da je potrebno za obe župniji novo pokopališče. Hiše so bile preblizu pokopališča. Cerkev sredi pokopališča je bila zelo obiskovana in se je okrog nje stalno nekaj dogajalo. Pri kopanju jam so uhajali škodljivi plini. Pokopališka zemlja je bila že "scirana" in je imela "kadaverozno" kakovost.[328] Spisi o pokopališču, ki so bili v župnijskem arhivu v Stari Loki, so sedaj v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani.[329] Nova lokacija pokopališča naj bi bila ob cerkvi na Suhi. Škofija je novo pokopališče podprla, prav tako svetna oblast, ki je naročila župniku sedemletno statistiko umrlih. Leta 1817 je Stara Loka pogorela in te zadeve so stopile v ozadje, vendar so si župniki prizadevali farno pokopališče vsaj razširiti. Po letu 1825 je bil lastnik pogorišča stare hišne št. 29, pozneje 48, ki je stala ob pokopališču, Matevž Ortman, tudi Hartman od Sv. Duha. Zemljišče so od njega kupili brez pismene pogodbe in ga namenili za povečanje pokopališča (glej staro hišno št. 29 oziroma 48). Leta 1865 je farna cerkev sv. Ju-

327 Emilijan Cevc, Nagrobnik Viljema Gotholda Raspa, o. d., str. 61.
328 France Štukl, Pokopališče v Škofji Loki, LR 24, 1977, str. 71.
329 NŠKAL, Župnija Stara Loka, spisi, fasc. št. 2.

rija kupila od Johana Kalana, starološkega grajskega vrtnarja t. i. staro kaplanijo. S tem so pridobili spet nekaj prostora (glej Stara Loka, hišna št. 67). Sredi stoletja pa na Fari že srečamo podjetnega dekana Kramerja. Ta je v svojih spominih o pokopališču zapustil celo poglavje z naslovom Usoda pokopališča.[330] Profesor France Planina je sestavek objavil v Loških razgledih.[331] Če odmislimo pretiravanja, Kramer priznava, da so se po ustanovitvi samostojne fare v Loki pokazale težnje po novem pokopališču. "Pri vsem tem pa nasprotovanje mestnih bahačev ni nikoli jenjalo, ampak se snovali rod za rodom dalje. Pri Fari niso trpeli pokopališča, na vsak način so ga skušali na Ošterfeld prestaviti, pa tudi to ni obveljalo."[332] Potem pa spet piše, kako je ugnal vso gosposko, svetno in cerkveno, v Loki ter zavrnil vse očitke. "V mestih po dvoriščih veliko bolj smrdi, kakor na našem pokopališču. Če je pa meščanom premajhno, naj si napravijo svoje, kjer koli hočejo. Nihče se ni več oglasil."[333] Nova cerkev je porabila veliko prostora na pokopališču. Tega, kako je Kramer ponoči naskrivaj selil dvaindvajset krst v skupni grob sredi nove cerkve, pri poglavju o pokopališču ni napisal. Za dober denar je najel osem korenjakov za to prepovedano delo. Gosposka je nekaj izvedela in nadzirala njegove izkope pri novi cerkvi, toda dekan je spet naredil po svoje. "Zvečer, ko vsi delavci odidejo in tihota nastane, priplazijo se korenjaki na pokopališče, začno ročno grobe odkopavati, krsto za krsto v novo jamo prenašati, dokler vseh dvaindvajset krst s pota ne spravijo, zasujejo, prostor poravnajo in še pred zoro na tihem odidejo, ne da bi jih kdo videl.

Ko nasprotniki že zgodaj zvedo, kaj se je po noči zgodilo, pohitijo ročno gledat grobe svojih rajnih, in najdejo razkopane, zvedo pa tudi, da počivajo sedaj v sredi cerkve.

Ne toliko novo počivališče mrličev, veliko več zvijača naša, ki se je skrivaj po noči godila in njih sklepe uničila, razkačila je zagrizence, da so jeli rojiti, preklinjati, vpiti in žugati proti župnišču, češ, da hočem vse na glavo postaviti in da še mrtvih pri miru ne pustim. Domači delavci so jih nekoliko časa poslušali, a se jim posmehovali in jih zasramovali; ko je bilo pa vsega preveč, zapodili so jih prav po pasje s pokopališča."[334]

Prav v Kramerjevem stilu! Ločani naj bi pri povečanju pokopališča prispevali denarni delež, ti pa so se plačilu upirali. Kramer jim je zagrozil z visoko pristojbino za vsako jamo. "Ta mirni in resnobni dopis je svojeglavcem postrigel peruti. Videli so, da z menoj se ni šaliti, sosebno v taki važni stvari ne; ko so nekoliko časa iskali prostora, pa ga ne našli, pobrali so ročno denarje in mi jih poslali. Potem sem sezidal še novo, čedno mrtvašnico zunaj cerkve, dal poravnati in posnažiti ves prostor okrog cerkve, in sedaj je pokopališče čed-

330 Kramer, str. 133-135; v separatu, str. 147-149.
331 France Planina, O Prifarskem in mestnem pokopališču, LR 26, 1979, str. 258-259.
332 Planina, O Prifarskem in mestnem pokopališču, str. 259.
333 Planina, O Prifarskem in mestnem pokopališču, str. 259.
334 Kramer, str. 112.

no, da malo takih."[335] Jeseni 1892 so se Ločani dokončno odcepili in posvetili svoje novo pokopališče, za katerega so si po župnikovem zatrdilu prizadevali že nad 60 let.

Starološko pokopališče. Nagrobnik dr. Karla Trillerja iz leta 1926. Bronasto ploščo je izdelal kipar Lojze Dolinar.

Kaj je tako dolgo držalo skupaj dve fari? Na prvem mestu je bila to večstoletna tradicija. Povezava med faro in mestom je bila pred letom 1804 pristna in prisotna v vsem dogajanju, kar si danes zelo težko predstavljamo.

335 Planina, O Prifarskem in mestnem pokopališču, str. 259.

Ta tradicija se je ohranila še dolgo. Iz otroštva se še spominjam Ločanov, ki so imeli grobove v Stari Loki. Stara mama mi je pokazala, kje so pokopani naši puštalski predniki. Druga stvar so bile pristojbine, ki so jih plačevali na Faro in so jih tam pobirali. Stroški so se širše delili, vse je bilo cenejše. V vlogi za novo pokopališče v Loki je župnik ob drugih razlogih navajal tudi: "V 88 letih, kar ima Loka faro, so se Ločani še zmiraj odrezali tudi še v Stari Loki, tako pri razširitvi pokopališča, pri zidavi nove cerkve, pri prifarskih zvonovih, radi tudi darujejo za crngrobsko cerkev, ki kot romarska ne stoji slabo. Če bi samo denar od pogrebov pritekel nazaj v Loko, bi Loka imela lahko najlepše pokopališče."[336] Pokopališče ob farni cerkvi je zelo pripravno za obisk in vzdrževanje grobov ob prihajanju k maši. Leta 1978 (15. 11.) je občinska oblast pokopališče zaprla. Razlogi so bili različni: od sanitarnih, ki se vlečejo že od leta 1816 naprej, pa do raznih drugih, lahko bi rekli tudi političnih. Prav gotovo je bilo ob določenem času pokopališče prenasičeno in sanitarno oporečno. Zanimivo pa je, da studenec pri Punčarju, ki izvira izpod pokopališča, ni bil nikoli oporečen za pitje. Ko je župnik Kramer leta 1849 skopal nov vodnjak, ker se je naveličal hoditi po vodo na Potok, si je izbral lokacijo na sosedovem svetu. S Koroščem, Francem Tuškom, sta naredila pogodbo za vodnjak. Preblizu pokopališča si ni upal kopati. S sosedom sta nosila vsak polovico stroškov za napravo in vzdrževanje.[337] Leta 1991 (1. 6.) so Prifarci spet dobili dovoljenje pokopavati v obstoječe grobove. Kdor si ne bo uspel pridobiti lokacije na starem pokopališču, pa ima prostor na pokopališču v Lipici.

Ob poti od stopnic proti cerkvi stoji pokopališki križ. Zadnja izvedba križa je iz leta 1930.[338] Na čelni strani podstavka je mrtvaška glava. Na hrbtni strani je marmorna baročna grbovna plošča. Ovalni ščitek je križno razdeljen na štiri polja. Vodoravna pregrada je poudarjena s kockami. Diagonalno sta modelirani dvakrat lilija in glava črnca. Ob ščitku je krogovičje ter levo in desno ptič z delno razprostrtimi perutmi. Nad grbom je krona. Po zamorčevih glavah bi sodil, da gre za grb nekega freisinškega škofa v drugi polovici 17. stoletja. Blizu križa sta na istem nagrobniku zapisana znana starološka župnika Kožuh in Mrak. Na cerkvenih stenah je ostalo še nekaj nagrobnikov, ki jih dr. Veider ni prestavil v cerkev. Nagrobnike, ki so še ostali na cerkveni steni, je dr. Veider pustil zaradi stilne, časovne ali osebne nepomembnosti, nekatere pa tudi zaradi slabega stanja, saj se je bal, da bi jih ob prenosu uničili. Z leti pa so tudi ti nagrobniki pridobili na pomembnosti. Na zahodni cerkveni steni bi omenil nagrobnike družin Strahl, Wolkensperg in Krenner. Na severni steni je nagrobnik dekana Božiča, slabo ohranjen Fürnpfeilov nagrobnik, s tal nečitljiv nagrobnik in nagrobnik Matevža Kosa iz leta 1825. Matevž je bil ded zgodovinarja Franca Kosa in praded akademikov zgodo-

336 France Štukl, Pokopališče...,str. 72.
337 France Štukl, Pokopališče...,str 71; NŠKAL, Župnija Stara Loka, fasc. 2.
338 Kronika, str. 130.

vinarja Milka in brata slikarja Gojmira Antona Kosa. Nagrobni napis je v pesniški obliki. Sestavil ga je loški učitelj in priložnostni pesnik Blaž Navoda.[339] Na vzhodni strani stoji v niši med dvema kapelama spomenik padlim v prvi svetovni vojni. Farna cerkev je leta 1928 darovala spomenik veletrgovca Heissa iz Loke, ki so ga pokopali pred 56 leti (okrog leta 1872, op. p.). Spomenik je predelal kamnosek Alojzij Vodnik iz Ljubljane in ga porabil za podstavek kipa žalujočega vojaka. Slavnostno so ga odkrili leta 1930.[340] Na podstavku so zapisani padli v prvi svetovni vojni iz vseh sosesk starološke fare.

Spomenik padlim v prvi svetovni vojni ob vzhodni fasadi župnijske cerkve. Vojaka in Marijin relief je izdelal Božo Pengov.

339 Jeja Jamar - Legat, Loško šolstvo v prvi polovici 19. stoletja, LR 17, 1970, str. 40-41.
340 Kronika, str. 131-132.

Da se oddolžimo manom padlih žrtev in junakom iz svetovne vojne, ki so prelili svojo srčno kri in dali svoje dragoceno življenje za osvobojenje naše domovine, iz katerih žrtev je vzklil narod jugoslovenski v svobodni državi Jugoslaviji, odkrijemo v spomin in v znak hvaležnosti njihovemu trpljenju

dne 26. oktobra 1930 v Stari Loki

trajen spominek, ki naj svedoči našim potomcem našo veliko ljubezen do dragih padlih svojcev.

Spored slovesnosti:

Na predvečer dne 25. 10. t. l. ob 19. uri

poje pevski zbor na pokopališču pred cerkvijo. Po petju polurno zvonenje v farni cerkvi, kakor tudi po vseh farnih podružnicah.

Na dan slavnosti ob 9. uri

točen odhod sprevoda izpred Gasilskega doma v Stari Loki v farno cerkev, kjer se bere ob pol 10. uri svečana žalna služba božja.
Nato na pokopališču

SLAVNOSTNO ODKRITJE SPOMENIKA PADLIM IZ SVETOVNE VOJNE

Pozdrav navzočim in slavnostni govor vojnega kurata g. Bonača. Govori raznih zastopnikov organizacij. Žalostinke.

Spored sprevoda: /v slučaju lepega vremena, sicer se zberejo korporacije v cerkvi./ Križ / Venci / Moška in ženska šolska deca / Invalidi / Sokol / Dobrovoljci / Godba / Gasilska župa in gasilska društva / Duhovščina / Zastopniki oblastev in občin / Oficirski zbor / Zveza slovenskih vojakov / Prosvetno društvo / Vaške skupine z venci / Ostalo občinstvo / Častna četa.

V popolno kritje še neporavnanih stroškov prosimo blagohotnih prostovoljnih denarnih prispevkov.

Da dostojno proslavimo ta slavnostni dan vabi najuljudnejše vse sorodnike in znance padlih, kakor tudi vse ostale farane in drugo slavno občinstvo

pripravljalni odbor.

058 30

Letak ob slavnostnem odkritju spomenika padlim v prvi svetovni vojni. Slovesnost je bila 26. oktorbra 1930.
ZAL ŠKL, fond ŠKL, št. 301.

Nad napisi je okrogel relief Žalostne Marije s trpečo Kristusovo glavo. Kip vojaka v polni bojni opremi nad podstavkom in Marijo s Kristusom je naredil kipar Božo Pengov. Na vzhodni steni so še nagrobnik Franca Demšarja, rojenega leta 1800 v Stari Loki in umrlega leta 1837 v Dorfarjih, enega od odseljene oziroma izumrle starološke grajske družine Demšar. Ob zidavi cerkve je imel pokojnik še toliko ugleda, da so spomenik ohranili. Zanimiv je tudi spomenik Marije Gerbec iz znane ranocelniške družine v Loki. Na pokopališču bi omenil grobnico Dolenčevih, kjer gre za sožitje arhitekturnega dela in parkovne (vrtnarske) ureditve prostora. Ob zahodni ograji je zanimiv nagrobni križ na debelem slopu družine Triller. Med drugimi sta tam pokopana loški notar Johann Triller (1816-1890) in dr. Karl Triller (1862-1926), znani politik in Tavčarjev sodelavec. Bronasti relief, ki pokriva grob, je delo kiparja Lojzeta Dolinarja, signiran: Dolinar, vendar brez letnice, verjetno iz leta 1926, ob smrti Karla Trillerja. Prikazuje dve alegorični figuri in napis "IN MAGNIS ET VOLVISE SAT EST" (Pri velikih stvareh je dovolj, da je kdo hotel, op. p.). Ohranjenih je še nekaj pokončnih obeliskastih nagrobnikov iz črnega in belega kamna, ponekod še z neogotskimi elementi in kovanimi ograjami. Nekaj nagrobnikov je naredil akademski kipar Tone Logonder. Tipični so tisti, ki prikazujejo Kristusovo polaganje v grob. Več njegovih variant v belem cementu, kamnu ali bronu je še po drugih pokopališčih. Motiv je iskal pri Botticelliju in Nazarencih in ga je potem po svoje kiparsko predelal. Ob zakristijskih vratih so leta 1981 izjemoma dovolili pokop župnika Staneta Hribška (1926-1981). Na grob so mu postavili bronasto portretno glavo, ki jo je zmodeliral Tone Logonder. Plečnikov nagrobnik družine botanika dr. Frana Jesenka z emblemom njihove ključavničarske delavnice, ključem iz leta 1712, so prepeljali v Loški muzej. Vlitih železnih križev je le še nekaj, vendar ne iz domače livarne v Dvoru pri Žužemberku. Novi spomeniki sledijo današnji modi enostavnih napisnih plošč. Odkar tu spet pokopavajo, so pokopališče posodobili in uravnali vrste.

STAROLOŠKA GRAŠČINA

Prvi opis starološkega gradu izvira od Valvasorja. Ta pravi takole: "Za grad Altenlack, kranjsko imenovan Staraloka, ne vemo točno, od kod izvira njegovo ime. Nekateri domnevajo, da si ga je sposodil od stolpa, ki je stal na tem prostoru, preden je bilo zgrajeno mesto. Leži na Gorenjskem, na ravnini, tri milje od glavnega mesta Ljubljane, četrt ure od mesta Škofje Loke. Ima ribnik, okrog pa vodni jarek, ki je precej bogat z ribami in čez katerega je zgrajen lep mostiček. Grad se ponaša s fino staro zidavo, ki je sorodna staroveškemu stilu. Okolica je prijetna, poživljena z lepimi vrtovi, z bogatim sad-

nim drevjem in zelenečimi zoranimi polji. Najbližje gradu stoji farna cerkev..."[341]

Karel Strahl je postavil, seveda brez dokazov, začetke gradu v 9. stoletje.[342] Eden od že omenjenih staroloških dvorov je bil gotovo na mestu sedanje graščine.[343] Najverjetneje je, da se ostanki te stavbe niso ohranili v zidovju sedanjega gradu. Ta je nastal po potresu leta 1511 oziroma za časa Baltazarja Siegesdorferja. Oboki in vrata v kletnem delu v severnem traktu so bili še gotsko oblikovani.[344] Del stebrov pritličnega arkadnega hodnika v vzhodnem, južnem in zahodnem traktu še danes kaže na prvo polovico 16. stoletja.

Starološka graščina z juga.

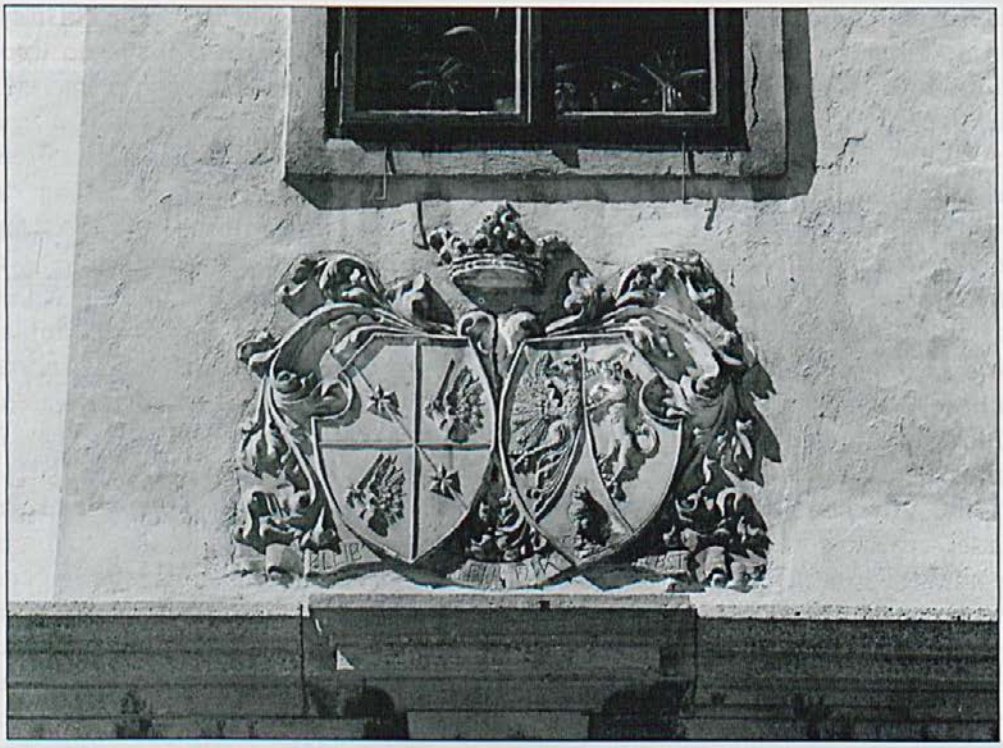
341 Valvasor, XI, str. 16; Polec, ZUZ, str. 85, 91.
342 Polec, ZUZ, str. 85.
343 Blaznik, str. 19.
344 Polec, ZUZ, str. 88.

Leta 1630 je bilo v gradu urejenih, razen lepo pobarvane dvorane in dveh posebnih sob za gospode ter treh za gospe, še 15 kamer, soba za služinčad in soba ob vratih. Grad je imel dve kuhinji, sedem kleti, tri velike žitne kašče, konjski hlev z osmimi konji, kravji hlev, stolp in ječo.[345] Merianova podoba Loke iz leta 1649 kaže starološki grad še precej neizrazito. Večje prezidave sta verjetno izvršila oba Scarlichija, še verjetneje pa Petschocher po letu 1649. Valvasorjeva podoba gradu, posebno tista iz Topografije, je lažje razumljiva. Grad je bil že obdan z obzidjem in vodnim jarkom. Ta se je napajal iz Potoka. V tekstu hvali Valvasor lep lesen most in bogastvo rib v jarkih. Na sliki se dobro vidi jugovzhodni obzidni stolp. Današnji veliki okrogli stolp, ki daje gradu značilno podobo, je bil takrat še nižji. Osrednji južni trakt je na upodobitvi že tak, kot je še danes, z obema konzolnima pomoloma. Neprimerljiv z današnjim je zahodni trakt, ki sta ga popolnoma na novo pozidala oba Strahla. Sredi gradu se vidi arkadno dvorišče. Zahodno stranico zaključuje v severozahodnem vogalu obzidja okrogel stolp. Jugozahodnega stolpa ni na posnetku. Na tem vogalu je naslikan le pomolni stolpič. Severovzhodni stolp se skriva za ostalim poslopjem. Bolje je viden na grafiki v Topografiji. Vsi štirje stolpi so vrisani še v franciscejskem katastru in še celo v poznejših katastrih. Valvasor je pohvalil staroveško zidavo. Če smemo verjeti upodobitvam, je bil vzhodni grajski trakt takrat še za nadstropje nižji. Verjetno je konec 17. stoletja dobil grad podobo, ki jo je dolgo ohranil. Kdo je dozidal jugozahodni obzidni stolp, povišal veliki osrednji grajski stolp in dvignil vzhodni trakt, ne vemo točno. Jožef Demšar je okrog leta 1790 prezidal hodnik na vzhodnem traktu, ki je povezoval veliki stolp s sobami v spodnjem nadstropju gradu in naredil dve sobi.[346] V severnem traktu je prav tako izvedel nekaj prezidav. V notranjem dvorišču, na severni fasadi kaže na ta čas lep baročni portal z letnico 1784. Mogoče so takrat, verjetno pa že prej, spremenili del arkadnih stebrov v severnem delu zahodnega in vzhodnega trakta, kjer so stebri zamenjani s kamnitimi slopi. V severovzhodnem vogalu dvorišča ob baročnem portalu z letnico 1784 so ohranjena manjša, danes lesena vrata. Za njimi je mogoče t. i. zunanje kurišče, nekakšna starinska centralna kurjava. Iz kaminskega kurišča je speljan dimnik mimo vseh nadstropij. Če gre za to napravo, je danes težko reči, saj tudi kot dimnik ne služi več. Požar leta 1917 gradu ni prizadel. Malenkostna škoda je bila na polknu nad vhodnimi vrati v kašču.[347]

Nad poznobaročnim potlačenim grajskim portalom je grbovna plošča iz dveh delov. Portal je mogoče še iz časa zadnjega Demšarja ali pa prvega Strahla. Iz ometa se vidi, da so ploščo vstavili pozneje. V desnem delu je verjetno Demšarjev grb. Levi del plošče nosi Strahlovega. Edvard Strahl ni mogel dokazati svojega starega plemiškega porekla, zato je leta 1848 zaprosil

345 Blaznik, str. 167.
346 Polec, ZUZ, str. 88.
347 Polec, ZUZ, str. 89.

za dedno plemstvo pri vladajočem knezu Liechtensteinskem. Smel je uporabljati grb. Leta 1873 je dobil še avstrijsko plemstvo z diplomo dednega viteštva.[348] V ščitku sta diagonalno zvezdi in orokavičeni roki z mečem. Okrog ščitka je krogovičje. Nad ščitkom so grbovni dodatki: viteški čeladi, okraski, orlovi peruti in roka v oklepu, ki jo poznamo že iz ščitka. Ta zadnja podrobnost nas spominja na Raspov grb, na prednika graščine. Pod grbom je zapisana znamenita Strahlova deviza "Bleib treu Dir selbst" (Ostani zvest samemu sebi).

Strahlov grb nad portalom starološke graščine z napisom Bleib treu dir selbst - Ostani zvest samemu sebi.

Še sredi 19. stoletja so grad obdajali štirje stolpi, obzidje in vodni jarek. Temeljnih prezidav se je po dokončnem lastništvu lotil Edvard Strahl. Okrog let 1856 do 1857 je podrl zahodno obzidje s prizidkom in stolpoma. Del severozahodnega pomola (erkerja) so podrli že pred njim. Iz kapele na zahodnem delu je naredil stanovanjske prostore. Jarek je dal zasuti.[349] Le na južni strani gradu se je del jarka ohranil do danes. Zasteklil je arkadne hodnike v

[348] Polec, ZUZ, str. 56-57.
[349] Polec, ZUZ, str. 88 in 97.

nadstropjih.[350] Verjetno je pri teh predelavah v zahodnem traktu precej zrahljal statiko stavbe. Leta 1890 je strela zanetila požar v jugovzhodnem stolpu in na delu gospodarskega poslopja. Karel Strahl je ostrešje obnovil.[351] Še danes je na strehi skril iz tistega časa.

Potres leta 1895 je najbolj prizadel zahodni trakt, ki ga je Karel Strahl moral pozidati na novo. Hotel je ohraniti star izgled prizidka. Stroški obnove so bili tolikšni, da je moral prodati velik gozd.[352] Zahodni trakt, ki je bil od potresov največkrat prizadet, je prevezal z železnimi vezmi. Jugozahodni del tega trakta pa je moral na novo pozidati.[353] Na starih fotografijah je na vrhu velikega grajskega stolpa še ograja iz cin. Kateri od obeh zadnjih Strahlov je stolp pokril s pločevino? Najverjetneje je to opravil že Edvard Strahl.

Zadnje prezidave je izvedel zadnji Strahl leta 1909, ko se je po 23 letih vrnila njegova žena.[354] Takrat so spreminjali le notranje prostore. Naredili so nov železobetonski most čez graben.[355] Fotografije dr. Franceta Steleta, posnete med letoma 1920 in 1929, točneje leta 1923, kažejo še nezazidane pritlične arkade.[356] Oba Strahla sta si prizadevala, da je grad ohranil starinsko podobo. Zadnji Strahl je imel vrt urejen v starofrancoskem stilu (baroku) in se je nanj prišlo čez lesen most. Na vrtu je gojili tropsko drevje in grmičevje (oleander, limono, lovor, itd.). Iz spletenih vej so naredili blodnjak, grmičevje je bilo pristriženo in negovano. Potke so bile okrasnemu vrtu primerno razporejene.[357] Do vrnitve žene zadnjega Strahla na grad leta 1909 so se v gradu ukvarjali tudi s kmetijo.[358]

Do danes se je ohranil del "gozdnega" parka južno od gradu. Skrajni južni del parka so v sedemdesetih letih uničili z novo cesto v Selško dolino. Nekoliko iz osi mostička čez grajski graben je na kamnitem slopu Marijin kip. Na masivnem podstavku je kamnit relief Bega v Egipt. Podobni tabli tega motiva sta še na podstavku Dizmovega oltarja na Hribcu in na hiši Ljubljanska cesta št. 23. Desno od Marijinega kipa poteka glavna parkovna os. Kmalu na začetku jo obdajata levo in desno na kamnitih podstavkih poznobaročni alegoriji v obliki ženskega poprsja. Leva figura ima na prsih znak sonca. Verjetno so figure drugotno razmeščene in so bile le del neke širše baročne kompozicije. Marijin kip z reliefom Bega v Egipt je mogoče že iz druge polovice 19. stoletja.

Ko je prišel grad v državno last, so arkade zazidali in še večkrat preuredili notranjost, predvsem severni in zahodni trakt. Po izselitvi slepih varovancev

350 Polec, ZUZ, str. 88.
351 Polec, ZUZ, str. 89 in 102.
352 Polec, ZUZ, str. 103.
353 Polec, ZUZ, str. 103.
354 Polec, ZUZ, str. 104.
355 Polec, ZUZ, str. 104.
356 Polec, ZUZ, str. 49. Fotografiji dr. Franceta Steleta kažeta zunanjščino gradu iz jugovzhodne smeri in notranje še nezazidane arkade na dvorišču.
357 Polec, ZUZ, str. 95.
358 Polec, ZUZ, str. 104.

v nov dom leta 1979 služi grad raznim novim namenom. Še najbolj resna in celovita rešitev se kaže v razvoju Poštnega muzeja Slovenije v okviru Tehniškega muzeja Slovenije. Ta že ima v njem del svojih zbirk.

STAROLOŠKI GRAŠČAKI

Starološko graščino zasledimo že v času Viljema de Altenlak, ki ga srečamo leta 1286.[359] Fevdna knjiga omenja leta 1392 v Stari Loki dva cela in en polovični dvorec. Enega od obeh celih dvorcev smemo iskati na mestu starološke graščine.[360] V fevdni knjigi leta 1423 je omenjen polovični dvorec Petra Formacherja in še dva cela dvorca v neposredni bližini cerkve. Eden je bil v lasti loških bratov Melhiorja in Baltazarja, drugi v posesti Liemberga.[361] Z gotovostjo lahko štejemo za prvega starološkega graščaka Baltazarja Siegesdorferja. Fevd mu je leta 1521 podeliil škof Filip. Bil je gradiščan na Starem gradu, pozneje kaščar in gospoščinski oskrbnik. Po letu 1529 omenjajo njegovih pet hčera, poročenih takole: Amalija (mož Franc) Reiner, Maruša (mož Andrej) Lamberg, Katarina (mož Adam) Gall, Felicita (mož Viljem) Gall oziroma v drugem zakonu (mož Andrej) Wernegkh, Agneza (mož Viljem) Rasp. Po Katarini je pripadal delež svaku Andreju Lambergu (umrl leta 1542) iz Črnelega. Varuha nedoletnega Andreja sta bila Jurij in Janez Lamberg. Viljem Rasp (mož Agneze) je kupil del graščine leta 1543 (1542). Njegov nagrobnik je v starološkem gradu. Viljem je dobil leta 1554 delež Andreja Wernegkha in leta 1561 Franca Reinerja. Po Viljemovi smrti sta bila lastnika njegova vnuka Viljem in Jurij Rasp (leta 1561). Mihael Papler (znan po loški šoli) je leta 1595 dobil Jurijev delež, leta 1618 pa še Viljemovega (po dr. Polcu šele leta 1630). Mihael Papler je bil nekaj časa lastnik puštalskega gospostva.

Jurij Scarlichi, brat ljubljanskega škofa, je kupil graščino leta 1634. Sin Franc Karel Scarlichi je bil njen lastnik med letoma 1659 in 1669.

Graščino je leta 1669 kupil Janez Petschocher s Šeferta. Njegova je bila do leta 1686. Takrat jo je kupil Janez Gothard Lukančič, znani ljubitelj heraldike in izdelovalec genealogij. Po Valvasorju naj bi bil lastnik že njegov oče Gabrijel Lukančič. Pokorn pravi, da je grad kupil že leta 1676. V starološki cerkvi ima nagrobnik.

Leta 1705 je graščino kupil Ivan Jurij Prešern. Že naslednjega leta 1706 je bil lastnik Ivan Adam Erberg in nato (leta 1730) do leta 1755 njegov sin Wolf Adam Erberg.

---

359 Pavle Blaznik, Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju, Razprave II, SAZU, Ljubljana 1952, str. 182; Blaznik, Urbarji, str. 35.
360 Blaznik, Urbarji, str. 35.
361 Blaznik, Kolonizacija na Sorškem polju, o. d. str. 182.

V letih 1755 in 1766 (1760) je bil lastnik Matevž Demšar, kmečki plemič iz Žetine in bogat trgovec z lanom. Bil je ustanovitelj beneficija pri sv. Florijanu v Ljubljani. Njegov sin Jožef Demšar je bil lastnik med leti 1767 (1760) in 1798. Tudi on je bil bogat trgovec in založnik ter ustnanovitelj štirih postelj za obolele Kranjce v tržaški bolnici. Jožef Demšar II. je bil lastnik od leta (1798) 1814 do 1819. Ta se je zadrževal na Dunaju. Njegova sestra Terezija Justina Demšar se je poročila s stotnikom Strahlom in brat ji je odstopil posestvo.[362]

Nato je graščina prišla v roke Strahlov. Prvi med njimi je bil Friderik Anzelm Strahl, med letoma 1819 in 1821. Za njim je grad podedovala njegova vdova Terezija Strahl. Njen je bil od leta 1821 (1829) do 1833. Njuna otroka Edvard in Henrietta Strahl sta bila lastnika od leta 1833 do 1849, po tem letu pa v celoti Edvard Strahl. Po njegovi smrti leta 1884 je bil grad last njegovega sina Karla Strahla do leta 1929.[363]

POSEST STAROLOŠKE GRAŠČINE

Loški dvorec iz leta 1074 je bil verjetno v Starem dvoru. Do leta 1291 so ga prestavili v Staro Loko v bližino župnijske cerkve. Tega leta je obsegal že pet hub.[364] Fevdna knjiga iz leta 1392 navaja v Stari Loki dva cela in en polovičen dvor. Polovični dvor je mogoče istoveten s poslopjem na Fronovu (Frnau). Tudi druga dva sta bila v bližini starološke župnijske cerkve.[365] Na Fronov, po domače Frnav, še danes rečejo predelu severno od cerkve. Pokorn razlaga ime od Frauenau, to je Frauenhof.[366] Mogoče bi lokacijo dvora smeli postaviti v najstarejšo dokumentirano hišo na tem prostoru Brnak, Brnakovo, (Frnak?, Frnau?), ki je stala na mestu, kjer je danes novo župnišče.

Baltazar Siegesdorfer je za zvestobo v škofovi službi, predvsem v času kmečkih uporov, dobil v Loki razne privilegije. Že okrog leta 1517 je dobil starološko graščino, ki ji je škof dal razne pravice.[367] Od poznejše starološke posesti, ki je zanimiva za nas, je dobil štiri hube v Vincarjih in eno v Stari Loki. Leta 1521 mu je škof podelil v fevd starološko graščino s pripadajočim poljem in vrsto domcev, enajstimi v Stari Loki in Binklju, dvema v Veštru, tremi na Trnju, dvema v Žabnici, enim v Hosti, nekaj travnikov, gozd na

362 Božič, str. 21.
363 Seznam lastnikov je sestavljen po Blazniku, Smoletovi, Polcu in po Pokornu - Blaznik, Gospostvo, passim; Pavle Blaznik, Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju, SAZU, Razprave II, str. 182-185; Majda Smole, Graščine na nekdanjem Kranjskem, Ljubljana 1982, str. 458, v nadaljevanju Smole, Graščine; Polec, ZUZ, str. 87; Pokorn, DIS, str. 533-536.
364 Blaznik, str. 19.
365 Blaznik, str. 81.
366 Pokorn, DIS, str. 148.
367 Blaznik, str. 150.

Lubniku, desetino v Zmincu, ki jo je Baltazar kupil 1518, ter dve cajnarici na Podnu v Stari Loki.[368] Baltazar Siegesdorfer je posest kupoval načrtno. S škofom sta menjala razne zemljiščne dele in desetine. Leta 1528 je pridobil tri hube v Stari Loki in eno v Binklju. Škof si je za to posest še obdržal sodne pravice in tlako.[369] Baltazar si je pridobival posest tudi na cerkven račun. S staroloŠim kaplanom, ki je užival beneficij pri oltarju sv. Janeza, sta menjala pet kajž in eno hubo. Baltazar mu je dal polje v obsegu ene dnine. Škof in patriarh sta to nedovoljeno kupčijo prepovedala. Škof širjenju Baltazarjeve posesti ni bil naklonjen. Po Baltazarjevi smrti je leta 1553 imel priložnost posestvo kupiti, vendar tega ni storil.[370]

Obseg staroloŠkega gospostva izkazujeta urbarja iz let 1534 in 1540. Posestno stanje se v teh letih ni bistveno spremenilo. Leta 1540 je spadalo pod gospostvo vsega 27 hub. Od tega jih je 17 ležalo v mejah loŠkega deželskosodnega gospostva: šest v Stari Loki, ena v Veštru, štiri v Vincarjih, ena v Virmašah, dve v Žabnici, ena na Češnjici v Selški dolini, dve v Zmincu. Od drugih gruntov so bili po eden na Senici, v Gameljnah, v Staneličah, dva polovična v Polhovem Gradcu, dva na Belici in polovičen grunt v Horjulu. Razen tega je bilo vključenih v gospostvo 45 kajž. Od teh jih je bilo 34 v Stari Loki in Binklju, dve v Vincarjih, dve na Trnju, tri v Veštru, ena v Starem dvoru, dve v Dorfarjih in ena v Hosti. Graščini je pripadalo nekaj desetin, ki so zajemale v splošnem ozemlje zunaj loškega gospostva.[371] V zapuščini Baltazarja Raspa omenja Majda Smole dvorec pri župnijski cerkvi v Škofji Loki.[372] Tu gre najbrž za posest enega od dvorcev pri starološki župnijski cerkvi in ne v Loki, ki takrat še ni imela župnije. Leta 1466 je Osterman Libenberg prodal dvorec loškemu župniku Pankracu Egkherju. Jurij pl. Sigesdorf je dvakrat prejel dvorec v fevd od freisinškega škofa. Ta del posesti je prešel v last družine Raspov, ki so bili dediči tudi tiste starološke posesti, ki nas posebej zanima. Po Blazniku je imel Viljem Rasp skupaj z bratom Seifridom pristavo v Loki in travnike na Trati. Po očetu Pavlu pa je podedoval še drugo posest na Loškem. Mogoče je Viljem Rasp pridružil k starološki podedovani posesti še t. i. Libenbergovo oz. Egkherjevo posest. Za Viljema Raspa navaja urbar iz let 1543/44 6 gruntov v Stari Loki, 10 kajž v Stari Loki in Binklju in desetine kot so bile zapisane že v prejšnjih urbarjih.[373] Noben poznejših lastnikov ni posesti širil v takšnem obsegu kot sta jo Baltazar Siegesdorfer in Viljem Rasp.

Sredi 18. stoletja je spadalo pod graščino pet hub in 29 kajž v Stari Loki, ena huba v Žabnici in še dve hubi in ena kajža zunaj loškega gospostva.[374] Blaznik ni podrobneje lokaliziral zemljiščnih enot. Podobno je zapisala Smole-

368 Blaznik, str. 150.
369 Blaznik, str. 165-166.
370 Blaznik, str. 165-166.
371 Blaznik, str. 166.
372 Smole, Graščine, o. d., str. 485.
373 Blaznik, str. 167-168.
374 Blaznik, str. 328-329.

tova:[375] "Leta 1772 je bilo gospostvu podložnih 18 kmetij, zemljiškega davka od gospoščinske zemlje je bilo 63 gld 58 kr, od podložniške 76 gld 7 kr 3 d in kontribucije 108 gld. Gospoščinska zemlja je bila v katastrskih občinah Stara Loka, Dorfarje, Stari dvor, Suha, Sv. Barbara in Sv. Ožbolt".[376] Teh 18 kmetij je Smoletova naštela sumarno, ko je seštela vse cele, polovične in tretjinske enote.

V zemljiški knjigi, ki je bila za gospostvo zaključena v letih 1850/51, po zemljiški odvezi, je bilo posestno stanje starološkega gospostva naslednje: v Stari Loki je gospostvo imelo pet gruntov, pozneje sta se dva še razdelila in so bili ob zemljiški odvezi le še trije. Kajže oz. tretjinske kmetije in hiše so dale skupaj 23 enot, po delitvi še tistih dveh kmetij pa 25 enot. Zunaj Stare Loke je imelo gospostvo dve polovični kmetiji v Žabnici, pet tretjinskih kmetij oziroma kajž v Binklju, tri kajže v Veštru, eno na Trnju in eno v Virlogu. Zunaj loškega ozemlja je bil še grunt v Vodicah ter grunt in dve hiši v Hrašah pri Smledniku. To dvoje je ostalo verjetno od bivše Lukančičeve posesti na kamniškem območju. Starejši urbarji v Arhivu Republike Slovenije izkazujejo to posest.

STRAHLI IN NJIHOVI PREDNIKI

Leta 1755 je izdražil starološki grad Matevž Demšar. Bil je preprost kmet iz Zgornje Žetine, stara hišna št. 8 v župniji Poljane, ki je trgoval z lanom in postal silno bogat.[377] Danes se pri hiši reče po domače Markus. Konec 18. stoletja so bili lastniki tega grunta že Možinovi.[378] Hiša spada sedaj pod župnijo Javorje.

Matevž Demšar je imel dva sinova, Jožefa in Martina. V Stari Loki ga je nasledil Jožef leta 1767.[379] Martin je dobil še nekaj posesti v Stražišču, sicer pa si je postavil grad v Dorfarjih, stara hišna št. 12. Bil je uspešen trgovec. Njegov sin Vincenc je bil na začetku tudi spoštovan trgovec, pozneje je obubožal. Njegovo posest so okrog leta 1821 prodali.[380] Po dokončnem odhodu Francozov je bil celo starološki nadrihtar.[381] Za ženo je vzel Antonijo von Sallenstein, ki mu je prinesla 500 nemških goldinarjev dote. Poročno pismo sta napisala leta 1791.[382] Vse kaže, da je Vincenc vse slabše gospo-

375 Smole, Graščine, o. d. str., 458.
376 Smole, Graščine, o. d. str., 458.
377 Božič, str. 21.
378 ZAL ŠKL, Gospostvo Škofja Loka - Glavna knjiga, V/192.
379 Polec, ZUZ, str. 47.
380 Božič, str. 21.
381 France Štukl, Nadrihtarji, str. 48.
382 ZAL ŠKL, Zemljiška knjiga - Serija listin VIII 1782-1790, str. 134.

daril. V Dorfarjih je bil grunt. Gospa von Sallenstein verjetno ni hodila na njive. Začel se je zadolževati. Med upniki so navedeni Anton Domian leta 1804, Natalis Pagliaruzzi leta 1804, Barnard Rosetti leta 1805, puštalski baron Wolkensperg leta 1808, Sigmund Skaria leta 1814, Josip Dietrich leta 1815 in še drugi domačini. Vincenc je od leta 1807 posest po malem odprodajal. Po letu 1818 se je začel njen nezadržni propad. Družina je okrog leta 1821 izginila iz teh krajev. Poslopja so kmalu potem podrli. Zemljo so večinoma pokupili okoliški kmetje. Graščina je stala nekje med Brojanom, Lukovcem in Štrancarjem v Dorfarjih.[383]

Vrnimo se na starološki grad. S prvo ženo Jožef Demšar ni imel otrok in se je po njeni smrti leta 1786 poročil s Frančiško Ksaverijo pl. Hohenwart. Spoznal naj bi jo v loškem samostanu,[384] kjer je bila verjetno gojenka. V tem zakonu je imel tri sinove in šest hčera. Bil je podobno podjeten kot oče. V Loki je kupil Kasarno pri Kamnitem mostu.[385] Umrl je leta 1798. V starološki posesti ga je nasledil sin Jožef, ki je polnopravno prevzel posest šele po polnoletnosti leta 1814. Ta je bil slab gospodar in je leta 1819 posestvo prodal svaku Frideriku Anzelmu Strahlu. Jože Demšar je umrl leta 1841 v Gradcu. Tako se je moška linija Demšarjev v Loki končala. Friderik Anzelm Strahl je bil poročen s hčerko Frančiške Ksaverije Hohenwart-Demšar. Ko je Jožef Demšar leta 1798 umrl, se je vdova Frančiška Ksaverija ponovno poročila z nekim drugim sorodnikom iz družine Hohenwart. Živela sta v Dobrni pri Celju. Strahl se je poročil z njeno hčerko Terezijo Justino Demšar, rojeno leta 1793 v starološkem gradu. Z oficirjem Strahlom sta se poročila leta 1815 v Petrovčah pri Celju.[386]

Friderik Anzelm Strahl (1784-1821) je bil doma iz Erfurta v Nemčiji. Rojen je bil leta 1784. Postal je oficir v avstrijski vojski. V vojni s Francozi je bil leta 1809 težko ranjen. Od takrat je bil bolehen in slaboten in je naprej služboval v zalednih enotah avstrijske vojske, tudi v Celju in Novem mestu. V Novem mestu sta bila rojena oba otroka, leta 1816 Henrietta in leta 1817 Anton Edvard. Leta 1817 se je oče Friderik upokojil in prišel v Staro Loko. Že leta 1816 je od Jožefa Demšarja vzel grad v zakup, leta 1819 pa ga je dokončno odkupil.[387] Dekan Božič je zapisal: "Na nesrečo je ta dobri mož, sosed in prijatelj, oslabljen od vojaških muk, ki je dobro urejal grad in dominij, umrl 15. decembra 1821, star 36 let."[388] Leta 1829 je umrla tudi žena Terezija. Posestvo je zapustila mladoletnima otrokoma, vsakemu polovico. Njun varuh je postal materin brat Franc Ksaver Demšar. Ta je bil pravnik in visok uradnik v Gorici, Milanu in nazadnje na Dunaju. Zadnja leta se mu je om-

383 ZAL ŠKL, Zemljiška knjiga 13/48, nadaljevanje v Suplementih. Propad družine omenja tudi Pokorn DIS, str. 146.
384 Božič, str. 21.
385 Knjiga hiš II., str. 138.
386 Polec, ZUZ, str. 48.
387 Polec, ZUZ, str. 48.
388 Božič, str. 21.

račil um. Umrl je leta 1846 na Dunaju in zapustil tretjino dediščine svojima varovancema. V tej dediščini so bile tudi dragocene knjige in slike.

Anton Edvard, pozneje se je vedno imenoval le Edvard (1817-1884) je verjetno po stričevem zgledu postal pravnik. Po končanem študiju se je zaposlil pri deželnem sodišču v Ljubljani, da bi bil blizu svoje posesti v Stari Loki.[389] Posestvo so v posameznih obdobjih upravljali zakupniki, zato je posest nazadovala, propadala in se zadolževala.[390] Leta 1814 je imel graščino v zakupu Maksimiljan Cebal, mestni sodnik oz. pozneje gospoščinski uradnik, lastnik več hiš v mestu, stare hišne št. 99, 101, 102, 103.[391] Med letoma 1832 in 1851 je bil večkrat zakupnik loški ranocelnik Anton Gerbec.[392] Dosti pozneje piše Karel Strahl, kako so zakupniki gradu slabo gospodarili.[393] Leta 1844 se je Edvard poročil s Cecilijo pl. Petteneg. Ker je bil njen oče predsednik deželnega sodišča, je moral Strahl po takratnih pravilih zaradi sorodstva v službo drugam. Služboval je v Gorici, Trebnjem in postal leta 1854 svetnik deželnega sodišča v Ljubljani. Leta 1849 je od sestre Henriette odkupil njeno polovico posesti. Leta 1850 se mu je rodil sin Karel (1850-1929). Pet let kasneje mu je umrla žena, stara komaj 36 let, leto zatem pa še sestra Henrietta, poročena pl. Schiwitzhofen. Strahl se ni več oženil. Gospodarstvo mu je prevzela umna gospodinja Ivana Nepomučena (od Nepomuk, pisali so Nepomučena, op. p.) Struppi, ki je gospodinjila že za časa pokojne Cecilije. Strahl se je posvetil službi in vzgoji edinega sina. Leta 1868 se je upokojil in se popolnoma posvetil posestvu in sinu. Kljub nemški usmerjenosti je prevajal Prešerna in sam pesnil v nemškem jeziku. Načrtoval je izdajo knjige o umetni obrti. Poglavje o skrinjah je izšlo, za druga pa so ostali le rokopisi in koncepti, o pohištvu, steklu, porcelanu, terakoti, itd.[394] Objavil je krajšo kulturnozgodovinsko študijo. Prevod pod naslovom Umetnostne razmere na Kranjskem v preteklih stoletjih je objavil dr. Emilijan Cevc v Loških razgledih.[395]

STRAHLOVA ZBIRKA

Najpomembnejša Edvardova dejavnost je bilo zbirateljstvo muzealij in slik. Najboljši historiat nastajanja zbirke je sestavil dr. Janko Polec. Po njem povzemam spodnje ugotovitve.[396] Nekaj slik je bilo že v gradu od grajskih

389 Polec, ZUZ, str. 48-52.
390 Polec, ZUZ, str. 51.
391 Knjiga hiš II, str. 138, 140, 141.
392 Arhiv Republike Slovenije (ARS) G - A XXVIII. Graščina Stara Loka, fasc. 5.
393 Polec, ZUZ, str. 94.
394 Polec, ZUZ, str. 52-68, passim.
395 Emilijan Cevc, Spis Edvarda Strahla o umetnostnih razmerah na Kranjskem, LR 17, 1970, str. 80-107.
396 Polec, ZUZ, str. 56-77, passim.

prednikov. Sv. Hieronim z letnico 1677 je bil še iz časa Janeza Petschocherja. Že takrat in pozneje v času Gotharda Lukančiča in Janeza Jurija Prešerna je bilo v gradu 45 slik.[397] Od lastnikov Erbergov sredi 18. stoletja so se ohranile štiri. Franc Ksaver Demšar, Edvardov stric in skrbnik, je slike kupoval tudi na svojih potovanjih. Osem slik je zapustil svojemu varovancu. Pozneje je Edvard kupil nekaj portretov na gradu Zaprice pri Kamniku, ki so bile tudi last Lukančičev, kot včasih grad Stara Loka.

Strahlova žena in njeni sorodniki so bili po takratnih plemiških navadah amaterski slikarji. Tako se je tudi Edvard Strahl začel zanimati za slikarstvo. Okrog leta 1863 je srečal znanega starinarja, poznavalca umetnin in umetnostnega zgodovinarja dr. Aleksandra Volpija. Ta je kupčeval s slikami širom po tedanji Srednji Evropi. Med letoma 1864 in 1878 je Strahl kupil od njega 27 slik. Ker je bil Volpi drag, vdovec in upokojenec, Strahl pa ne posebno bogat, mu je pri zbiranju slik pomagala gospodinja Ivana Struppi. Bila je v sorodstvu z družino podobarjev Götzlov iz Kranja in z Götzli v Kamniku. Posebno pri podobarju Karlu Götzlu v Kranju se je nabralo precej starih slik, ki jih je Strahl odkupil. Odkupoval je slike pri starinarjih v Ljubljani in v Gradcu. Bil je v stikih s slikarjema Pustavrhom in Franketom.[398] Slike mu je restavriral slikar Pavel Künl. Umetnoobrtne izdelke sta mu oskrbovala pasarja Sadnikar in Peterlin v Ljubljani. Mizarska dela so mu restavrirali domači mizarji iz Loke.[399] Leta 1870 je v gradu v drugem nadstropju uredil prvo postavitev galerije.[400] Umrl je leta 1884, star 67 let. Pokopali so ga v Ljubljani pri sv. Krištofu, saj je bil ljubljanski meščan, nekaj časa ljubljanski občinski odbornik in deželni poslanec, namestnik deželnega odbornika barona Wurzbacha. Do konca življenja se je zanimal za politiko.[401] Po določilih iz testamenta Karla Strahla je Narodna galerija v Ljubljani leta 1937 dala prekopati trupli Edvarda in Cecilije Strahl in ju prepeljala na starološko pokopališče.[402]

Bogato zapuščino je podedoval sin Karl. Po materini smrti je skrbela zanj grajska gospodinja Ivana Struppi. O vsem je odločal oče, še celo pozneje, po sinovi polnoletnosti. Po očetovem zgledu je Karel postal pravnik. Služboval je v Ljubljani, Novem mestu, Mokronogu, Dobrli vesi na Koroškem, Brežicah, na Ptuju in končno kot svetnik deželnega sodišča v Ljubljani. Leta 1886 se je poročil z Mimi pl. Lehmann, vendar ga je žena kmalu po poročnem potovanju zapustila za 23 let. Ko je bil leta 1892 imenovan za svetnika deželnega sodišča v Ljubljani, se je spet bolj posvetil starološki posesti, posebno po potresu leta 1895, ko je prezidaval graščino. Po upokojitvi leta 1899 se je za stalno preselil na Faro in opustil stanovanje v Ljubljani. Postal je pravi kmet.

---

397 Polec, ZUZ, str. 46.
398 Polec, ZUZ, str. 99.
399 Polec, ZUZ, str. 58-61 pasim, 98..
400 Polec, ZUZ, str. 101.
401 Polec, ZUZ, str. 66-68.
402 Kronika, str. 147.

Del Strahlove muzejske zbirke v starološkem gradu pred prodajo leta 1930. Iz fototeke Loškega muzeja.

V vasi in v občini so ga imeli radi. Povsod je rad nesebično pomagal. Ustanovil je starološko gasilsko društvo in bil pobudnik vaškega vodovoda. Pisal

in režiral je ljudske igre, ki so jih igrali tudi drugod po podeželskih odrih. Za domačo uporabo in razvedrilo je pesnil, pisal satire in risal ilustracije. Kmalu po smrti gospodinje se je vrnila žena. Po njenih zamislih so preuredili grajske sobane in zbirke. Zaradi nje je opustil kmetovanje. Živino so prodali, zemljo je dal v zakup.[403]

Med prvo svetovno vojno je bil enak med enakimi. V gradu so nastanili vojaško moštvo s pratežem in konji. Bil je tajnik aprovizacijskega odbora. Sam je rekel, da je občinski mokar. Ob času semnja je starološki graščak sam prišel v župnišče po nekaj kilogramov moke, da niso bili v gradu brez kruha.[404]

Po prevratu leta 1918 so 10. novembra neznani ponočnjaki streljali v grad, ker je bil Strahl Nemec, in ga strašili, da bi zapustil Kranjsko.[405] Narodna vlada mu je ustavila pokojnino, ki jo je dobil spet leta 1920, po posredovanju dr. Trillerja in dr. Tavčarja. Nad posestvom in zbirko so vpisali sekvester.[406] Ostareli Strahl se je lotil popisa zbirke in arhiva. V letu 1922 je napisal dva zgodovinsko-spominska prispevka: I. Schloss Altenlack und seine Besitzer in II. Mein Vaterhaus.[407] V zvezi z zbirko je bil v stiku s takratnimi muzejskimi in umetnostnozgodovinskimi strokovnjaki. Večkrat so ga obiskali dr. France Stele, dr. Izidor Cankar, Ivo Zorman, Viktor Steska, slikar Matej Sternen in drugi predstavniki kulturne dediščine, ki so želeli pridobiti umetnostno posest. Po ženini smrti oktobra 1929 je izdelal zadnjo varianto oporoke in določil za kuratorja oporoke loškega notarja Steva Šinka. Premoženje je zapustil ženinemu sorodstvu, vendar tako, da se je dediščina delila na tri dediče. Strahl je že predvideval, da bodo dediči posest prodali in se posvetili denarju, ne pa tako dragi ljubici kot je starološki grad, kot je sam zapisal v oporoki. Želel je, da Slovenija in njene takratne kulturne institucije pridobe kar največ nacionalno pomembnih eksponatov. Želel je tudi, da najemne parcele pokupijo najemniki, ki so imeli malo svoje zemlje, po zelo ugodnih pogojih, kar se je tudi zgodilo.[408] Za bogatejše zakupnike je postavil strožja merila za odkup zemljišč.[409] Na sveti večer leta 1929 je umrl. Zadnjega Strahla so vsi spoštovali, na Fari in v višjih krogih. V župnijsko kroniko je dekan zapisal celo stran pokojniku v pohvalo.[410] V časopise so zapisali: "Umrl je predober mož, idealen poštenjak, do zadnje žilice demokrat in po krvi in srcu najplemenitejši aristokrat - zadnji vitez Strahl."[411] Sam je v eni od pesmi zapisal: "Le posojeno je vse, kar pridobiš, na odpoklic ob uri vsaki."[412]

---

403 Polec, ZUZ, str. 68-75, 104-106, passim.
404 Kronika 1914-1918, str. 69-97; Polec, ZUZ, str. 73.
405 Kronika, str. 97.
406 Polec, ZUZ, str. 74, 106.
407 Polec, ZUZ, str. 84-196.
408 Polec, ZUZ, str. 74-76, passim.
409 Polec, ZUZ, str. 79.
410 Kronika, str. 127-128.
411 Polec, ZUZ, str. 75.
412 Polec, ZUZ, str. 83.

Ugon vitez pl. Vestenek, kapetan v pok. in ravnatelj naznanja v svojem kakor v imenu sorodnikov žalostno vest, da je njegov dobri in blagi stric, gospod

Karel vitez pl. Strahl

nadsvetnik dežel. sodišča v pok. in graščak v Stari Loki

po dolgi in mučni bolezni dne 24. decembra 1929 ob ¾8. zvečer v 80. letu starosti, previden s sv. zakramenti za umirajoče, mirno v Gospodu zaspal.

Truplo dragega pokojnika se bo dne 26. decembra 1929 ob 4. uri popoldne v grajski kapeli blagoslovilo in preneslo na pokopališče v Stari Loki k večnemu počitku.

STARA LOKA, dne 24. decembra 1929.

Osmrtnica za Karlom Strahlom. ZAL ŠKL, fond ŠKL, št. 285.

Če pustimo ob strani nepremično premoženje, je Strahl zapustil bogato zbirko slik, knjig, muzealij in arhivalij. Narodni muzej je pridobil 135 eksponatov in slik (slik 33), Entografski muzej 75 umetnostnih predmetov in knjig (2 sliki). Narodna galerija je odkupila 95 slik. Skupaj so institucije prevzele 130 slik. Pravne publikacije je odkupila Pravna fakulteta, grajski arhiv pa Narodni muzej.[413] Kulturne institucije so imele 25 procentov popusta od cenilne vrednosti, kar je bilo zanje ugodno, saj eksponatov ni nihče dražil. Nekaj pred smrtjo je graščak prodal 45 slik in štiri podaril.[414] Ostale predmete, slike, dele pohištva, itd. so prodali na dražbi. Za preostalih 308 slik je prišlo 65 dražiteljev, ki so bili vsi jugoslovanski državljani, večinoma iz Slovenije. Dražili so tudi štirje poklicni starinarji, med njimi eden iz Banata in eden iz Beograda. Sledi za tem gradivom so se kmalu izgubile, kot je zapisal Polec.[415] Podobno mi je pripovedoval o usodi zbirke nekaj let pred smrtjo pokojni Evgen Burdych, rojen leta 1895. Manj pomemben del slik je Strahl namenil ženinemu sorodstvu. Najpomembnejše umetnostnozgodovinske predmete je prevzel Narodni muzej. Za preostalo množico predmetov in pohištva

413 Polec, ZUZ, str. 80-82.
414 Polec, ZUZ, str. 81.
415 Polec, ZUZ, str. 82.

pa dražiteljev sploh niso zapisali.[416]

Grad s pripadajočimi okoliškimi zemljišči je prevzel eden od dedičev, Hugo pl. Vesteneck. Ta ga je skupaj z ostalim, še neprodanim inventarjem, slikami in predmeti, z rodbinskimi slikami, ki so bile ves čas v gradu, še pred obema Strahloma, prodal Francu Dolencu, veleposestniku in veletrgovcu z lesom v Stari Loki.[417] Ta je pozneje poskrbel, da sta Narodni muzej oziroma Narodna galerija pridobila še dragocene portrete grajskih družin. Dekan Mrak je ob Strahlovi smrti zapisal: "Zbirka je izmed največjih in najbolj zanimivih v deželi."[418] Po takratnem in današnjem mnenju muzejskih in galerijskih strokovnjakov je bila razprodaja Strahlove zbirke nepopravljiva škoda. Zbrana na enem mestu bi danes konkurirala mnogim zbirkam v Srednji Evropi. Največkrat se nekaterih časov, delovanj, stanj, idej, ljudi in dobrin zavemo šele takrat, ko preidejo.

Vse kaže, da Dolenc ni nameraval obdržati graščine. Finančno previden mož je mogoče že spregledal posledice gospodarske krize, ki je v tistih letih nastopala. Poleti 1930 so potekali pogovori med njim in občinami loške sreske (okrajne) izpostave. Grad naj bi spremenili v okrajno ubožnico, kjer bi ob podpori banovine in higienskega zavoda iz Ljubljane deloval še zdravstveni dom in izolirnica za primer nalezljivih bolezni. Zavod bi vzdrževal državnega zdravnika in medicinsko sestro. Občine bi doplačale desetino stroškov delovanja zdravstvenega doma. Župani in drugi predstavniki občin so bili načelno za to novost. Ustanovili so poseben odbor za nakup Strahlovega gradu. Ko pa je odbor zbiral dokončne izjave, so bili odgovori županstev medli, neobvezujoči, negotovi in celo odklonilni. Do odkupa v te namene ni prišlo.[419]

STRAHLOVA VODNA NAPRAVA

Leta 1905 je Karel Strahl zgradil na Potoku ob gradu vodno napravo.[420] Poganjala je krožno žago, slamoreznico in mlatilnico. V svojih spominih iz leta 1922 piše, da si je želel takšno napravo že kot štirinajstletni fant.[421] Načrte za napravo je izdelalo podjetje Avgust Žabkar iz Ljubljane leta 1904. Strahl je dobil dovoljenje ter pridobil soglasja sosedov in najbližnjega mlinarja Janeza Bizanta v Bitenčevem mlinu na Potoku. Ker se Potok izliva v Selščico, so seznanili z novo vodno napravo še Janeza Kalana, vulgo Krevsa.

---

416 Polec, ZUZ, str. 82.
417 Polec, ZUZ, str. 83.
418 Kronika, str. 127.
419 ZAL ŠKL, Občina Škofja Loka, fasc. 93
420 ZAL ŠKL, Sresko načelstvo Škofja Loka s predniki, vodopravni spisi, fasc. 6, spisi 201-287; France Štukl, Vodni pogoni na Škofjeloškem (gradivo) I. Stara občina Stara Loka, LR 39, 1992, str. 36-37.
421 Polec, ZUZ, str. 104.

mlinarja in žagarja iz Kapucinskega predmestja. Pridobitev soglasij ni bilo problematično, saj so bile sosednje vodne naprave dovolj oddaljene in se med seboj niso motile. Tek vode pred jezom, jez, vodni kanal in poslopje vodne naprave, vse je bilo na njegovih parcelah ob vzhodni stranici grajskega kompleksa. Potok so zajezili približno tam, kjer je danes most na skladiščno deponijo lesa Doma slepih. Zapornica je zadrževala vodo skoraj do mostu na glavni cesti pred gradom oz. pod cerkvenimi stopnicami. Od jezu do pogonskega poslopja je vodil nekaj časa pokrit kanal, naprej pa odprto cementno korito v dolžini 52 metrov. Strojnica je stala pravokotno na smer Potoka v velikosti 10 x 20 metrov. Vodno kolo je dobivalo vodo od vrha in je izkoriščalo t. i. hrbtno vodo. V premeru je merilo 4,2 metra. Napravi so ugovarjali nekateri sosedje in vaščani, ki niso več mogli uporabljati starega perišča zaradi zajezene vode. Graščak jim je na svoje stroške zgradil novo perišče in jim dovolil uporabljati še eno lokacijo nižje pod vodno napravo. Poleti 1905 je bila vodna naprava gotova in odobrena. Od nestalnega Potoka je Strahl preveč pričakoval. Zaradi pomanjkanja vode se naprava ni obnesla in leta 1922, ko je graščak pisal svoje spomine, ni več delovala.[422] Od vodne naprave so še vidni sledovi. Pod sedanjim mostom na deponijo je v strugi še nekaj betonskega dna, kjer je bil jez z zapornico. Na desnem bregu so sledovi cementnega korita. Poslopje bi bilo danes na pešpoti, ki pelje od podhoda pod mostom na glavni cesti v Selško dolino proti gradu.

VREDNOSTI STAROLOŠKIH POSESTI

Pri tolikšnem številu hiš v Stari Loki in menjavi generacij je prihajalo do menjave posesti tudi s prodajo. Le v takšnih primerih je zapisana tržna vrednost. V večini primerov je šlo za prostovoljne prodaje. Pri rodovih opazimo značilne ekonomske in biološke rasti in padce. Po padcih si včasih rod materialno ni več opomogel in je statusno padel za nekaj stopenj nižje, v razred gostačev ali drugih nižje stoječih prebivalcev. Včasih je rod izumrl. Pri licitacijah je šlo za prezadolženost lastnikov. V takšnih primerih se je status bivšega lastnika posebno poslabšal. Pogosto so bile posestne enote predmet različnih špekulacij, preprodaj, naložbe denarja, itd. Prodajne cene sem navedel po gosposkah, kar pa pri cenah ne pomeni neke prednosti enega gospostva pred drugim.

422 Polec, ZUZ, str. 104.

LOŠKO GOSPOSTVO

Stara Loka, h. št. 2, Znamčkar, Jošk, Dolenc, grunt in kajža.
Matevž Bernik, kupna pogodba 1850, 3000 gld (O/72-75).

Stara Loka, h. št. 46, Tavčar, Vožbut, Podlonkar, kajža.
Mica Jamnik, kupna pogodba 1844, 400 gld CM (konvencionalnega denarja) (J/353-355; Ž-VI/200).
Marija Tavčar, kupna pogodba 1846, 400 gld CM (73/206; Ž-VI/418).

Stara Loka, h. št. 50, Punčar, kajža.
Mina Vidmar, kupno pismo 1846, 550 gld MM (Metal Münze - v kovancih) (L/122).

Stara Loka, h. št. 54, Pintar, kajža.
Anton Pušar iz Pungerta, kupna pogodba 1802, 900 gld (deželne vrednosti) (18/125).
Blaž Berčič, kupna pogodba 1823, 293 gld MM (41/358).

Stara Loka, stara hišna št. 48 (29), Pogorišče, Smodje, kajža.
Matija Hartman, tudi Ortman, kupna pogodba 1808, 1000 gld (deželne vrednosti) (24/293).

Stara Loka, h. št. 63, Merniak, Bernak, Bernakovo, kajža.
Anton Traun, kupna pogodba 1800, 1000 gld deželne vrednosti (16/104).
Katarina Čemažar, poročena Dolinar, kupna pogodba 1804, 1500 gld (deželne vrednosti) (20/143).

STAROLOŠKO GOSPOSTVO

Stara Loka, h. št. 40, Rihtar, kajža.
Mihael Volgemut, kupna pogodba 1814, še nedograjena hiša in zelnik, 375 gld (II/82).

Stara Loka, h. št. 21, Močeradnik, Šlosar, kajža.
Gašper Bernard, licitacija 1782, pogorišče z občinskimi (zemljiščnimi) deleži, 200 gld (deželne vrednosti) (I/21-22, 62, 69).

Stara Loka, stara hišna št. 10 (9), Trlčar, Blažeškovc, kajža.
Jožef Lušina, kupna pogodba 1808, 1200 nemških gld (II/64-65).
Valentin Podopenkar, tudi Podobnikar, kupna pogodba 1819, 400 CM (II/94-95).
Martin Plešec, kupna pogodba 1843, 350 gld CM (IV/17).

Stara Loka, h. št. 12, Jamnik, Caversk, Gašper, kajža.
Andrej Berčič, licitacija 1844, 636 gld CM (IV/49).
Gašper Šink, kupna pogodba 1844, 636 gld (IV/50).

Stara Loka, h. št. 10, Štine, Kalanč, kajža.
Martin Kalan, kupna pogodba 1822, 575 gld CM (II/99-100, 190-193).

Stara Loka, h. št. 18, Matevžl, Miklavž, kajža.
Matevž Raunihar, licitacija 1839, 554 gld CM (IV/5).

Stara Loka, h. št. 22, Starman, kajža.
Matevž Šifrer, licitacija 1843, 1001 gld (ocenjeno je bilo na 1275) (IV/12).

Stara Loka, h. št. 43, Petrona, Petruzenk, kajža.
Mica Volgemut, licitacija 1817, 315 gld (III/1-7).

Stara Loka, h. št. 45, Partiž, grunt.
Anton Jugovic, nakup po zadolžnici 1806, 1000 gld (II/60-62, 233).

Cesta talcev, h. št. 18, Matevžl, Podbregar, kajža.
Valentin Benkovič, kupna pogodba 1849, 800 gld CM (IV/103).

GOSPOSTVO EHRENAU, SV. DUH

Stara Loka, h. št. 15, Grogc, Jamnik, Blažetk, kajža.
Elizabeta Jamnik, rojena Luznar, licitacijski zapisnik 1822, 490 gld (V/232).
Anton Arhar, licitacijski zapisnik 1832, 694 gld (dolgovi poravnani v različnih denarjih) (V/232).

Stara Loka, h. št. 26, Mežnar, Lovrenčk, kajža.
Blaž Karlin, izdražitelj 1834, 503 gld MM (V/255-263).

Stara Loka, h. št. 149, Hostenk, Maruščkova bajta, kajža.
Blaž Šinkovec, kupna pogodba 1849, 1750 gld (VI/112-115).
Neža Štrekl, kupna pogodba 1851, 1750 gld (VI/219-221).

Stara Loka, h. št. 142, Oblaček, Bilban, kajža.
Martin Eržen, kupna pogodba 1841, 110 gld CM (V/528-532).
Uršula Vilfan, kupna pogodba 1841, 150 gld CM (V/540-542).

CERKVENA POSEST

Cesta talcev, h. št. 6, Figelc, nova hiša s hlevom (štalo) in njivo.
Andrej Ažbe, upokojeni duhovnik, kupna pogodba 1822, 700 gld MM (V/7; VI/276).

Stara Loka, h. št. 44, Strehar, Pavle, Partižova kajža, kajža.
Peter Volgemut, licitacijski zapisnik 1790, 262 gld (izplačila v različnih gld) (II/64).

Papirnica, h. št. 10, Polanc, 1/2 grunta.
Valentin Potočnik, licitacija 1827, 732 gld (IV/273).

Stara Loka, h. št. 140, Matečk, Šinkova Micka, nova hiša.
Matevž Bernik, nakup pogorišča 1825, 30 gld MM (IV/182).

Stara Loka, h. št. 150, Ambrušč, Mrušč, grunt.
Andrej Bergant, kupna pogodba 1802, 1900 gld (deželne vrednosti) (T-3/34).

Stara Loka, h. št. 147, Jurca, Alovc, grunt.
Jožef Pintar, kupna pogodba 1832, 1700 gld MM (Int. B. Pfarrhofs Stadt Lack I/310).

Cene zemljiščnih enot so navedene vedno za celo kmetijo - hubo ali bajto s pripadajočimi zemljišči. Izjema so bile kmetije, ki so jih razprodali po delih. Upošteval sem pravne naslove za kupne pogodbe, to je kupna pisma in delno nakupe z licitacijo. Včasih nisem uspel dobiti cenovnih podatkov. Pri nekaterih citatih so omenjeni le pravni naslovi, zato takšna nedoslednost. Časovno sem zajel pogodbe od konca 18. stoletja do srede 19. stoletja. To pa je čas, ko lahko posest primerjamo s hišami v mestu.[423] V pogodbah so navedeni goldinarji različnih oznak. O teh razmerjih sem pisal že v drugi Knjigi hiš. CM pomeni Convencional Münze. To bi bili običajni, avstrijski goldinarji v nemški vrednosti 80 krajcarjev za gld. Deželna vrednost goldinarja je bila 60 krajcarjev za goldinar. MM pomeni Metal Münze, goldinarje v kovancih. Vse kaže, da so bili ti bolj cenjeni. Za naše primerjave bom zanemaril vrednost posameznih vrst goldinarjev, saj razlike niso bile prevelike. Pri cenah moramo biti seveda previdni. Nikakor ne smemo misliti, da so bili včasih manj modri pri denarnih zadevah, kjer je imela vpogled v posle oblast. Pri nakupih je bila včasih zadaj prezadolženost in v zvezi z njo licitacije. Zadolžnice so zmanjševale vrednost posesti. Te gotovo niso bile vedno vknjižene. Če so zadeve potekale v sorodstvu, jih niso vedno vpisovali v zemljiško knjigo. "Krdihtnost", kredibilnost posestnika je bila lepa lastnost v medseboj-

423 Knjiga hiš II., str. 15-17.

nih odnosih v okviru običajnega nenapisanega prava. Posredovanja oblasti so se ljudje neradi posluževali. Pri višini cene je bilo pomembnih več dejstev. Včasih so bile hiše še nedograjene. Ponekod je iz spisov in iz letnic razvidno, da je šlo za pogorišča oziroma po požarih prizadeta poslopja. Vrednost poslopij je bila mnogokrat sorazmerno nizka, saj so prodajali vedno le hiše, kjer so se lastniki menjavali in gotovo niso gledali na ohranjenost stavbe. Te so navadno obnovili novi lastniki. Lepa njiva je lahko dosegla visoko ceno in se ni starala tako kot hiša. Kljub vsem pomislekom lahko primerjamo Staro Loko z mestnimi hišami.

Hiša v mestu je imela količnik 1. To je bila dvonadstropna hiša na Placu. Hiše v obrobnih ulicah, na Lontrgu in v predmestjih so bile v kategorijah 2/3, 1/2, 1/3.[424] Največkrat je bilo razmerje 1 in 1/3, kar odgovarja za primerjavo s Staro Loko. Grunt je imel faktor 1, kajža pa 1/3 grunta. Temu primerni so bili tudi faktorji obdavčitve.

Povprečna cena gruntom na Fari v obravnavanem obdobju je bila 1900 goldinarjev. Če izpustimo najdražji Dolenčev grunt, dobimo ceno okrog 1500 goldinarjev. Povprečje hiše na Placu je bilo med 1100 do 1200 goldinarji. Če tu odštejemo manjše hiše, ki so bile v tistem času še manj ugledne in niso dosegale mestnih in zato njihove cene, dobimo višje povprečje. Ko sem odpisal Zofkeža, Mlinarjevega Andrejčeta, Vahtnico, Tomaževega Toneta, sem dobil povprečje nekaj čez 1470 goldinarjev. Za hiše na Placu in grunte na Fari lahko rečemo, da so bile cenovno enakovredne. Hiši na Placu je dajal dodatno vrednost trgovski ali obrtniški lokal. Če sta ta dva obratovala, pa še vrednost zaloge ali obrtnega inventarja. Pri gruntu je hiši povečala vrednost zemlja. Ako je bil grunt živ in vpeljan, sta bila dodatna vrednost kmetijski inventar in živina.

Škoda je, da v prvem delu Knjige hiš nisem analiziral cen predmestnim hišam, ki so podobne bajtam na Fari. Primerljive pa so hiše na Lontrgu in v ostalih mestnih ulicah. Povprečje prodajnih cen starološkim bajtam je bilo med 600 in 700 goldinarji. Ko sem izvzel ambicioznejše bajte, Bernaka, Smodje, Blažeškovca, Starmana in Hostenka, sem dobil ceno med 400 do 500 goldinarji. Če to primerjam s hišami v Loki, dobim naslednjo sliko: na Lontrgu je bilo povprečje okrog 500 gld na hišo, na Cankarjevem trgu okrog cerkve so bile malo uglednejše hiše po okroglih 520 gld. V Blaževi ulici so hiše sorodne tistim na Placu in je znesla srednja vrednost hiše skoraj 700 gld. Skromne so bile hiše v Gasi, v Klobovsovi ulici. Srednja vrednost je znesla slabih 200 goldinarjev. Če vzamemo povprečje loških bajt, se nam pokaže srednja vrednost med 400 in 500 goldinarji, nekaj čez 460 goldinarjev. Tu smo spet pri podobnih številkah kot v Stari Loki. Hiša v obrobnih mestnih ulicah in kajža na Fari sta bili v istem rangu tretjinskega faktorja. Bajtarja v Loki je preživljala delavnica z obrtjo, kajžarja na Fari pa zemlja in seveda ponekod še obrtne in druge neagrarne dejavnosti. Oblast je vedela, koliko je kdo vreden. Davkarija že od nekdaj ni bila od muh.

424 Knjiga hiš II., str. 15.

DRUŽABNO IN POLITIČNO ŽIVLJENJE

Dekan Kramer je v svojih spominih na več mestih zapisal, da so Prifarci nekulturni. Na tem mestu ne bi obnavljal njegovih obtožb na njihov račun. Ocene sodobnikov so vedno vprašljive. Vse kaže, da se je obrnilo na bolje, ko je zaživela samostojna občina Stara Loka, od sredine 60. let prejšnjega stoletja. Za občinske može so potrebovali razgledane ljudi. Ker je bila Fara na prepihu, je medsebojno tekmovanje z drugimi občinami prineslo kar nekaj življenja v kraj. S prihodom župnika Kumra leta 1896 se je poživilo duhovno življenje v župniji in začelo družabno življenje. V jesenskem in zimskem času od leta 1896 dalje je dekan vpeljal poseben pouk za mlade, ki je potekal kar tri leta.[425] Iz teh začetkov duhovnega življenja se je leta 1900 ustanovila po škofovem priporočilu Marijina družba za mladeniče in leta 1906 še za dekleta.[426] Popoldne na veliki šmaren leta 1900 je bil na Jelovčanovem dvorišču (pri Blažeškovcu) shod političnega društva, na katerem sta govorila deželna poslanca graščak Oton Detela in kanonik Kalan.[427] Iz podatkov ni razvidno, če so takrat že ustanovili kakšno podružnico stranke oziroma strankarsko društvo. Leta 1901 je dekan ustanovil farno knjižnico.[428] Katoliško izobraževalno društvo so registrirali leta 1903.[429] Vse kaže da društvo ni takoj zaživelo. Po podatkih iz župnijske kronike so ga ponovno oživljali leta 1904 in 1909.[430] Leta 1910 je kaplan zbral in organiziral Orle.[431]

Leta 1913 je dekan ustanovil Protialkoholno društvo, h kateremu je pristopilo 17 moških in 24 žensk. Dekan je poročilo v kroniki zaključil s stavkom: "Stari žganjarji so trdovratni."[432] Leta 1914, še pred vojno, je dekan ustanovil še Marijino družbo za žene.[433]

Prva svetovna vojna je imela za Prifarce daljnosežne posledice. Dekan Mrak je dogajnanja zelo podrobno in pronicljivo popisal. Pohvalil je soseda, graščaka Strahla, ki se je v tem času nesebično razdajal v prid vaščanov pri delitvi hrane.[434] Z ustanovitvijo Države SHS so se razmere spremenile. Pohlevnost ovčic je pojenjala. Revolucionarni duh je zavel tudi na Fari. Novembra 1918 so ponočnjaki streljali v grad, ker je bil lastnik Nemec. Zapustiti bi moral deželo.[435] Ob mobilizaciji za obrambo Koroške so se v Loki uprli. Tudi Staroločani so sodelovali pri tej "boljševiški aferi". Zarotniki so se sami nazi-

425 Kronika, str. 49.
426 Kronika, str. 52 in 58.
427 Kronika, str. 51.
428 Kronika, str. 52.
429 ZAL ŠKL, Občina Škofja Loka, društvene zadeve, fasc. 143.
430 Kronika, str. 55, 60.
431 Kronika, str. 60.
432 Kronika, str. 68.
433 Kronika, str. 68.
434 Kronika, str. 68-69.
435 Kronika, str. 97.

vali boljševiki. Ob zatrtju "upora" so zaprli tudi nekaj Prifarcev. Slednji so sodelovali tudi pri železničarski stavki aprila 1920. Na Trati so kar nekaj dni štrajkali. Tu Mrak že piše o vodstvu štrajkovcev - komunistov. Ti so bili močna stranka tudi v staroloških političnih razmerah.[436]

Glede boja na Koroškem je Mrak že takrat modro zapisal, da se nismo posebno hrabro borili in da smo bili Slovenci izdani in prodani.[437]

Ob tako razgibanem političnem življenju je dekan s posebnim veseljem zapisoval politične dogodke. Občinske volitve leta 1911 so prinesle dvotretjinsko večino Slovenski ljudski stranki.[438] Na deželnozborskih volitvah leta 1913 je bil v splošni kuriji izvoljen za poslanca kandidat Slovenske ljudske stranke Evgen Jarc. Protikandidat mu ju bil iz liberalne stranke Staroločan Franc Dolenc. Prifarci so volili skupaj z Ločani. Jarc je dobil 347 glasov, Dolenc 202 glasova.[439] Prof. Evgen Jarc je zmagal v celotnem sodnem okraju Kranj, Škofja Loka.[440] V mestu Loka pa je zmagal Franc Dolenc z dvema glasovoma, ker so bili klerikalci razdvojeni.[441] V Loki je leta 1913 prof. Evgen Jarc postal častni meščan.[442] Mrakova ugotovitev je bila, da je vas Stara Loka krepko klerikalna, nekatere okoliške vasi pa so že pokazale liberalno usmeritev.[443] Leta 1919 so za občine Škofja Loka, Stara Loka, Zminec in Soro ustanovili Kmečko zvezo. Načeloval ji je Ločan Avgust Sušnik, starološki odborniki so bili dekan Mrak, župan Gašper Triler in Martin Logonder iz Virloga.[444] Občinske volitve leta 1921 in 1924 so bile še v znamenju zmage klerikalcev. Župan je bil od leta 1921 Gašper Karlin - Plevnar, za prvega svetovalca mu je bil bivši župan Gašper Triler - Žejgel.[445] Na občinskih volitvah leta 1927 je že zmagala združena opozicija kmetov (KDK - Kmečko demokratska koalicija), demokratov (SDS - Slovenska demokratska stranka), radikalov, socialistov in komunistov. Župan je postal Anton Hafner - Jošk, Tonče, gostilničar in posestnik na Trati. Zanimivo je, da si je s svojim delovanjem pridobil tudi zaupanje dekana Mraka.[446] Leta 1937 je na občinskih volitvah zmagala lista Jugoslovanske radikalne zajednice. Za župana so izvolili Janeza Avguština, posestnika in trgovca z domačimi pridelki iz Reteč.[447]

Dekanove ugotovitve o nasprotnem taboru v okolici Stare Loke so utemeljene. Razvijajoča se industrija na Trati je privabljala delavce. Ti so bili do stavkovnega vala sredi 30. let še poslušni liberalnim delodajalcem, od katerih

436 Kronika, str. 98.
437 Kronika, str. 98.
438 Kronika, str. 62-63.
439 Kronika, str. 67.
440 Vasilij Melik, Volitve na Slovenskem 1861-1918, Slovenska Matica v Ljubljani 1965, str. 364.
441 Kronika, str. 67.
442 Zapisniki in drugi izbrani dokumenti iz arhiva občine Škofja Loka 1861-1918, Pripravil in uredil France Štukl, Gradivo in razprave 1, ZAL, Škofja Loka 1979, str. 105.
443 Kronika, str. 68.
444 Kronika, str. 98.
445 Kronika, str. 195.
446 Kronika, str. 123.
447 Kronika, str. 147.

so bili tudi odvisni. Industrija na Trati na Staro Loko ni vplivala, imela pa je velik vpliv na občino. Prostor ob železniški postaji Škofja Loka je spadal pod starološko občino. Že lega ob progi, še bolj pa ugodna davčna ponudba starološke občine je privabljala industrijo na Trato. Starološka občina se je trudila, da so bile davčne obremenitve v njihovi občini ugodnejše kot v Loki. Zato sta Heinricher in Dolenc pričela s svojimi podjetji na Trati. Obema podjetjema je Mojca Krpač na Pravni fakulteti leta 1987 posvetila diplomsko nalogo z naslovom: Pravni značaj dveh škofjeloških lesnih podjetij v začetku 20. stoletja.[448] Še na eno politično zanimivost bi opozoril. Veleposestnika Franc Dolenc starejši in mlajši, sta se politično udejstvovala pri Sokolu v Loki. Starejši Dolenc je bil starosta Sokola in mecen liberalnim naložbam. V Ljubljani je bil Franc Dolenc član nadzorstva Ekonomske Orjune, posebnega Orjuninega odseka.[449] V Stari Loki niso poskušali ustanoviti Sokola, kar je bilo glede na načelno trde drže obeh Dolencev in dekana, oziroma obojih veljakov, za tiste čase modro dejanje.

Leta 1937 je imela starološka občina pri Sreskem načelstvu v Škofji Loki registriranih 17 društev - brez zadrug. V ta seznam so seveda navedli tudi politične stranke. V Stari Loki so delovala naslednja društva: Prostovoljno gasilsko društvo od leta 1900, Katoliško izobraževalno društvo od leta 1903. Sem so prištevali še Krajevno kmečko zvezo od leta 1936, Zvezo lesnih delavcev in sorodnih strok od leta 1936 in Savezno streljačko družino, ustanovljeno leta 1937. Politične stranke so bile registrirane (pod naslovom društva) naslednje: Krajevni odbor Jugoslovanske nacionalne stranke (JNS), ustanovljen leta 1932, in Krajevni odbor Jugoslovanske radikalne zajednice (JRZ) od leta 1936. Leta 1937 v sreskem seznamu niso bila našteta vsa delujoča društva.[450]

V družabnem življenju je bilo najbolje zastopano gledališče. V dramskih izvedbah so se sredi 30. let poskušali gasilci, Marijina kongregacija, Orliški krožek in Prosvetno društvo. Z igrami na Marofu so začeli že leta 1934, novi dom pa so slavnostno blagoslovili in odprli leta 1937 z akademijo in Jalnovo igro Rojenice.[451]

Nadstrankarsko so pristopili k akciji za spomenik padlim v prvi svetovni vojni. Podstavek za spomenik je daroval dekan Mrak. Porabili so star nagrobnik loškega trgovca Heissa. Tega je predelal kamnosek Alojzij Vodnik, kip vojaka pa je izdelal kipar Božo Pengov. Spomenik so odkrili oktobra 1930 ob navzočnosti vseh prestavništev takratnega delovanja na Fari in zunaj nje.[452]

---

448 Naloga je narejena po registracijah podjetij na bivšem Deželnem sodišču v Ljubljani in po notarskih zapisih in pogodbah v arhivu loškega notariata in po literaturi.
449 Branko Šuštar, Ekonomska Orjuna, Kronika 38, 1990, št. 3, str. 146.
450 ZAL ŠKL, Občina Škofja Loka, društvene zadeve, fasc. 143.
451 Kronika, str. 141, 147.
452 Kronika, str. 131-132.

Dekanijski cerkveni pevski zbor
dekanije Stara Loka

priredi

v nedeljo 29. aprila 1934, pop. ob 3. uri

Cerkveni koncert

pri katerem sodeluje nad 200 pevcev
v Mestni župni cerkvi v Škofji Loki

PROGRAM:

1)	*Caudana:* Predigra (orgle) igra g. Jobst Anton	
2)	*M. Železnik:* Vi oblaki ga rosite	Mešani zbor z orglami
3)	*M. Tomc:* Adventna	
4)	*J. Gržinčič:* Sveta noč	
5)	*St. Premrl:* Le spi	
6)	*V. Vodopivec:* Pod oljkami	
7)	*P. A. Hribar:* Sveti križ — ženski zbor	
8)	*A. Jobst:* Velikonočna	mešani zbor z orglami
9)	*A. Jobst:* Močno se potrese in grob se odpre	
10)	*M. Tomc:* Majeva	
11)	*V. Vodopivec:* Pozdravljena Brezm. — moški zbor	
12)	*St. Premrl:* Lepa si roža Marija • 2-gl. ljudski napev	
13)	*E. Hochreiter:* Evharistična	mešani zbor z orglami
14)	*Dr. F. Kimovec:* Src hrepenečih	
15)	*A. Jobst:* Kristus Kralj	
16)	Kot predzadnja točka sledi mogočna *St. Premrlova:* Križu povišanemu, z veličastnim osmeroglasnim finalom in orglami.	
17)	*P. H. Sattner:* Blagoslovna	

Po koncertu blagoslov z Najsvetejšim.

Vodja zbora g. Matek Josip. Na orglah igra g. Jobst Anton.

Vstopnina Din 8·— in 6·—. Stojišče Din 3—
Predprodaja vstopnic v Župnem uradu in trgovini g. Lovra Planine

Sodelujejo cerkveni pevski zbori: Leskovica, Nova Oselica, Poljane, Selca, Sv. Lenart, Stara Loka, Škofja Loka, Trata, Žabnica, Železniki in Žiri.

Vljudno vabljeni! — ODBOR

TISKARNA „VOLKSTOR" STRAŽIŠČE

Letak za cerkveni koncert leta 1934. ZAL ŠKL, fond ŠKL, št. 301.

Škoda je, da je spomin na gospodarska društva že močno zbledel. Ko se je Karel Strahl leta 1899 upokojil, se je posvetil gmotnemu napredku kraja. Njegova ideja so bili gasilci in starološki vodovod.[453] Tega je zgradila posebna vodovodna zadruga na svoje stroške. Slovesno so ga odprli aprila 1900. Za tisti čas je bil pravo čudo. Vodo so loški gasilci po ceveh napeljali v zvonik in so od tam demonstrirali gašenje zvonika in cerkve. Mesto Loka takrat še ni premogla svojega vodovoda.[454] Do leta 1929 se je staro društvo utrudilo, zato so istega leta registrirali Vodovodno zadrugo v Stari Loki.[455] Ta si je prizadevala za razširitev omrežja na celotno starološko občino. Zadruga je dobro delovala in so jo nasilno ukinili leta 1947, vodovod pa podržavili.

Kmetijsko društvo - strojno zadrugo za občino so ustanovili že leta 1913. Sedež je imela v Virmašah.[456] Zaradi odročnosti mehanizacije so leta 1929 ustanovili še eno strojno zadrugo za Staro Loko in okolico.[457] Država jo je likvidirala leta 1947. O gasilcih in starološki hranilnici pa so se ohranili pisni dokumenti v loškem arhivu.

DREVESNICA

Prvi spisi o drevesnici v Škofji Loki so ohranjeni iz leta 1909.[458] Imenovala se je zelo različno in je bila državna ustanova. V inventarju za leto 1925 se prvič omenja lokacija v Stari Loki. Za poznejša leta obstajajo načrti (tlorisi) razporeditve sadik. Do leta 1938 se omenjajo samo premičnine. To leto so razpisali gradnjo posebne šupe - pokritega prostora. Predračun so izdelali sami, za postavitev pa so se potegovali razni loški tesarski obrtniki. Iz dokumentov ni razvidno, kdo je zlicitiral zgradbo. Po vojni so drevesnico nadaljevali. Leta 1952 so od Ljudskega odbora mestne občine dobili dovoljenje za obnovo razdrtega jezu na Potoku. Jez jim je služil za namakanje, Prifarci so bili proti ponovni zajezitvi vode, saj jim je ogrožala perišče, vendar so na koncu popustili.[459] Drevesnica je delovala do izgradnje novega šolskega centra na Podnu.

---

453 Polec, ZUZ, str. 90.
454 Marijan Masterl, Gradnja škofjeloških vodovodov v letih 1898-1902, LR 3, 1956, str. 113-117.
455 Kronika, str. 126.
456 Kronika, str. 66.
457 Kronika, str. 126.
458 ZAL ŠKL, Sresko načelstvo v Škofji Loki, Drevesnica, fasc. 1.
459 ZAL ŠKL, LOMO Škofja Loka, fasc. 2, št. 43.

HRANILNICA IN POSOJILNICA V STARI LOKI, REGISTRIRANA ZADRUGA Z OMEJENO ZAVEZO 1896-1947

Hranilnica je bila najstarejša na loškem ozemlju in je bila zato registrirana za celotni loški sodni okraj.[460] Ustanovili so jo klerikalni veljaki. V vodstvu so bili na začetku starološki kaplani, od leta 1912 do 1941 pa dekan Matija Mrak. Ker v mestu Loka še ni bilo podobnega zavoda, je sodelovala tudi loška duhovščina, posvetna in iz nunskega samostana. Seveda je bil med vodilnimi funkcionarji tudi starološki župan Jakob Jelovčan. V organih uprave hranilnice so delovali poleg posvečenih oseb tudi posestniki iz okoliških vasi starološke fare. Hranilnica se ni razširila v celotnem sodnem okraju, kot so predvidevali. Njen vpliv je segal do Železnikov in predvsem v vasi na Sorškem polju, ki so bile v starološki občini. Institucije, ki so imele v njej naložen denar, so bile domače: podružnica pri Sv. Duhu, kaplanija Stara Loka, Živinorejska zadruga, Kmetijska strojna zadruga, Požarna bramba in Prosvetno društvo, vsi iz Stare Loke, gasilci iz Virmaš - Sv. Duha, Strojna zadruga Pevno. Iz Škofje Loke sta bili Čebelarska podružnica in Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov. Od bolj oddaljenih sta bili selška podružnica SPD Selca - Železniki in podružnična cerkev na Jarčjem Brdu. Od Sv. Lenarta pa so imeli v hranilnici naložen denar Krajevni šolski svet, Prosvetno društvo in župnijska cerkev. Od bolj znanih posameznikov, ki so sodelovali pri upravljanju zavoda, naj omenim samo takratne kaplane v Stari Loki: dr. Aleša Ušeničnika, pisatelja Janeza Jalna, loškega kaplana Franca Saleškega Finžgarja itd. V hranilnico se je vpisal tudi starološki graščak Strahl.

S preostankom dohodka so podpirali katoliške ustanove, Marijanišče, Ciril-Metodovo družbo, akademsko društvo Danica, Leonovo družbo, predvsem pa domače Katoliško izobraževalno društvo in domače kmetijske strojne zadruge.

Gospodarsko krizo v 30. letih so preživeli. Druga svetovna vojna je delo zavrla. Na začetku so ponemčili naslov. Z letom 1944 so se morali priključiti nemški Raiffeisenkasse v Škofji Loki. Zadnja seja je bila že po osvoboditvi decembra 1945, ko so ugotovili, da v takratnih razmerah nimajo perspektive za nadaljnje delo. Likvidnost zadruge je bila ves čas zadovoljiva. Na začetku delovanja, leta 1896, so imeli 26 članov, leta 1914 pa že 304 člane. Leta 1939 je bilo še 153 in leta 1946 še zmeraj 126 vlagateljev. Finančno stanje je bilo najbojše leta 1910, ko so imeli 1843 kron dobička in leta 1930 19.307 din. viška. Leta 1929 je Hranilnica kupila za svoje poslovne prostore Strahlov Marof. Ostale prostore je odstopila Katoliškemu izobraževalnemu društvu za prireditveno dvorano.[461] Stavbo so v letih 1932 do 1934 prenavljali. Leta 1934 so prvič odprli društveno dvorano na Marofu. Zadnja velika prezidavanja dvorane so bila v letu 1937, ko so dom slavnostno odprli in blagoslovili.

---

460 France Štukl, Hranilništvo v Škofji Loki, Gradivo in razprave 5, ZAL, Ljubljana 1983, str. 97-100.
461 Kronika, str. 126.

GASILCI

Leta 1900 so v Stari Loki ustanovili gasilsko društvo, ki deluje še danes.[462] V prvem obdobju sta bila društvu v pomoč graščak Strahl in veleposestnik Franc Dolenc. Leta 1912 so slovesno blagoslovili še drugo ročno brizgalno. Prvo bencinsko črpalko so kupili ob 30 - letnici društva leta 1930. Gasilski dom na polju zunaj vasi je bil prvotno zemljiškoknjižno pisan na občino. Malo pred drugo svetovno vojno so ga uspeli prepisati na društvo. Nekaj let pred prvo svetovno vojno in še nekaj časa po njej je tajniške in potem blagajniške posle opravljal župnik Matija Mrak. Aktivno je pri vodenju društva dalj časa sodeloval graščak Strahl. Gasilci so si ves čas prizadevali, da bi bili nadstrankarski, čeprav so morali sodelovati z oblastmi, ki so bile različno usmerjene. V obdobju do prve svetovne vojne so delovali tudi na kulturnem področju. Leta 1909 so igrali Miklovo Zalo, leta 1914 igro Grof Jamski. Leta 1936 so skušali obnoviti dramatični odsek in so zaigrali igro Zemlja. V Stari Loki je bilo kulturno življenje zastopano v drugih društvih, zato gasilci na tem področju niso uspeli. Poleg strokovnih prireditev so organizirali vsakoletne veselice, srečolove in tombole. Izkupički so šli za izboljšanje inventarja. Leta 1908 so pristopili k bolniški blagajni. Leta 1914 so razdelili nekaj denarja med revne družine poklicanih v vojsko. Skromno so plačevali varuha gasilskega orodja in pozneje hišnika.

Nepretrgano delovanje društva ni bilo nikoli ogroženo, čeprav so nastopala občasna trenja. Včasih so se prepirali samo zaradi neprodanega vina na veselici, drugič pa so bili vzorki globlji, tudi ideološki. Včasih so se "pustili prositi" pa se je stanje uredilo in nadaljevalo.

Leta 1940 so razvili nov prapor. Pokrovitelj je bil ban dr. Marko Natlačen, botra pa notar Stevo Šink in Frančiška Volgemut. Vsi trije so krepko segli v žep. Po zadnji vojni se je društvo obnovilo. Popolnoma so predelali gasilski dom in še danes uspešno delujejo.

NAVADE, OBIČAJI

Zapisal bom še nekaj o starih razvadah, navadah in običajih, ki so obče slovenske, poznali pa so jih tudi na Fari. Nekatere zgodbe so še žive, nekatere so že davno pozabljene. Ne bom opisoval navad in običajev v zvezi s cerkvenim letom, razen tistih, ki so imele še nek dodaten posveten značaj in so jih prav zaradi tega v smislu čiščenja cerkvenih obredov opustili. Nekatere navade pa so bile značilne za Faro.

462 ZAL ŠKL, Gasilsko društvo Stara Loka 1900-1975, passim.

Pokorn začne z razvadami. Pred sto leti so mu bile najbolj zanimive naslednje: "Iz nekdanjih časov se je ohranilo med prostim ljudstvom še mnogo vraž in praznoverja. Tako n. pr. še ni mnogo let, ko se je pripetil ta-le slučaj: Pri nekem kmetu zboli krava. Gospodinja pokliče mazača ter vpraša, kaj je vzrok bolezni. "To je nekdo naredil", pravi mazač. "Dobro pazi, kdo bo prvi česa prosil na posodo, tisti je." Pride pa soseda drugo jutro na posodo prosit malo pšena, ker ga še ni dobila iz mlina. Namesto pšena pa prejme žena poln koš psovk, in morda bi bila še ob lase, da ni odšla urnih nog. Tako se je spočelo brez krivde sovraštvo med sosedama. -- Na kresni večer mečejo v zrak prižgane metle, da bi posmodili vse čarovnice, ki bi hotele Ločanom škodovati.-- Ako zjutraj srečaš žensko poprej nego moškega, je to še vedno Ločanu za nesrečo. Ravno tako je petek nesrečen dan: "petek slab začetek"; otročnica ne pride ta dan k vpeljevanju.-- Na sveti večer se hodi v ris ali sedemkrat okoli hiše in potem se vznak ozreš skozi okno, pa zveš svojo usodo v bodočem letu.-- Ako pride sova k hiši, potem je gotova smrt v njej.-- Včasih so radi verjeli kakemu sleparju, rajši, kakor resnicoljubnemu človeku. Ni še davno, ko so po kmetih čakali 'antekrista' z vilami, kiji in drugim jednakim orožjem, da bi ga pokončali, ko bi se jim prikazal od kod."[463] Ta Pokornov odstavek je lahko za nekatere dogodivščine še danes aktualen.

VERSKO-POSVETNA OPRAVILA

Po tridentinskem koncilu in verski prenovi po protestantizmu so uvedli v Cerkvi nove pobožnosti. Zlasti so se te množile v baročnem času. K mnogim popolnoma liturgičnim in od Cerkve odobrenim obredom so še vedno pritaknili nekaj stare tradicije, celo take s poganskimi osnovami in primesmi. Vloga duhovnika je bila bolj prisotna, kot je danes. Posebno se te razmere vidijo iz liturgičnega koledarja, ki sem ga že večkrat omenil. Blagoslovitev domov na vse tri svete večere so v 18. stoletju opravljali duhovniki. V mestu je obred opravil gospod vikar, v vaseh starološka kaplana.[464] Na sveti večer so duhovniki vzeli plačilo. Ta tekst v diariju so pozneje prečrtali, ker je navada prešla. Ohranila se je do danes v gospodarjevi izvedbi, ki jo Cerkev še vedno pripo-

463 Pokorn, DIS, str. 438.

464 NŠKAL, Liturgični koledar, Festa Fixa ad certas Mensium dies, 24.ta die, (december op. p.) In vigilia Nativitatis D.N.I.C. tam in civitate, quam extra civitatem benedictio domorum; peragit Dnus Vicarius. Idem fit in Vicinitate parochialis Ecclesiae; peragunt D. Dni. cooperatores et quod contribuitur, inter se dividunt unacum illo stipendio, quod cooperator cursor in Feichting acquirit....;

31. december, Item benedictio domorum, qua ut benedicantur tribus vicibus, possessores earum per hoc postulare videntur, si prima vice nihil contribuant..;

5. januar, In Vigilia Epiphaniae fit benedictio Aquae SS. Trium Regum, dein Vesperae, ac benedictio domorum.

roča. Ponekod je bila ta duhovnikova dolžnost znana še do druge svetovne vojne.

"V postnem času so se zbirali predpoldnem ob 11. uri k večernicam, kar je tudi naznanjal zvon. In še dandanes zvoni v postnem času v obeh loških župnijah ob 11. uri. "Mlinarjem zvoni", pravijo, "da pripravijo moko za žgance", ker so pozabili prvotni pomen tega zvonjenja."[465] Tudi Pokorn ni zapisal, kaj naj bi to zvonjenje pomenilo. Mogoče ima ta Pokornova zgodba korenine v posebnem obredu, ki ga je zapisal Kalin v liturgičnem koledarju. "Na veliki petek je v mestu zjutraj blagoslov kruha, masla in semen."[466] Tekst so pozneje prečrtali, verjetno že v 18. stoletju in se je navada pozabila. Povezana je bila verjetno s pomladansko setvijo, saj so kruh, maslo in semena pojmi dobrin in plodnosti. Navada nikakor ni spadala med obredje velikega petka. Ne popolnoma v zvezi z verskimi obredi je bil blagoslov zlata, kadila in mire na dan Sv. Treh kraljev na Fari po maši.[467] Spet so tekst pozneje prečrtali. Podoben obred je bil blagoslov rožnih vencev ali pa celo rož pri obredih in procesiji na Veliki Šmaren. V tekstu je uporabljena dvakrat ista beseda, ki lahko pomeni rožni venec ali rože, brez poudarka na svetem. Takrat je praznovala bratovščina Sv. Rožnega venca. Ob tej priložnosti so prejeli popolne odpustke. Posebno opravilo je bilo v Rožnovenski kapeli. Rektor bratovščine je povabil zunanjega pridigarja. Po kosilu ob dveh je bila pridiga domačega kaplana in nato večernice. Sledila je procesija po polju, nato pa kratke molitve in blagoslov rožnih vencev ali celo rož pri Rožnovenskem oltarju, kar je opravil gospod župnik.[468] Tekst v zvezi s procesijo in blagoslovom rožnih vencev in mogoče tudi rož so pozneje prečrtali in izgnali iz verskih obredov, kar samo za rožne vence mogoče ne bi storili.

Od starih navad, povezanih z verskimi prazniki preko leta, so se ohranile procesije, ki so v zvezi z liturgičnimi obredi. V Stari Loki opravijo slovesno vstajensko procesijo na velikonočno nedeljo zjutraj. Procesijo imajo na Sv. Rešnje Telo. Potem so še procesije okrog cerkve, zvezane s cerkvenimi obredi, predvsem velikim tednom, kropljenje grobov ob vseh svetnikih itd. Ohranjene so še t. i. prošnje procesije.

Procesij je bilo na Fari in v Loki, torej v loški župniji, včasih zelo veliko.

---

465 Pokorn, DIS, str. 281-282.

466 NŠKAL, Liturgični koledar, Peractiones In Festis Mobilibus, 26, Die Veneris sancto, seu Parasceues est in civitate mane benedictio panis, butyri, et seminum. Tekst so pozneje prečrtali, ker so navado opustili.

467 NŠKAL, Liturgični koledar, Festa fixa ad certas Mensium dies, 6.ta die, (januar, op. p.) ...fit etiam benedictio auri, thuris, et myrrhae.

468 NŠKAL, Liturgični koledar, Festa fixa ad certas Mensium dies, 15ta die. (avgust, op. p.) In festo Assumptionis D.M.V. fit Solemnitas confraternitatis Ss. Rosarij cum plenariis Indulgentiis: tota divina peractio cum sacro cantato est in capella Rosariana: Concionatorem invitat Rector confraternitatis. A prandijs hora 2.da concio, quam dicit D. coop. hebdomadarius, dein Vesperae, quas sequitur processio per campum, quam tandem excipiunt brevis exhortatio ad aram Ss. Rosarij a Dno Parocho facienda, benedictio rosariorum, ac rosarum, Indulgentia stationum ad 5. Altaria, ac litaniae a Choro cantandae. Dvakratno naštevanje rosariorum, ac rosarum, bi mogoče dalo misliti tudi na rože, poleg rožnih vencev?

Vsako prvo nedeljo v mesecu so imeli rožnovensko procesijo, če duhovščina ni bila zadržana pri raznih drugih župnih opravilih.[469] Tekst v liturgičnem koledarju so prečrtali, ker je obred gotovo že ob koncu 18. stoletja prenehal. Verjetno so reforme Jožefa II. ob koncu 18. stoletja zadušile Špitalsko procesijo. Ta je bila vsako drugo nedeljo v mesecu. Okrog druge ure popoldne je bila pridiga, nato rožni venec sedmerih žalosti, molitve za člane bratovščine in nato procesija. Procesija je šla po mestnem trgu.[470] Vse prve četrtke v mesecu so imeli procesijo s Sv. Rešnjim Telesom okrog cerkve sv. Jakoba. Tudi ta je v tistem času prenehala.[471] Če ob tej priložnosti pogledamo še v sedanjo loško župnijo, se je iz tistih časov ohranila postna pobožnost na nedeljo, ponedeljek in pustni torek popoldne. Ti obredi imajo staro tradicijo. Na pustni torek okrog štirih je bila po končani pridigi procesija z Najsvetejšim iz cerkve očetov kapucinov na mestni trg.[472] Tekst je prečrtan. Postne procesije z litanijami vseh svetnikov je imel kaplan skoraj vse tedne v postu ob 9. uri na pokopališču.[473] Obred so opustili. Zunaj Loke je šla zaobljubljena meščanska procesija s cehovskimi banderi k Sv. Florijanu v Sopotnici, in sicer na drugo nedeljo po sv. Juriju. Sodelovala je vsa loška župnijska duhovščina.[474] Na tem mestu ne bom naprej našteval vseh bivših procesij na Fari, v mestu in po podružnicah. Hodili so še v Crngrob, k Sv. Barbari, Sv. Duhu, na Suho in drugam.[475] Dne 25. aprila, na praznik sv. Marka, so romali v Crngrob in potem naprej v Bitnje. Prvega maja so šli k sv. Filipu in Jakobu, 3. maja na Hribec, 4. maja k Sv. Florijanu. Procesija je šla preko sv. Lovrenca, kjer so se vmes ustavili. Ob 25. maju sta šli soseski Suha in Puštal k sv. Florijanu, 25. junija pa soseski Bodovlje in Sv. Ožbolt v Crngrob.[476] Spet ne bom našteval pohodov za celo leto. Med Loko in Faro so bile pogoste cehovske procesije. Redni so bili pohodi iz župnije k podružnicam in tisti med podružnicami oziroma soses-

469 NŠKAL, Liturgični koledar, Rubricae Generales, 4, Dnavis Dominica 1. ma. Mensium Singulorum est Processio Rosariana nisi impediatur alia functione parochiali...

470 NŠKAL, Liturgični koledar, Rubricae generales, 5, Dominica vero 2.da cujuslibet mensis est in Hospitali circa horam 2.dam a prandiis Concio, qua finita recitatus Corona de Septem doloribus, dein preces pro confratribus, et Processio per Forum civitatis. Peractio Dni Vicarij.

471 NŠKAL, Liturgični koledar, Rubricae generales, 9, Omni die Jovis primo cujusvis Mensis est Processio circum Ecclesiam S. Jacobi cum Ss. Sacramento; dein Sacrum cantatum pro fundatore, sub quo dicitur Euangelium de Ss. Corpore Xsti (Christi)....

472 NŠKAL, Liturgični koledar, Peractiones In Festis mobilibus, 10, Eadem die circa horam 4.tam pomeridianam ducitur finita concione processio cum Ssmo Sacramento ex Ecclesia PP. Capucinorum per forum civitatis...

473 NŠKAL, Liturgični koledar, Peractiones In Festis mobilibus, 15, Porro quavis hebdomada in Quadragesima cantantur processionaliter Litaniae Omnium Sanctorum per coemeterium parochiale hora 9.na....

474 NŠKAL, Liturgični koledar, Peractiones In Festis Mobilibus, 34, Post hanc Dominicam poterit institui Processio votiva civitatis Locopolitanae ad S. Florianum cum vexillis tribuum: peraguntur 5. Sacra; sacrum cantatum habet Dnus Parochus concionante Dno Vicario civitatis, qui etiam sacrum legit unacum D. Dnis cooperatoribus, et Dno. Beneficiato Ss. mae Trinitatis...

475 NŠKAL, Liturgični koledar, Peractiones In Festis mobilibus, Crngrob št. 37 in 81; Sv. Barbara, št. 42; Sv. Duh, št. 44 in 64; Suha, št. 59.

476 NŠKAL, Liturgični koledar, Festa Fixa ad certas Mensium dies (našteto po dnevih v mesecu).

kami. Vse te zelo številne obrede je skrčil cesar Jožef II. in poznejši janzenistični čas.

Od neliturgičnih obredov so ohranilli miklavževanje. To je bilo v Loki in drugih mestih kmalu po zadnji vojni prepovedano. Prifarška tradicija je odigrala pomembno vlogo pri ohranitvi tega običaja. Miklavža in parkeljne so hodili gledat na Faro tudi od drugod.

Posebno so Prifarci navdušeni nad lepim zvonjenjem. Štirje zvonovi se ob ugodnih vremenskih razmerah slišijo celo v Poljansko dolino, tja do Gabrka. Pri pritrkavanju so daleč naokoli največji mojstri. Pod njihovo faro spadajo zvonovi v Crngrobu, ki so tako dragoceni, da sta jim prizanesli obe svetovni vojni. Tudi s temi zvonovi se Prifarci radi pobahajo.

ROMANJA

Do danes se je ohranilo zahvalno romanje na velikonočni torek na Šmarno goro. Prifarci gredo radi k loški podružnici k Sv. Florijanu v Sopotnico. Prvo romanje izvira iz zaobljube ob potresu leta 1895. Osnova drugega je bil požar, verjetno tisti iz leta 1817. O zahvalnih in drugih procesijah v okviru domače župnije sem navedel nekaj primerov. V 18. stoletju so se Prifarci in Ločani kar nekajkrat odpravili preko župnijske meje. Romanja so bila poleti, posebno v avgustu, ko je bilo zatišje pri kmečkih delih. Enaindvajsetega junija je bila procesija cele župnije k Blaženi Mariji na Šmarno goro. Duhovščina tega ni imela plačanega, zato so procesijo vodili izmenoma vsako leto: gospod vikar, starejši in mlajši kaplan.[477] Tekst o romanju so pozneje prečrtali kot običajno vse opustele navade. Ni čudno, da so se Prifarci po potresu leta 1895 zaobljubili zopet na Šmarno goro. Mogoče so še vedeli za staro tradicijo. Drugega julija, na praznik Obiskovanja Blažene Marije Device, je celotna župnija po župnikovi želji romala k neki cerkvi Blažene Device zunaj župnije.[478] Na praznik Marije Snežne, 5. avgusta, če so župna opravila dovoljevala, sta šla oba kaplana s predstavniki sosesk vasi Bitnje, Žabnice in Sv. Duha k sv. Mihaelu v Dol pri Sori. Spotoma je imel kaplan mašo pri sv. Andreju na Gostečah. Drugi t. i. leteči kaplan (tisti, ki je vzdrževal konja, op. p.) je maševal in imel kratek nagovor v Dolu. Prvi je dobil 48 kr kranjske veljave plačila, "letečemu" so dali en goldinar.[479] Zakaj so hodili v Dol, ni znano.

---

[477] NŠKAL, Liturgični koledar, Festa Fixa ad certas Mensium dies, 21.ma die. (junij, op. p.) Est processio totius Parochiae ad beatam in Kallenberg. Solutio nulla. Vadunt alternative: uno D. Vicarius, alio senior; tertio demum anno junior cooperator.

[478] NŠKAL, Liturgični koledar, Festa Fixa ad certas Mensium dies, 2.da die. (julij, op. p.). In Festo Visitationis B.M.V. est processio totius Parochiae ad aliquam Ecclesiam beatissimae Virginis extra Parochiam pro voluntate Dni. Parochi.

[479] NŠKAL, Liturgični koledar, Festa Fixa ad certas Mensium dies, 5.ta die (avgust, op. p.) In Festo ad

Mogoče samo zaradi sv. Mihaela, ki so ga lahko častili tudi na domačem oltarju na Fari. Ali je šlo za kakšne starejše obveze? Kar nekaj kmetij in kajž v Dolu, Dragi, na Gostečah in v Sori je bilo podložnih starološki cerkvi. Vsa ta posest je bila zunaj freisinških in cerkvenih meja. Mogoče je šlo za kake stare, že davno pozabljene povezave. Besedilo o tej procesiji so prečrtali in so to navado ukinili že ob koncu 18. stoletja. Okrog dneva sv. Jerneja 24. avgusta so vsakih sedem let romali k Mariji v Novo Štifto na Štajersko. Potovali so več dni. Spotoma so imeli mašo pri sv. Urbanu v Komendi Sv. Petra, drugo v župni cerkvi v Kamniku. Zvečer so prišli v Novo Štifto in vikar je pridigal in opravil litanije. Naslednje jutro je bila tam prva maša. Druga je bila pri sv. Ksaveriju v Gornjem Gradu. Od tam so šli nazaj k Sv. Primožu nad Kamnikom. Zvečer je bila pridiga. Naslednje jutro so imeli dve maši in se potem vračali domov. Pri zapisu je opomba, da so zadnjikrat romali leta 1769.[480]

DAROVANJE ŽIVINSKIH FIGURIC

Cerkev slavi sv. Štefana kot prvega mučenca. Domnevajo, da je v Srednji in severni Evropi izpodrinil neko pogansko božanstvo, ki je indoevropskim ljudstvom varovalo konje in živino. Pri Germanih je verjetno zamenjal poganskega boga Froja, zavetnika konj in živine, pri Slovanih pa njegovega domnevnega vrstnika Velesa. Oba so praznovali okrog zimskega kresa. V ljudskem izročilu so se ohranile legende o sv. Štefanu in o konju. Iz tega zavetništva so se ohranile različne šege, nekatere do današnjih dni. Ponekod so se takrat vozili ali jezdili v vaško okolico, v gozdove ali na polje in celo v sosednje vasi. Jezdili so okrog cerkve, čemur je sledil blagoslov konj na prostem. Konjem so tudi puščali kri. Darovali so svetniku živinske figurice, ki so jih prej z denarjem odkupili. Ponekod je še ohranjeno darovanje sveč in denarja in še razne druge družabne ter zabavne igre v krogu sorodnikov in vaške skupnosti. Cerkev danes na ta dan blagoslavlja vodo in sol. To je še ostalo od

Nives functione parochiali non impedita, excurrunt ambo D. Dni. cooperatores cum tribus Vicinitatibus Feichting, Safniz, et S. Spiritus ad S. Michaëlem in Doll Parochiae Zeyer: per viam legit sacrum cooperator hebdomadarius ad S. Andream in Gostezhe: dantur eidem 48. kr. carn. mon. cursori vero, quia in Doll penes Sacrum etiam brevem exhortationem facit, 1. fl. carn. mon....

480 NŠKAL, Liturgični koledar, Festa Fixa ad certas Mensium dies, 24.ta die (avgust, op. p. p.)...Corollarium... Item circa festum S. Bartholomaei erat quondam omni Septennio processio votiva ad Beatam in Neustifft in Agria: per viam unum Sacrum ad S. Urbanum in Commenda S. Petri: alterum Lythopoli in Eccla. parochiali: Vesperi introductio in Neustift cum concione a D. Vicario dicenda, et Litanijs: sequenti mane 1.mum Sacrum in loco: 2.dum ad S. Xaverium Oberburgi. Abhinc ad S. Primum Supra Camnicium. Vesperi concio. Seq. mane 2. Sacra; dein domum. N. B. Ultima Vice haec Processio facta est anno 1769. Iz mladih let se spomnim beračev iz te smeri. Tudi loški ceraharji in kmečki delavci, ki so šli poleti na delo, so zelo radi hodili v ta konec in manj višje Kranja na Gorenjsko.

starih šeg ob praznovanju sv. Štefana. Besedilo obreda nima več zveze s svetnikom, vendar sta sol in voda namenjena ljudem, živini in zemlji.[481]

Živinske figurice za kupovanje in darovanje pred mašami na dan sv. Štefana. Foto France Štukl.

V Stari Loki je ta navada v celoti poznana le iz zapisa. V župnijski cerkvi na Fari je ta dan prepeval mašo župnik, pridigal je domači kaplan. Sol in vodo je blagoslovil gospod mestni vikar po pridigi, konje pa gospod župnik pred kaplanijo takoj po svetem opravilu. Tekst v zvezi s konji je že prečrtan in se verjetno že konec 18. stoletja ni več uporabljal. Obred je bil plačan. Udeležencem: duhovščini, levitom, organistu, učitelju, cerkovnikoma, župnijskemu in iz mesta, trem ključarjem, vsakemu eno libro itd.[482] Slovesnost je morala biti imenitna.

Tudi v novi cerkvi so ohranili stranski oltar sv. Štefana. Ohranil se je obred blagoslovitve soli, ki se potrebuje pri nadaljnjih cerkvenih opravilih. Od vseh starih navad se je ohranila le navada "kupovanja živine". Ta dan je oltar slavnostno razsvetljen in okrašen. Ob vseh treh mašah: jutranji, dopol-

481 Niko Kuret, Praznično leto Slovencev II, Ljubljana 1989, str. 382-397.

482 NŠKAL, Liturgični koledar, Festa fixa ad certas Mensium dies. 26.ta die (december op. p.). In festo S. Stephani Proto- Martyris est similiter in Eccla. parochiali omnis divina peractio: Sacrum cantat Dnus. Parochus, concionem dicit D. cooperator hebdomadarius. Salem vero, et aquam benedicit Dnus. Vicarius civitatis sub concione. Equos autem Dnus. Parochus ex capellania peracta jam omni functione divina. Dno. Parocho datur ab Ecclesia 1. fl. Lw. Dno. Vicario civitatis, Dno. concionatori: D. Dnis Levitis: Organistae: Ludimagistro: Adituis tum ex civitate, quam parochiali, et Tribus Syndicis, cuivis - 1. Libra...

danski in večerni, postavita ključarja pred mašo ob vhodu v cerkev v lopi pod zvonikom dve mizi. V dveh posebnih, nizkih in širokih koritih (podobnih starim predalom) prineseta figurice živine. Največji so konji, nekoliko manjše krave. Ob eni je teliček. Najmanjši so pujski. Vsaka figurica ima pod nogami deščico, da se živalcam ne polomijo noge in da bolje stojijo. Figurice so lesene in lepo naravno poslikane. V globok predal od stare zakristijske omare nabirata prodajalca denarne darove. Figurice lahko kupujejo vsi, tudi ženske in otroci. Glede na velikost figurice in pomembnost živali si te sledijo: konj, krava, pujs. Po tem zaporedju se ravnajo tudi cene za figurice.

Prodaja se začne pred mašo. Darovalci nesejo živino okrog oltarja in jo odložе na posebni mizi pred oltarjem. Če ključarjema zmanjka figuric, jih preneseta od oltarja nazaj na prodajno mesto v lopo pod zvonikom. Tako je lahko ena figurica večkrat prodana. Ko se začne maša, prenehata s prodajo, ki steče spet po maši.

Z "nakupom" živalske figurice si darovalec pridobi blagoslov pri domači živini. V loški dekaniji, ki se pokriva z mejami upravne enote, se je ta navada ohranila še v Selcih, zunaj loških meja pa pri sv. Štefanu v Sori. V zadnjih letih se navada, tudi blagoslov konj, obnavlja tudi drugod po Sloveniji.

TRENTE

Pokojna Antonija Šifrer, po domače Gregorčeva mama iz Žabnice, je v Loških razgledih objavila dva etnografska zapisa iz Žabnice.[483] Prvi govori o trentah, drugi o prešcah. Običaj pobiranja prešc nam je bolj poznan iz literature. Prešce - kruhke so pobirali otroci pa tudi odrasli in berači ob vseh svetih in vernih dušah.

Manj znane oziroma popolnoma pozabljene so trente. Janko Krek je ob njenem zapisu dodal opombo, da trenta (die Reichensemmel, die Schichtssemmel) pomeni - beraču vreči eno trento - hlebec kruha, ki se daje pogrebcem (Valjevec). Gorenjsko: ein Laib weisses Wirtshausbrot, bavarsko: Triendl.[484] Žabnica je postala župnija šele leta 1899. Antonija Šifrer je zapisala: "V mnogih krajih Gorenjske je običaj, da pripravijo pogrebščino v hiši umrlega, posebno za oddaljeno sorodstvo. 'Pri Fari' (Stari Loki) in njenih podružnicah, tako tudi v Žabnici, pa se je ohranil običaj delitve trent. Najprej so ožji sorodniki umrlega ugotovili, koliko sorodstva so povabili na pogreb, potem pa so v vaški gostilni naročili, da jim spečejo trente. V Žabnici smo pekli trente še med prvo svetovno vojno. Običajno smo napekli 50 do 80 trent (hlebčkov). Peka je bila zelo natančna. Vsak hlebček je moral tehtati en kilogram testa...

483 Antonija Šifrer, Dva etnografska zapisa iz Žabnice, LR 1977, str. 202-203.
484 Pleteršnik-Wolf, Slovensko-nemški slovar, Ljubljana 1867 (?), str. 686.

(sledi opis zamešenja, op. p.). Ko smo vsajali, smo testo po vrhu premazali z mlekom in naredili z nožem tri zareze v obliki trikotnika, kar je verjetno dalo tem hlebčkom ime: triendel - trenta. Po pogrebu so gostilniške pomočnice nesle v jerbasih pred pokopališče te napečene trente. Vsak sorodnik je dobil po eno. Vsi so imeli s seboj prtičke, da so jih zavili. Če je kaj trent ostalo, so jih razrezali in razdelili revežem, ki so vedno čakali ob pokopališču po pogrebu. Zadnje trente smo v Žabnici spekli leta 1915. V vojni je manjkalo moke, zato so običaj opustili in se po prvi svetovni vojni ni več obnovil. S tem je spet šel v pozabo več sto let star običaj." Tako Antonija Šifrer. Posebno zanimiva je njena razlaga, da je hlebček dobil ime po zarezanem trikotniku in pa domneva, da je šlo za več sto let staro navado.

Razen zapisa o prenehanju te navade nam iz virov običaj s trentami ni bil poznan. Ko sem jeseni 1988 odkril koncept Božičeve Memorabilie, sem o trentah našel nove podatke. Božič piše takole: "Dan takoj po posvetitvi župne cerkve sledi obletnica za blagorodne freisinške škofe, dve maši sta peti. Prvi rekvijem poje domači župnik, drugega ima gospod mestni vikar, tretjo bere gospod poljanski župnik, četrto selški, peto žirovski, šesto beneficiat sv. Trojice. Plačilo je 4 goldinarje v kruhu, imenovanem trenta. Pomni - trenta je še zdaj v rabi za izplačevanje ob pokopavanju in za povabljeno sorodstvo ob pokopu, za tiste, ki pridejo, eno pogačo ali trento na pokopališču. Tudi revežem se razdele ali pa dobijo v denarju". Ta del "pomni" (o trentah - pogačah, op. p.) je Božič vrinil pozneje v razlago.[485] Takšen običaj je poznala tudi Šifrerjeva. Božič piše dalje: "Ta dan zgoraj imenovani izročajo po navadi plačilo gospodu loškemu (starološkemu, op. p.) župniku, vikar iz mesta 9 gld 30 kr, beneficiat sv. Trojice 34 kr, poljanski župnik 7 gld 33 kr, selški 5 gld 40 kr, žirovski 3 gld 46,5 kr. Ta navada Trenta se izplača od gospostva povabljenim na tri enake deleže, katerega dobijo gospod župnik, druge dva pevec (Cantor = organist) in učitelj enega (Ludimagister) in ostalo gospodje župniki in kaplani (Curati), vsi tisti si prizadevajo dobiti trento, ki plačujejo gospostvu 1 gld..."[486] Božič je ta del prepisal iz še starejših oznanil, ki jih poznamo, iz Kalinovega diarija. Dan po farnem žegnanju so opravili obletnico za pokojnimi škofi, bivši podložni župniki so prinesli staro dogovorjeno miznino v denarju, vsi pa so bili pogoščeni s kruhom.[487]

Zgodovina teh dogodkov sega daleč nazaj. Leta 1352 je freisinški škof dosegel, da je papež inkorporiral župnijo in njene vikariate freisinški škofijski menzi, kar je škofu prinašalo lepe dohodke. Škof je moral vzdrževati župnika in mu dajati iz loške kašče, predvsem v naturalijah.[488] Patronat nad loško pražupnijo in pozneje nad vsemi župnijami, ki so se osamosvojile, je tako pripadal škofu, ki je prezentiral duhovnike, investitura pa je bila v rokah oglej-

485 Božič, str. 13.
486 Božič, str. 13.
487 NŠKAL, Liturgični koledar, Peractiones in Festis mobilibus, 75, ...Stipendium cuivis 4. fl. de pane.
488 Blaznik, str. 78.

skega partiarha. V 16. stoletju je dobival župnik še vedno plačilo v naravi, predvsem žito iz kašče, in ga je leta 1501 že odstopal učitelju in obema cerkovnikoma v Stari Loki in v mestu. V 17. in 18. stoletju so bile naravne dajatve zamenjane z denarnimi. Tudi župnikov prispevek (absent) škofu so preračunali v denar. Tega je starološki župnik prejemal tudi od sosednjih župnikov, ki jim je bila Stara Loka prafara. Župniku je tako ostajal donos zemljiške posesti po raznih predelih loškega gospostva in celo izven njega.[489] V drugi polovici 18. stoletja so župniki neradi plačevali škofu absent (penzion), zato jim je ta občasno ukinil svoj deputat. Leta 1779 je starološki župnik spet pridobil deputat v stari višini.[490] Kljub izplačevanju obojestranskih prispevkov v denarju, tako župnikovega škofu kot škofovega župniku, je, kot kaže Božičev zapis, ostala do konca gospostva navada pogostitve s kruhom iz škofove kašče. Dekan Božič je poznal oba pomena trente. Prvotni pomen je bil iz obletnic, ko so se župniki iz loškega gospostva enkrat na leto zbrali na zadušnici za rajnimi škofi. Obenem so ti župniki takrat še vedno plačevali neke dajatve starološkemu župniku - prafari - in mu s tem izkazovali primat. Ta primat Božič lepo opisuje na drugem mestu: "V župni cerkvi sv. Jurija v Stari Loki je na dan 'Luna' (ponedeljek) po obletnici posvetitve, to je po Rožnovenski nedelji, obletnica za drage freisinške škofe, kot kaže tradicija iz 14. stoletja, od časa nesrečnega, na gradu ubitega kneza in škofa Konrada, pozneje pokopanega leta 1437 (pravilno 1430, op. p.). Ob tej obletnici je v navadi gosposčinska vizitacija (recognitionem). Freisinški patron zbere vse župnike in vikarja. Za zaključek opravila položе miznino (pensionem mensalem) župniku v priznanje gospostva in primata vsi, razen loškega vikarja, ki je bil nedavno izvzet in v čast mestne župnije povzdignjen."[491] Čeprav je bil Božič šele štiri leta v župniji, je že poznal stare navade iz Kalinovega liturgičnega koledarja. Vir govori o plačilu v kruhu, ostali tekst pa je podoben kot v poznejših zapisih. Ker pa gre za prvo dokumentacijo običaja, si ga poglejmo. "Dan po posvetitvi župne cerkve sledi obletnica za blagorodne freisinške škofe s pogrebnimi svečanostmi. Dve maši sta peti. Prvi rekvijem poje loški gospod župnik, drugega zaobljubnega (votivnega) gospod mestni vikar, tretjo mašo bere poljanski gospod župnik, četrto selški, peto žirovski, šesto gospod beneficiat sv. Trojice. Plačilo je štiri gld v kruhu. Ta dan zgoraj imenovani prinesejo plačilo loškemu župniku. Mestni vikar da gospodu župniku 10 gld kranjskega denarja in za kosilo (prandium = mrzel zajtrk okrog poldneva, op. p.) 1 gld nemške veljave."[492]

Zapis govori vedno le o starih župnijah, vse do konca freisinškega gospostva. Kako resno so pojmovali ta prihod vseh starih župnikov loškega gospostva, kaže Globočnikov zapis o železnikarskem župniku. Železnikarska župnija

489 Blaznik, str. 335.
490 Blaznik, str. 397.
491 Božič, str. 12.
492 NŠKAL, Liturgični koledar, Peractiones in Festis mobilibus, 75.

se je izločila iz selške leta 1622, vendar ni nikoli dosegla časti samostojnega prihoda v Staro Loko.

"Sedmič - morajo mašniki iz Železnikov v silah in drugih nevarnih časih (razen prej omenjenih praznikov) selškemu župniku radovoljno pripomoči, kakor tudi k obletnicam freisinških škofov h glavni fari v Loko, kakor drugi župniki, priti in to obletnico opravljati pomagat."[493]

Seveda tudi navadni občani niso hoteli zaostajati za takšnimi "pojedinami". V spomin na pokojne freisinške škofe so delili kruh samo enkrat na leto. Uglednejši pokojniki so si zgovorili to navado ob svojem pogrebu. Iz konca 18. stoletja imamo izročilo, da so ob pogrebih potem malicali na pokopališču. Ta navada je preživela čase freisinških škofov.

Za podkrepitev izročila o obdarovanju pogrebcev, drugih prisotnih in revežev s kruhom - trentami - ob pogrebih sem našel še nekaj dokumentov. Leta 1793 je umrl loški usnjar Anton Dermota. V 10. točki oporoke je naročil, naj na dan pogreba iz dveh mernikov žita spečejo pšenični kruh in ga razdele revežem. Zaukazal je tudi nekaj denarja za usnjarske mojstre, ki ga bodo po cehovski navadi spremljali ob krsti.[494] Navada je bila živa še v prvi polovici 19. stoletja. V zbirki listin sem našel podoben zapis iz leta 1818. Jurij Jenko, p. d. Juguč iz Virmaš, stara hišna št. 10, se je naveličal grunta. Precej zadolženega je izročil bratu Gašperju. Ta je moral poplačati bratove dolgove. Jurij si je veliko zgovoril v denarju in naturalijah. V sedmi točki izročilne pogodbe je zapisal, da ga mora brat dostojno pokopati, iz dveh mernikov žita kruh med reveže razdeliti in plačati deset svetih maš.[495] Kdaj je v Stari Loki navada obdarovanja revežev prenehala? Gospa Marica Grašič, rojena Šink, Hudarevnikova, se je še spominjala pripovedovanja, da so pri njih pekli trente. Zagotovo je bilo to še pred prvo svetovno vojno. V Žabnici so varčni domačini navado ohranili do prve vojne nekoliko spremenjeno. Pogostitev na pokopališču so omejili le na sorodstvo. Star pregovor pravi: "Najprej se žlahto postreže."

---

493 Anton Globočnik, Geschichtlich-statistischer Ueberblick des Bergwerks Eisnern, Mitteilungen des historischen Vereins für Krain, Ljubljana 1867, št. 62, str. 17. V Muzeju v Železnikih hranijo star prevod tega teksta: Rudniški in fužinski kraj Železniki, Zgodovinski statistični popis v vrstni obliki dogodljejev od Antona Globočnik-a c. k. okrajni glavar in vitez Franc-Jožefovega reda, zbran in njegovem krajincem darovan. Samotisk iz naznanil historičnega društva za vojvodino Kranjsko. Ljubljana 1867, Tiskano od Ignacija Kleinmayr & Frd. Bamberg. Založnik Anton Globočnik, št. 62. Prevajalec ni naveden.

494 France Štukl, Zemljiška knjiga kot vir za kulturno zgodovino, Zbornik ob devetdesetletnici arhiva, Gradivo in razprave št. 8, ZAL, Ljubljana 1988, str. 82.

495 ZAL ŠKL, Zemljiška knjiga - Zbirka listin št. 34/84.

ALELUJA IN LOŠKA SMOJKA

Aleluja so včasih rekli repnim olupkom, ki so jih različno pripravljene in izboljšane jedli širom po Sloveniji v postnih dneh, na veliko soboto ali celo veliko noč zjutraj. Ti olupki naj bi spominjali na hude lakote od 16. stoletja dalje, na turške čase in na zadnjo lakoto v letih 1817 do 1820. Prvotni spomin je bil gotovo na čase lakote. Pozneje so se na ta običaj prilepile še cele pripovedke.[496]

Spominsko alelujo so jedli kulinarično pripravljeno na različne načine. Kako so jo pripravili v Idriji, imamo zapisano v Mohorjevem koledarju iz leta 1990.[497] V Loki smo si pred leti osvežili spomin na alelujo v kuharski knjigi inž. Pavleta Hafnerja.[498] Za jedi iz repe našteva: aleluja, aleluja s krompirjem, loška smojka in loška smojka iz meščanske kuhinje. Pri aleluji je pravilno zapisal, da se posušeni repni olupki jedo v postnem času v spomin na hudo lakoto v 16. stoletju. Pozneje so to jed izboljšali na različne načine. Podobno je z loško smojko, ki so jo jedli o postu za večerjo. Olupljene repice so zalite s slanim kropom z nekoliko prosene kaše kuhali v peči ves dan. Preden so jih zvečer pojedli, so jih še zabelili. Loške smojke z dodatki meščanske kuhinje, z zaseko itd., so bile še boljše, prav nič postne. Dejstvo je, da so te repe ohranile ime od stare lakotne smojke, to je pol kuhane, pol popečene - osmojene repe. Ta prvotni žalostni pomen smojke je v stoletjih pridobil zabavljiv ali celo žaljiv prizvok. Ohranjal se je predvsem v ustnem izročilu. Prvi je verjetno pisal o smojki France Pokorn. Smojke je postavil v zvezo z lakoto leta 1817. Zapisal je, da se je takrat bolje godilo Staroločanom kot meščanom, "ker reveži proseči darov po Fari, prejemali so po celo 'smojko', v mestu pa le polovico. Od takrat tod še dandanes 'loška smojka'". V opombo pa je zapisal: Smojka je "drobna repa, ki se peče, zove se smojka, ker je osmojena".[499] Literarno je o loških smojkah pisal pisatelj Lojze Zupanc.[500] Zupančev zapis je bil do izida Hafnerjeve knjige edini te vrste, Pokornov pa se je že pozabil.

Najstarejši meni znani zapis o smojki in aleluji sem našel v Božičevih zapiskih. V poglavju Navade v župniji Stara Loka je, če prosto prevedem iz latinščine, zapisal takole: "Med ljudmi je navada, da tem župljanom (Prifarcem, op. p.) po kranjsko vulgarno rečejo smojka, kar spominja na lakoto leta 1528 (letnica z isto roko dopisana pozneje, op. p.), ko ljudje niso imeli kruha in so reveži jedli samo repne olupke (residua reparum - Rübenschellen), reveži na Fari pa sredico. Zato so od takrat rekli 'Zela Smojka na Fari'. V spomin na to lakoto je še vedno navada jesti repne olupke, kranjsko aleluja imenovane, ob

496 Niko Kuret, Praznično leto Slovencev I, Ljubljana 1989, str. 192-193.
497 Franc Lapajne, Značilne idrijske jedi in pijača, Mohorjev koledar 1990, str. 56.
498 Pavle Hafner, Ta dobra stara kuha, Ljubljana 1982, str. 84-85.
499 Pokorn, DIS, str. 372.
500 Lojze Zupanc, Loške smojke, LR 10, 1963, str. 227.

Veliki noči. Po kranjsko rečejo 'Bomo Alelujo jedli'."[501] Kjer ni poznal latinskega izraza, si je pomagal z nemščino in slovenščino. Zanimivo je, da je bila dekanova latinščina bolj domača. Repo je sklanjal kar po latinsko - residua reparum; ne repa, repe..., ampak repa, reparum...

LIK STAROLOČANA

O liku Prifarca je težko spregovoriti. Dekan Kramer je sredi prejšnjega stoletja Prifarce imel za slabe ljudi in jih je obkladal s takšnimi zgodbicami, da jih na tem mestu ne upam ponoviti. Še bolj odklonilen je bil do njih takratni starološki kaplan Frelih v župnijski kroniki, morda predvsem zaradi svoje vljudnosti do dekana. Kramarjevih zgodb na račun Frifarcev ne bom navajal. Sami naj si jih poiščejo. V župnijski kroniki pa beremo takole:

"Ne da se dopovedati, koliko grenjkih je to ljudstvo (zlasti domače vasi) g. dekanu napravilo. O takih priložnostih se ljudstvo nar bolj in nar ložej spozna. Ne bo imel sto in sto let noben tukejšen pleban več take prilike de bi Prifarca tako spoznal, kot spoznamo zdaj mi. Pokrita rihta se ne da le na videz spoznati, pokušati jo je treba. Ravno zato pa naj zapisano ostane za prihodnje čase, kdo je bil nar bolji podpornik nove cerkve in kdo zanikern, in kdo je vkljuboval..."[502] Potem sta župnik in kaplan imenovala veliko dobrotnikov, tudi tiste, ki sta jih še nekaj strani nazaj silno žalila. Rezultat njunega delovanja na Fari je bila mogočna nova župnijska cerkev, ki bi je ob tako slabih faranih, sosedih (graščak) in Ločanih gotovo ne bilo.

Stara nasprotja med "mestenci" in Prifarci so bila seveda od nekdaj in so se kazala še v 80. letih prejšnjega stoletja, ko so rogovilili eden proti drugemu. Leta 1887 je okrajni glavar iz Kranja prepovedal zadrževanje fantov iz Stare Loke in okolice po deveti uri zvečer v mestu "brez važnega vzroka". Prifarci so radi delali nemir in celo streljali.[503] Ločani so pač morali paziti na ugled mestne občine.

Drugačen odnos je imel do Prifarcev sicer Ločan, toda starološki kaplan, Frančišek Pokorn. Ta jih je pohvalil: "Staroločani so jako pridni poljedelci in živinorejci..." Potem začne pri Valvasorju.[504] Na drugem mestu spet pravi: "Ločani (ne samo Prifarci, op. p.) so obče verni, pa zgovorni. Značaj jim je trdo gorenjski, hinavstva ne poznajo. Svojih navad ne premene hitro. Tudi gorenjski ponos imajo, zato pa moraš biti izbirčen v govorjenju, da jih ne razžališ. Narave so krepke in zdrave. Radi se šalijo in se znajo v družbi jako

501 Božič, str. 14.
502 Kronika, str. 30.
503 France Štukl, Drobne zanimivosti iz arhivov, LR 21, 1974, str. 289.
504 Pokorn, DIS, str. 180.

dobro dovtipno zabavati. Loška dobrotljivost je sploh znana..."[505]

V starih Prifarcih se meša gruntarska, kajžarska, obrtniška, vaško-mestna, pa še kakšna druga kri, zakaj na Fari srečamo grunte in kajže, grad in bajte. Prevladovale so kajže, posebno okrog cerkve, ki jim je v stoletjih prinašala tudi koristi.[506]

505 Pokorn, DIS, str. 213.
506 Kronika, str. 30.

HIŠE

POJASNILO ZA BRANJE

Podatke o lastnikih in zgodovini hiš sem povzel iz glavnih zemljiških knjig in pripadajočih zbirk listin. Na začetku zapisa vsake hiše je zapisano, pod čigavo gospostvo je stavba spadala. Ker pri starejših vpisih v glavnih knjigah citati iz zbirke listin niso navedeni, sem pregledal zbirke listin vseh gospostev od začetka do tistega časa, ko so jih že vpisovali v glavno knjigo. Bolj redni listinski vpisi so ohranjeni od 30. let 19. stoletja. Tako sem s citati iz zbirke listin nekako rekonstruiral glavno knjigo. Citati iz zbirke listin so navedeni kot opombe v oklepajih pri lastnikih in niso posebej oštevilčeni. Pomenijo knjige listin tistega gospostva, kamor je posest spadala in kjer so podrobni zapisi. Če je bila pri neki hiši še posest, ki je spadala pod drugo gospostvo, sem takšno zbirko listin citiral z začetnicami tistega gospostva (npr. Ž = župnija, E = Ehrenau itd.). Kjer ni ob priimku nič napisano, gre za podatke iz glavnih gospoščinskih knjig. Podatki iz druge polovice 19. stoletja so že iz zemljiške knjige na sodišču v Škofji Loki. Ker prav v tem času potekajo denacionalizacijski postopki, sem nacionalizacijske vpise izpustil, saj je bilo največkrat nacionalizirano le zemljišče pod stavbo, kar je zahtevalo postopke delitve zemljiškoknjižnih teles, včasih tudi parcel, na lastništvo stavb pa ti postopki v glavnem niso vplivali. Mnogokrat sem poenostavil vpise lastništva. Tako ti zapisi niso uradna evidenca. Prav tako nisem upošteval zemljiščnih deležev, katerih lastništvo se je v Stari Loki močno spreminjalo in prehajalo iz enega v drug zemljeknjižni vložek. Te druge vložke, ki vsebujejo samo zemljišča, sem zapisal v toliko, kolikor so pripadali nekemu drugemu gospostvu in se iz njih vidi bivša podložniška zemljiška sestavljenost kmetije ali bajte. Zapisal sem opuščene vložke in včasih opuščene parcelne številke, da lahko najdemo vmesna kronološka stanja. V zadnjem času geodetska uprava v mnogih primerih opravlja preštevilčenja parcel. Zemljiščni deli so bili razdrobljeni glede pristojnosti raznim gosposkam. Lokalizacija teh zemljišč je mogoča, vendar ne bi imela smisla, ker bi prešli v agrarne podrobnosti. Pri starejših lastnikih sem včasih zapisal kaj o družinskih razmerah in razne zanimivosti, ki so razvidne iz zemljiške knjige. Iz staroloških župnijskih statusov animarum sem pogosto navedel rojstne in smrtne letnice lastnikov. Pri novejših lastnikih sem to izpustil. Poklicev novejših lastnikov nisem navajal, ker se ti z leti spreminjajo. Vse navedbe v oklepajih so iz loškega arhiva, če pa niso, je to navedeno. Pri starih hišah sem navedel vodnjake - šterne. To pa zato, ker je bila "kultura pitja vode" včasih zelo slaba. Večina prebivalcev je do uvedbe vodovoda, ki se je širil po hišah od začetka tega stoletja, hodila na Potok. Starejši ljudje so pripovedovali, da je bil ta včasih tudi strupen. Zato je bila lastna voda pomembna. Pri poznejših hišah, če so bile predaleč od vodo-

voda, so skopali vodnjake. Mnogi še danes služijo za rezervo. Teh vodnjakov nisem več navajal, ker niso bili skupni za nek predel ali skupino hiš, ampak lastniški. Še leta 1949 so bili v vasi štirje javni vodnjaki, ki jih je uporabljalo 27 hiš, 13 zasebnih vodnjakov, osem hiš je imelo urejene kapnice. Vodovod je uporabljalo 75 hiš. V primeru suše so za živino hodili po vodo na Potok, za ljudi pa na vodovod. Urejene greznice so takrat imeli pri 70 hišah, 18 hiš je imelo urejene gnojne jame. Seštevek hiš se ne pokriva s statističnim, ki navaja na istem obrazcu v vasi takrat 85 hiš.[507]

Hiše sem popisal po sedanji hišni numeraciji. Za razliko od prejšnjih dveh knjig hiš sem upošteval vse hišne številke, tudi nove, ne samo historične. Vsi se hitro staramo, hiše in ljudje, in prav zaradi tega je pričujoča razprava nekakšna inventura na tem področju. Do izida knjige bodo že spremembe pri lastništvu, na kar ne morem vplivati, saj je zemljiška knjiga živa knjiga. Pri historičnih hišah sem zapisal stare hišne številke. Pri novejših sem za razliko od starih vpisal prejšnje številke. Kjer sem imel točne podatke, sem navedel vse znane hišne numeracije. Pri nekaterih hišah je naštetih več hišnih številk kot pri drugih. Do razlik je prišlo zaradi tega, ker so nekatere hiše v popravkih numeracije ohranile stare številke. Teh nisem ponavljal. Pri historičnih hišah imamo navedene hišne številke po starosti numeracij. Na prvem mestu je številka iz časa prve numeracije v drugi polovici 18. stoletja. Sledi ji hišna številka iz začetka 19. stoletja, leta 1931 in dve povojni numeraciji. Zadnja je sedanja. Zanemaril sem medvojno oštevilčenje. Prav tako sem upošteval hiše, ki so včasih spadale pod Staro Loko in so sedaj v drugih ulicah in krajih. To so hiše ob sedanji Cesti talcev, v Groharjevem naselju, v Podlubniku in v vasi Papirnica. V Bižah sem upošteval samo stari Strahlov grunt, ne pa poznejših hiš. Prenumeracije so rekonstruirane iz zemljiških knjig, občinskega arhiva županstva Stara Loka, ki ga hranimo v loškem arhivu, in evidenc pri Geodetski upravi v Škofji Loki. Vse druge evidence in podatki so mi bili le v pomoč in potrditev.

Lastniško stanje sem izpisoval od jeseni 1993 in zaključil poleti 1994. Poznejši vpisi niso upoštevani. Imena in priimki so pisani v sedanji slovenščini. Včasih sem navedel različice priimka. Iz teh je razvidno, v katerem časovnem obdobju in rodu so jih spreminjali. Kjer sem našel še kakšno zanimivo obliko priimka, sem jo navedel v oklepaju.

Pri novejših hišah včasih ni jasno razvidno, kdaj je bila hiša zgrajena, saj je bil vpis v zemljiško knjigo poznejši. Pri gradbenih dovoljenjih sem zapisal tiste, ki sem jih uspel najti v loškem arhivu, vendar ne dlje kot do leta 1955. Tu gre predvsem za novejše hiše pod Jamnikom in ob Cesti talcev. Poznejše nove hiše na Fari so bile ažurno vpisane in ni bistvenih razlik med časom nakupa zemljišča, gradbenim dovoljenjem in vpisom v zemljiško knjigo. Pri povojnih gradnjah so težave v tem, da je gradbena dokumentacija pisana mnogokrat na ime mož, ki so bili zaposleni in so pridobivali kredite. Žene so

507 ZAL ŠKL, KLO Stara Loka, fasc. št. 3.

bile pravne lastnice zemljišč. Te so jih pridobile kot domačinke včasih tudi za doto. Pri povojnih gradnjah nisem več navajal izdelovalcev gradbenih načrtov.

Za stare lokacije je izdal dovoljenje za gradnjo zemljiški gospod. V stari Avstriji in stari Jugoslaviji je bila za to pristojna občina. Po osvoboditvi leta 1945 je gradbena dovoljenja izdajal okraj, do leta 1948 v Loki, pozneje v Kranju. Po letu 1952 je te pristojnosti spet pridobila občina, v našem primeru Ljudski odbor mestne občine Škofja Loka in njegova naslednica občina Škofja Loka.

Poseben problem so hišne številke. Ponekod so nadomestnim hišam dali kar staro številko, stara hiša pa je ostala brez nje. Nekateri primeri so rešeni s sistemom številk A. Večkrat je stanje ostalo neurejeno. To je zapisano pri hišah med tekstom. Tako imamo različno število hiš in hišnih številk. Hišnih številk je 155, od tega kar nekaj brez naslovov. Dejanskih hiš pa je preko 178. Točne številke namenoma nisem navedel, ker za eno zadnjih hiš še ne morem podati nobene uradne evidence.

V razpravi uporabljam nekatere manj znane in mogoče nedovoljene izraze. "Šterna" je zaprt vodnjak, ki je imel oziroma ima pogonski mehanizem za dviganje vode. Pod vodnjakom si predstavljam bolj primitivno napravo, s katero so zajemali vodo z vretenom in vedrom oziroma z vedrom na lesenem drogu. "Frčada" je izraz za nadzidek z oknom nad fasado na strehi. Izraz mansarda mi ne odgovarja. Pravokotni odprtini v strehi pravijo "ajkerl ali kukerl", od nemške besede gucken, kukati. Beseda je domača in ne vem, s kakšnim izrazom bi jo lahko zamenjal. Za "traverzo" ni enakovrednega kratkega naslova. Uradno se imenuje železna prečnica kot nosilec stropnih konstrukcij. Bolj domač je izraz traverza. Če ta ni bila kupljena posebno za gradbene namene, so uporabili za traverze železničarske tirnice, "ajzenponarce". Včasih uporabljam namesto hleva popačenko "štala". Štala je v naših primerih nekakšen manjši hlev.

KRATICE

AES - Acta ecclesiastica Sloveniae, Izdaja Teološka fakulteta v Ljubljani, Institut za zgodovino Cerkve
akc. št. - akcesijska (prevzemna) številka
ARS - Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, Ljubljana
BK - Bekantniss Tabelle
CSS - Center slepih in slabovidnih
CM - Convencional Münze, običajni denar
DIS - Dom in svet, Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo, v Ljubljani
DZS - Državna založba Slovenije
E - Ehrenau, graščina pri Sv. Duhu
ES - Etimološki slovar slovenskega jezika, France Bezlaj, MK - SAZU, Ljublja-

na 1976, I. A-J, II. K-O
fasc. - fascikel (tehnična enota v arhivu)
FLRJ - Federativna ljudska republika Jugoslavija
fl - florint, goldinar
G - gospostvo Škofja Loka
gld - goldinar
GMDS - Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, Ljubljana
h. št. - hišna številka
k. o. - katastrska občina
KLDB - Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937
KLO - Krajevni ljudski odbor
kr - krajcar
KS - Krajevna skupnost
LOMO - Ljudski odbor mestne občine
LR - Loški razgledi, izdaja Muzejsko društvo v Škofji Loki
MB - Mati Božja
MD - Muzejsko društvo v Škofji Loki
MK - Mladinska knjiga
MM - Metal Münze, denar v kovancih
npr. - na primer
NŠKAL - Nadškofijski arhiv Ljubljana
Občina/7 - ZAL ŠKL, Občina Stara Loka, gradbene zadeve, fasc. št 7
ObLO - Občinski ljudski odbor
OLO - Okrajni ljudski odbor
op. p. - opomba pisca
Orjuna - Organizacija jugoslovanskih nacionalistov
parc. št. - parcelna številka
p. d. - po domače
R - Register obrti, industrije in trgovine do leta 1948, ZAL ŠKL, fond OLO Škofja Loka
r. z. z n. z. - registrirana zadruga z neomejeno zavezo
rect. - rektifikacija - popravek (pri katastru oziroma zemljiški knjigi)
rect. št. - rektifikacijska številka
SCP - Slovenska cerkvena pokrajina
SAZU - Slovenska akademija znanosti in umetnosti
SBL - Slovenski biografski leksikon
SPD - Slovensko planinsko društvo
s. d. - sine dato, brez letnice, datuma
SLP - splošno ljudsko premoženje
SO - Skupščina občine
St. L. - Stara Loka
št. - številka
TK - Terezijanski kataster

t. i. - tako imenovan
U - Urbarji
urb. št. - urbarialna številka
Vinski register - ZAL ŠKL, Gospostvo Ehrenau, Sv. Duh, fasc. št. 4F/1
Vl. - vložek (zemljiškoknjižni)
ZUZ - Zbornik za umetnostno zgodovino, izdaja Umetnostno-zgodovinsko društvo v Ljubljani
ZAL - Zgodovinski arhiv Ljubljana, Mestni trg 27
ZAL ŠKL - Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka, Blaževa 14
ZK - zemljiška knjiga
Ž - župnija

HIŠNE ŠTEVILKE

Stara Loka 1

Stavba podrta.
Vl. št. 311; parc št. 18/1.
Lastniki:
Isti kot na št. 2, od Jožefa Dolenca dalje.
Danica Slanc, sklep o dedovanju 1968.
Marija - Majda Rumpret, Ljubljana, sklep o dedovanju 1983, 1/2.
Metka Belec, Ljubljana, sklep o dedovanju 1983, 1/2.

Nasproti hiše je Jožef Dolenc na stari lokaciji poda sezidal gospodarsko poslopje s šterno na vzhodnem delu. Stavbe ni več in so jo podrli po požaru pred leti. Hlev je bil obokan na šipovnik. Poleg so bila skladišča. Nad pritličjem je bilo nadstropje za skladišča in zasilne bivalne prostore. Na ravno zaključenem portalu je bila letnica 1868 in začetnici J D. Ta sklepni kamen je shranjen na vrtu hiše gospe Aljoše Sotlar.

Stara Loka 2

Gospostvo Loka - Novalisti, urb. št. 438, Amt Gadmayer - gadmarski urad.
Znamenčkar, Jošk. Dolenc; hiša zidana, pritlična, dve zidani gospodarski poslopji (1825); bajta, Brnikova bajta in pod.
Vl. št. 17, 18, 20, 311, 1232; parc. št. 20, 18 (gospodarsko poslopje).
Stare hišne št. 68, 1, 15, 5.
Lastniki:
Mica Cof s. d.
Anton Bernik (Wernig).
Martin, Neža, Franc, Marija, Jera Bernik, prisojilo 1818, 1820.
Martin Bernik, izročilna pogodba 1818, 1821.
Mladoletni Matevž Bernik, sin, kupno pismo 1850 (O/72).
Jožef Dolenc (1834-1893), birt, notarska kupna pogodba 1864.

Jožef Dolenc, prisojilo 1881.
Franc Dolenc, prisojilo 1894.
Zaznamuje se prepoved odtujitve v zvezi z agrarno reformo 1919.
Brisanje prepovedi 1928.
Franc Dolenc (mlajši, op. p.), prisojilo 1939.
Danica Slanc, sklep o dedovanju 1968.
Gorazd Sotler, kupna pogodba 1980, 1/2.
Aljoša Souček, kupna pogodba 1980, 1/2.
Aljoša Souček, sklep o dedovanju 1990, do celote.

Domače ime je nastalo po znamenju in od imena oziroma priimka. Na tem mestu sta bila bajta in pod Brnikovega grunta. Koncem 18. stoletja se omenja na tej številki neki Jožef Cof, ki je bil birt pri znamenju (Bei dem Bild).[508] Leta 1825 je bila bajta zidana, pritlična, z dvema gospodarskima poslopjema. Bajta je nastala verjetno pozno, saj je vpisana v evidenci Novalistov, to je posesti, ki niso bile vpisane v starih urbarjih in zemljiških knjigah. Tudi v stari hišni numeraciji je zmeda in imata bajta in grunt večkrat iste hišne številke. V starem katastru je bila vrisana kot zelo majhna hiša, tako da bi težko določil, kako je bila orientirana.

Pri sedanjem križišču med Groharjevim naseljem in Partizansko cesto severovzhodno od hiše je stalo Krvavo znamenje. Ob njem so obglavljali. Dele tega znamenja je lastnica našla zakopane levo ob sedanji hiši in so prezentirani na vrtu. Kakšno je bilo to znamenje, ne vemo. Tudi kamnita klada, ki je služila za znamenje sv. Juriju pod starološkim Gavžnikom, pod Prtiževim križem, naj bi izvirala s tega mesta. Verjetno je šlo za štirioglato slopasto znamenje, na kar kažejo domnevne ostaline pod Prtiževim križem in na Dolenčevem vrtu. Po obdelavi kamna in nekaterih podrobnostih bi lahko bilo to kamenje še iz poznogotskega časa.[509] Tradicijo znamenja je ohranil Jožef Dolenc, ki je pozidal novo hišo in v vogal vstavil poslikano znamenje.

Jožef Dolenc je bil kmečki sin iz Krivega Brda nad Lušo. Od Brnika je kupil stara poslopja in postal posestnik, birt in lesni trgovec. Lesno trgovino naj bi pričel že leta 1863.[510] Njegov sin, Franc Dolenc starejši je registriral trgovino z lesom leta 1898[511] (R/92). Posest je Jožef Dolenc kupil leta 1864 in že naslednje leto pozidal novo hišo v klasicističnem slogu s posameznimi elementi poznega baroka. Gre za meščansko-kmečko arhitekturo v slovenski kmečko-

508 ZAL ŠKL, Graščina Ehrenau (Sv. Duh op. p.), IV = F, Župnija Stara Loka, Weindatz Register der Stadt und Pfarr Laack 1793, št. 10. V nadaljevanju Vinski register.
509 France Štukl, Loške vislice na Gavžniku, LR 36, 1969, str. 39-43.
510 Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937, str. 631. V nadaljevanju KLDB.
511 ZAL ŠKL, OLO Šk. L.-12, Register obrti, industrije in trgovine do leta 1948. Register so nastavili na Izpostavi sreskega načelstva v Škofji Loki po letu 1927 in prinaša podatke od okrog leta 1895 dalje. V malenkostih so ga dopolnili med okupacijo in po vojni na okraju v Škofji Loki, kjer so ga ob prenehanju okraja zaključili. Na občini Škofja Loka so ga uporabljali še do srede sedemdesetih let. Prinaša podatke za celotno loško ozemlje. V nadaljevanju ga citiram v oklepaju med tekstom z oznako R/stran.

meščanski lasti. Hiša je služila tudi kmetijskim namenom, saj so lastniki stoletje vzdrževali kmetijo. Gospodarska poslopja so stala posebej. Stavba je obcestno orientirana. Klasicistični portal s poudarjeno preklado je iz kamnitniškega konglomerata. Na prekladi je letnica 1865, h. št. 15 in začetnici J D = Jožef Dolenc. Vratna krila so figuralno rezljana, s prizori vinske trgatve in boga vina, saj je bil lastnik tudi gostilničar. Nad preklado je slabo ohranjena freska sončne ure. V jugovzhodni hišni vogal so prenesli t. i. Krvavo znamenje, ki pa je na tem mestu na novo postavljeno. Dve vogalni, baročno oblikovani niši spominjata na obliko portala. Proti Stari Loki je v niši naslikan sv. Jurij (proti župnijski cerkvi), proti Crngrobu pa Oznanjenje. Freski kažeta na delo Janeza Gosarja iz druge polovice prejšnjega stoletja. Zahodni del stavbe je podkleten. Vhodna veža s stopniščnim ramenom je narejena prav po meščansko. Baročni čas izdaja poudarjeni vhodni del, streha na čop in vkomponiranje nišastega znamenja v hišni vogal. Ostali gospodarsko-stanovanjski kompleks, ki ga je sezidal že Jožef Dolenc, ni bil posebej numeriran, razen v polpreteklem času.

Dolenčeva hiša Stara Loka št. 2. Na vogalu ostanki poslikave t. i. Krvavega znamenja.

Stara Loka 3
Vl. št. 311; parc. št. 18/2.
Lastniki:
Isti kot Stara Loka 1 in 2.
Družbena lastnina 1959.

Proti Stari Loki je na drugi strani ceste, naprej od hleva in skladišča, že Jožef Dolenc sezidal stanovanjsko hišo za svoje uslužbence. Na ravno zaključenem portalu sta začetnici J D in letnica 1871. To poslopje še stoji in je še pokrito s skrilom. Po arhitekturnih kvalitetah ne dosega domačije.

Proti Loki je bil za hlevom ogromen kozolec - lopa s podaljšano streho na severni strani. Ta je pogorel pred leti in je sedaj na tem mestu parkirišče. Vsa Dolenčeva poslopja so bila prvotno pokrita s kvalitetnim zaliloškim skrilom.

Stara Loka št. 3, Dolenčeva hiša za njegove uslužbence.

Kompleks Dolenčeve domačije je nastal v presledku nekaj let. Gospodarski del je bil mogočen, vendar izveden v kakovosti povprečja tistega časa. Primerjali bi ga lahko s podrto domačijo Novi svet, ki je bila verjetno tudi iz tiste dobe. Iz celote pa izstopa stanovanjska hiša, ambicioznejša predmestna zgradba. Mogoče je načrte zanjo oskrbel takratni loški stavbni mojster Janez

Krstnik Molinaro.[512] Bil je vešč takšnih del, saj je delal večinoma po cerkvah. Dolenčevi hiši je nekoliko podobna, vendar manj ambiciozna starološka kaplanija z letnico 1865. Poznejše mogočnejše stavbe, ki so nastajale na prelomu stoletja na Trati, pa so stilno že drugačne.

Kompleks Dolenčeve domačije, čeprav zaradi podiranja in požara že okrnjen, je pomemben kulturni dokument dobe. Domačija je bila v tesni povezavi z začetkom slovenskerga impresionizma. Franc Dolenc starejši je bil pomemben mecen. V letih 1902 do 1906 so dalj časa ali pa kar stalno bivali v Loki slikarji Rihard Jakopič, Matej Sternen in Ivan Grohar. Na obiske v Loko je prihajal Matija Jama. Rihard Jakopič je bil v Loki že leta 1902. Leta 1904 se je preselil k Dolencu, kjer je ostal v stavbi Dolenčevih uslužbencev do novembra 1906. Na Dolenčevih Štemarjih, od katerih se je ohranila le še stavba Kapucinski trg 6, se je odvijala drama Groharjevega konca pred odhodom v bolnico v Ljubljano, kjer je umrl spomladi 1911.[513]

Vzpon in zaton družine Dolenc bi zaslužil posebno razpravo. Zadnja dva Franceta, oče in sin, sta bila že pomembna industrialca, ki ju je upoštevala predvojna statistika. Leta 1937 je podjetje posedovalo dve (parni) žagi v Predvoru in v Škofji Loki, v Starem dvoru pri železniški postaji. Tu je Dolenc imel lasten industrijski tir. Predelovali so vse vrste rezanega lesa, doge in druge polizdelke. Letna kapaciteta je bila do 14.000 kubičnih metrov rezanega lesa in lesnih proizvodov. Izdelke so prodajali doma, v sredozemske države, zlasti v Italijo in druge evropske države. Sezonsko so zaposlovali od 160 do 200 delavcev.[514]

Politično sta bila zadnja Dolenca liberalno usmerjena. Franc Dolenc starejši je bil nekaj časa starološki župan. Strankarsko sta se modro raje udejstvovala pri Sokolu v Loki in celo Ljubljani kot pa v malem domačem kraju.

Stara Loka 4
Bognar
Vl. št. 334; parc. št. 218 = 613/2.
Stare hišne št. 81, 6, 7, 1.
Leta 1907 so v zemljiško knjigo vpisali stavbno parcelo.
Lastniki:
Janez Čemažar, kupna pogodba 1905.
Josip Čemažar, izročilna pogodba 1941.
Terezija Kuralt, rojena Čemažar, izročilna pogodba 1971.
Rihard Kuralt, Groharjevo naselje 66, izročilna pogodba 1992.

Domače ime je nastalo v zvezi z obrtjo kolarstva. Po ustnem izročilu je s kolarsko obrtjo v najetih prostorih začel Janez Čemažar leta 1895. Leta 1905

[512] France Štukl, Stavbenik Janez Krstnik Molinaro, LR 16, 1969, str. 198-205.
[513] France Štukl, Slikarja Rihard Jakopič in Ivan Grohar v Škofji Loki, LR 34 1987, str. 69-76.
[514] KLDB 1937, str. 631.

so zgradili hišo z delavnico.[515] Josip Čemažar je imel obrt kolarstva od leta 1926 (R/4). Hčerka Zinka Kuralt nadaljuje obrt.

Hiša je bila do danes večkrat predelana. Imela je frčado na cestno stran in značilno malo frčado na zadnji strani, kar je bilo za tisti čas v Stari Loki moderno.

Stara Loka 5

Ni hiše, ne hišne številke.

Stara Loka 6

Gospostvo Loka, gadmarski urad, urb. št. 2075, 2072, 2048.
Porentuc, Porenta; hiša zidana, pritlična, leseno gospodarsko poslopje (1825); grunt.
Vl. št. 32, 544; parc. št. 22/1, (22), gospodarsko poslopje 21.
Stare hišne št. 2, 20, 8, 9.
Lastniki:
Jurij Porenta, lastnik okrog 1760 (I/58).
Alenka Porenta, lastnica okrog 1771 (ARS-49/322).[516]
Jera Jenko, lastnica okrog 1782 (II/59; ARS-47/169).
Alenka Jenko in mož Simon Semen, lastnika okrog 1794 (19/100; ARS-50/161).
Simon Semen, vdovec, 1807 poročil Nežo Debelak (23/34).
Neža, vdova Semen, poročena Oman, rojena Debelak, obravnava 1818 (35/179).
Apolonija Oman, hči, poročena Triler, izročilna pogodba 1844.
Marija Triler, poročena Žagar (1927), prisodno pismo 1892.
France Žagar, izročilna pogodba o dedni odpovedi 1931, 1/2.
Alojzija Žagar, izročilna pogodba o dedni odpovedi 1931, 1/2.
Alojzija Žagar, rojena Proj 1/8, Leopoldina Žagar 1/16, Alojz Žagar 1/16, mladoletni Janez Žagar 1/16, mladoletni Franc Žagar 1/16, mladoletni Anton Žagar 1/16, mladoletni Ludvik Žagar 1/16, sklep o dedovanju 1954 (po Francetu).
Anton Žagar 11/14, Janez Žagar 1/14, Ludvik Žagar 1/14, Leopoldina Flis 1/14, sklep o dedovanju 1981 (po Alojziji Žagar).
Anton Žagar, sodna poravnava 1981, 24/224 od Ludvika, 1985, 24/224 od Janeza, 1985, 24/224 od Leopoldine Flis, 1985 in 1988, 14/224 od Franceta.

Domače ime je nastalo iz priimka. Hiša stoji vzdolžno ob cesti. Leta 1825 je bila pritlična in zidana, z lesenim gospodarskim poslopjem. Pri hiši je grunt, ki ga obdelujejo. Zemlja je v Bižah, Gorajtah, na Osterfeldu (Groharjevo na-

[515] Gorenjski glas, leto XLVII, št. 38, torek, 17. maja 1994, Sanjala sem o arhitekturi (razgovor z Zinko Kuralt).
[516] Arhiv Republike Slovenije, Graščina Škofja Loka, podložniške listine št. (knjige) 49, str. 322. V nadaljevanju citirano ARS-.../...

selje), pri Kasarni. Zadnji dve lokaciji sta pozidani.

Stavba je bila večkrat predelana in nima več zgodovinskih stavbnih elementov. Oboki v veži so mogoče že iz obdobja po potresu leta 1895. V kleti je banjast strop, ki kaže na obdobje med 17. in 18. stoletjem. Hlev je bil v podaljšku stanovanjskega dela in je obokan na traverze. Omembe vredna so zadnja hišna vrata s staro ključavnico. Prenesli so jih iz podrte farne cerkve po letu 1863. Vrata so skromnejša, stranska, verjetno so vodila v zakristijo. Nastala so verjetno po požaru v cerkvi leta 1817.

Leseno gospodarsko poslopje je bilo prvotno nekoliko proč od dvorišča. To je sedaj podrto. Nasproti hiše so iz starega gospodarskega poslopja zgradili novo hišo Stara Loka 6A.

Ko se je leta 1807 ženil Simon Semen z Nežo Debelak, je v doti naveden cent prediva in to celo prej kot krava in druge premičnine, ki jih je prinesla nevesta (23/34).

Stara Loka 6 A

Vl. št. 544, 910; parc. št. 22/2.

Lastniki:

Anton Žagar, darilna pogodba, odločba in potrdilo gradbene inšpekcije SO Škofja Loka 1973.

Stara Loka 7

Gospostvo Loka, urb. št. 2071, 1047, 2074.

Brnk, Bernk, Tavčar, Žužek; hiša zidana, pritlična, leseno gospodarsko poslopje (1825); grunt.

Vl. št. 17, 40, 300, 504, 1421; parc. št. 16 = 622/3 nova hiša, parc. št. 214 = 622/4 - nova hiša, 17 gospodarsko poslopje (podrto).

Stare hišne št. 1, 68, 14, 7.

Lastniki:

Martin Bernik, lastnik pred 1779 (I/88, 102).

Martin Rešek, lastnik 1784, 1783 (I/104; II/88, 144; ARS-47/165, 270).

Anton Bernik (Wernig, Werdnig) (1751-1817), okrožni zdravnik v Ljubljani (IV/385).

Neža, Franc, Martin, Marija in Jera Bernik, prisojilo 1818, 1820 (37/384-388).

Martin Bernik, izročilna pogodba 1818, 1821.

Mladoletni Matevž Bernik, sin (1832-1890), kupna pogodba 1850 (IV/116; O/73).

Jožef Dolenc, prisojilo 1886 (iz Stare Loke, stara h. št. 15).

Franc Dolenc, prisojilo 1894 (iz Stare Loke, stara h. št. 15).

Janez Dolenc, prisojilo 1894 (iz Stare Loke, stara h. št. 14).

Franc Dolenc, prisojilo 1897, 1/2

Marjana Dolenc, prisojilo 1897, 1/2 (oba iz Stare Loke, stara h. št. 15).

Janez Pintar, kupna pogodba 1897.

Mina, vdova Pintar, prisojilo 1907.
Janez Pintar, izročilna pogodba 1914.
Ivan Žužek, kupna pogodba 1921.
Angela Šušteršič, daritev na smrt in dedinska odpoved 1926.
Angela Žužek, poročena Šušteršič, smrtovnica 1938 v zvezi z darilno pogodbo 1926.
Anton Horžen, kupna pogodba 1938, 1/2.
Frančiška Horžen, kupna pogodba 1938, 1/2.
Frančiška Horžen, darilna pogodba 1938 (do celote). 1/2 od Antona.
Janko Šolar, šofer, kupna pogodba 1959.
Frančiška Šolar, sklep o dedovanju 1968.
Marija, rojena Šolar, poročena Dizdarevič, darilna pogodba 1986, 1/4.
Edhem Dizdarevič, darilna pogodba 1986, 1/4.
Frančiška Šolar, razdelilna pogodba 1991 (do celote).

Domača imena so nastala iz priimkov. Martin Bernik je bil iz Šentpetrskega predmestja 77 v Ljubljani (IV/116). Drugače je bil tudi gruntar v Verneku pri Hotiču pri Litiji.[517] Od soseda Škrleta je dokupil njivo Kotiček pod Kamnitnikom. Dr. Anton Bernik je bil znani ljubljanski okrožni zdravnik - okrožni fizik. Najprej je bil v službi v Kranju. V Ljubljani je bil v času vlade Francozov zdravnik v civilni bolnici in policijski zdravnik. Od leta 1800 je bil član direktorija liceja in namestnik ravnatelja medicinsko-kirurškega študija. Na Dunaju je dvakrat izšla njegova strokovna knjiga De medicina simplici vera, prvič leta 1779.[518] Za njim so dedovali sestra Neža, ki je živela na Fari, eno polovico, drugo pa otroci doktorjevega brata Tomaža. Ti otroci, Franc, Marija, Jera in Martin so takrat živeli v Ljubljani.

Hiša je bila postavljena vzdolžno ob cesti. Bila je nizka, zidana iz kamenja. Portal je bil polkrožno zaključen. Pred hišo proti Loki je bil ob cesti vodnjak. Ta je še ohranjen. Hišo so podrli po letu 1959. Na mestu gospodarskega poslopja so imeli poznejši lastniki sosednje hiše, Dolenci, delno zidano, delno leseno gospodarsko poslopje, ki so ga podrli pred leti.

Stara Loka 7 A
Vl. št. 1421; parc. št. 622/3
Nova hiša
Lastniki:
Marija in Edhem Dizdarevič, darilna pogodba 1986 in razdelilna pogodba 1991, vsak 1/2.

Stara Loka 8
Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 22, rect. št. 30; zemljiščni delež: staro-

[517] NŠKAL, Župnija Stara Loka, spisi, fasc. 12.
[518] Slovenski biografski leksikon I, str. 34. V nadaljevanju SBL.

loška cerkev.
Klamfar, Klamfer, Klanfer; hiša zidano-lesena pritlična (1825); 1/3 grunta (kupnopravna kajža).
Vl. št. 33, 34, 1160; parc. št. 23.
Stare hišne št. 5, 21, 11, 12.
Lastniki:
Maruša Švarc (Schwarzin), klamfarca (Klamferin) = kleparka, 1744, 1752 (Urbar E. 1744; TK-BT-44/239).[519]
Hans Švarc, kupnopravni posestnik (rectificirten Kaufrechtsbesitzer) 1756[520] (Urbar E 1756).
Urban Jamnik 1779 (Urbar E 1779).
Marija Jamnik, rojena Švarc 1779 (Urbar E 1779).
Anton Jamnik (1790-1865), sin, zakoniti naslednik, s. d.
Jurij Jamnik (1821-1898), sin, izročilna pogodba 1843 (V/563-566).
Ana Jamnik, prisodno pismo 1899.
Jožef Jereb, izročilna in ženitna pogodba 1900.
Ana Jereb, prisojilo 1930.
Alojzij Jereb, izročilna pogodba 1930.
Jože Jereb, izročilna pogodba 1979, sklep o dedovanju 1982.

Domače ime je nastalo iz Marušine kleparske obrti. Hiša leži pravokotno na ulico. Leta 1825 je bila pritlična. Del proti cesti je bil zidan. V nadaljevanju je bilo leseno gospodarsko poslopje. Danes je v obcestnem delu stavba nadstropna, gospodarski del je na koncu zaradi rastočega terena že skoraj pritličen. Sedanja stavba je bila večkrat prezidana. Leta 1937 so hišo za okrog 1,8 m skrajšali, da so razširili cesto. Zemljišče za cesto je odkupil Sreski cestni odbor v Škofji Loki. Načrt za adaptacijo je izdelalo Zidarsko podjetje Anton Ogrin, Škofja Loka. Pri prenovi so našli sledove požarov, zazidana majhna okenca in kovaško-kleparsko ognjišče. Takrat so povečali okna in zamenjali polkrožni portal iz 17. stoletja. Izgled hiše pred adaptacijo je ohranjen na fotografiji iz tistega časa.[521] Gospodarsko poslopje je tudi predelano. Zanimiv je majhen obokan prostor, ki služi za klet, in je tlorisno izločen iz ostalega poslopja. Ta del je obokan s polno banjo. Vhodni kamniti portal v ta prizidek je polkrožno zaključen. Ključavnica na vratih je še stara. Obok in portal kažeta na 18. stoletje ali pa še na starejši čas.

Na fasadi je kamnita plošča z letnico 1786 in verjetno hišnim znakom IHS, srce s križem in dvema mečema, črka V ali rimska št. V, številka 5 (to je stara hišna številka) in zvita enka ali veliki črki S podoben znak.

Pri hiši še kmetujejo. Zemlja je v Bižah. Njiva na Osterfeldu je pozidana. Del

519 ZAL ŠKL, Graščina Ehrenau, Urbarji, fasc št. 1. V nadaljevanju Urbar E.; Arhiv Republike Slovenije, Terezijanski kataster, Bekantnis Tabelle, V nadaljevanju ARS, TK-BT-.../....

520 Pri rektifikaciji - popravku, izboljšanju je po letnicah vedno razvidno, da je šlo za terezijanski kataster in popravke v drugi polovici 18. stoletja.

521 Hišni arhiv, ogled 1. 2. 1995.

zemljišč je spadal pod starološko župnijsko cerkev in župnišče.[522]

Stara Loka 9

Gospostvo Stara Loka; urb. št. 3.
Škrle, Škerle, Skarletov grunt, Skrletter (1825), Blaže, Blažk, Blašk, Blažet, Pri Blažetu; hiša zidana, dvonadstropna (1825); grunt - kupnopravna huba.
Vl. št. 16, 1402; parc. št. 15 = 633 (od 1989).
Stare hišne št. 3, 13, 9, 10.
Lastniki:
Anže Kalan? 1752 (TK-BT- 67/313-5).
Anton Kašman, rektifikacijski stiftsregister, lastnik že pred 1770 (I/1, 16-18, 29-30).
Urban Kašman, sin, lastnik 1803 (II/46-47, 58, 60, 62-63).
Martin Kalan, lastnik 1808 (II/66, 69).
Matevž Hribernik, lastnik 1823 (II/98, 156-158).
Blaž Luznar, s. d.
Martin Bernik (Wernig), del zemljišč, kupna pogodba 1822 (II/102).
Franc Krenner, irhar, zemljiščni del, prisojilo 1823 (II/178-181, 221-222).
Blaž Grohar (1796-1869), birt, kupna pogodba 1823 (II/235-236).
Franc Grohar (1821-1895), sin, prisojilo 1871.
Marija Grohar, prisojilo 1895.
Ana Grohar, vdova, prisojilo 1900.
Blaž Hafner, izročilna, ženitna in dedna pogodba 1902.
Peter Hafner, prisojilna listina 1935 (od 1988 1/2).
Blaž Hafner, darilna pogodba 1988, 1/2.

Domače ime pri Blažetu je prišlo od Blaža Groharja. Starejše ime pa je Škrle, Škrletov, Skarletov grunt. Grunt je spadal pod starološko graščino. Scarlichi so bili lastniki gradu in posesti v 17. stoletju.[523] Sredi 17. stoletja je graščino posedoval Jurij Scarlichi. Bil je brat ljubljanskega škofa Rajnalda in Petra, ki je bil župnik v Kamniku. Franc Karel Scarlichi je leta 1669 zamenjal graščino za hišo na Placu v Loki in pristavo pred mostom. Za takšno zamenjavo z Lukančiči je dobil še doplačilo. Pri hiši je še ustno izročilo, da je bila zemlja od tega grunta vse do Sekalša, to pa je že na meji z Loko. Tako bi smeli posestne prednike voditi nazaj do rodbine Scarlichi. Na prelomu iz 18. v 19. stoletje je bil grunt zadolžen in so ga v dvajsetih letih močno zmanjšali. Kljub poznejši majhni zemljiški posesti smo ga zaradi lokacije in ugleda stavbe ohranili v evidenci gruntov. Med raznimi upniki se omenjata visoški Jožef Kalan (1783-1831) in njegova žena Marija Dolenc (1790 - ?) (III/77). Ali je bil Martin Kalan v sorodu z Visoškimi? Jurij Kalan (1706-1777) na Visokem je imel več fantov, ki so odšli z doma. Potomec enega od teh, rojenih med letoma

522 Aker am Osterfeld hinten den Blutigen Kreuz. Urbar starološkega župnišča, št. 42.
523 Blaznik, str. 167, 328.

1730 in 1746, bi utegil biti Martin Kalan.[524] Iskanje po matičnih knjigah mi te mikavne trditve ni potrdilo, čeprav se tej hipotezi dokončno še nisem odrekel. Martin Kalan se je leta 1809 poročil z Margareto Jamnik, hčerko Urbana Jamnika in žene Mice. Dota je bila velika, v vrednosti 2000 nemških goldinarjev. Poleg denarja so bile še naturalije, raznovrstna žita, posteljnina, poročna obleka, srebrn pas itd. Vse to je bilo vknjiženo na grunt na Fari in na pol grunta na Praprotnem (II/69; G.25/145). Na Praprotno bi mogoče bolj kazalo sorodstvo s Kalani z Bukovice. Na Praprotnem je bil na tej posesti vpisan Martin Hafner, pravilno Kalan. Lastnik je bil na pol gruntu na stari hišni številki 6, na Kazini. Pregled staroloških matičnih knjig ni potrdil domneve o visoških Kalanih. Podatki iz matičnih knjig, kot sem že omenil, so preskopi, da bi domnevo kar zavrgli. Matevž Hribernik je po ustni pogodbi brez letnice (v letih 1820 do 1823) prodal grunt in zemljišča Blažu Luznarju (II/235), ta pa naprej Blažu Groharju (II/236). Matevž je bil sin Lovrenca Hribernika, Stara Loka h. št. 22, pri Starmanu (II/98). Leta 1820 se je poročil z Nežo Bajt, Šlosarco, hčerko Andreja Bajta na hišni št. 21 (II/98). Martin Bernik, sosed, danes sta na tistem mestu novi hiši št. 7 in 7 A, je leta 1822 kupil njivo Kotiček pod Kamnitnikom (II/102). Franc Krenner, irhar iz Loke, je dobil leta 1823 njivo na Osterfeldu (II/178-181, 221-222). Glavni kupec Blaž Grohar je kupil glavnino posesti: hišo, štiri gozdne, občinske deleže, za Malnam, za Kokam, v Potok, za Mala Roun (Mala Ravan v Soteski v smeri Križne gore) za 512 goldinarjev (II/235-236). Kupnina je bila sorazmerno nizka za tako ugledno stavbo in preostale zemljiščne deleže. V pogodbi ne omenjajo več, da je šlo za grunt in tudi ne, da je ostala posest na rangu kajže. Tradicija grunta je ostala. Drugi kupci so bili še: gospod Jožef Demšar, graščak, ta je kupil travnik pod hišo, Tomaž Hafner iz Loke je njivo na Osterfeldu takoj prodal Krennerju, četrtino njive na Osterfeldu je po Valentinu Hafnerju prevzela Neža Hafner. Ti delni odkupi niso dokumentirani v glavni zemljiški knjigi, ampak so vpisi raztreseni po raznih pogodbah v listinski seriji.

Hiša stoji pravokotno na cesto in je malo umaknjena od nje, tako da ima pred hišo svoj trgec. Že leta 1825 je bila zidana in dvonadstropna. Ker teren pada, so prvi kletni prostori še nivojski. Stavba je zidana iz kamenja. Zunanji izgled je moderniziran. Stara je ostala čelna fasada proti cesti in zahodna fasada. Vzhodna stena je v začetnem delu nova in delno izstopa iz stavbne linije. Višina stavbe je ostala stara. Zaradi padajočega terena ima stavba kletne prostore v dveh nivojih. Podnivojska klet je pomaknjena v Jakobčevo dvorišče, kar kaže na poseben kaščni prizidek. Polkrožni portal v kleti ima še gotsko porezane robove. Na zunanjščini so v zapadni fasadi razna zazidana okna. Enostavni kamniti profili bi utegnili biti še iz 17. stoletja. Tudi oboki v kleti so iz tega časa. Na neohranjenem lesenem stropu v zgornji hiši je bila letnica okrog 1860. Na fasadi proti cesti je ohranjena freska Križanja, ki kaže na uglednejšo hišo. Verjetno je bila freska že preslikana. Kompozicija freske

524 Pavle Hafner, Začetek in konec visoških Kalanov, LR 16, 1969, str. 112-127.

je še baročna, mogoče še iz konca 18. stoletja, in kaže na Antona Tuška. Sedanja barvna skala freske pa bi bolj odgovarjala Gosarjevi delavnici iz druge polovice prejšnjega stoletja.

Blaž Hafner se je sem priženil od Sv. Duha. Izkopal si je svojo šterno, čeprav je bil blizu javni vodnjak ob Brnikovem gruntu. Gospodarski del je v nadaljevanju stanovanjskega. Hlev je obokan že na traverze. Pod nad njim je lesen. Podi so bili tudi nasproti hiše, vendar so danes podrti. V franciscejskem katastru jih še ni bilo. Na tem mestu gradijo novo hišo. Gnojno jamo obdajajo stari kamniti okenski okviri iz 18. ali celo 17. stoletja. Kmetijo obdelujejo.

Stara Loka 10

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 26.
Štine, Kalenč, Kolenč, Kalanč; hiša zidano-lesena, pritlična (1825); 1/3 grunta, kajža.
Vl. št. 35, 503; parc. št. 24.
Stare hišne št. 7, 22, 13, 14.
Lastniki:
Mica Švarc s. d.
Valentin Jamnik, poroka 1818 (II/92).
Martin Kalan, kupna pogodba 1822 (II/99, 100, 190-193).
Štefan Kalan (1835-1878), sin, izročilna pogodba 1853.
Johan Kalan (1830-1913), kupna pogodba 1863.
Marija Kalan, prisojilna listina 1913.
Avgust Kalan, sklep o dedovanju 1954.
Zdravko Štucin, kupna pogodba 1958.
Štefka Zelenik, kupna pogodba 1963.

Domače ime je kajža dobila po Kalanih - Štinetih, verjetno iz Pevna. Mogoče se je razvilo domače ime od Valentina = Tine = Štine. Švarci in Jamniki so bili morda v sorodstvu s Klamfarji, Stara Loka 8. Leta 1825 je bila hiša mešano grajena, zidano-lesena in pritlična. Danes je zidana in pritlična. Stari stavbni elementi so popolnoma zabrisani. Hiša ni podkletena. Klet je bila za hišo in so jo zasuli. Sedanje poslopje je vzporedno s cesto. Lega zasute kleti kaže na prvotno pravokotno lokacijo poslopja. Zemljiščni deleži so odprodani.

Stara Loka 11

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 22; zemljiščni delež: Gospostvo Loka.
Železnikar, Jakobč, Jakopč; hiša zidana, pritlična; zidano pritlično gospodarsko poslopje (1825); 1/3 grunta - kajža.
Vl. št. 13, 14, 1390; parc. št. 13/1 (brisana 1993) = 629/31.
Stare hišne št. 4, 12, 10, 11.
Lastniki:
Jernej Lavtar, rektifikacijski stiftsregister, lastnik pred 1782 (I/11-12).

Johan Lavtar, sin, poravnava 1805 (II/36-37, 64, 79-90).
Franc Karlin, birt, izročilna pogodba 1816 (IV/79).
Franc Karlin (Kerlin), izročilna pogodba 1848.
Tomaž Mohar, licitacijski zapisnik 1862 (le nekateri zemljiščni deli, podložni župnijski cerkvi v Stari Loki).
Marija Mohar, prisojilo 1883.
Johana Mohar, zdravnikova žena iz Stubice, Hrvaška, kupna pogodba 1888.
Luka Pokorn, kupna pogodba 1895.
Janez Kalan, kupna pogodba 1896.
Franc Kalan, prisojilo 1947.
Frančiška Kalan, sklep o dedovanju 1972.
Janez Kalan, sklep o dedovanju 1979.
Janez Lesičnik, kupna pogodba 1987, do 1/3.

Franc Karlin, birt, je dobil posest z izročilno pogodbo leta 1816. Njegova žena je bila Mica, rojena Lavtar (IV/79). Tomaž Mohar, tudi Maher, je bil brat Blaža Moharja na h. št. 48, pri Kamplmoharju, Planucu. Zemljiška posest je bila podložna več gospostvom: starološkemu, župnijski cerkvi v Stari Loki in loškemu gospostvu. Domače ime je prinesel verjetno Lavtar, po priimku sodeč iz Selške doline, zato Železnikar. Tudi ime Jakobč je verjetno od drugod. Maherji niso zapustili domačega imena. Priimek je bil v Loki znan v Kapucinskem predmestju, Loki in pri Sv. Duhu - Moharji. Nekateri so izvajali ta priimek iz svetniškega imena. Drugi povezujejo ime z urbarialnim nastankom, tudi zunaj današnjih meja Slovenije. Npr. Hans am Acker. (Janez ob njivi). Njegov naslednik je bil Amacker, potem Macker, Macher, Maher, Mohar in v nemških deželah celo Machert, Machart. Verjetne so še druge izpeljave in razlage.

Hiša stoji vzdolž ceste. Mogoče je bila prvotno pravokotno orientirana na cesto. Leta 1825 je bila zidana, z zidanim gospodarskim poslopjem. Med hišo in gopodarskim poslopjem je bil takrat še prazen prostor. Sedanji lastnik je odkupil le poslopja na tej lokaciji. Zemljiščni deleži so ostali pri kmetiji Janeza Kalana, ki je kmetijsko dejavnost prenesel na hišo Stara Loka 28.

Starih arhitekturnih elementov se ni dosti ohranilo. Hišo so razširili v smeri dvorišča, ostala pa je pritlična. Ko so združili obcestni del z gospodarskim poslopjem, so tega nadzidali z nadstropjem v začetnem delu nad hlevom. Ohranjeni so oboki v veži, črni kuhinji (ki ni več v rabi), v kleti in v delu hleva. Klet je v živi skali in ima na enem oknu bogato baročno okensko mrežo. Oboki verjetno niso starejši od 19. stoletja. Hiša je v slabem stanju. Zadnji vzhodni del je že podrt. Podrta so tudi gospodarska poslopja. Sedanji lastnik je na mestu teh poslopij zgradil novo hišo z isto hišno št. 11 in še eno stanovanjsko poslopje 11 A.

Stara Loka 11 A
Vl. št. 1390, parc. št. 629/10 (od 1993), prej št. 13/1.
Lastniki:
Janez Lesičnik, kupna pogodba 1987, 1/3.
Stanislava Lesičnik, darilna pogodba 1987, 1/3.
Bojana Hari, darilna pogodba 1987, 1/6.
Janez Hari, darilna pogodba 1987, 1/6.

Stara Loka 12
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 23
Jamnik, Caversk, Kašpar, Gašper; hiša zidana, pritlična (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 11, 12, 833; parc. št. 12.
Stare hišne št. 6, 11, 12, 13.
Lastniki:
Jakob Marenk ? 1752 (TK-BK-67/313-12).
Martin Marenk (1762-1847), lastnik pred 1787 (I/44-45).
Mica Marenk, hči, izročilna pogodba 1787 (I/44-45).
Mica Marenk, poročno pismo 1788 (I/44-45).
Martin Jamnik, testament 1793 po Mici (II/74-76).
Andrej Berčič, licitacijski zapisnik 1844 (IV/49).
Gašper Šink (1820-1884), kupno pismo 1844 (IV/50).
Gašper Šink, sin, prisojilo 1886.
Marija Šink, prisodilno pismo 1888.
Lovrenc Prevodnik, mizar, odločba o zapuščini 1947.
Marija Prevodnik, Stara Loka 13, sklep o dedovanju 1971/73, 1/2.
Marija Sovinec, Stara Loka 13, sklep o dedovanju 1971/73, 1/2.

K hiši so leta 1889 pripisali tudi vložek št. 11. Kako je izgledalo stanje na terenu pred popravkom, se ni dalo ugotoviti, saj v katastrih ni bilo nobenih sprememb in bi bila hiša tako dvakrat zavedena. V franciscejskem katastru tečejo stavbne parcelne številke tekoče.

Martin Jamnik je bil sin Matevža Jamnika z Jamnikovega grunta, Stara Loka 57. Žena Mica je bila hči Martina Marenka (I/44-45). Po njeni smrti se je poročil z Agato Jurčič (II/25-26). Bil je zadolžen, kar so vpisali leta 1814 (II/77), 1824 (II/185-187) in 1826 (II/262-263). Andrej Berčič je zlicitiral hišo za 636 gld. (IV/49) in jo prodal naprej Gašparju Šinku, ki je tudi licitiral. Ta je potem poplačal dolgove (IV/50).

Domače ime je prinesel Jamnik z grunta. Pri Gašperju se imenuje po lastniku, Caversk pa je mogoče po priseljencih s Caverna. Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična. Takšna je še danes. Zidana je iz kamna. Je primer uglednejše bajte. Takšen izgled je dobila verjetno med požari v drugi polovici 18. stoletja in tistim leta 1817. Veža s črno kuhinjo deli prostore na bivalni del s

hišo in kamro in na gospodarski del s štalo. Portal na cesto je še baročen z dvema stranskima okrasnima kamnoma in sklepnikom brez oznak. Levo od portala so na oknih še kamniti "bangerji", na desnem, gospodarskem delu jih ni več, ali pa jih zaradi manjše uglednosti sploh ni bilo. Dimnik naj bi bil narejen leta 1844, prej ga niso imeli. Oboki v kleti in veži so že plitvejši, vendar so lahko še iz druge polovice 18. stoletja ali pa iz časa po požaru leta 1817. Stara mati (74 let) se še spominja slamnate strehe. Takoj ob dvoriščnem vhodu je ohranjena šterna. Stavba je v brezupnem stanju. Stropi so se že podrli, tudi drugi konstrukcijski deli stavbe so dotrajani. Lastnik je na koncu vrta zgradil nadomestno hišo Stara Loka št. 13.

Stara Loka št. 12. Poznobaročna stavba, že nenaseljena.

Stara Loka, stare hišne št. 23, 11, 4
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 44.
Vl. št. 11; parc. št. 12; kajža.

Hiše ni več. Zanjo imamo le nekatere podatke, ki se včasih ujemajo s sosednjo hišo, največkrat pa manjkajo. Franciscejski kataster je ne navaja. Ali je šlo za neko starejše pogorišče? V statusih te hiše ni. Obstoji pa v zemljiški knjigi starološkega gospostva.

Lastniki:
Marija Jamnik, pred 1793.
Martin Jamnik, testament 1793.
Marija Šink, razsodba 1889.
S sodnim odlokom leta 1889 so stavbno parcelo 12 vpisali v vložek št. 12, vložek 11 pa so zbrisali. Lastniki so bili tako isti kot na hišni št. 12.

Stara Loka 13
Nova hiša
Vl. št. 833; parc. št. 12, 635.
Lastniki:
Isti kot na št. 12.
Marija Prevodnik, sklep o dedovanju 1971/73, do 1/2.
Marija Sovinec, sklep o dedovanju 1971/73, do 1/2.

Stara Loka 14
Nova hiša
Vl. št. 735; parc. št. 431.
Lastniki:
Francka Gaber, rojena Bernik, darilna pogodba in odločba SO ŠKL 1969, naznanilni list 1971.

Stara Loka 15
Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 16, rect. št. 24.
Grogec, Grogc, Jamnik, Blažetk, Blažetek; hiša pritlična, lesena (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 10, 559 ; parc. št. 11.
Stare hišne št. 8, 10, 14, 15.
Lastniki:
Elizabeta Marenk (Marenikhin), 1752 (TK-BT-44/239).
Simon Marenk (Marenig), redificirte Kaufrechtbesitzer, lastnik okrog 1756 (Urbar E, 1756).
Anton Marenk, lastnik okrog 1779 (Urbar E, 1779; I/8).
Martin Marenk, dediščina 1791 (Ehrenau, fasc. C/27; I/44).
Gregor Jamnik, izdražitelj (Ersteher) 1805 (Ehrenau, fasc. C).
Elizabeta Jamnik, rojena Luznar, licitacijski zapisnik 1822 (V/232).
Anton Arhar (1800-1866), izdražitelj na licitaciji 1832 (V/232).
Jožef Šifrer (1857-1897), kupna pogodba 1881.
Marija Šifrer, rojena Žust, izročilna pogodba 1896.
Franc Bernik, kupna pogodba 1898.
Frančiška Bernik, prisojilo 1924.
Franc Bernik, izročilna pogodba 1930.
Frančiška Bernik, sklep o dedovanju 1962, 2/3.

Frančiška Gaber, uslužbenka, sklep o dedovanju 1962, 1/3.

Domača imena so ohranjena po imenih oziroma priimku. Prvotna hiša je bila verjetno pravokotna na ulico. Leta 1825 je bila hiša pritlična in lesena in že v obliki črke L. Novo zidano hišo so zgradili leta 1832, na kar kaže letnica na poznobaročnem, nekoliko potlačenem portalu s sklepnim kamnom in s poudarjenima stranskima kamnoma. Na sklepniku je inicialka M (Marenk) in h. št. 10. Stavbni elementi so tipični za prvo polovico 19. stoletja. Ohranjeni so plitvi oboki v kleti, veži, bivši črni kuhinji. Po letu 1832 je bila stavba verjetno podaljšana še za okrog dva metra proti Stari Loki. Tudi pozneje so hišo večkrat modernizirali. Pred vojno je imela Frančiška Bernik nekaj časa gostilno (R/96). Pri hiši še kmetujejo.

Stara Loka 17. Stara ura na bivšem gospodarskem poslopju.

Presenečenje nas čaka na koncu dolgega, delno še lesenega gospodarskega poslopja. Kjer so imeli včasih žganjarno, so za vrata uporabili velik baročni portal z železnimi vrati. Ta izvira iz starološkega gradu. Mogoče so ga zavrgli po letu 1895, ko so prezidavali grad. Ni verjetno, da bi zbiralec Strahl zavrgel tako lep gradbeni detajl. Skoraj gotovo je prišel na sedanje mesto po letu 1929, po Strahlovi smrti, ko so grad prezidavali za Dom slepih.

V tej hiši je bil doma izseljeniški duhovnik Anton Šifrer (14. 6. 1885 - 21. 6. 1948). Njegov oče Jožef je bil rojen 20. 3. 1857 v Stari Loki št. 22, pri Starmanu. Poročil se je z Marijo Šust (tudi Žust), rojeno 15. 11. 1856 v Virlogu, stara hišna št. 19, pri Skerlc, pri Frjulcu. Leta 1881 je Jožef kupil to hišo, kjer so bili rojeni otroci. Po Jožefovi smrti je vdova hišo že leta 1898 prodala. Antonov brat Andrej je nadaljeval rod pri Bidetu, Cesta talcev 19. Za nas je zanimiv Antonov brat Janez, ki je bil prav tako duhovnik v Ameriki.[525] Anton Šifrer je prišel v Rock Springs v Wyomingu leta 1910. Leta 1912 je postal župnik in pričel graditi novo cerkev in župnišče. Slednje je bilo gotovo leta 1920, cerkev pa so dokončali in posvetili sv. Cirilu in Metodu leta 1925. Zaradi slabega zdravja je Šifrer leta 1926 odšel na drugo delovno mesto. Umrl je kot župnik pri sv. Janezu Evangelistu v Milwaukeeju v Wisconsinu.[526]

Stara Loka 16

Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 21, rect. 29.
Erbežnik, Miklavžova kajža, Polenšek; hiša zidana, pritlična (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 36, 41, 477; parc. št. 25.
Stare hišne št. 9, 23, 15.
Lastniki:
Urban Volgemut, tkalec, lastnik 1744, 1752 (Urbar E, 1744; TK-BT-44/239).
Pavel Volgemut, rectificirt als Kaufrecht..., s. d.
Nikolaj Volgemut (Urbar E, 1779).
Lorenc Volgemut, sin, izročilna pogodba 1793 (I/80).
Jurij Volgemut (roj. 1779), vdovec, Lorencov brat, izročilna pogodba 1816 (I/115-116; IV/2-3).
Valentin Volgemut (1826-1894), Jurijev mladoletni sin, izročilna pogodba 1849 (VI/110-112).
Mina Volgemut, prisojilo 1895.
Miklavž Pokorn, iz stare h. št. 24, prisodno pismo 1902.
Jera Pokorn, iz stare h. št. 23/24, izročilna pogodba 1915.
Franc Triler, iz stare h. št. 24, izročilna pogodba 1916.
Franjo Vesel, kupna pogodba 1926.
Ana Polenšek, kupna pogodba 1927.

525 Župnijski arhiv v Stari Loki, Status animarum.
526 Pavla Rahonc, Župnija sv. Cirila in Metoda v Rock Springsu v Wyomingu - ZDA, LR 42, 1995, str. 141-148.

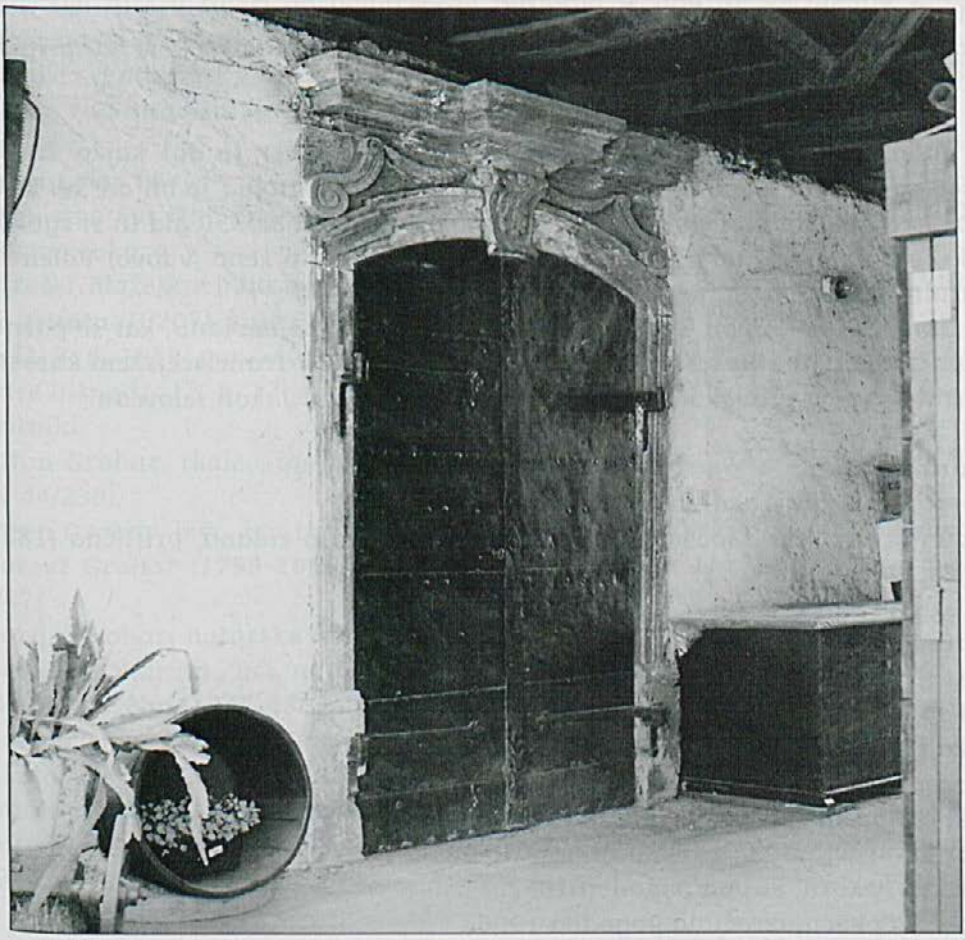
FLRJ - SLP, zaplemba 1947.
Cvetka Pibernik, kupna pogodba 1955.

Prvo domače ime kaže na Volgemute, ki so domače ime Erbežnik prinesli s Trnja. Razvilo se je iz gospoščinskega pomočnika, krajevnega veljaka Rubežnika, pozneje tudi Rihtarja. Po drugi varianti domačega imena je bila hiša nekaj časa Miklavževa bajta. Leta 1825 je bila pritlična in zidana. Stavba je orientirana pravokotno na cesto. Poslopje so večkrat prezidali. Obcestni del je še pritličen, v nadaljevanju je hiša nadstropna. Večje prezidave so opravili med obema vojnama, ko je imela Ana Polenšek od leta 1928 do 1943 trgovino z mešanim blagom (R/288). Po vojni je bila v hiši državna trgovina, sedaj je v lokalu privatno čevljarstvo. Ko so hišo obnavljali, so našli v zidovih ožgane tramove, kar kaže na požare v Stari Loki. Klet je obokana na traverze. Starejših gradbenih elementov ni več. Za hišo je vrt, zemljiščni deleži so prodani.

Stara Loka 17
Vl. št. 1059 (prej št. 7); parc. št. 10.
Lastniki:
Jurij Lovšin, strojni ključavničar, darilna pogodba 1975.

Na podlagi kupne pogodbe z dne 18. 8. 1894 je lastnik Jakob Jelovčan kupil še sosednjo hišo, stara h. št. 10 oziroma 9. Parcelno št. 10 so takrat ohranili in jo vpisali v Jelovčanov vložek št. 7. Obcestni del stavbe je Jelovčan podrl in pridobil gostilni primerno dvorišče. Tega je leta 1895 po potresu proti zahodu zaprl z mogočnim gospodarskim poslopjem z zanimivo figuralno uro v poznobaročnem portalnem loku v nadstropju. Ura je ohranjena. Ob številčnici sta dva "avstrijska" vojaka, ki tolčeta na zvon pred seboj. Nad številčnico sta dve okenci, kjer so se pri bitju ur in četrti prikazovale figurice, visoke okrog 25 cm, ki so pozvanjale na notranje zvonove. Umetnostna zgodovinarka Vesna Bučič, strokovnjakinja za stare urne mehanizme, je ugotovila, da je bila ura prinešena iz Besnice, od koder so prišli hišni predniki. Ura ni bila izdelana za to lokacijo in je prevelika, višina hoda pa je prekratka, zato so jo morali navijati dvakrat na dan. Bučićeva domnevno pripisuje mehanizem urarju Antonu Rozmanu z Dobravice pri Ovsišah, ki je ponujal takšne mehanizme, ali pa mojstrom v Kropi (oboje blizu Besnice, od koder naj bi izhajali hišni predniki). Nerazrešena je ostala inicialka J K nad številčnico. Ne ujema se z nobenim hišnim lastnikom in ne z domnevnim urarjem Rozmanom.[527] Gospodarsko poslopje je lastnik predelal v stanovanjski del v nadstropju in delavniški del v pritličju. Ob predelavi so na starem portalnem sklepniku našli letnico 1895. Obrt galvanizacije vodi Rozi Lovšin.

527 Vesna Bučić, Stara ura v Stari Loki, LR 1942, 1995, str. 39-45.

Stara Loka št. 15. Baročni portal na gospodarskem poslopju. Prenešen je bil iz starološke graščine.

Stara Loka stara hišna št. 10, pozneje 9
Danes je hiša podrta.
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 27.
Terlčar, Trlčar (Terljzhar), Trlčan (1825), Berčan (Berzhan), Blažeškovc; hiša zidana, pritlična (1825); 1/3 grunta.
Vl. št. 9; parc. št. 10.
Lastniki:
Anton Marenk ?
Anton Pokorn, lastnik 1804 (II/47, 50, 51, 62).
Jožef Lušina, kupna pogodba 1808 (II/64, 65).
Valentin Podobnikar, tudi Podopenker (1782-1844), kupna pogodba 1819 (II/94,95).
Martin Plešec (1903-1864), kupna pogodba 1843 (IV/17).

Ana Plešec, poročena Jamnik, prisojilo 1865.
Vložek opuščen. Po kupni pogodbi z dne 18. 8. 1894 so parcelo št. 10 pripisali vložku št. 7.

Valentin Podobnikar, Podobniker, tudi Podopenker je dal kajžo že leta 1840 za šest let v zakup Jožefu Rihtaršiču (III/190). Doma je bil od Sv. Katarine nad Medvodami (II/94). Leta 1843 je hišo prodal za 350 gld in si zgovoril oskrbo do smrti. Martin Plešec je imel za ženo bivšo ženo (vdovo) Valentina Kuralta iz stare h. št. 68, danes Cesta talcev 21 (IV/33).

Domače ime Trlčar, Trlčan je mogoče v zvezi s trenjem lanu, kar se pozneje popači v Berčan. Blaženkuc pa je mogoče iz imena. V franciscejskem katastru je stala stavba pravokotno na cesto. Podreti jo je dal Jakob Jelovčan.

Stara Loka 18

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 37.
Matevžl, Matovil, Motovil, Miklavžuc, Miklavž; hiša zidana, pritlična (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 37; parc. št. 26.
Stare hišne št. 11, 24, 16, 17.
Lastniki:
Jakob Marenk 1752? (TK-BT-67/313-12).
Jakob Marenk, lastnik pred 1794 (II 11-13).
Marija Marenk, rojena Prevodnik, 1794 (II/11-13).
Jakob Marenk, vdovec, zapuščinska obravnava 1820 (II/120-121).
Matija (pravilno Matevž) Raunihar, licitacija 1839 (IV/5).
Nikolaj Pokorn, kupna pogodba 1852.
Martin Pokorn, izročilna pogodba 1906.
Miklavž Pokorn iz stare h. št. 23, kupna pogodba 1912.
Jera Pokorn iz stare h. št. 23/24, izročilna pogodba 1915.
Franc Triler, izročilna in ženitna pogodba 1916.
Frančiška Triler, rojena Jerman, prisojilo 1943.
Valentin Triler, sklep o dedovanju 1971, 1973.
Marija Triler, sklep o dedovanju 1986.

Domača imena so različnega izvora. Prvo je po Matevžu. Iz zveze s platnarstvom (motovilo) je prišlo morda ime Motovil, Matovil. Domače ime Miklavž je po Nikolaju Pokornu. Neka Mica Marenk je leta 1818 z denarjem pomagala gospodarju Jakobu Marenku pri obnovi požgane hiše (II/92, 93). Marija Marenk, rojena Prevodnik, je umrla brez poslednje volje leta 1815 (II/121). Jakob Marenk se je drugič poročil leta 1833 z Heleno Kos (III/202). Matevž Raunihar je leta 1839 zlicitiral hišo za 554 goldinarjev (IV/5).

Hiša stoji pravokotno na cesto. V podaljšku je gospodarsko poslopje. Leta 1825 je bila zidana in pritlična. Sedanje nadstropje je mlajše. Hiša ni podkle-

tena. Del hiše v smeri gospodarskega poslopja je nov, še neizdelan. Kar je ostalo od gospodarskega poslopja, je še v celoti leseno. Zemljiščni deleži so še pri hiši, vendar so v najemu. Zemljišča so na Osterfeldu, Kamnitniku, Gorajtah, za Šintarjem itd.

Stara Loka 19

Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 17, rect. št. 25; zemljiščni delež: Gospostvo Loka.

Blažešk, Blažeškuc, Jurče; hiša zidana (1825), pritlična; kupnopravna huba, 1/3 grunta (II/207), kajža.

Vl. št. 7, 8, 1059; parc. št. 9.

Stare hišne št. 12, 8, 17.

Lastniki:

Anton Grohar, tkalec, lastnik že 1744 (Urbar E, 1744, 1749-1759, 1756; TK-BK-44/239).

Anton Grohar, birt, ženitna pogodba 1786 (I/60; E., Vinski register 1792/9).

Matevž Grohar (1799-1866), birt, izročilna pogodba 1822 (Ehrenau, fasc C; II/67).

Marija Grohar, notarska izročilna pogodba 1864.

Marija Grohar ml., hči, notarska izročilna pogodba 1873.

Jakob Jelovčan (1845-1899), ženitno pismo 1873.

Marija Jelovčan, prisodilno pismo 1900.

Mladoletni Jurij Gosar, prisojilo 1918.

Antonija Gosar (Gasser), rojena Demšar, prisojilo 1943.

Antonija Lovšin, rojena Demšar, Goriča vas 9, Ribnica, sklep o dedovanju 1979.

Anton Demšar, vulgo Mungarjev na sosednji hišni št. 21 se je leta 1840 dogovoril z Matevžem Groharjem glede zidov ob hlevih in dobil dovoljenje, da prisloni svojo štalo na grajski vrtni zid in cvetličnjak (Glashaus) (III/207). Že takrat je bilo domače ime Blažeškouc. Anton Grohar, sin Antona, se je leta 1786 poročil z Jero Pokorn. Ta je bila mogoče v sorodu z Antonom Pokorn iz sosednje hiše, stara h. št. 9 (10) (I/60).

Domače ime je verjetno v zvezi z imenom Blaž. Spreminjalo se ni do Jurija, kar kaže, da je bilo zelo staro, še pred našimi posestniki.

Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična. Danes je mansardno nadstropna s frčado. Hiša je spadala med uglednejše. Že ob koncu 18. stoletja so imeli gostilno, ki je prenehala šele s smrtjo Antonije Gosar. Prvotna stavba je bila verjetno pravokotna na ulico. Leta 1894 so dokupili sosedjo hišo in jo podrli ter hišo postavili vzdolž ceste. Na te prezidave kaže letnica 1895 na portalu. V primerjavi z ostalimi starološkimi hišami ima ta prav zato veliko funkcionalnega prostora ob cesti. Sedanji izgled s prikritim nadstropjem je stavba dobila po potresu leta 1895, kar kaže portal iz kamnitniškega kamna s to le-

tnico, hišno št. 8 in inicialkama JJ = Jakob Jelovčan. Ta je bil gostilničar in župan. V veži so plitvi oboki, v drugih prostorih ravni stropi ali oboki na traverze. Takšni stavbni členi kažejo na konec prejšnjega stoletja. Tudi klet ima takšne oboke. Hiša propada, nekateri stropi so se že sesedli.

Stara Loka 20

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 13; zemljiščni delež: starološka cerkev (urb. št. 37), župnišče (urb. št. 65/2) in Gospostvo Loka - Novalisti (št. 583, vl. št. 39).
Mongar, Mungar, Mongarjeva kajža, Mažuc, Ljudska hranilnica Škofja Loka; hiša zidana - (lesena), pritlična (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 38, 646; parc. št. 27/1.
Stare hišne št. 13, 25, 18.
Lastniki:
Jurij Kalan, weismanger (belilec platna) 1752 (TK-BT-67/313).
Jurij Kalan, lastnik pred 1782 (I/19-21).
Mica Kalan, vdova, lastnica 1782 (Ž I/31-32).
Peter Demšar (rojen 1775), lastnik 1826 (II/236).
Johan Demšar, sin (1817-1855), zapuščinsko prisojilo 1844 (IV/32).
Elizabeta Demšar, rojena Bernik, zapuščinsko prisojilo 1856.
Jakob Bergant (1834-1900), ženitno pismo 1863, 1868, smrtovnica 1881.
Frančiška Potočnik, poročena Šink (1904), izročilna pogodba 1900.
Ana Potočnik, zapuščinski sklep 1906.
Janko Potočnik, prisojilo 1927.
Ljudska hranilnica in posojilnica r. z. z n. z. v Škofji Loki, zaznamek podelitve domika, razdelilni sklep 1933.
Franc Hartman, Suha 26, kupna pogodba 1940.
Anton Kordeš, kupna pogodba 1949.
Frido Černigoj, mizar, kupna pogodba 1953, 1/2.
Ivana Černigoj, rojena Koželj, kupna pogodba 1953, 1/2.

Stara Loka 20 A

Vl. št. 646; parc. št. 27/2.
Hišo so zgradili iz bivšega gospodarskega poslopja. Obokane dele starega gospodarskega poslopja so za pritličje ohranili. Plitvi oboki, vezani z železnimi vezmi, kažejo na konec prejšnjega stoletja.
Lastniki:
Za nazaj isti kot na h. št. 20.
Frida Zorenč, darilna pogodba 1968, 1/2.
Miha Zorenč, darilna pogodba 1968, 1/2.

Domače ime Mongar je nastalo po dejavnosti. Munganje je proces likanja in beljenja platna. Poznejši lastnik Janez Potočnik je prinesel k hiši ime Mažuc. Hranilnica je hišo dobila zaradi Mažovčeve prezadolženosti. Peter Dem-

šar je dal kajžo in vse, kar je spadalo zraven v zakup za pet let nekemu Gregorju Dolinarju (III/224). Peter Demšar je bil lastnik tudi na stari h. št. 45, danes Stara Loka 30 (IV/32). Hiša stoji pravokotno na ulico. Leta 1825 je bila stavba zidana in pritlična, pri gospodarskem poslopju v podaljšku delno lesena. Po požaru leta 1817 in po letu 1825 so stavbo prezidali, na kar kažejo stavbni elementi iz tistega obdobja. Gre za imenitnejšo stavbo z dvema velikima odprtima stebrnima arkadama v pritličju. Ena od arkad je zazidana s poznejšim vhodnim prizidkom s portalom. Vhodna veža je že plitvo obokana.

Stara Loka št. 20. Primer bogate platnarjeve hiše z zazidanimi arkadami v nadstropju, kjer so sušili platno.

Iz veže je vhod v prvo klet. Zunaj pod arkado je druga klet z značilnim potlačenim portalom s sklepnim kamnom iz prve polovice 19. stoletja. Na ometu v tej kleti je letnica 1860. V kleti je zasuta šterna. Vodo so potrebovali pri beljenju platna. Nadstropje je nastalo po letu 1825 in ima pet danes zastekljenih arkad na hodniku. Zgornje in spodnje arkade so bile v zvezi z dejavnostjo pri hiši - beljenjem in likanjem platna. Pri teh postopkih so platno belili, verjetno tudi barvali, likali ter sušili. Za te mokre postopke so bili potrebni pokriti, vendar odprti hodniki, kjer se je platno sušilo. Ustno izročilo pravi, da je bila hiša namenjena grajskim uslužbencem. Lastniki Kalani iz konca 18.

stoletja in Demšarji iz prve polovice 19. stoletja, bi lahko bili v sorodu s Kalani z Visokega in Demšarji iz starološkega gradu. Od visoških Kalanov bi bil mogoče to sin Jurija Kalana (1706-1777). Sin Janez-Jurij je bil rojen leta 1730. Njegovi potomci bi odgovarjali temu času.[528] Inž. Pavle Hafner mi je pripovedoval, da je Jurij Kalan iskal grunte, da bi jih kupil ali nanje oženil svoje sinove. Za grunte se je zanimal v Pevnu, na Suhi, na Godešiču (in mogoče tudi na Fari). V vseh teh vaseh so Kalani. Za starološke Kalane sem pregledal matične knjige, vendar zaradi skoposti podatkov tega, verjetno že daljnega sorodstva, nisem mogel dokazati. Zanimivo je, da v statusih animarum za Demšarje in za Kalane ni rojstnih letnic, kar kaže, da so prišli od drugod in jih župnik ni imel v svojih evidencah. Tako bi Demšarji in Kalani utegnili priti na Faro v poznejših sorodstvenih kolenih.

Stara Loka 21

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 9 (15).
Močeradnik, Šlosar; hiša zidana, pritlična (1825); podsed - podružnik, kajža, 1/3 grunta, novohišar (1782).
Vl. št. 6, 381, 506; parc. št. 8
Stare hišne št. 15, 7, 19.
Lastniki:
Mica Jereb, rojena Šifrar, lastnik 1782, novohišar? (ARS-47/165).
Jurij Čarman ? (I/21-22, 62, 69).
Gašper Bernard, licitacija za pogorišče okrog 1782 (I/21-22, 62, 69).
Andrej Bajt (Weith), sin Jurija (1776-1846), birt, posinovljenec Gašperja Bernarda, ki je bil brez otrok, adaptacija in izročilna pogodba 1794 (II/6, 227-229).
Anton Demšar (1811-1841), sin Petra, izročilna in poročna pogodba 1832 (II/82-83; III/85).
Magdalena Demšar, Antonova žena, prisojilo 1841 (III/234; Ž. Šk. Loka II/115).
Jožef Wolgemut, kupna pogodba 1851.
Anton Cof (Zoff), kupna pogodba 1851.
Franc Oblak iz Lučin (1826-1877), notarska kupna pogodba 1865.
Uršula Oblak (1826-1889), prisojilo 1880.
France Oblak, preprodajna pogodba 1887.
Marija Oblak, prisojilo 1897.
Jakob Oblak, domik (na dražbi) 1923.
Jakob Oblak, sklep o dedovanju 1962.
Marija Oblak, rojena Dolenc, sklep o dedovanju 1978.

Anton Demšar, vulgo Mungarjev, je bil sin Petra Demšarja in brat Johana pri hišnih številkah 20 in 30. S sosedom Matevžem Groharjem, Blaževkovcem,

528 Pavle Hafner, Začetek in konec visoških Kalanov, LR 16, 1969, str. 116.

na št. 19, sta leta 1840 urejala zadeve o nekem spornem hlevskem zidu. Zadeva je bila odprta že od leta 1816. Takrat so se dogovorili, da sme Demšar prisloniti svojo štalo tudi na grajski vrtni zid in rastlinjak (III/207). Anton Demšar se je leta 1832 poročil z Magdaleno Bajt, hčerjo Andreja Bajta (III/85), in je umrl na h. št. 30, pri Mruščku - Mongarju (III/234; IV/73). Domače ime Močeradnik je morda prinešeno, morda pa je povezano z močo - močvirjem, saj imajo še danes vodnjak v kleti. Domače ime Šlosar je v zvezi z dejavnostjo Oblakov pri hiši. Oblaki v Lučinah so bili znani kovači in urarji. Mogoče so bili v sorodstvu, saj je bil Franc Oblak iz Lučin. Poznejša kovačija je dokumentirana. Hiša stoji pravokotno na cesto. Leta 1782 je bila hiša pogorišče (I/21). Leta 1825 je bila zidana in pritlična. Sedaj je zidana nadstropna in v zadnjih letih predelana in modernizirana. Ohranili so le zunanje zidove. Na zazidanem portalu proti cesti je letnica 1865. V bivši črni kuhinji je še ohranjen plitev obok. Klet je globoko v zemlji. Kamniti portal je ravno zaključen in je sestavljen iz delov, ki so še gotsko porezani, vendar gotovo že na drugotnem mestu. Marija Oblak, rojena Podobnik je imela v sprednjem delu stavbe trgovino s sadjem, zelenjavo, sočivjem in semeni od leta 1930 do ukinitve po vojni, s predahom med vojno (R/178; 285). V gospodarskem poslopju je imel Jakob Oblak kovaštvo od leta 1919 do 1935 (R/380). Pri hiši še kmetujejo in imajo živino.

Stara Loka 22

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 12.
Starman; hiša zidana, pritlična (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 43; parc. št. 29.
Stare hišne št. 17, 27, 21, 23.
Lastniki:
Jurij Hribernik, lastnik 1783 (I. B/1-2).
Lorenc Hribernik (1754-1843), usnjar, vdovec, sin Jurija Hribernika, ženitno pismo 1787 (I. B/3-4).
Gregor Hribernik, sin, izročilna pogodba 1821 (II/127-134).
Mladoletni Matevž Šifrer (1820-1887), licitacijski zapisnik 1843 (IV/12).
Valentin Šifrer, prisodno pismo 1888.
Marija Šifrer, rojena Ravnihar, prisojilo 1897.
Lucija Žontar, poročena Tavčar, zapuščinski sklep 1953.
Janez Tavčar, sklep o dedovanju 1993.

Domače ime Starman se ni spreminjalo. Od kod je prišlo, mi ni znano. Pogosto ga na loškem ozemlju srečamo kot domače ime ali priimek. Morda je povezano s kakšno javno funkcijo, ker se končuje na "man"? Lorenc Hribernik je bil oče Matevža Hribernika pri stari h. št. 13, danes Stara Loka 9 (II/98). Gregor Hribernik se je leta 1825 poročil z mladoletno Uršulo Lukovc iz Veštra stara h. št. 15, po domače Šinkovo (III/236). Matevž Šifrer se je leta 1844 po-

ročil z Jero Arhar (1826-1895) (IV/55). Matevž Šifrer je zlicitiral hišo za 1001 goldinar (IV/12). Pri hiši je bila usnjarska delavnica. Hriberniki so bili usnjarji v Puštalu, stara h. št. 3, pri Tonetu, na Dobravi in so bili v sorodu z Zidančki, Hriberniki v Virmašah, kjer so bili nekaj časa tudi usnjarji. Matevž Šifrer je bil tudi lastnik sosednje hiše, Starmanove bajte, danes Stara Loka 27. Janez Tavčar je pred hišo izkopal helebardi podobno orodje. Razvidno je, da so rezilo uporabljali pri čiščenju kož. Nataknilo se je na palico in so z njim čistili velike napete kože in odstranjevali maščobo.

Hiša leži pravokotno na ulico, ki se na tem mestu že začenja širiti. Pred hišo je javna šterna. Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična. Nadstropje so prizidali po prvi svetovni vojni. Izgled hiše je uglednejši. Stavba je ohranila več kvalitetnih kamnoseških detajlov. Portal je polkrožen, vendar še poznogotsko porezan. Desno okno ob njem je še iz obdobja preloma 17. v 18. stoletje. Veža je bila nekoč banjasto obokana, sedaj pa ima raven betonski strop. Glavnemu portalu je podoben vhod v klet, tudi še z gotsko porezanimi robovi. Klet je banjasto križno obokana in gotovo še iz 16. stoletja. Po grebenih in med njimi so z ometom nakazana rebra, podobno kot v Loki v veži Homanove hiše. Nad kletjo je shramba - kimnata. Gospodarski del v nadaljevanju stavbe je nov.

Zemljo imajo v Gorajtah, Veštru, Soteski. Nekaj časa so bili tudi lastniki sosednje hiše, Starmanove bajte, Stara Loka 27.

Stara Loka 23

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 10; zemljiščni delež: cerkev Stara Loka.
Čato (Zatto), Čot; hiša zidana, pritlična (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 5, stari vl. št. 20 in 1185; parc. št. 7.
Stare hišne št. 16, 6, 20, 22.
Lastniki:
Valentin Kalan? (TK-BT-67/313-11).
Tomaž Kalan, kmet, lastnik 1820 (II/97, 203-204, 225-226; III/23).
Mladoletni Franc Pokorn (1803-1876), izročilna pogodba 1826 (II/243-245).
Tomaž Pokorn (1844-1918), sodar, prisojilo 1878.
Franc Pokorn, prisojilo 1919.
Marija Pokorn, poročena Hafner, prisojilo 1925.
Marija Krstič, darilna pogodba 4/8, 1979.
Tonček Bevk, darilna pogodba (od M. Krstič) 1/2, 1986.

Del hiše.
Vl. št. 1185.
Lastniki:
Ivica Pirc 2/8, Janez Pirc 1/8, Anica Pirc 1/8 (skupaj 4/8), darilna pogodba 1979.

Oče Franca Pokorna je bil Urban Pokorn. Rod izvira od soseda s h. št. 25 (II/243). Domače ime je Čot. Pisali so tudi Zatto, kar bi mogoče pomenilo Schatzen = obdavčiti, izpeljanka v zvezi z davki, vrednostmi, cenitvami, prispevki. Predniki so se morebiti ukvarjali z nekimi uradniškimi posli. V srbščini pomeni čato pisarja. Po Bezlaju je čata predstraža, zaseda, patrulja, čuvati, stražiti. Priimek Čater naj bi bil v zvezi s človekom, ki govori obredni tekst, in se pojavlja v zvezi z ustoličevanjem koroških vojvod[529] (ES I/74). Pleteršnik razlaga besedo Čot kot šepastega človeka.[530] Po Vladu Habjanu naj bi takšno ime prišlo iz "latinske besede herbatiko (herbatika) = pašnina, kar je leta 804, oziroma v 10. stoletju pomenilo: živinorejec, koban, čatar, čopar, čeh, pastir. Slednji pa so vedno tudi vojaki in preseljevalci".[531]
Leta 1825 je bila stavba zidana in pritlična. Danes je hiša nadstropna in podaljšana, z dvema vhodoma. Drugi del stavbe je narejen iz gospodarskega poslopja. Od stare hiše je ostal le pritlični del fasade proti cesti, vse ostalo je novo. Lega hiše pravokotno na cesto kaže na staro lokacijo. Ohranjen je star in le nekoliko predelan majhen pod ob Potoku. S kmetijo se ne ukvarjajo več. Marija Hafner je imela od leta 1922 do 1947 (s prekinitvijo leta 1943) trgovino z deželnimi pridelki na drobno (tudi trgovina z maslom) (R/177).

Zanimiv je popis hiše ob smrti Franca Pokorna leta 1925.[532] "Hiša št. 6 v Stari Loki na stavbni parceli štev. 7 ima nad stanovanjskimi prostori streho iz opeke, drugi deli so pa kriti s slamo. Veža služi tudi za kuhinjo. Desno od veže je nizka a prostorna 'spodnja hiša' iz katere se pride v 'spodnjo kamro'. Levo od veže je klet, predeljena v dva, eden nad drugim ležeča oddelka. Strop je lesen. Pod streho je 'zgornja hiša'. Pod isto streho je hlev za štiri glave živine. Strop je lesen. V podaljšku je sodarska delavnica z ometenim stropom. Cela stavba je v zelo slabem stanju in se ceni na 3000 din. Koncem dvorišča je postavljen lesen, z opeko krit in (v) srednje dobrem stanju se nahajajoči skedenj, ki se ceni na 3000 din."

Stara Loka 24
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 21.
Oratarič nik, Uratarišnik, Vratarišnik, Mesar, Mrcink, Mrcinka, Merčinc; hiša kamnita, pritlična (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 44; parc. št. 30.
Stare hišne št. 18, 28, 22.
Lastniki:
Jožef Demšar, lastnik pred 1792 (I/71-72; III/29-33).

529 France Bezlaj, Etimološki slovar slovenskega jezika, MK - SAZU, Ljubljana 1976, I. A-J; II. K-O. V nadaljevanju ES.
530 Maks Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, reproducirani ponatis, Cankarjeva založba (CZ) 1974, I. A-O; II. O-Ž; I/109. V nadaljevanju Pleteršnik.
531 Vlado Habjan, Vojna za kneževino Celjskih in mir 1460 v Požarnici (Pusarnitz) na Koroškem, Zgodovinski časopis, Ljubljana, 1994, št. 48, str. 481.
532 ZAL ŠKL, Sodišče v Škofji Loki, zapuščinski spisi, fasc. 130.

Franc Demšar, sin, vdovec, lastnik 1792 (II/8-9, 63-64; III/28- 33).
Mladoletni Gašper Demšar, sin, izročilna pogodba 1816 (II/105, 106, 248, 280).
Andrej Notar, prisojilo 1835 (III/134).
Mica Notar (1779-1856), zapuščinsko prisojilo 1838.
Lorenc Notar, sin, izročilna pogodba 1854.
Andrej Mercina, notarska kupna pogodba 1858.
Marija Mercina, prisojilo 1877.
Mina Rant, kupna pogodba 1878.
Valentin Stare, prisojilo 1896.
Frančiška Lavrič, prisojilo 1896.
Lucija Gubanec, prisojilo 1924.
Ivana Prestor, poročena Dolenc, izročilna pogodba 1936.

Prvo domače ime je verjetno prinešeno - Vratare? Mogoče je povezano z lego hiše ob vhodu v trg, kjer so bili nekako na vratih. Drugo domače ime je prevzeto po dejavnosti, tretje po priimku. Franc Demšar se je poročil s Špelo Rešek (III/28-33). Gašper Demšar se je poročil z Uršulo Kopač iz Žirov (II/248).

Hiša stoji pravokotno na trg oziroma vzdolžno ob poti na polje. Leta 1825 je bila hiša kamnita in pritlična. Danes je hiša nadstropna in modernizirana. Lucija Gubanec je imela trgovino z branjarijo, manufakturnim in galanterijskim blagom in slaščicami že od leta 1924 (R/321), od leta 1926 pa še trgovino z mešanim blagom (R/283). Trgovino je od leta 1937 nadaljevala Ivanka Prestor, poročena Dolenc (R/429, 514). Njen mož Franc Dolenc je imel od leta 1938 in še daleč v povojni čas pekarijo (R/556).

Pri hiši skoraj ni funkcionalnega zemljišča. Zemljiščni deleži so bili že v prejšnjih obdobjih odtujeni.

Stara Loka 25

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 29.
Primc; hiša zidana, pritlična (1825); 1/3 grunta, kajža (1831 cel grunt III/69).
Vl. št. 3, parc. št. 6.
Stare hišne št. 19, 5, 23.
Lastniki:
Matevž Pokorn? 1752 (TK-BT-67/313-6).
Primož Pokorn, lastnik 1793 (I/71-74).
Urban Pokorn, tudi Pokorni, kmet, sin Primoža, ženitno pismo 1793 (I/71-74).
Peter Pokorn, sin (1809-1886), izročilna pogodba 1831 (III/69).
Jožef Žagar, kupna pogodba 1883.
Ivana Žagar, prisojilo 1906.
Mladoletni Jožef Žagar, prisodilno pismo 1906.
Miroslava Žagar, 1/2, sklep o dedovanju 1987.
Marta Žagar-Jelačin, 1/2, sklep o dedovanju 1987.

Janž Kos, protestant, je imel ob koncu 16. stoletja novo hišo na Placu, hišo na vogalu Karlovca, skedenj na Grabnu pod gradom in še en skedenj, vrt na Štemarjih, njivo na Osterfeldu in v Viršku.[533] Kot protestantski izgnanec si je postavil ugledno hišo v Stari Loki, v drugem, ne loškem gospostvu. Na poznogotsko porezanem portalu je zapis: HANS HOS - 1592. Dekan Božič je zapisal, da je bila to hiša župana - sodnika, po domače Primca, katere starost je Božič napačno postavil že v 6. stoletje.[534] Domače ime Primc so razlagali od primus - prvi. Po Kelemini naj bi Primic (Primiz, Premiz) pomenilo Vasall, pa tudi dedni najemnik (Erbpächter).[535] Večkrat sem našel domače ime Primc za mlinarje, ki so bili velikokrat zakupniki. Leta 1825 je bila hiša še pritlična, vendar zidana. Stoji vzdolž razširjenega dela ceste, trga pod cerkvijo. Sedanja lastnica me je opozorila, da je bila na portalu pred začetno črko H še črka B, BHOS, torej BOŠ. Menim, da je bila ta črka po takratni pisavi bolj zaprti K, torej KHOS. Črko je odstrelil rafal iz avtomatskega orožja med drugo svetovno vojno. Odkrušek je sedaj zazidan.

Veža je vseskozi banjasto obokana. Desni del pritličja je manj prezidan in so oboki ohranjeni. Vhodni portal v klet (delno zunaj nivoja) je okrogloločen z gotsko porezanimi robovi, iz časa nastanka hiše. Levi del pritličja ima že ravne strope. Večje prezidave so opravili po potresu leta 1895, kar kaže letnica na dimniku in oboki na traverze. Prostori v nadstropju so nastali po letu 1825 in so glede na oboke v pritličju nekoliko drugače razporejeni kot spodnji predelni zidovi. V levem delu nadstropja (južnem) sta ohranjena v dveh "hišah" lepa lesena stropa brez letnic. Verjetno sta nastala kmalu po letu 1825. Po velikosti prostorov in uglednosti zgornjih hiš lahko sklepamo tudi na nekmečko dejavnost, čeprav je bila posest samo v rangu kajže. Le leta 1831 se omenja posest kot grunt (III/69). Hiša stoji z glavno fasado vzdolžno ob cesti. Na zunanji fasadi je ohranjena niša, kjer je bil do pred leti star kip sv. Miklavža, zavetnika popotnikov in ob povodnji. Hiša je ob mostu in ob cesti. Kip so restavrirali in je ostal v družinski lasti.

Jože Žagar je imel od leta 1933 mizarsko obrt in pogrebni zavod (R 137).

Stara Loka 26

Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 19, rect. 27.

Mežnar, Jakobč, Lorenčk, Lovrenčk, Pogačnik; hiša kamnita, pritlična (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.

Vl. št. 46, 299, 495, 1078; parc. št. 33/1 = hiša, 33/2 = gospodarsko poslopje, 33/4.

Stare hišne št. 20, 62, 30, 38.

---

533 Blaznik, str. 227.

534 Božič, str. 3,...qui habebant judicem in domo vulgo dicta Primz sub No. 5 qua vetustas ergo ducitur jam a 6. ta saeculo...

535 Rudolf Andrejka, Doneski k postanku in razvidku rodbinskih imen v Selški dolini, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo (GMDS), 1939/1, str. 323.

Lastniki:
Pavel Hostnik, tkalec, po kupnem pravu naveden 1744, 1752, 1756, 1759 (Urbar E; TK-BT-44/239).
Martin Žavbi (Saubi), lastnik 1779 (Urbar E).
Lorenc Karlin s. d.
Nikolaj Košir, birt, kupna pogodba 1787 (Vinski register/ 4; I/66).
Mina Košir, zapuščina s. d.
Anton Košir, sin izročilna pogodba 1826 (1823) (V/40).
Blaž Karlin, izdražitelj na dražbi 1834 (V/255-263).
Marija Bernik, izročilna pogodba 1838 (V/418-420).
Tomaž Osterc, poročna pogodba 1839 (V/474-476).
Franc Hafner, prisojilo 1887(1862).
Ivana Hafner, prisojilo 1908.
Tomaž Dolenc (p. d. Ofner) iz Trnja 14, kupna pogodba 1909.
Jera Pogačnik, kupna pogodba 1918.
France Pogačnik, izročilna in dedna pogodba 1921.
Jera Pogačnik, rojena Krek, prisojilo 1944.
Jože Pogačnik, Kranj, Zlato polje 37, sklep o dedovanju 1956, 1957.
Ivan Bočko, brivec in Anica Bočko, frizerka, kupna pogodba 1957, vsak polovico.
Emil Jeram, kupna pogodba 1966, 1/3.
Vera Kovačič, frizerka, kupna pogodba 1973, 2/9.
Zoran Lalič, prodajna pogodba 1986 (3/9 od Anice Bočko).
Mitja Kovačič, darilna pogodba 1986 (1/9 od Anice in Ivana Bočka).

Deljeni del hiše.
Vl. št. 495; parc. št. 33/3.
Od 1972 je v zemljiški knjigi poočitena na tej parceli hiša.
Lastniki:
Isti kot na h. št. 26
Jožefa Vidovič, rojena Pogačnik, Ljubljana, Beethovnova 10, sklep o dedovanju 1956/57.
Leopold Kovačič, šofer, in Vera Kovačič, kupna pogodba 1971, vsak 1/2.
Mitja Kovačič, darilna pogodba od obeh 1985 (2/6).
Vera Kovačič, rojena Bočko, sklep o dedovanju 1989 (2/6 od Leopolda Kovačiča).

Domača imena so se razvila od dejavnosti (Mežnar), imen (Jakobč, Lorenčk) in priimka (Pogačnik). Morda smemo stavbo izenačiti glede na dejavnost - mežnarija, s kaplanijsko hišo. V urbarju leta 1560 je zapisano: "Kaplanijska hiša v Stari Loki pri potoku je v slabem stanju. Treba jo bo popraviti in prekriti. V najem jo je vzel Gregor Hainricher, ki plačuje 29 kr."[536] Stavba

536 Kos, Doneski, str. 45.

zaključuje trg pod cerkvijo in je s podolžno stranjo že vzporedna Gasi. Leta 1825 je bila hiša kamnita in pritlična. Pozneje so hišo popolnoma predelali in je sedaj nadstropna. Vidi se, da je sestavljena in združena z bivšim gospodarskim poslopjem. V severnem delu stavbe so še vidni zazidani stebri oziroma slopi gospodarskega poslopja. Sedanji ohranjeni oboki so iz konca prejšnjega stoletja. Kleti so še izpred leta 1825. Navedba iz glavne knjige za kupno pogodbo Nikolaja Koširja iz leta 1787 ne drži in je nisem našel v zbirki listin.

Jerica Pogačnik je imela v hiši trgovino z mešanim blagom od leta 1932, z mirovanjem leta 1944 in obnovitvijo in ukinitvijo leta 1947 (R/287). Hiša je danes deljena na parcelni št. 33/1 in 33/3. Gospodarsko poslopje so prodali in je nastala iz njega hiša, danes Stara Loka 42.

Stara Loka 27

Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 20, rect. 28.
Lukec, Starmanova bajta, Svolšak; hiša zidana, pritlična (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 42, 302; parc. št. 28.
Stare hišne št. 14, 26, 64, 47.
Lastniki:
Nikolaj Švarc, 1749 (Urbar E).
Luka Švarc z brati in sestrami, lastnik 1752, 1756, 1779, poravnava 1784 (TK; Urbar E; I/57).
Katarina Krek, rojena Švarc, poročna pogodba 1894 (I/84-85).
Blaž Krek (1782-1847), izročilna pogodba 1809 (II/124-125).
Anton Krek, sin, prisojilo 1847 (VI/95-96).
Tomaž Jugovic iz Binklja, nakup s prisojilom 1854 (IV/48).
Valentin Jugovic (1833-1861), izročilna pogodba 1854 (IV/49).
Matevž Šifrer iz Stare Loke, stara h. št. 27, prisojilo 1862.
Valentin Šifrer, iz stare h. št. 27, prisodilo 1888.
Katarina Šifrer, kupna pogodba 1895.
Ivan Hafner, prisodilo 1906.
Mina Svoljšak, kupna pogodba 1910.
Franc Svoljšak, odločba o dedovanju 1959, 1/2.
Ivana Svoljšak, odločba o dedovanju 1959, 1/2.
Ivana Svoljšak, sklep o dedovanju 1969, 2/3 (od Franca).
Marija Sunajko, sklep o dedovanju 1969, 1/3 (od Franca).
Marija Sunajko, sklep o dedovanju 1974 (do celote oziroma od 1975 1/2).
Marija Krapš, rojena Sunajko, darilna pogodba 1975, 1/4.
Janez Krapš, darilna pogodba 1975, 1/4.

Domače ime je hiša dobila po Luku Švarcu, sosedu Starmanu in poznejših lastnikih Svoljšakih. Hiša je stala na koncu Starmanovega vrta in je v pre-

teklosti služila kot bajta. Lega stavbe je zunaj linije ob cesti. Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična. Leta 1910 jo je kupila Mina Svoljšak. Ta jo je predelala. Iz tega leta se je ohranil portal z ravno zaključeno preklado s to letnico in inicialkama MS (Mina Svoljšak). Ta je bil ob mojem obisku na Starmanovem dvorišču. Staro hišo so pred leti podrli. Danes je na istem mestu nova nadstropna stavba.

Stara Loka 28

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 1.
Papež; nadstropna zidana hiša z lesenim gospodarskim poslopjem (1825); kupnopravni grunt.
Vl. št. 45, 487, 488; parc. št. 45.
Stare hišne št. 21, 29, 63, 46.
Lastniki:
Lorenc Karlin, birt, rektifikacijski register, lastnik 1782 (I/18-19, 22-24; Vinski register/5).
Tomaž Karlin (1789-1851), izročilna pogodba 1808 (II/63, 71-72, 80-82, 90, 194-199, 206-209, 214-221, 246).
Franc Karlin (1823-1879), sin, izročilna pogodba 1849 (IV/89).
Jožefa Polak, rojena Inglič, Grabče (Radovljica), prisojilo 1884.
Janez Poljak, Grabče, prisojilo 1892.
Franc Jamnik, prisojilno pismo 1896.
Anton Jamnik, prisojilo 1916.
Ana Jamnik, prisojilo 1922.
Marija Cof, kupna pogodba 1919.
Anton Žagar in Ivana Žagar, vsak 1/2, izročilna, darilna, ženitna in dedna pogodba 1923.
Mladoletna Antonija Žagar, odločba 1945.
SLP, ObLO Škofja Loka, sekvester 1951, sklep 1952.
Avgust Kalan, kupoprodajna pogodba 1956.
Franc Kalan, sklep o dedovanju 1972.
Janez Kalan, darilna pogodba 1982.

Domače ime je bilo mogoče v zvezi s pobožnostjo ali kakimi posvečenimi osebami. Tu je živel na stara leta Papežev gospod, kot ga citira Pokorn, Luka Tadej Karlin (1731-1809). Doma je bil iz Škofje Loke in je, po Pokornu, kupil to hišo. Bil je premožen. V Stari Loki je osnoval beneficij.[537] Gospod Luka Tadej uradno ni bil nikoli lastnik hiše. Tomaž Karlin se je poročil z Nežo Oman (II/206-209). Franc Karlin je leta 1851 prodal del parcele št. 596, v merah 95 kvadratnih klafter, Jakobu Prajzlu. Ta se je na tej parceli namenil postaviti kajžo (IV/131).

Grunt leži zunaj uličnega sistema, tako kot se spodobi za hubo - grunt.

537 NŠKAL, Pokorn, zapuščine, fasc. 212.

Leži pravokotno na cesto. Leta 1825 je bila hiša že zidana in nadstropna. Sedaj je ohranjen le še južni del stavbe, ostalo so podrli na račun novega gospodarskega poslopja, ki ga je pozidal Janez Kalan. Zgornji del hiše je bil večkrat prezidan. Ostale so stare globoke banjasto-križno obokane kleti. Robovi sosvodnic so še poudarjeni. Polkrožni portal in oboki kažejo najbrž še v 17. stoletje.

Zemljiščni deli grunta so večinoma ostali v družbeni lastnini. Hišo z vrtom je kupil Avgust Kalan in jo zapustil nečaku Francetu. Ta jo je podaril bratu Janezu. Janez Kalan je na to lokacijo prenesel Jakobčevo kmetijo, ki se na starem tesnem prostoru, Stara Loka h. št. 11, ni mogla posodabljati. Podrl je gospodarski del poslopja in del stanovanjskega trakta. Na vrtu je zgradil novo hišo z isto hišno številko. Tako se na tej lokaciji nadaljuje Jakobčeva kmetijska tradicija.

Stara Loka 28
Nova hiša
Vl. št. 487; parc. št. 602/2.
Lastniki:
Janez Kalan, pogodba s SO Škofja Loka o oddaji stavbnega zemljišča, 1983.

Stara Loka 29
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 33.
Hudorevnik, Hudorevnk, Hudareunk, Hudovernik, Hudovernk; zidana pritlična hiša (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 64, 510; parc. št. 41.
Stare hišne št. 48, 43, 25.
Lastniki:
Valentin Šink, tkalec, lastnik 1752 (TK-BT-67/313-34).
Franc Šink, rektifikacijski stiftsregister, lastnik že 1782 (I/5-8).
Jožef Šink, sin, tkalec, izročilna pogodba 1800 (II/52, 89, 231-232).
Jernej Šink (1804-1866), sin, obravnava 1827 (III/7-13).
Franc Šink (1845-1926), prisojilo 1867.
Marija Šink, rojena Terpin, izročilna pogodba 1885.
Jožef Šink, prisojilo 1909.
Marica Grašič, rojena Šink, odločba o dedovanju 1948.
Peter Grašič, darilna pogodba 1990.

Domače ime naj bi prišlo od hude revščine, po drugi razlagi pa od hude vernosti, pobožnosti, saj je hiša blizu cerkve. V tretji knjigi listin (III/189) so leta 1831 narisali družinsko drevo. Iz matičnih knjig jim ga je oskrbel gospod kaplan. Drevo so potrebovali zaradi razjasnitve posestnega stanja. Franc Šink je umrl leta 1807. Žena je bila Elizabeta Volčič, umrla leta 1812. Otroci Simon, Janez in Elizabeta so do takrat že umrli. Andrej je bil rojen leta 1781

in je še živel. Francetov naslednik, sin Jožef, je umrl leta 1827. Za ženo je imel Jero, rojeno Prevodnik, ki je tudi še živela. Otroci so bili: univerzalni dedič Jernej Šink (1804-1866), Marija, rojena leta 1809, Mina leta 1811, Maruša leta 1818 in Martin leta 1823.

Stavba leži nekoliko stran od ulice, pod pokopališkim zidom. Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična. Danes je nadstropna. Sedanje poslopje je popolnoma novo, razen kletnega dela, ki je v istem nivoju kot ostalo pritličje in je tik pod steno pokopališča. Oboki v kletni shrambi so iz 19. stoletja. Portal v zunanjo klet je kamnit, polkrožno zaključen in je najbrž še iz 18. stoletja. Deli obokov v kleti so iz 19. stoletja. Prostor služi danes kot kurilnica.

Zemljišča so bila na Gmajni v Papirnici, v Soteski, na vrhu Klanca, na Vesterfeldu, danes Podlubnik. Svet so imeli v najemu od Strahla. Boršt je bil na Mali Ravni (Malarovn). Sedaj ne kmetujejo več.

Pri tej hiši so včasih pekli trente, do prve svetovne vojne, kot se je spominjala Marica Šink, poročena Grašič (1910-1995). Ivana Šink je imela od leta 1919 trgovino z mešanim blagom (R/289). Jožef Šink je imel od leta 1928 registrirano pekovsko obrt, od leta 1935 naprej pa Marica Šink (R/259). Peter Grašič ima sedaj pri hiši plastičarsko obrt.

Nasproti ležeče gospodarsko poslopje je prenovljeno. Po pripovedovanju je bilo sezidano leta 1897.

Stara Loka 30

Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2076, 2073, 2966.
Mongar, Mungar, Telban, Koštrun, Mrušck; kamnita nadstropna hiša (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 65, 550; parc. št. 34.
Stare hišne št. 21, 45, 24, 27.
Lastniki:
Lorenc Semen, (Urbarsmässiger) Hartman, lastnik 1804 (20/12).
Peter Demšar, birt, nakup in pridružitev 1813.
Johan Demšar (1817-1855), sin, zapuščinsko prisojilo 1844 (K/135; St.L. IV/32).
Franc Demšar (1836-1870), zapuščinsko prisojilo 1856.
Terezija Porenta, rojena Zakotnik, prisojilo 1871.
Gospod Valentin Telban, notarska kupna pogodba 1871.
Johan Pintar, kupna pogodba 1880.
Jožef Pintar, izročilna pogodba 1883.
Mladoletna Janez in Rudolf Pintar, prisojilo 1887.
Franc Pintar, Zalubnikar iz Breznice (stara) h. št. 9, prisojilo 1894.
Janez Bergant, kupna pogodba 1898.
Marija Bergant, sodni sklep 1952.
Franc Bergant, darilna pogodba 1962, 1/4.
Franc Bergant, darilna pogodba 1978, do celote.

Domače ime so prinesli Mongarji, ki jih že poznamo. Telban se je imenoval po priimku. Koštrun je bil verjetno ljudski pridevek. Mrušč je domače ime za Bergante in izvira iz grunta.

Semenova oziroma Hartmnanova žena je bila Jera Maher. Ženitno pismo sta delala leta 1804 (20/12). Peter Demšar je bil tudi lastnik hišne št. 20 (St. L. IV/32; K/135). Doma je bil v tej hiši. Umrl je leta 1844 na potovanju (verjetno poslovnem op. p.) v Krminu (Cormons) v Furlaniji. Že prej je naredil testament (St. L. IV/32). V matičmih knjigah in v zemljiških evidencah se Demšarji omenajo kot kajžarji. S tem pa ni rečeno, da ne bi mogli izvirati iz nekega grajskega sorodstva, mogoče še direktno iz Žetine. Peter Demšar je imel dve ugledni kajži in še posebej dokupljene njive. Ob smrti leta 1844 je zapustil 4340 goldinarjev. Ko so odbili volila in druge obveznosti, ne pa dolgov, je ostalo dedičem 1943 goldinarjev, kar kaže na bogatega človeka (St. L. IV/32).

Hiša zapira trg pod cerkvijo in ima pomembno lego in uglednejši izgled. Že leta 1825 je bila stavba zidana in nadstropna. Desni del hiše naj bi bil po zatrjevanju sedanjega lastnika, ki je stavbo obnavljal, starejši. Sredi 19. stoletja in proti koncu tega veka je hiša doživela več prezidav. Osrednji del fasade z vhodnim portalom in bifornim oknom v nadstropju kažeta na ta čas. Na ravno zaključenem portalu je hišna št. 45 in inicialki JD = Johan Demšar. V veži je zazidan kamnit slop iz srede prejšnjega stoletja. Podnivojska klet je mogoče že iz konca 19. stoletja. Obokana je s šipovnikom, vmesne pole so plitve. Notranjščina hiše je modernizirana.

Ivan Bergant je imel v hiši trgovino z mešanim blagom od leta 1896. Obrt je prekinil leta 1944 in jo spet obnovil leta leta 1946. Trgovino so morali zapreti leta 1948 (R/309). Trgovsko tradicijo so nadaljevali v družbenem sektorju do danes. Od leta 1932 je bila v hiši tudi gostilna (R/105). Gostinsko tradicijo so ohranili še daleč v povojni čas. Sedaj je v stavbi trgovina Kmetijsko-gozdarske zadruge v Škofji Loki.

Stara Loka, stara h. št. 44
Domače ime: Per Mungar (1825).
Pogorišče.
Lastniki:
Mongarji iz Stare Loke 20 in 30.

Poslopje je stalo verjetno za sedanjo hišo Stara Loka 30. Po požaru 1817 poslopja Mungarji niso več obnovili. Franciscejski kataster kaže za Mongarjevo hišo neko manjše leseno poslopje, ki bi utegnilo prevzeti lokacijo požgane hiše. O stavbi nisem našel drugih podatkov.

Stara Loka 31
Gospostvo Stara Loka, zemljiščni delež: župnišče in župnijska cerkev v Stari Loki.

Grad, Dom slepih, Dom upokojencev, Center slepih in slabovidnih, proizvodni obrati, šola, internat (celoten kompleks pod isto številko).
Zidan grad, dve nadstropji (1825).
Vl. št. 274 Deželne deske (ARS).
Vl. št. 230-232, 311, 386, 390, 394, 570, 604, 1252.
Parc. št. 4 = 649/9 grad, 5 = 645/6 Dom upokojencev, 5 = 645/10 delavnica v gospodarskem poslopju (oba grajska stolpa in vmesno poslopje), 645/1 šola, telovadnica, bazen, 645/2 odprto skladišče in novi proizvodni prostori, 650/1 gospodarsko poslopje, garaže, odprto skladišče, 645/13 orodjarna, 4/1 = 645/12 delavnice - Marof.
Stare hišne št. 4, 26, 28.
Lastniki:
Stari navedeni pri gradu.
Hugo Vesteneck iz Ptuja, prisojilo 1930.
Franc Dolenc, kupna pogodba 1930.
Društvo Dom slepih v Ljubljani, kupna pogodba 1933.
Reichsgau Kärnten, nacionalizacija 1941.
FLRJ v upravi ministrstva za socialno skrbstvo LRS za državni dom slepih v Stari Loki 1946.
SLP pod upravo Doma slepih v Stari Loki 1947.
Družbena lastnina, odločba ObLO Škofja Loka 1959, pogodba SO Škofja Loka 1977, kupna pogodba in razdružitev solastnine 1977, imetnik pravice uporabe - Občinska skupnost socialnega skrbstva Škofja Loka.
Center slepih in slabovidnih dr. Antona Kržišnika, pogodba, kot imetnik pravice uporabe 1980.

Starejšo zgodovino grajskega kompleksa sem obdelal že pri zgodovini gradu. V oporoki je imel zadnji Strahl zelo realne poglede na konec graščine. Takole je zapisal. "Na drugi strani pa želi nečak moje pokojne soproge, Hugon pl. Vesteneck, pridobiti starološko graščino, akoravno sem mu opetovano povedal, da je starološki grad silno draga ljubica, ki ne donaša nobenih dohodkov, pač pa povzroča s svojim vzdrževanjem stroške, ki redno presegajo dohodke. Tudi misel mojega nečaka, da bi se dal porabiti starološki grad kot sanatorij, se je izkazala kot neizvršljiva, ker stoji grad pregloboko v dolini, ter prah po cesti, vedno zvonjenje in pokopališče, ki je ločeno od gradu le po cesti, izključuje vsako uporabo za sanatorij."[538] Leta 1933 je grad kupilo društvo Dom slepih in je s tem kompleks dobil novo namembnost.

Najboljši pregled delovanja Doma slepih v Stari Loki sta napisala leta 1969 prof. Peter Confidenti in Mimi Breznik v zborniku Svetloba izpodriva temo.[539] Starejše obdobje do leta 1964 je obdelal prof. Confidenti. Mimi Bre-

538 Polec, ZUZ, str. 78.
539 Svetloba izpodriva temo. Zbornik slepih Slovenije, izdal in založil republiški odbor Zveze slepih Slovenije, 1969, Peter Confidenti in Mimi Breznik, Dom slepih v Stari Loki, str. 138-147. V nada-

znik je popisala invalidske delavnice.[540] Ivan Bizant je objavil prve podatke o Centru za rehabilitacijo in varstvu slepih v Stari Loki.[541] V teh treh člankih je nanizana začetna zgodovina doma slepih v Stari Loki. Maja leta 1979 je Center izdal posebno publikacijo ob otvoritvi novih prostorov.[542] Podobna publikacija je izšla ob 50 letnici delovanja zavoda leta 1986.[543] Pri starejših podatkih se obe publikaciji leta 1979 in 1986 naslanjata (brez navedb) na prispevek Petra Confidentija. Prinašata pa še nove podatke, ki jih v zborniku 1969 še ni moglo biti.

Po letu 1918 se je število slepih zaradi prve svetovne vojne povečalo. V takratni Jugoslaviji so si slepi morali ustanoviti nova društva in zavode, saj je prejšnja mreža društev ostala zunaj meja nove države. Leta 1933 (ne 1935 kot citirajo, o. p.) je Društvo dom slepih iz Ljubljane zbralo z volili iz zapuščin, subvencij in nabiralnih akcij zadosti denarja, da je od industrialca Franca Dolenca kupilo starološki grad. Leta 1935 se je v gradu naselilo 15 slepih. Vodstvo so prevzele tri vincentinke (nune, op. p.) Oskrbnik je postal upokojeni železniški inšpektor Franc Cvek. Hišno opremo jim je darovala bivša Kranjska hranilnica.[544] V domu je živelo pred vojno od 30 - 40 oskrbovancev. Moški so se ukvarjali s ščetarstvom, ženske s pletenjem. Pred vojno so nastali že zametki knjižnice v Braillovi pisavi. Zavod je imel nekaj svoje posesti za pridelovanje hrane. Ekonomijo so obdržali še dolgo po drugi svetovni vojni. Že leta 1936 si je Dom slepih prizadeval, da bi od Hranilnice in posojilnice v Stari Loki odkupil t. i. Marof, ki ga je Strahl prodal hranilnici že prej. Zaradi denarne krize hranilnici ni bilo do prodaje. Predlagala je le zamenjavo posesti, če bi jim Dom slepih oskrbel na svoje stroške druge prostore.[545] Med drugo svetovno vojno je bilo poslovanje Doma slepih pod nadzorstvom zavoda za slepe v Celovcu. Leta 1944 so se oskrbovanci morali preseliti v starološko župnišče. Dekana Mraka so Nemci izselili že prej, zato je bila stavba prazna. Tu so oskrbovanci ostali do jeseni leta 1945, ko so grad spet usposobili za bivanje. Po vojni je bil zavodu naklonjen takratni minister za socialo dr. Anton Kržišnik, poljanski rojak iz Podobenega. Leta 1946 jim je Okrajni ljudski odbor Škofja Loka (OLO) dovolil iz obstoječega cvetličnjaka na parceli 4/2 zgraditi nove delavnice, kjer se je ščetarski pridružila še pletarska dejavnost.[546] Leta 1950 so ustanovili šolo za učence v gospodarstvu, kjer so se gojenci učili ščetarstva, pletarstva in izdelave metel. Od leta 1947 so načr-

ljevanju Zbornik slepih Slovenije.

540 Zbornik slepih Slovenije, Mimi Breznik, Invalidske delavnice v Škofji Loki, str. 148-150.

541 Zbornik slepih Slovenije, Ivan Bizant, Center za rehabilitacijo in varstvo slepih Slovenije, str. 151-161.

542 Center slepih in slabovidnih dr. Antona Kržišnika Škofja Loka, maj 1979, brez kolofona.

543 Center slepih in slabovidnih dr. Antona Kržišnika, 50 let, izdal in založil: Center slepih in slabovidnih dr. Antona Kržišnika, Škofja Loka, Stara Loka 31, besedilo Janez Kos ob sodelovanju vodij oddelkov, s. d. (1986).

544 Kronika, str. 147.

545 ZAL ŠKL, Hranilnica in posojilnica v Stari Loki, fasc. št. 1, sejni zapisniki 1936.

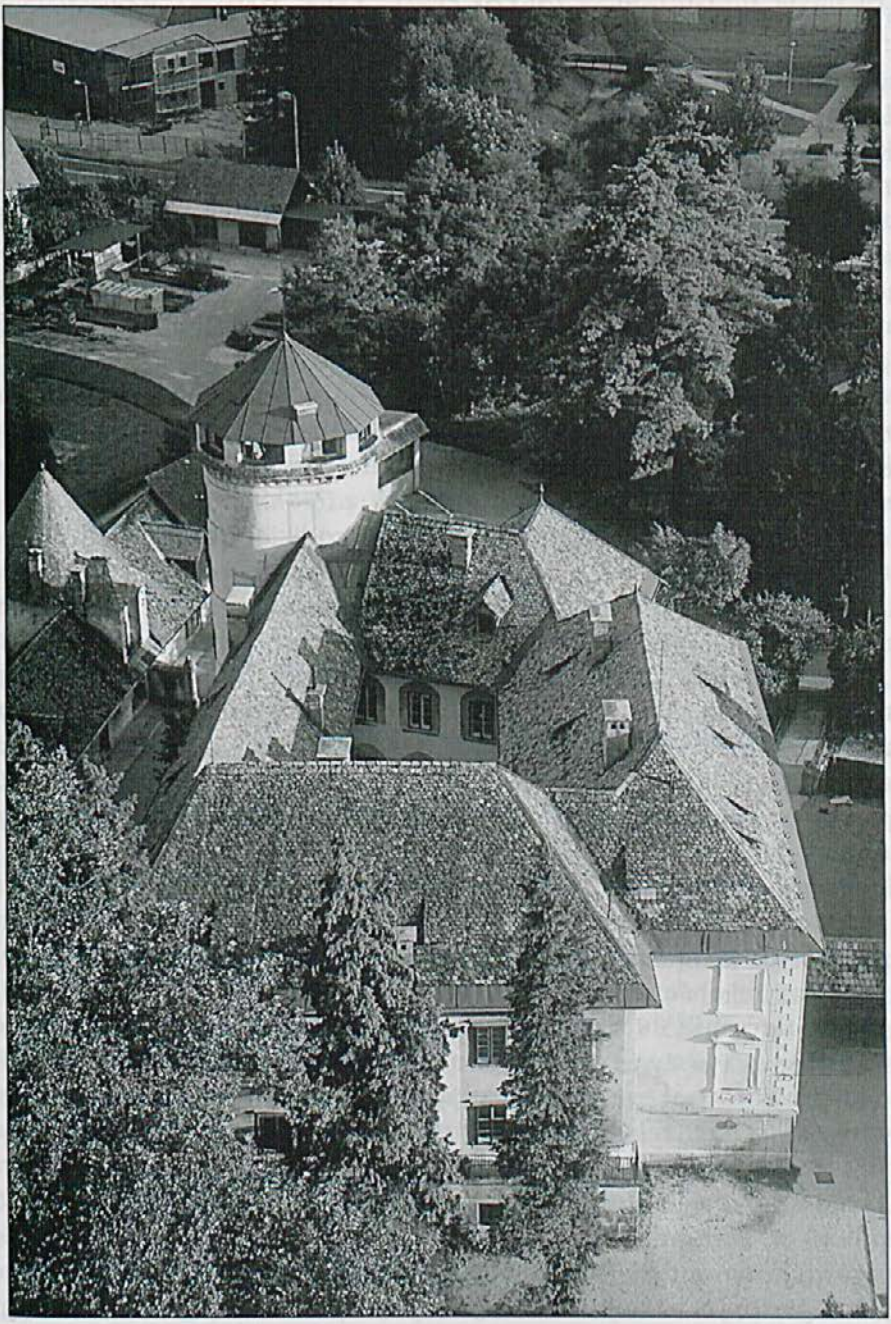
546 ZAL ŠKL, KLO Stara Loka, fasc. 2, št. 12.

tovali nov trakt za delavnice, skladišča, pralnico, kotlarno, pisarne, vajensko šolo in nekaj sodobnih spalnic. Za tako ambiciozno poslopje so potrebovali več prostora. Tega bi pridobili s širitvijo na podrti Marof. Že leta 1947 so komisijsko ugotovili, da je poškodovana stavba Marofa sposobna obnove za metlarsko delavnico.[547] Krajevni ljudski odbor (KLO) Stara Loka nad tem ni bil navdušen. Tudi množične organizacije (masovne, pozneje so rekli družbenopolitične organizacije, op. p.) so bile proti odstopu bivšega predvojnega kulturnega doma. Zadevo je precej grobo pospešil v prid zavoda dr. Kržišnik, ki je z dopisom 28. 8. 1947 Domu slepih in KLO dopovedal, da se je KLO na množičnem sestanku 26. 7. 1947 pod točko "službeno" odpovedal Marofu.[548] Zapisnika tega "izrednega" sestanka nisem našel. Na množičnem sestanku KLO Stara Loka, ki je bil 18. 8. 1947, so še nasprotovali prodaji. Takrat so imenovali gradbeni odbor za nov zadružni dom, ki bi bil nasproti čez cesto, na njivi crngrobške cerkve. Novo poslopje bi bilo tako na cerkvenem svetu.[549] Formalno je bil Marof last hranilnice. Ta je leta 1947 po takratni zakonodaji morala v likvidacijo in je posest hočeš nočeš prodala. Novega kulturnega doma potem Prifarci niso gradili. Odpeljali so nekaj kubikov zemlje s tistega mesta, to je bilo tudi vse, kar so naredili.

Gradbeno dovoljenje za novi trakt doma slepih je na predlog Ministrstva za gradnje Ljudske republike Slovenije (LRS) izdal OLO Kranj leta 1949. Po tem dovoljenju so na parcelah 644 in 645/2 dobili dovoljenje za nadzidavo že obstoječe delavnice, za novo centralno kurjavo, preureditev elektrike itd.[550] Nove prostore so odprli decembra 1954. Leta 1955 so prizidali brez gradbene dokumentacije leseno gospodarsko poslopje s klavzulo, da gre za provizorij, ki ga je mogoče na zahtevo občine vsak čas podreti.[551] Drugega decembra 1954 je Ljudski odbor mestne občine Škofja Loka (LOMO) registriral Dom slepih v Stari Loki. Ustanovitelj je bil takrat Okrajni ljudski odbor Kranj. Poleg upravnika je bil še osemčlanski upravni odbor. Delovno področje in naloge zavoda so bile: usposabljati odrasle slepe osebe obeh spolov za samostojno delo in jim omogočiti splošno strokovno izobrazbo, nuditi starim in onemoglim slepim vso nego in oskrbo. Kot poslovne enote so navedli v registraciji še "Delavnico" in "Ekonomijo" Doma slepih, vse v Stari Loki.[552]

---

547 ZAL ŠKL, KLO Stara Loka, fasc. 2, št. 22.
548 ZAL ŠKL, KLO Stara Loka, fasc. 2, št. 22.
549 ZAL ŠKL, KLO Stara Loka, fasc. 2, št. 6.
550 ZAL ŠKL, MLO Škofja Loka, fasc. 21, št. 72.
551 ZAL ŠKL, LOMO Škofja Loka, fasc. 36, št. 38.
552 ZAL ŠKL, ObLO - SO Škofja Loka, Register finančno samostojnih zavodov 1953-1962, t. e. 325, št. 657, vpis št. 6. V nadaljevanju Register finančno samostojnih zavodov.

Pogled na starološki grad s cerkvenega zvonika.

Leta 1962 je Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije ustanovila samostojne invalidske delavnice. Ime zavoda je bilo: Invalidska delavnica za poklicno rehabilitacijo in zaposlitev slepih Stara Loka. Kot ustanovitelja so na-

vedli Občinski ljudski odbor (ObLO) Škofja Loka. Delovno področje je bilo: poklicna rehabilitacija in zaposlitev slepih, starih nad 16 let.[553] Prejšnja obrtna šola je prenehala in so ustanovili šolo za telefoniste, administratorje in delavce v proizvodnji. Delovanje rehabilitacije so tako ločili od oskrbno-domskega življenja. Novih delavnic Dom slepih ni želel prevzeti. Po dveh letih dvotirnosti sta se oba dela 3. 2. 1964 združila v novo enovito organizacijo z imenom Center za rehabilitacijo in varstvo slepih Slovenije Stara Loka. Ustanovitelja novega zavoda sta bila republiški odbor Zveze slepih Slovenije in soustanovitelj Skupščina občine (SO) Škofja Loka. Oba ustanovitelja sta izdala odločbi že decembra oziroma novembra 1963. Delovno področje je obsegalo območje Socialistične republike Slovenije. Naloge zavoda so bile: "poklicno usmerjanje oziroma usposabljanje slepih in slabovidnih državljanov, posredovanje zaposlitve rehabilitiranim slepim in nudenje vse oskrbe koristnikom zavoda".[554] Nova oblika rehabilitacije se je pokazala kot uspešna. Vzgojnoizobraževalni oddelki so usposabljali za poklic administratorja, telefonista in kvalifikacije v kovinski, mizarski in tradicionalnih obrteh za slepe - metlarski in ščetarski stroki.

Leta 1976 so ustanovo poimenovali po pravniku, sodniku in politiku dr. Antonu Kržišniku (1890-1973). Kot rojak, rojen v Podobenem v Poljanski dolini, se je zavzel za Dom slepih predvsem v prvih povojnih letih, ko je bil minister za socialno skrbstvo v zvezni in republiški vladi do leta 1950. Poznamo ga tudi kot predsednika višjega vojaškega sodišča na znanem kočevskem procesu leta 1943, ko je partizanska oblast obsodila na smrt preko 130 zajetih plavo- in belogardistov. Po končani politični karieri je bil profesor na Višji šoli za zdravstvene delavce v Ljubljani.[555]

Delovni in bivalni pogoji so bili v starih poslopjih doma omejeni. Pri iskanju lokacije za nov dom za starejše občane občine Škofja Loka se je izkazalo, da je mogoče ta problem reševati skupaj s Centrom slepih. Lokacijo novega doma za starejše občane so našli v neposredni bližini gradu. Za slepe so v noven domu namenili 80 mest. Leta 1978 so dopolnili statut Centra z dejavnostjo oskrbe in varstva občanov z območja občine Škofja Loka. V okviru celotnega projekta novega centra so zgradili nove objekte: šolo za slepe in slabovidne, internat, telovadnico z bazenom (vse za okrog 60 učencev) in stavbo oskrbnega dela za starejše občane. Sredstva so bila večinoma republiška, svoj delež pa je vložil tudi Center sam. Otvoritev novih prostorov je bila maja 1979. Pomanjkanje proizvodnih prostorov so rešili leta 1991, ko so ob severozahodnem delu starega proizvodnega trakta zgradili mogočno proizvodno poslopje, ki se je zadovoljivo vključilo v ostali gradbeni kompleks in ne izgleda preveč tovarniško. Center je danes enovita organizacija s tremi oddelki: srednjo šolo, proizvodnjo in oskrbnim oddelkom. Od leta 1979 delu-

553 ZAL ŠKL, Register finančno samostojnih zavodov, vpis št. 14.
554 ZAL ŠKL, Register finančno samostojnih zavodov, vpis št. 19.
555 Enciklopedija Slovenije, MK Ljubljana 1992, 6/61, 5/182.

jejo v okviru Centra delavnice pod posebnimi pogoji, kjer z delovno terapijo pomagajo pri varstvu in zaposlitvi umsko težje prizadetih oseb. Prvega januarja 1996 je bilo v Centru zaposlenih 175 ljudi. Vseh oskrbovancev je bilo 205, od tega 70 negibljivih (nepokretnih). Slepih in slabovidnih je bilo 52. Novembra 1995 so po sklepu vlade Republike Slovenije postali poseben socialnovarstveni zavod Center slepih in slabovidnih in iz naslova odstranili dr. Antona Kržišnika.

V svojem dolgoletnem delovanju je Dom slepih postal ena od staroloških hiš. Kdo od starejših Prifarcev in Ločanov ni poznal organista Hansa, pa muzikanta Toneta, njihovega pevskega zbora, profesorja, pravnikov itd.

S preselitvijo oskrbnega dela v novi dom je ostal grad prost. Že nekaj let je v njem Poštni muzej Slovenije, razna društva in druge dejavnosti. Poštna zbirka deluje v okviru Tehničnega muzeja Slovenije. Zadnje čase si poštna uprava prizadeva, da bi celoten objekt z gospodarskim traktom in obema stolpoma ob Potoku, pridobila v last in namenila v celoti za muzejske zbirke.

Stara Loka, stara hišna št. 3, 27

Marof, Villa arcis - grajska vila, Hranilnica in posojilnica, danes so na tem mestu proizvodni obrati Centra slepih in slabovidnih.

Vl. št. 274 Deželna deska (ARS).

Vl. št. 386, 570, 604, 1252; parc. št. 4/1=645/12.

Lastniki:

Karel Strahl, odpisno dovoljenje in sklep deželnega sodišča v Ljubljani 1927.

Hranilnica in posojilnica v Stari Loki, r. z. z n. z. 1929.

SLP, pod upravo Doma slepih v Stari Loki, kupna pogodba 1947.

O t. i. Marofu sem pisal že pri Domu slepih. Za časa Edvarda Strahla, okrog leta 1860, je bila stavba v slabem stanju. Zato jo je slednji popravil. Karel Strahl piše v svojih spominih, da so bile v njegovih mladih letih tam še stare tkalske in barvarske naprave za platno, še iz časa pradeda Demšarja.[556] Potres leta 1895 je prizadel tudi to poslopje in ga je moral Karel Strahl obnoviti.[557] V Stari Loki so pogrešali prostore za kulturne prireditve, saj so igre prirejali na dvoriščih, skednjih in gostilnah. Ker Sokoli na Fari niso bili aktivni, si je Katoliško izobraževalno društvo želelo svoje prostore. Te jim je kupila Hranilnica. Zakaj takšna "španovija"? Prav podobna je bila v Loki. V okviru stare Jugoslavije se katoliška cerkev ni počutila posebno varno. Njena kulturna dejavnost v okvirih izobraževalnih društev in Orla je bila včasih vprašljiva, kar se je pokazalo pozneje, ko so ustanovili Sokol kraljevine Jugoslavije, Orle pa prepovedali in so se morali umakniti nazaj v izobraževalna društva. Starološka hranilnica je bila zadruga pod klerikalnim vplivom in manj občutljiva kot društvo. Na seji načelstva hranilnice 2. 6. 1929 so sklenili

[556] Polec, ZUZ, str. 96.
[557] Polec, ZUZ, str. 102.

odkupiti Marof.[558] Tega je bilo potrebno predelati. Načrt za preureditev je izdelal Jakob Gaber iz Trnja leta 1932. Prvič so otvorili društveno dvorano na Marofu leta 1934.[559] Za novo gradbeno dovoljenje so zaprosili leta 1937. Takrat so adaptirali predvsem dvorano.[560] Načrte so spreminjali še leta 1939.[561] Leta 1944 so partizani kulturni dom zažgali po že znani formuli, češ da je boljša ruševina, kot da bi se vanj vselil okupator. Po vojni je krajevni ljudski odbor nameraval dom obnoviti, vendar obnova ni stekla. Prav tako je bil večkrat imenovan gradbeni odbor za nov zadružni dom, ki so ga nameravali zidati na drugi strani ceste, na cerkvenem svetu. Tudi ta akcija je propadla, saj so starološki aktivisti ugotovili, da se prebivalci udejstvujejo v Škofji Loki. Formalno je s kupno pogodbo leta 1947 Dom slepih odkupil ruševine in prostor vključil v svoja nova poslopja.

Stara Loka 32
Ni hiše, ne hišne številke.

Stara Loka 33
Boštjencov, Boštjenc, Žirovnikova Marjana, hiša.
Vl. št. 93; parc. št. 659/3 = 230.
Prejšnje hišne št. 28, 30.
Lastnik zemljišča in prvi hišni lastnik je bil Alojzij Berčič, Boštjanc, danes Stara Loka 144. Parcelo je dobil z izročilno pogodbo 1895. Pripisano je, da je tam stavba Stara Loka št. 28. Nova stavbna parcela je bila odmerjena z naznanilnim listom leta 1932 iz parcele št. 659/3. Občinsko dovoljenje za hišo je dobil leta 1931.[562]
Lastniki:
Marjana Hribernik, podelitev domika in razdelilni sklep 1935.
Franc Dolenc, pek, Stara Loka 24, izročilna pogodba 1966.
Franc Gabrovšek, zidar in Anica Gabrovšek, kupoprodajna pogodba 1973, vsak 1/2.

Domače ime je nastalo po Berčiču - Boštjencu in po Marjani Hribernik, ki je bila Žirovnikova od Sv. Barbare.

Stara Loka 34
Vl. št. 528; parc. št. 285; hiša.
Lastniki:
Rozalija Kuhar, odločba ObLO Škofja Loka o pravici uporabe za zidanje hiše za Rozalijo Kuhar in njene pravne naslednike. 1961.

---

558 ZAL ŠKL, Hranilnica in posojilnica v Stari Loki, fasc. št. 1.
559 Kronika, str. 141.
560 Kronika, str. 147.
561 ZAL ŠKL, Občina Stara Loka, fasc. št. 7. V nadaljevanju Občina/7.
562 Občina/7.

Stara Loka 35
Krivarjev Jaka.
Vl. št. 309; parc. št. 663/1, 659/6 = stavbna parc. 241.
Prejšnje hišne št. 79, 31.
Jakob Dolenc je dobil gradbeno dovoljenje leta 1940 (Občina/7). Stavbno parcelo so vpisali z naznanilnim listom leta 1943.
Lastniki:
Jakob Dolenc, kupna pogodba 1939.
Ana Dolenc, sklep o dedovanju 1989, delež 29/42.
Janez Dolenc, sklep o dedovanju 1989, delež 6/42.
Igor Dolenc, sklep o dedovanju 1989, delež 7/42.
Domače ime je prinesel s seboj Jakob Dolenc, Krivarjev iz Bodovelj.

Stara Loka 36
Vl. št. 459; parc. št. 549/6 = 271.
Prejšnja hišna št. 42, 32.
Gradbeno dovoljenje 1953 (LOMO 10/84).[563]
Lastniki: Ljudmila Jugovic, poročena Veber, darilna pogodba 1953.
Jože Veber, darilna pogodba 1978 do 1/2.

Stara Loka 37
Kržajucu Tine, Kovačev Tine, Kovač.
Vl. št. 320, 946; parc. št. 231.
Prejšnje hišne št. 29, 32.
Lastnik je dobil gradbeno dovoljenje za hišo in kovačnico leta 1931 (Občina /7). Hišo so vpisali z naznanilnim listom 1932 iz parcele 665/1 = stavbna parcela 231.
Lastniki:
Valentin Kalan, kupna pogodba 1930.
Leopoldina Kalan, sklep o dedovanju 1971, 4/8.
Marija Kalan, Anica Jeraša, Janez Kalan, Franc Kalan, sklep o dedovanju 1971, vsak 1/8.
Štefan Ravnikar, izročilna pogodba 1974, 4/8 od Leopoldine.
Štefan Ravnikar, kupna pogodba in razdružitev solastnine 1977, do celote.

Valentin Kalan je imel kovaško in podkovsko obrt od leta 1931 do 1943 (R/181). Domače ime je prinesel s seboj Valentin Kalan, Kržajucov iz Škofje Loke, Cankarjev trg 8. Drugo ime je dobil po obrti, ki jo je opravljal.

563 ZAL ŠKL, Ljudski odbor mestne občine Škofja Loka - LOMO, fasc. 10, št. 84. V nadaljevanju LOMO,.../...

Stara Loka 38
Vl. 923; parc št. 3/2 = 544/6.
Hiša stoji na mestu podrte stare Rihtarjeve hiše (podatke glej pri št. 40).
Parcela vpisana z naznanilnim listom 1974.
Lastniki:
Vera Hribernik, Stara Loka 40, darilna pogodba 1971.

Stara Loka 39
Vl. št. 323; parc. št. 232.
Stavbna parcela je nastala z naznanilnim listom 1932 iz parcele 665/14 = st. parc. 232.
Prejšnje hišne št. 30, (predvojna) 33.
Lastniki:
Janez Berčič, kupna pogodba 1931.
Ana Berčič, sklep o dedovanju 1974, 4/5 od 1979.
Miran Berčič, darilna pogodba 1979, 2/10.
Miran Berčič, sklep o dedovanju 1992, 4/10.
Barbara Berčič, sklep o dedovanju 1992, 4/10.

Stara Loka 40
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 45; zemljiščni delež: župnišče Stara Loka.
Erbežnik, Rihtar; hiša, nadstropna, zidana (1825); 1/3 grunta.
Vl. št 1, 2, 923; parc. št. 3/1.
Stare hišne št. 2, 32, 41.
Lastniki:
Gospod Jožef Demšar, starološki graščak (II/82).
Mihael Volgemut, (1766-1851), kmet iz Stare Loke, tkalec in novohišar, kupna pogodba 1814 (II/82).
Johan Volgemut, sin (1829-1880), izročilna pogodba 1848 (IV/92).
Luka Jugovic (1843-1902), prisojilo 1881.
Mina, vdova Jugovic, prisodilno pismo 1903.
Luka Jugovic, izročilna pogodba 1919.
Minka Jugovic, izročilna pogodba 1932.
Reichsgau Kärnten, 1944.
Marija Jugovic, razveljavitev 1946.
Vinko Jugovic, sklep o dedovanju 1969.

Mihaelov oče (verjetno Urban) Volgemut je bil posestnik na Trnju, stara h. št. 1, po domače Erbežnik. Priimek Erbežnik so pisali tudi Rubežnik. Priimek kaže na neko upravno funkcijo v gospostvu. Tako so imenovali vaške predstojnike, župane, tudi rubežnike. Domače ime Erbežnik se pojavlja pogosto v loškem gospostvu. Ima naslednji razvoj - Rubežnik, Vrbežnik, Erbežnik,

Rbežnik itd., kot sem že omenil.[564] Mogoče je prišlo domače ime od nemške besede "werben", nabirati, snubiti, v vojake jemati (Verbežnik). Župani so imeli tudi takšne dolžnosti. Mihael je imel posest tudi na Fari (23/9). Mihael Volgemut, kmet iz Stare Loke, je leta 1814 kupil od gospoda Jožefa Demšarja, starološkega graščaka, novo hišo, ki jo je ta zidal ob cesti proti Železnikom. Obenem je kupil tudi zelnik ob hiši (Krautgarten). Hiša še ni bila dograjena in leta 1814 še ni imela hišne številke. Mihael je bil ob tistem času rihtar. S to funkcijo je dal domače ime novi hiši (II/82). Leta 1830 je zlicitiral 1/3 grunta na Trati, stara h. št. 11, t. i. tratarsko hubo oziroma njen del, Jurijevo kajžo.[565] Imel je še 1/4 grunta v Virmašah, kjer so razdelili grunta urb. št. 2388/2 in 2425/2 loškega gospostva. V Virmašah je dobil dele Kekljevega grunta, stara hišna št. 24, kjer je bilo potem le še 3/4 grunta.[566] Kaj je pa dokupil iz urbarialne št. 2425/2, pa ni popolnoma razvidno. V tem primeru gre za Punčarjev grunt, stara hišna št. Virmaše 19.[567] Rihtarjeva hiša je imela star baročen izgled, kakršnega je zahteval Mihov ugled. Hiša je danes podrta in je na tem mestu nova hiša, last Vere Jugovic, poročene Hribernik. Podatke v zemljiški knjigi je nasledila nova hiša Vinka Jugovica, nastala na mestu gospodarskih poslopij, sedaj h. št. 40.

Stara Loka 41

Pri Flintežu.

Vl. 322; parc. št. 665/15 = 233.

Prejšnja h. št. 31, 34.

Z naznanilnim listom leta 1932 so poočitili, da je nastala iz dela njive parcelna št. 665/15, nova parcela št. 233 hiša z vrtom, hišna št. 31. Gradbeno dovoljenje je bilo izdano leta 1931 (Občina/7).

Lastniki:

France Humer, Stara Loka 31, kupna pogodba 1930.

Franc Humer, Stara Loka 34, sklep o dedovanju 1968.

Karmen Bernik, darilna pogodba 1993.

Domače ime so prinesli s Trnja. "Flinta" pomeni puška. Mogoče je bila pri hiši takšna dejavnost, ali pa so bili (divji) lovci.

Stara Loka 42

Vl. št. 299; parc. št. 33/2.

Prejšnje hišne št. 44, 62.

V zemljiški knjigi je opomba, da je od 1939/40 na parceli vpisana hiša. Prvotno je bilo to gospodarsko poslopje hiše št. 26.

---

564 ZAL ŠKL, Glavna zemljiška knjiga, primer vulgo Erbežnik, Virmaše, stara hišna št. 13, Arbežnik, Erbežnik, Rebežnik, Rubežnik, itd.

565 ZAL ŠKL, Zemljiška knjiga župnije Šk. Loka, str. 280; Zemljiška knjiga Beneficija sv. Ane, urb. št. 6; IV/93.

566 ZAL ŠKL, Glavna zemljiška knjiga 13/106, Suplement II/237.

567 ZAL ŠKL, Glavna zemljiška knjiga 13/102.

Lastniki:
Do 1920 isti kot na h. št. 26.
Janez Koželj, kupna pogodba 1920.
Franc Koželj, mizar, darilna pogodba 1962.
Marija Damjan, rojena Koželj, sklep o dedovanju 1984.

Stara Loka 43
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 36.
Petrono, Petružak, Petruzenk, Petruznik; kamnita pritlična hiša (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 49; parc. št. 36.
Stare hišne št. 60, 32, 65.
Lastniki:
Matevž Karlin, lastnik 1757.[568]
Jurij Karlin s. d.
Jakob Eržen, ženitno pismo 1794 (II/17-18).
Mica Wolgemut, licitacija 1817.
Jakob Pikuš (1794-1845), ženitno pismo 1818 (III/1-7).
Valentin Pikuš (1840-1888), prisojilo 1867.
Mladoletni Janez, Marjana, Marija, Valentin Pikuš, prisodno pismo 1889.
Franc Ozebek, tudi Osebek, prisojilo 1891.
Marija Ozebek, prisojilo 1911.
Maks Ozebek, prisojilo 1932.
Manica Žagar, kupna pogodba 1935.
Anica Žagar, poročena Kobal, darilna pogodba 1958, 1/2.
Julija Žagar, darilna pogodba 1958, 1/2.

Domače ime je morda po Matevžu Paternou (Petrono=Peternel?), ki se omenja v terezijanskem katastru. Ni gotovo, da je bil on prvi lastnik. V franciscejskem katastru je navedeno domače ime Petrono=Paternou? Jurij Karlin je imel hčer Mico Karlin. Ta se je poročila z Jakobom Erženom. Ko je ovdovela, se je drugič poročila z Gašperjem Wolgemutom (II/17-18). Mica je leta 1817 zlicitirala posest 1/3 hube s tremi njivami, vrtom, tremi gozdnimi deleži in pogoriščem na svoje ime in naslednje leto prepisala na mladoletnega Jakoba Pikuša, sina Simona Pikuša in Lenke, rojene Okorn, iz Žabnice in na mladoletno hčerko Uršulo Wolgemut, hčerko umrlega moža Gašperja Wolgemuta. Mica je bila rojena Cegnar. Bila je tašča Jakoba Pikuša. Mica Karlin, poročena Eržen je, kot kaže, imela iz tega zakona hčerko Elizabeto - Špelo (II/139-146). Leta 1820 oziroma 1827 je Elizabeti Eržen Mica prepisala delež v denarju (II/145; III/7, 92). Hiša je bila leta 1817 pogorišče, po že znanem požaru. Franc Ozebek, tudi Osebek (1838-1910), se je poročil z vdovo Marijo Ušeničnik (1844-1931), rojeno Kržišnik iz Poljan. Ta je bila mati znanih

[568] ZAL ŠKL, Zbirka starološke davčne knjižice, akc. št. 132.

bratov teologov in filozofov, Franca in Aleša Ušeničnika.

Hiša leži zunaj ulične linije in je prilagojena terenu nad vodo. Zelo verjetno je bila bajta Kalanušarjevega grunta, česar pa ne morem dokazati. Leta 1825 je bila hiša kamnita in pritlična. Ob koncu prejšnega stoletja je bila spet prezidana, verjetno po potresu leta 1895. Takrat so jo povečali. Plitev obok se je ohranil le v shrambi. Ravno zaključen portal je iz kamnitniškega konglomerata. Na strehi je še ohranjen skril. V strehi je zelo majhna frčada, ki ima na zadnji strani nekoliko večjo neugledno dvojnico brez odprtin.

Nekaj zemlje imajo še v Bižah, vendar je ne obdelujejo sami.

Stara Loka 44

Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb. št. 64, rect. 58; zemljiščni delež: Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau).

Partižova, Prtižova kajža, Pri Streharju, Per Strehar (1825), Pavle; kajža, 1/3 grunta, tudi novohišar.

Vl. št. 51, 72, 339, 911; parc. št. 37.

Stare hišne št. 35, 53, 66.

Lastniki:

Elizabeta Sušnik, lastnica pred 1783 (NŠKAL-St. L. fasc. - knjige/2).

Katarina Sušnik, hči, lastnica 1783 (NŠKAL-St.L. fasc.13; I/39).

Peter Volgemut, licitacijski zapisnik 1790 (II/64)

Pavel Volgemut (1776-1841), poročno pismo 1795 (II/93).

Neža Volgemut, hči, poročena Jereb, izročilna pogodba 1841 (V/586).

Luka Jereb (1814-1895), izročilna pogodba 1871.

Mina Jereb, rojena Tavčar, prisojilo 1895.

Janez Kermelj, kupna pogodba 1895.

Matevž Krmelj, iz Stare Loke 45 (Prtiž), izročilna pogodba 1906.

Matevž Krmelj, prisodilo 1907.

Franc Krmelj, sklep o dedovanju 1954.

Ivana Krmelj, rojena Jugovic, sklep o dedovanju 1977.

Ivanka Krmelj, ekonomski tehnik, darilna pogodba 1972 in 1974.

Domače ime je prišlo od dejavnosti pri hiši in od imena. Pavel Volgemut je imel za ženo Mico, hčer Tomaža Svolšaka. Poročno pismo sta delala leta 1795 (II/93). Pavel Volgemut je zamenjal del terena Nad Potjo z Urbanom Kašmanom. Ta je potreboval svet za sina Jurija. Naredili so novo bajto v Virlogu, urb. št. 58 B.[569] Glede na delitev urbarialnih številk bi smeli sklepati, da je šlo za teren, ki ga ima zapisanega sedaj hiša Stara Loka 140. Pri tej hiši piše, da je bil lastnik pogorišča Pavel Volgemut. Mogoče je, da je šlo za eno in isto hišo, ali pa sta bili dve lokaciji, za hišo v Virlogu in za novo na Fari, ki je potem pogorela. Na mestu stare bajte stoji sedaj nova stanovanjska hiša.

[569] NŠKAL, Župnija Stara Loka, knjige, fasc. 2; Urbar Pfargult Altenlack, s. d.

Stara Loka 45

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 2; zemljiščni delež: Gospostvo Sv. Duh.
Partiš, Prtiš, Partiž, Prtiž; zidana pritlična hiša in zidano pritlično gospodarsko poslopje (1825); grunt, kupnopravna huba.
Vl. št. 51, 52; parc. št. 49 = 593/5, hiša, 52 = 593/3 gospodarsko poslopje.
Stare hišne št. 58, 34, 67, 82, 83.
Lastniki:
Valentin Dolhar, lastnik 1752, omenjen 1767 (TK-BT-67/313-4; I/9-10, 35-36).
Mica Dolhar, žena, drugič poročena Oblak, lastnica 1785 (I/35-36).
Helena Dolhar, hči, poročena Kalan, izročilna pogodba 1800 (II/45-46, 47, 51, 53).
Anton Jugovic (1775-1857), nakup po zadolžnici 1806 (II/60-62, 233).
Helena Jugovic (1822-1866), izročilna pogodba 1857.
Johan Kermel (1843-1917) in Marija Kermel, rojena Jugovic (1841-1906), prisojilo 1868, vsak polovico.
Matevž Krmelj, izročilna pogodba 1906 (od Janeza).
Matevž Krmelj, prisodilo 1907 (od Marije).
Franc Krmelj, sklep o dedovanju 1954.
Ivana Krmelj, rojena Jugovic, sklep o dedovanju 1977.

Od kod domače ime, mi ni znano. Mogoče je vezano na besedo part = delež? Po Pleteršniku pomeni prt, prten, prtar, tkanino, lan, tkaninarja, kar je tudi mogoče, saj so bili na Fari znani platnarji.[570] Anton Jugovic je imel za ženo Marjeto, rojeno Svolšak (1784-1872), ki se omenja v zadolžnici 1823 (II/152-165). Antonov brat je bil Ignac Jugovic, kanonik v Novem mestu, slovesno umeščen leta 1831 (Ž-V/317).[571] Vrt pri hiši je bil podložen svetoduški graščini.[572] Del njiv je spadal pod starološko župnijsko cerkev (Ž-V/317). Grunt je še danes velik. Že v terezijanskem katastru so bili opisani deleži: Per Kozlu, V Doline, Za Hribcam, Per Drobnicah, travnik Per Marslim potoko, Gorraita. Gozdni deleži so bili: Na Pushtajo, V Potoze, Per Snamino, Sa Mallnam. Posest se je začenjala takoj za hišo in je šla čez Gavžnik, kjer je tudi Partižov križ. Ta je bil včasih na mestu kapelice na Fari pod cerkvijo. Hiša stoji zunaj ulične linije, nad Potokom, kot se za staro lokacijo grunta spodobi. Leta 1825 sta bila stanovanjska hiša in gospodarsko poslopje zidana in pritlična. Večje prezidave na gruntu je opravil verjetno Johan Kermel. Na Faro je prišel iz Staniš. Posodobil je hišo tako, da ima "moderen" izgled. Kamnitniški portal je ravno zaključen s hišno št. 34 in inicialkama JK = Johan Kermel (1843-1917). Oboki v veži so iz druge polovice 19. stoletja. Od stare gruntarske hiše je ostal bolje ohranjen zahodni del stavbe. Lesen strop v hiši

570 Pleteršnik II/357.
571 France M. Dolinar, Prošti novomeškega kapitlja 1493-1993, Dolenjska založba, Novo mesto 1993, str. 124-125.
572 ZAL ŠKL, Urbar Ehrenau, urb. št. 120, pozneje vl. št. 52.

je datiran leta 1755. Velbi v kamri so mogoče še iz tistega časa. Posebnost hiše je globoka, polkrožno banjasto obokana klet, mogoče še iz konca 17. stoletja. Levi del stavbe proti vzhodu oziroma severovzhodu je novejši, verjetno že po letu 1825.

Grunt obdelujejo. Stanujejo v novi hiši, staro hišo uporabljajo za shrambo in delavnico.

Stara Loka 45

Nova hiša.
Vl. št. 51, 1236, 1237; parc. št. 49 = 593/1.
Lastniki:
Ivana Krmelj, rojena Jugovic, sklep o dedovanju 1977, 1/3.
Marija Megušar, darilna pogodba 1977, 1/3.
Anton Megušar, darilna pogodba 1977, 1/3.

Stara Loka 46

Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2088, 2085, 2060; zemljiščni delež: cerkev Stara Loka.
Tavčar, Vožbut, Ožbout, Podlonkar; hiša zidana, nadstropna (1825); podsed - podružnik, kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 47, 48, 282; parc. št. 35.
Stare hišne št. 61, 31, 39, 43.
Lastniki:
Miha Tavčar, lastnik pred 1771 (ARS 45/januar, ARS 47/219, 48/47, 48/112, 49/118).
Maruša Tavčar, hči, poročena Okorn, izročilna pogodba 1771 (ARS 45/januar, ni numeracije; III/129, 9/144).
Jera Tavčar, poročena Jamnik, izročilna pogodba 1793 (ARS 50/87; 9/5; 14/1; 21/19).
Uršula Šifrer, rojena Jamnik, vdova Osterc, obravnava 1820 (41/292; Ž-VI/194).
Mladoletni Matevž Šifrer, sin, zapuščinsko prisojilo 1824.
Mica Jamnik, kupno pismo 1844 (J/353; Ž-VI/200).
Marija Tavčar, kupna pogodba 1846 (73/206; Ž-VI/418).
Ožbolt Jeran (1797-1857), kupna pogodba 1853.
Marija Kokelj, bivša vdova Jeran, prisodilo 1888.
Jakob Kokelj, prisodilo 1893.
Miklavž Pokorn iz Stare Loke, danes št. 18, kupna pogodba 1894.
Matevž Šmid, kupna pogodba 1895.
Marija Šmid, izročilna pogodba 1907.
Franc Šmid, izročilna pogodba 1933.
Ivan Šmid, darilna pogodba 1970 (1/3).
Terezija Šmid, darilna pogodba 1987 (2/3).

Domače ime izvira iz priimka, imena in kraja kupca. Šmid je bil iz Podlonka. Njiva na Osterfeldu je bila podložna starološki cerkvi, zato najdemo podatke tudi v zbirki listin starološke cerkvene posesti. Mihova hči Maruša Tavčar, poročena Okorn, je bila okrog leta 1784 že vdova (ARS 49/118; III/129). Leta 1844 in 1846 so hišo kupovali in prodajali za 400 gld običajnega denarja (CM) (J/353; 73/206). Leta 1825 je bila hiša zidana in nadstropna. Po cenah sodeč je bila ob prodajah leta 1844 oziroma leta 1846 primerno draga, saj so jo prodali za 400 goldinarjev.

Leta 1933 je Franc Šmid podrl staro stavbo. Zidarski mojster Alojzij Berčič mu je v letih 1933 do 1935 zgradil novo hišo. Vrednost zgradbe je bila navedena na 45.000 din (Občina/7). Tudi nova hiša stoji vzporedno z Gaso. Franc Šmid je imel od leta 1928 do 1942 krojaško obrt (R/141). Sedaj je v hiši gostinski lokal, ki ga vodi Zinka Šmid.

Stara Loka 47

Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2085, 2082, 2065.
Ledrar, Ledrer; kamnita nadstropna hiša (1825); podsed - podružnik, kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 63, 630; parc. št. 40.
Stare hišne št. 50, 42, 40, 48.
Lastniki:
Gregor Dermota, usnjarski mojster, vdovec, lastnik pred 1792 (VIII/134).
Jurij Dermota, izročilna pogodba 1793 (21/223).
Gregor Dermota (1778-1849), izročilna pogodba 1799.
Jakob Dermota (1809-1876), izročilna pogodba 1832.
Marija Dermota, rojena Triler, prisojilo 1876.
Luka Pokorn, prisojilna listina 1888.
Ivan Spacapan, izročilno, darilno in prisodno pismo 1904.
Marija Spacapan, izročilna in darilna pogodba 1909.
Marija Žagar, kupna pogodba 1912.
Marija Žagar mlajša, kupna pogodba 1924.
Josip Žagar, kupna pogodba 1933.
Anton Žagar, izročilna pogodba 1950.
Peter Rupar z Loga 22, kupna pogodba 1960.
Mladoletni Andrej Grašič, kupna pogodba 1978.

Domače ime je nastalo od dejavnosti. Dermote so bili usnjarji v Karlovcu, danes Kopališka 18, pri Telbanu, Bukovšku, Kramerju in na Lontrgu pri Drmotu, Sifonarju, danes Spodnji trg 36.[573] Posamezni usnjarji iz Dermotovih rodov so bili v Loki lastniki še drugih hiš.

Hiša je zaradi vode in ulice malo umaknjena. Po franciscejskem katastru je bila hiša zidana in nadstropna. Od stare hiše je ostalo le obodno zidovje.

[573] Knjiga hiš I., str. 32; Knjiga hiš II., str. 87-88.

Stavba je znotraj prezidana in se niso ohranili starejši stavbni členi. Ohranjen je zazidan baročni portal na južni fasadi. Portal ima tri okrasne kamne, srednjega kot sklepnik in dva na straneh. Kamni so reliefno obrobljeni. Portalni lok je rahlo potlačen, kar kaže na drugo polovico 18. stoletja.

Stara Loka 48

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 42; zemljiščni delež: cerkev v Crngrobu, urb. št. 35.

Kamplmoher, Planuc; leta 1825 se ne omenja, kako je zgrajena; novohišar (II/108; III/53), kajža, 1/3 grunta (III/132).

Vl. št. 61, 62, 328; parc. št.39/2.

Stare hišne št. 20, 41, 41, 49.

Lastniki:

Urša Pečnik 1752, tkalka (TK-BT-67/313-30).

Franc Pečnik, lastnik 1808 (II/65-66).

Jakob Maher (1791-1875), tudi Mohar, izročilna pogodba 1816 (II/108-110, 251; III/54).

Blaž Mohar, tudi Maher, izročilna pogodba 1849 (IV/94).

Marija Maher, notarska kupna pogodba 1865.

Ivan Spacapan, izročilna pogodba 1904.

Mina Svoljšak, kupna pogodba 1904.

Ivan Spacapan, kupna pogodba 1905.

Anton Šink, kupna pogodba 1906.

Jerica Šink, prisojilo 1908.

Peter Pokorn, kupna pogodba 1910.

Ana Bernik, kupna pogodba 1911.

France Bernik, kupna pogodba 1914.

Mladoletni Marija, Franica, Amalija, Anton, Ivana in Jurij Bernik iz Veštra, stara h. št. 4, po domače pri Hrenu, prisojilo 1923, vsak 1/6.

Jurij Bernik, kupna pogodba 1950 in darilna pogodba 1964, do 21/30.

Marija Bernik, rojena Trček, darilna pogodba 1963, 9/30.

Marija Bernik, Marija Galičič, Milka Tavčar, sklep o dedovanju 1993 (po Juriju).

Domače ime je prišlo od obrti. Drugo ime Planuc so prinesli Berniki z Bukovščice in je najbrž pomenilo hišo na planem, z dovolj prostora. Priimek Mohar so pisali v obeh oblikah Maher in Mohar. Zadnje se je slišalo bolj domače. Jakob Mohar je bil svak Franca Pečnika. Jakobova žena Barbara (1793-1865) se je kot dekle pisala Pečnik (III/54, 140). Moharji so imeli sorodstvo tudi v Stari Loki 11, pri Jakobču. Blaž Mohar je bil Tomažev brat. S hišo je moralo biti na začetku prejšnjega stoletja nekaj narobe. Verjetno je pogorela, ali pa je šele takrat nastajala. V listinski seriji se lastnik leta 1816 navaja v rangu novohišarja (II/108) in šele pozneje, leta 1829, kot bajtar (III/53). Leta

1816 je bila še brez hišne številke (II/109). Poznejša delitev parcele kaže prvotno na mlajši nastanek stavbe.

Hiša stoji pravokotno na ulico. Pred nekaj več kot dvajsetimi leti so jo popolnoma prenovili. Ostale so le obodne stene. Nekaj zemljišča imajo še v Pevnu.

Stara Loka 49

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 8.
Kalanovšk, Kalanuš, Kalanušar, Kalanovše, Na Kalanuš; hiša kamnita, pritlična (1825); grunt.
Vl. št. 58, 1388; parc. št. 38.
Stare hišne št. 53, 39, 42, 51.
Lastniki:
Anže Kalan?, lastnik 1752 (TK-BT-67/313-5).
Marko Karlin, lastnik že 1788 (I/46).
Jurij Karlin, sin, izročilna pogodba 1806 (II/56, 61).
Florjan Karlin (1813-1900), izročilna pogodba 1836 (III/217).
Marjeta Karlin, poročena Žagar, izročilna pogodba 1884.
Jože Žagar, prisojilo 1911.
Franc Žagar, sklep o dedovanju 1961.
Jože Žagar, izročilna pogodba 1987.

Domače ime je ostalo verjetno od Kalana. Rod Karlinov izhaja iz druge polovice 18. stoletja od Čika na Trnju, stara hišna št. 13. Tam je bila gruntarica Mica Karlin že leta 1798, ko sta denarno uredila zadeve z (nečakom?, ali stricem?) Markom Karlinom (1737-1804) (G 14/42). Ta je leta 1795 zlicitiral kajžo Virlog, stara h. št. 10, Pri Slugu (St. L. III/25, 146, 217). Pri hiši se je po domače reklo tudi Pri Marku, Pri Markucu. Leta 1803 je Mica posestvo na Trnju dala najmlajšemu sinu Jerneju. Tega so v zemljiško knjigo vpisali kot Karlina, pravilno Svolšaka. Pozneje so njegov rod pisali vedno s priimkom Svoljšak. Pri predaji posestva leta 1803 je mladega Jerneja zastopal bratranec (Vet/t/er) Marko Karlin (G 19/162). Marko Karlin je bil dvakrat poročen. Ženitno pismo z drugo ženo Heleno Košenina iz sorške fare sta delala leta 1788. Takrat je bil Marko tudi lastnik grunta na Suhi, stara hišna št. 11, Pri Slugu, od koder je bila doma prva žena (St. L. I/46). Zemljiškoknjižno na tem gruntu ni bil vpisan, čeprav so bili lastniki grunta Karlini. Razumljivo je tudi domače ime Sluga na Suhi in v Virlogu, saj je šlo v obeh primerih za Karline. Marku Karlinu v Virlogu so sledili Jurij, Florjan in Lorenc, ki jih poznamo tudi na Fari, kjer je bila cela huba. Kdaj točno je Marko kupil posestvo Na Kalanušu iz dokumentov ni razvidno. Vsekakor je bil lastnik že leta 1788, ko se je drugič ženil. Jurij Karlin je vzel Jero Logonder. Ženitno pogodbo sta delala leta 1808 (II/61). Posebno je zanimiva izročilna pogodba med Jurijem in Florjanom leta 1836 (III/217). Jurij si je izgovoril čudo stvari,

med drugim uporabo čebelnjaka. K Florjanovi hčeri Meti Karlin (1848-1910) se je priženil Žagar, Gadušar iz Papirnice. Gadušarji so pričeli rod Žagarjev tudi pri Primcu, Stara Loka h. št. 25, in pri Porentu, Stara Loka h. št. 6. Pri Marku v Virlogu imajo izdelan rodovnik za celotno vejo Karlinov, od Čika dalje.

Karlinov rod je na Kalanušu po moški liniji izumrl. Pri Čiku se je preimenoval. Po moški liniji Svoljšakov je obstal do druge polovice prejšnjega stoletja. V Virlogu je prišel še k Lompu. Bil je tudi na Suhi in pri Znamenčkarju v predmestju Karlovcu.

Hiša leži ob ulici. Leta 1825 je bila zidana in pritlična. Stara stavba se je precej ohranila v razporeditvi prostorov, v detajlih le malo. Vhodni portal je že ravno zaključen in je iz kamnitniškega kamna, brez letnice. Veža je delno obokana. V njej je še ohranjena šterna. Da je šlo za gruntarsko hišo, kaže zelo velika "hiša". Ta je bila včasih poslikana. V kotu in po stropu so še našli sledove poslikave. V prostoru, imenovanem virštat (Werkstatt, op. p.), kjer so oča delali škafe in rezljali kapelice, so ohranjena delno poslikana vrata z okovjem in ključavnico iz leta 1794. Od zadaj so vrata popisana z loterijskimi številkami.

Hlev je v podaljšku hiše proti severu. Portal kaže na 19. stoletje. Štalo so obokali na traverze med prvo svetovno vojno. Hiša zaradi bližine Potoka ni podkletena, delno se pogreza in je v slabem stanju. Na dvorišču je ohranjen zelo star lesen pod. Na leseni steni se še komaj vidi naslikan zajec, ki v košu nosi pirhe. Figuro je naslikal nek vojak med prvo svetovno vojno, ko so vojaki stanovali (kvartirali) po hišah. Koš s pirhi se je že zbrisal. Zaradi neugodne lege kmetije, stisnjene med Potok in cesto, so grunt prestavili na novo lokacijo zunaj vasi, Stara Loka št. 155, kjer je več prostora za sodobno kmetovanje.

V tej hiši so bili doma, poleg drugih otrok, trije bratje Karlini, sinovi Florjana Karlina (1813-1900) in Terezije Hartman (1814-1882). Andrej Karlin (15. 11. 1857 Stara Loka - 5. 4. 1933 Maribor) je bil škof. Gimnazijo in bogoslovje je študiral v Ljubljani. Bil je kaplan v Smledniku, Šenčurju in pri sv. Jakobu v Ljubljani. Leta 1892 je doktoriral v Rimu. Postal je prefekt v Alojzijevišču, pozneje tudi njegov vodja. Bil je inšpektor za verouk na učiteljiščih, meščanskih in osnovnih šolah. Postal je stolni kanonik v Ljubljani. Sodeloval je pri Ljudski posojilnici, delavskih in prosvetnih organizacijah in pri Ceciljanskem društvu, kjer je bil tajnik, potem predsednik in od leta 1904-1910 urednik Cerkvenega glasbenika. Pisal je prispevke s področja lokalne zgodovine, potopise, nabožne in katehetske članke ter prispevke v Cerkveni glasbenik. Konec leta 1910 so ga imenovali za tržaško-koprskega škofa. Po prvi svetovni vojni je zdržal na tem mestu do jeseni leta 1919, ko ga je papež razrešil te službe zaradi italijanskega nacionalnega pritiska. Papež mu je podelil naslovno škofovstvo in druge častne nazive. Po odhodu dr. Janeza Gnidovca je prevzel vodstvo škofovih zavodov v Šentvidu nad Ljubljano. Leta 1923 ga je papež

imenoval za lavantinskega - mariborskega škofa. Po prvi svetovni vojni se je ta škofija povečala in jo je sveta stolica podredila neposredno Rimu. Karlin je reorganiziral semeniški študij in ga podaljšal. Zavzemal se je za beatifikacijo Antona Martina Slomška.[574]

Njegov brat Davorin Karlin (8.11.1849 Stara Loka - 2.9.1912 Ljubljana) je bil gimnazijski profesor in sodelavec Ljubljanskega zvona. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. Klasične jezike je študiral na Dunaju. Služboval je na kranjski gimnaziji v letih 1872-1890 in na drugi državni gimnaziji v Ljubljani do upokojitve leta 1906. Sestavil je učbenik zgodovine za nižje gimnazije.[575] Vse kaže, da je bil ta brat bolj liberalno usmeritjen, saj je bil sotrudnik Zvona. Ime je spremenil. Med domačimi je veljal za Martina.

Tretji brat je bil Janez Karlin (1842-1915). V osmrtnici, ki jo je podpisal brat, škof Andrej, je navedeno le, da je bil pokojnik upokojeni župnik. Iz slikovnega gradiva na domačiji se vidi, da je bil nekaj časa župnik v Smledniku.

Pri hiši hranijo dokumentacijo, ki je zanimiva za podrobnejše zgodovinske raziskave o škofu Andreju Karlinu. Škofov oljni portret je signiran: M.(arija) Raizner 1929. Slika je amatersko delo neke nune. Ohranjenih je nekaj njegovih fotografij od mladih let do pogreba. Fotografije prikazujejo tudi škofovo sorodstvo, predvsem ob raznih slovesnostih in obletnicah. Vse kaže, da je bil škof povezan s sorodstvom, najprej s sestrami in brati, pozneje z nečakom Jožetom. Tega je leta 1911 tudi poročil. Ohranjenih je nekaj škofovih priložnostnih čestitk gospodarju na Kalanušu. V sedanjem rodu so izdelali nekakšno hišno kroniko, ki jo nadaljujejo.

Stara Loka 50

Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2086, 2083, 2064.
Punčar; hiša kamnita, pritlična (1825); kajža, 1/3 grunta, včasih omenjena tudi kot grunt.
Vl. št. 60; parc. št. 39/1.
Stare hišne št. 52, 40, 43.
Lastniki:
Matevž Hafner, lastnik pred 1804.
Andrej Hafner, sin, tkalec, izročilna pogodba 1804 (20/64).
Mina Vidmar iz Virmaš 11 (Mecetova), kupno pismo 1846 (L/122).
Primož Vidmar, prisojilo 1861.
Jurij Vidmar (1819-1895), prisojilo 1867.
Marija Vidmar, rojena Kalan, prisojilo 1896.
Luka Čarman, kupna pogodba 1910.

---

574 SBL I/429; Enciklopedija Slovenije 5/2; Franc Kralj, Dr. Andrej Karlin (1857-1933). Ob petdeseti obletnici smrti nekdanjega tržaško-koprskega in lavantinsko-mariborskega škofa. Mohorjev koledar 1983, str. 113-117.

575 SBL I/429.

Jožefa Čarman, sklep o dedovanju 1964.
Lado Oblakovič, klepar, darilna pogodba 1971, 1/2.
Matjaž Oblakovič, vknjižbena izjava 1988, 1/2 (od Lada).

Odkod domače ime, ni znano. Morda od "buniti se", torej upornik, puntar (ES I/54). Mogoče je ime povezano z neko obrtniško dejavnostjo, kjer so klepali oziroma bunclali - punclali. S posebnim kladivom se buncla kamen, obdeluje kovina itd. Izgled kamnite pritlične hiše iz leta 1825 je stavba ohranila do pred nekaj let. Stala je vzdolž Gase. Parcelno številko je imela prvotno skupno s sosedom. Stari katastri še kažejo med seboj povezani poslopji. Na tem mestu stoji sedaj nova hiša, umaknjena iz stare linije. V bregu poleg hiše še teče studenec, ki izvira izpod pokopališča. Kljub srednjeveški frekventnosti pokopališča je bil ves čas neoporečen.
Vodo "vleče", kot pravijo, prav iz smeri Binklja in Veštra.

Stara Loka 51
Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb. št. 65 b, 64 1/2.
Planuc, Pri Špeli; nova hiša.
Vl. št. 105, 329, 565; parc. št. 48/2.
Stare hišne št. 78, 45, 53.
Lastniki:
Mina Ziherl, kupna pogodba 1873.
Helena Šifrer, kupna pogodba 1885.
Elizabeta Tavčar, kupna pogodba 1899.
Anton Tavčar iz Metlike št. 146, prisojilo 1930.
Jože in Marjeta Fister, podelitev domika in razdelilni sklep 1936, vsak 1/2.
Franc Dolenc, izročilna pogodba 1950.
Antonija Kušar, predica, sklep o dedovanju 1969.
Florjan Štular, kupna pogodba 1972.

Hišo so zgradili iz gospodarskega poslopja sosednje Jernačeve hiše, Stara Loka št. 52 in ima zato isto deljeno parcelno številko. Domače ime je dobila po Elizabeti-Špeli Tavčar, ki je bila lastnca bajte nad trideset let. Ta Špela je pekla dober kruh, ki so ga hodili iskat od daleč. Od stare bajte je ostala le lokacija, zidovje je bilo večkrat zamenjano. Star zid s plitvim obokom je ohranjen v majhnem gospodarskem poslopju, kjer je sedaj garaža.

Stara Loka 52
Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb. št. 65, rect. 59; zemljiščni delež: Gospostvo Sv. Duh.
Per Dajnet, Tajne, Jernač; lesena in kamnita pritlična hiša in pritlično gospodarsko poslopje; kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 56, 57; parc. št. 48/1.

Stare hišne št. 54, 38, 44.
Lastniki:
Jožef Šifrer, lastnik pred 1782 (NŠKAL, St. L. knjige/2).
Andrej Šifrer, lastnik 1782 (NŠKAL, St. L. fasc/13; I/13, 67).
Mica Šifrer, hči, poročena Rešek (Režek), izročilna pogodba 1815 (III/134).
Franc Šifrer, prisojilo 1865 (15/73; 18/511).
Jakob Jelovčan iz Stare Loke, danes št. 19, kupna pogodba 1880.
Jernej Berčič, kupna pogodba 1897.
Anton Berčič, izročilna pogodba 1928.
Antonija Berčič, izročilna pogodba 1965 (od 1972, 2/3).
Tone Berčič, darilna pogodba 1972, 1/3.
Stanislav Berčič, uslužbenec, Ljubljana, Zelena pot 15, sklep o dedovanju 1977 (2/3 od Antonije).
Klemen Berčič, Ljubljana, Linhartova 66, darilna pogodba 1992 (2/3 od Stanislava).

Rod Šifrerjev izvira iz Žabnice. Prvi je dokumentiran v urbarju leta 1501 Luka Schiffrer. Jernej Šifrer, vulgo Tajne, se omenja na začetku 17. stoletja na hubi v Spodnji Žabnici, kjer se je domače ime še ohranilo. Šifrerji - Tajneti so se razširili v Kranj, po Sorškem polju, v obe dolini. S kom so bili v sorodu in kaj so dosegli, je popisal Jože Šifrer. Nekateri so se povzpeli do plemiških časti in služb.[576] Domače ime Jernač izvira od starega očeta Jerneja. Hiša stoji vzdolžno ob Gasi. Leta 1825 je bila stavba pritlična in mešano zidana. Del zemljišč je spadal pod svetoduško gospostvo. Pri hiši je še nekaj zemlje. Ta je bila v Virlogu in na Gmajni v Gorajtah.

Hiša je danes nadstropna, modernizirana in ima dva lastnika. Lokacija stavbe ob ulici je stara. Na južni zunanjščini se vidi, koliko je bila stavba razširjena proti vzhodu. Na severni fasadi je ohranjeno skoraj kvadratno poznogotsko okence s porezanimi robovi. Strop v hiši je še lesen, z letnico na tramu 1782. Štala je spremenjena v klet in je že obokana na traverze. V hiši je bila včasih šterna, ki so jo zasuli.

Stara Loka 53
Vl. št. 286; parc. št. 203.
Prejšnje hišne št. 35, 54.
Parcelo so vpisali z naznanilnim listom leta 1902/03.
Lastniki:
Martin Bozovičar, kupna pogodba 1902.
Marija Hafner, prisojilo 1941.
Jurij Hafner, odločba o dedovanju 1949.
Mladoletna Veronika Hafner, poročena (1975) Bertoncelj, sklep o dedovanju 1969.

[576] Jože Šifrer, Jernej Šifrer, njegov rod in robotna pravda loških podložnikov, LR 23/1976, str. 34-46.

Danijel Bertoncelj, darilna pogodba 1982, do 1/2.

Stara Loka 54

Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2087, 2084, 2063.
Pintar; hiša lesena, pritlična (1825); 1/3 grunta.
Vl. št. 53, 1364; parc. št. 51.
Stare hišne št. 56, 36, 68, 81.
Lastniki:
Gregor Čuk, oče Luka, lastnik pred 1776 (ARS-47/271).
Jera Čuk, hči, Lukova sestra, poročena z Gašperjem Švarcem, izročilna pogodba 1776 (ARS-46/12).
Mica Čuk (Švarc), Jerina hči, izročilna pogodba 1799 (16/48; 18/136; ARS-51/355).
Jožef Švarc, Micin brat, odstop 1800 (16/48).
Anton Pušar iz Pungerta, kupna pogodba 1802 (18/125).
Blaž Berčič (Werzhizh) (1779-1837), kupna pogodba 1823 (41/358).
Gregor Berčič (1815-1838), sin, zapuščinsko prisojilo 1837.
Mica Berčič, Gregorjeva sestra, poročena Bogataj, prisojilo 1843.
Franc Bogataj (1848-1919), sin, notarska izročilna pogodba 1874.
Jurij Bogataj, prisojilo 1920.
Ivan Bogataj, sklep o dedovanju 1961.
Marija Kranner, rojena Bogataj, Kranj, Jezerska 48 C, darilna pogodba 1984.

Domače ime je prišlo verjetno od obrti oziroma od priimka. Pintar pomeni sodarja. Jera Čuk je bila omožena z Gašperjem Švarcem (ARS-46/12). Njen brat je bil Luka Čuk (ARS-46/12). Njena hči je bila Mica Čuk oziroma Švarc (16/48). Jožef Švarc je bil Micin brat oziroma Jerin sin (16/48). Jožef je bival v Kamniku (41/358). Za skrbnika mu je bil stric Luka Švarc (18/46). Anton Berčič je posest kupil za 900 gld nemške vrednosti (18/125). Vse kaže, da ta pogodba ni obveljala in je Blaž Berčič kupil posest od Švarca, kot je razvidno iz listin.

Leta 1825 je bila hiša lesena in pritlična. Ležala je zunaj ulice ob poti na polje. Bila je večkrat prezidana. Iz zemljiške knjige je razvidno, da so prizidali del hiše leta 1940. Zaradi pogostih prezidav hiša ni imela nekega urejenega izgleda. Pred leti so jo podrli in sedaj zidajo na istem mestu novo.

Stara Loka 55

Prejšnje hišne št. 81, 84, 77.
Vl. št. 54, 436; parc. št. 244.
Hišo so vpisali v zemljiško knjigo leta 1954.
Lastniki:
Ivana Mesec, darilna pogodba 1948.
Stanislav Mesec, orodjar, sklep o dedovanju 1972.

Stara Loka 55 A
Vl. št. 58, 1082; parc. št. 559/3.
Leta 1987 so na parceli 559/3 poočitili stavbo.
Lastniki:
Stane in Jelka Mesec, kupoprodajna pogodba 1978, vsak 1/2.
Stane Mesec, darilna pogodba 1992, do celote.

Stara Loka 56
Vl. št. 437, 499; parc. št. 568 = 260.
Prejšnje hišne št. 85, 78.
Gradbeno dovoljenje je izdal OLO Kranj leta 1948.[577]
Vselitveno dovoljenje je izdal LOMO Škofja Loka 1952.[578]
Hišo so vpisali v zemljiško knjigo leta 1957.
Lastniki:
Tončka Repovž, darilna pogodba 1948.
Pavel Porenta, rezkar, darilna pogodba 1957, 1/2.
Pavel Porenta, darilna pogodba 1985 (1/4 in polovice Pavleta Porenta).

Stara Loka 57
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 6; zemljiščni delež: Gospostvo Sv. Duh.
Jamnik; zidana nadstropna hiša, leseno pritlično gospodarsko poslopje (1825); grunt.
Vl. št. 54, 55; parc. št. 54 hiša, 53 gospodarsko poslopje.
Stare hišne št. 55, 37, 69, 80.
Lastniki:
Martin Jamnik, (TK-BT-67/313-9; ZAL ŠKL, starološke davčne knjižice, akc. 132).
Matevž Jamnik, lastnik 1796 (I/44; II/24-25).
Anton Jamnik, s. d.
Maruša Jamnik (1779-1836), hči, poročena Hafner, izročilna pogodba in poravnava 1806 (II/58,59, 69, 172-175, 257).
Jurij Hafner (1813-1889), sin, izročilna pogodba 1835 (III/129).
Jakob Hafner (1838-1912), izročilna pogodba 1868.
Valentin Hafner, izročilna pogodba 1903.
Antonija Hafner, prisojilo 1919.
Valentin Hafner, izročilna pogodba 1952.
Ana Brglez, sklep o dedovanju 1983.

Domačija leži na dominantnem mestu zunaj vasi, ob poti na polje. Domače ime izvira iz priimka. Pomen imena naj bi bil pri različnih razlagah do-

577 ZAL ŠKL, Krajevni ljudski odbor Stara Loka, fasc. 2, št. 12; zanaprej citirano v tekstu KLO.
578 ZAL ŠKL, Ljudski odbor mestne občine Škofja Loka, fasc. 2, št. 45. Zanaprej citirano v tekstu LOMO.

beseden - jama (nižina, klet, itd.). Hiša je bila že leta 1825 zidana in nadstropna, z lesenim pritličnim gospodarskim poslopjem. Ima še nekatere srednjeveške značilnosti, predvsem v izgledu in strmem naklonu strehe. Glavni portal je poznobaročen, okrogloločen, z inicialkama HJ = Hafner Jurij in hišno št. 37. Po sklepnem kamnu in obeh bočnih okrasnih kamnih, ki sta okrašena z ornamenti, bi ga lahko datirali kmalu po letu 1835, ko je Jurij domačijo prevzel. Veža je še delno obokana s plitvimi oboki iz prejšnjega ali začetka sedanjega stoletja. Levo od veže sta bili hiša in kamra. Ta del je moderniziran. Desno od veže je bil značilen starološki gruntarski kompleks shrambe. Podnivojsko klet so morali zaradi talne vlage zasuti. Nivojska klet ima grob, masiven lesen strop. Nad njo je v nadstropju t. i. kimnata - shramba. Ta del ima še gotsko porezane robove pri kletnem oknu, vendar že verjetno iz 17. stoletja. V kimnati je bila letnica iz 18. stoletja. V nadaljevanju stanovanjskega dela je hlev v pritličju in nad njim skedenj - shramba za seno.

Posebnost kmetije je bil ogromen lesen pod nasproti hiše. V vzhodnem delu je bil dvignjen na visoke podstavke, da je bil na suhem in je sledil terenu. Sedaj ga je ohranjenega še približno tretjina. Ko so ga podirali, so našli stare letnice iz 18. stoletja. Iz leta 1839 in 1861 so ohranjena vrata na podu. Tam hranijo star sodarski skobeljnik (pintarski ponk).

Obdelovalna zemlja se začenja ob hiši. Gozd je na Brezovici, v Lubniku, v Slepi dolini, za Ponklnom v Veštru. Del gozda je spadal včasih pod svetoduško gospostvo. Včasih je bil njihov tudi svet pod hišo, ki se mu reče Na Blečk. Sedaj je ta predel pozidan.

Pri hiši je še živo izročilo, da je kmetija spadala pod starološkega graščaka, kot njegova pristava - dvorec. V hiši so živeli grofovi biriči (uslužbenci). Za prvega soseda so imeli Marofarja v Bižah, kjer je bila grajska pristava, in ne bližnjih staroloških kmetov in bajtarjev. Marofarjeva kmetija je bila last staroloških graščakov. Podložna pa bila loškemu gospostvu.

Stara Loka 58

Vl. št. 54, 465; parc. št. 246 = 568/7.

Prejšnja hišna št. 79.

Gradbeno dovoljenje je bilo izdano leta 1954, vselitveno 1957 (LOMO, 26/54).

Stavbno parcelo so vpisali na podlagi naznanilnega lista leta 1956, parc. 568/7 = 246 = 568/7.

Lastniki:

Jože in Cilka Maglica, rojena Pintar, kupoprodajna pogodba 1953, vsak 1/2.

Nikolaja Čičič, rojena Maglica, darilna pogodba 1983, do 1/9 (od obeh).

Jože in Cilka Maglica, razdelilna pogodba in odpisno dovoljenje 1984 (nazaj do celote).

Stara Loka 58 A

Vl. št. 465, 1353; parc. št. 568/9.

Lastniki:
Nikolaja Čičič, darilna pogodba 1983 in razdelilna pogodba 1984.

Stara Loka 59
Vl. št. 439; parc. št. 568/5 = 261.
Prejšnja hišna št. 76.
Stavbno parcelo so registrirali z naznanilnim listom 1957; parc. št. 568/5 = 261 = 568/5 (1987).
Lastniki:
Janez Hafner, darilna pogodba 1948.
Angela Hafner, rojena Pintar, sklep o dedovanju 1975.

Stara Loka 59 A
Vl. št. 54, 777; parc. št. 567/2
Leta 1983 so vpisali stanovanjsko stavbo.
Lastniki:
Andrej in Marija Jesenko, kupoprodajna pogodba 1971, vsak 1/2.

Stara Loka 60
Vl. št. 54, 438; parc. št. 249 = 568/4, 250 gospodarsko poslopje.
Prejšnje hišne št. 75, 86.
Vselitveno dovoljenje je bilo izdano 1955 (LOMO-34/36).
Stavbišče so vpisali z naznanilnim listom 1956, parc št. 568/4 = 249
Lastniki:
Francka Jugovic, darilna pogodba 1948.
Lado Jugovic, darilna pogodba 1988.

Stara Loka 60 A
Vl. št. 1153; parc. št. 559/4.
Lastniki:
Janez Dolenc 1/2 in Ljudmila Dolenc 1/2, kupoprodajna pogodba in odpisno dovolilo 1979.
Ljudmila Dolenc, sklep o dedovanju do celote 1991.

Stara Loka 61
Podrta leta 1978.
Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2082, 2079, 2067.
Vl. št. 14, 70; parc. št. 55.
Stara h. št. 33, 51, 48,
Pikoc, Pikec (1825), Jakobč, Podlesk, Klančar, Bižar, Šrajeva bajta; zidana pritlična hiša (1825); podsed - podružnik, kajža, 1/3 grunta.
Lastniki:
Marija Novinc (Novinka), lastnica okrog 1788 (ARS-49/223; VI/22).

Matevž Bernard, lastnik 1798 (ARS-51/254).
Jurij Bernard (1782-1840), lastnik 1803 (23/31).
Uršula Bernard, hči, izročilna pogodba 1840.
Johan Berčič, kupna pogodba 1854.
Marjana Berčič, kupna pogodba s prisojilom 1885.
Anton Jurman, zapuščinski sklep 1925.
Josip Hafner, posestnik in župan v Škofji Loki, Karlovška 1 (Pepe), domik na dražbi in sklep 1933.
Marija Vidmar, kupna pogodba 1937.
Občina Škofja Loka, darilna pogodba 1965.

V klancu pod Koroščem in nad Gaso je bila do leta 1978 stara razmajana, pol zidana, pol lesena bajta, ki so jo podrli, ko je prišla v občinsko last.[579] Sedaj je blizu tega mesta lokacija za smetiščni kontejner. Od domačih imen kaže na lego bajte ime Klančar. Ostala domača imena so verjetno prinesli lastniki od drugod. Pikec pomeni po Pleteršniku kozavega človeka, šekastega konja ali drugo žival, tudi bodič, trn, želo, itd.[580] Jurij Bernard se je 1807 poročil z Mino Jamnik (23/31).

Stara Loka 61
Nova hiša.
Vl. št. 404, 1409; parc. št. 570/2.
Ker je bila hiša s to številko podrta, je prosto hišno številko leta 1994 dobila sosednja, nova hiša Janeza Langerholca. Hiša ne stoji na stari lokaciji, ampak v bližini na drugi strani klanca. Ohranila je le hišno številko.
Lastniki:
Janez Langerholc, darilna pogodba 1987 in 1989.

Stara Loka 62
Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2080, 2077, 2050.
Korošc, Koroščk, zidana nadstropna hiša (1825), podsed - podružnik, kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 95; parc. št. 56, gospodarsko poslopje št. 212.
Stare hišne št. 31, 65, 47, 60.
Lastniki:
Jera Luznar in mož Tomaž Tušek, lastnika okrog 1784 (ARS-47/292; II/217).
Jurij Luznar, lastnik okrog 1797 (13/78).
Tomaž Tušek (1777-1847), urbarmassiger Luznar, tkalec, testament 1805.
Franc Tušek (1814-1858), sin, izročilna pogodba 1836.
Marija Tušek, vdova Ložar, prisojilo 1858.

579 Hišo so podrli leta 1978, ko so izselili zadnje stanovalce. ZAL, Občina Škofja Loka, gradbene zadeve 1978, fasc. št. 147.
580 Pleteršnik II/36.

Anton Ložar, prisojilo 1884.
Janez Ravnihar, prisodno pismo 1899.
Jože Ravnihar, Križna gora h. št. 9, sodni sklep 1956.
Franc Ravnihar, Križna gora h. št. 9, sklep o dedovanju 1977 (5/6).
Matilda Ravnihar, sklep o dedovanju 1977 (1/6).
Franc Ravnihar, sklep o dedovanju 1982 (5/6 od Franca).

Domače ime naj bi po izročilu dobili po lastniku, ki je prišel s Koroške. Korošc naj bi lokacijo kupil od Bernaka. Rudolf Andrejka je Luznarjev rod zasledil v Dolenji vasi v Selški dolini v začeteku 17. stoletja. Pri tem priimku srečamo staro hišno ime Korošec.[581] Neki selški prednik Luznar - Korošec je najbrž kupil svet od Bernaka. Mogoče ime prihaja od človeka, ki se je priselil iz koroškega urada, naseljenega s Korošci. Tako verjetno sploh ni šlo za poznejšega priseljenca s Koroške.

Hiša je bila že od nekdaj imenitnejša. Leta 1825 je bila zidana in nadstropna. Leta 1901 je hišo Janez Ravnihar temeljito predelal in moderniziral. Ravno zaključen portal iz kamnitniškega konglomerata ima njegovi inicialki J R, hišno št. 65 in letnico 1901. V pritličju so oboki na traverze ali plitvi oboki, značilni za tisti čas. Starejši bi lahko bili le oboki v severozahodnem delu stavbe, v shrambi in v podnivojski kleti. Pred hišo je šterna, ki so jo izkopali za časa prihoda dekana Kramerja in sem o njej že pisal.

Stara Loka 63

Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2081, 2078, 2059.
Merniak, Bernak, Bernakovo, pogorišče, danes župnišče; zidana nadstropna hiša (1825); podsed - podružnik, kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 69, 359, 361; parc. št. 46.
Stare hišne št. 32, 50, 32.
Lastniki:
Andrej Cotel, lastnik okrog 1785 (III/205).
Mica Cotel, hči in mož Marko Cegnar, izročilna pogodba 1793 (ARS/48-193; 9/111; 10/114; 13/54).
Franc Klemenčič iz Loke, licitacija 1799 (16/104).
Anton Traun, kupna pogodba 1800 (16/104).
Marija Klemenčič, vdova, lastnica po 1800.
Katarina Čemažar, kupna pogodba 1804 (20/143).
Matevž Dolinar (1817-1897), sin, prisojilo 1836.
Marija Dolinar, izročilna pogodba 1894.
Župnijska cerkev sv. Jurija v Stari Loki, kupna pogodba 1912.
Rimokatoliško župnijstvo v Stari Loki, poprava naslova 1956.

581 Rudolf Andrejka, Doneski k postanku in razvitku rodbinskih imen v Selški dolini, GMDS, 1939-1/4, str. 315.

Mica Cotel se je leta 1787 poročila z Markom Cegnarjem od Sv. Duha, stara hišna št. 3, po domače Cegnar. Nevestinemu očetu je bilo ime Andrej, materi pa Mina. Za doto so ji dali predivo (ARS/49-123). Marko Cegnar je bil leta 1792 birt (Vinski register/2; ARS/50-116, 165). Franc Klemenčič je bil usnjar (16/104). Družina Klemenčič je imela v Loki nekaj hiš: v Karlovcu, na Lontrgu, na Placu.[582] Anton Traun je posestvo kupil za 1000 gld deželne vrednosti (16/104). Katarina Klemenčič, vdova, je verjetno le zastopala Antona Trauna pri prodaji. Katarina je zapisana kot skrbnik, ne pa komu. Tudi Katarino Čemažar je zastopala kot varuhinja mama Neža. Čemažarici sta kupili posestvo za 1500 gld (20/143). Katarina Čemažar se je dvakrat poročila. Prva poroka z Jožefom Mrakom je bila avgusta 1805 (21/283). Jožef je že v prvem letu zakona umrl. Naslednje leto novembra se je poročila z Jurijem Dolinarjem od Sv. Petra v Hribih (22/216). Pri pogodbah je bila vedno prisotna mama Neža Čemažar.

Mihael Farmacher je užival v 16. stoletju kar tri hube v Stari Loki.[583] Ena od teh lokacij je bila mogoče na tej posesti. Posestvu na tej lokaciji so rekli Fronhof, Fronovn, Frnau. Ali smemo prejšnja imena enačiti z Merniak, Bernak, Bernakovo? Vse skupaj najbrž kaže na Farmacherja. Leta 1560 je imel neki Nikolaj Tajne kajžo na Fronhoffu v gadmarski županiji.[584] Istega leta je imel Ambrož Hawman kajžo na Fronhoffu.[585] Mogoče je šlo za sosednjo Koroščevo hišo. Ime Bernak lahko prihaja od pl. Berneckha. Tega omenja Kos v isti sapi z Baltazarjem pl. Sigersdorferjem, kateremu je škof dal takrat v fevd več kmetij v Stari Loki, štiri v Vincarjih in šest kmetij, "ktere ima sedaj pl. Berneckh".[586]

"Devetnajstega junija 1912 je pogorela Bernakova hiša št. 50 na Fari. Bil je močan veter, ki je plamen zanesel na Jamnikovo hišo, kjer pa je pogorela samo streha na hlevu. Zažgali so skoraj gotovo otroci. Bernakova pogorela hiša bila je najstarejša v Stari Loki, sezidana, kakor so kazale letnice 1535. V pritličju so se dobile pod beležem stare freske, ki so se odlušile in oddale deželnemu muzeju. Hiša je bila nekdaj lastnina loškega gradu. Pogorišče je kupila farna cerkev za 900 kron. Prostor je odmenjen za bodoči društveni dom in farno ubožnico."[587] Pogorišče je dalj časa samevalo. Dr. Veider mi je pripovedoval o freskah Jerneja iz Loke, ki so bile v spodnjih prostorih. Ta podatek prinaša tudi Krajevni leksikon Dravske banovine leta 1937, ki navaja, da so freske pred dokončnim propadom sneli in odnesli v Narodni muzej.[588] Iz muzeja so freske predali Narodni galeriji v Ljubljani, kjer so še danes. Ohranjena sta dva fragmenta slikarja Jerneja iz Loke, verjetno iz

582 Knjiga hiš I., str. 46; II., str. 8, 61, 71, 102.
583 Blaznik str. 126.
584 Kos, Doneski, št. 24, str. 40.
585 Kos, Doneski, št. 24, str. 38.
586 Kos, Doneski št. 169, str. 113.
587 Kronika, str. 63.
588 KLDB, str. 582.

srede tridesetih let 16. stoletja, kot je kazala ohranjena letnica. Prvi motiv predstavlja Kristusovo rojstvo, drugi Kristusa na Oljski gori.[589] Zanimivo je, kaj so delale freske v "navadni hiši".

Lokacijo stare stavbe na dominantnem mestu, nekoliko na hribčku, je prevzelo poslopje novega župnišča.

Stara Loka 64

Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2079, 2076, 2062.
Bemšar, Bimšar, Binšar; zidana pritlična hiša (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 68, 475; parc. št. 45.
Stare hišne št. 30, 49, 37, 55.
Lastniki:
Anton Stanonik, lastnik pred letom 1805.
Anton Stanonik, sin, izročilna pogodba 1805 (21/271).
Anton Stanonik (1758-1837), sin, obravnava 1822.
Matevž Stanonik (1798-1873), tkalec, izročilna pogodba 1822 (35/364).
Valentin Stanonik (1821-1904), sin, notarska izročilna pogodba 1873.
Marija Mejač, izročilna pogodba 1896.
Jože Gostič, izročilna pogodba 1937.
Frančiška Štirn, rojena Snedec, kupna pogodba 1954.
Rimokatoliško župnijstvo Stara Loka, kupna pogodba 1988.

Neki Štefan Winshar = Binšar je bil leta 1792 birt na Fari (Vinski register/7). Kje je deloval, ne vemo. Ali je bil priimek v zvezi z vinom? Matevž Stanonik se je leta 1819 poročil z Jero Gradiš iz Karlovca. Gradiš, tudi Gradišar, so se pisali na začetku prejšnjega stoletja pri Migutu, danes Poljanska cesta 19.[590]

Hiša meji na severni del pokopališča. Delno je ohranila izgled iz leta 1825. Potlačen portal še kaže na ta čas. V drugi polovici prejšnjega stoletja so jo spet predelovali. V ta čas kažejo plitvi oboki v veži, kleti in na vzhodnem delu stavbe. Stavba ima še zadnjo neugledno frčado z majhno linico.

Hiša je bila od leta 1937 do 1954 last opernega pevca Jožeta Gostiča. Josip Gostič je bil rojen na Homcu leta 1900. Konservatorij je končal v Ljubljani in se izpopolnjeval na Dunaju. Leta 1929 je debitiral v Ljubljani, kjer je pel do odhoda v Zagreb leta 1937. Veliko je gostoval po srednji Evropi. Rad se je vračal v Ljubljano. V sezoni 1951/52 je bil član dunajske Državne opere. Bil je dramski tenorist in dober igralec. Umrl je leta 1963 v Ljubljani.[591]

589 Podatke mi je prijazno sporočil gospod magister Tomaž Vignjevič, kustos za srednjeveško umetnost v Narodni galeriji v Ljubljani.
590 Knjiga hiš I., str. 21.
591 Enciklopedija Slovenije 3/314; Breda Hieng, Jože Gostič, LR 40, 1993, str. 245-247.

Stara Loka 65
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 38.
Kupčavar, Kopčavar, Maslar; pritlična lesena hiša (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 96, 327; parc. št. 44.
Stare hišne št. 27, 66, 36, 59.
Lastniki:
Matevž Kopčavar (Koptschauar), tkalec, lastnik 1752 (TK-BT- 67/313-37).
Johan Kalan (1772-1834), lastnik 1796 (II/26-27, 34-35).
Johan Kalan (1814-1891), sin, prisojilo 1835 (III/128).
Janez Kermelj iz Stare Loke 45 (Partiž), prisodno pismo 1893.
Franc Bozovičar, prepisno dovoljenje 1904.
Josip Bozovičar, prisojilna listina 1935.
Marija Mrak, rojena Bozovičar, sklep o dedovanju 1990.

Domače ime je ostalo od priimka Kopčavar iz srede 18. stoletja. Ohranilo se je gotovo zato, ker so bili pozneje pri hiši kupčevalci. Sedanji lastniki menijo, da je prišlo ime od kupčevanja. V tej hiši sta bili dve ženski, ki sta se ukvarjali s kupčevanjem in prekupčevanjem. Takšno razlago dopušča tudi Andrejka.[592] Po Pleteršniku pomeni kopčar izdelovalca zaponk, zaponkarja.[593] Maslar pa kaže na kupčevanje z mlekom in maslom. Leta 1825 je bila hiša lesena in pritlična. Hiša je bila popolnoma prezidana leta 1936, ko je Jože Bozovičar dobil novo vselitveno dovoljenje (Občina/7). Od stare hiše je ostala le lokacija in star prežagan stropnjak z letnico 1767, ki ga sedaj uporabljajo za karniso pri zavesah. Sedanja hiša je nadstropna.

Stara Loka 66
Mežnarija; zidana pritlična hiša, zidano gospodarsko poslopje (1825).
Vl. št. 233, 460; parc. št. 43.
Stare hišne št. 28, 47, 35, 58.
Lastniki:
Last vseh krajev (Ortschaften) starološke cerkvene občine, za vsakokratnega mežnarja, poizvedbeni zapisnik 1881.
SLP 1947.
Jakob Jankovec, kupna pogodba 1954.

Pri lastništvu so našteti vsi kraji cerkvene občine: Stara Loka, Binkelj, Vešter, Trnje, Virlog, Križna gora, Planica, Pevno, Moškrin, Crngrob, Dorfarje, Forme, Žabnica, Šutna, Spodnje Bitnje, Sv. Duh, Virmaše, Grenc, Stari dvor. Kot last sosesk, srenj ni bila vpisana v starih zemljiških evidencah.

Sedmega maja 1817 je pogorelo 44 hiš, med njimi tudi mežnarija, ki so jo

592 Rudolf Andrejka, Doneski k postanku in razvitku rodbinskih imen v Selški dolini, str. 322.
593 Pleteršnik I/433.

na novo zgradili leta 1818.[594] Na potlačenem portalu je na sklepnem kamnu letnica 1818. Portal je že kar moderen za tisti čas. Kljub zapisom o novi hiši, kaže zazidan polkrožni zadnji portal še na 18. stoletje. Oboki v veži so križno banjasti, iz časa adaptacije. V severozahodnem delu stavbe je podnivojska klet s polkrožnim portalom in banjastim križnim obokom, ki je iz 18. stoletja. Vrata v klet imajo staro kovano ključavnico. V drugi polovici 19. stoletja so stavbo ponovno prezidavali. Pred leti so jo modernizirali.

Stara Loka stara h. št. 48
Pozneje Cesta talcev 12.
Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2078, 2075, 2068;
Pogorišče, Smodje (1825); podsed - podružnik, kajža, 1/3 grunta.
Stare hišne št. 29, 48.
Lastniki:
Urban Sušnik, lastnik 1784, 1796, 1800 (ARS-G.47/218; 12/27; 16/127; 19/119; 24/209).
Matija Ortman ali Hartman, od Sv. Duha, nakup 1808 (24/293).

Zaradi požara so lokacijo opustili. Glede na vrstni red stare hišne numeracije naj bi bila hiša nekje v bližini pokopališča. Njeno staro hišno številko so prenesli na novo hišo ob cesti v Staro Loko, danes Cesta talcev št. 12.

Stara Loka 67
Gospostvo: Župnijska cerkev Stara Loka.
Stara kaplanija.
Vl. št. 176 Deželna deska XI/13.
Vl. št. 242, 247; parc. št. 186/2.
Stare hišne št. 26, 67, 34, 57.
Lastniki:
Gregor Volgemut.
Peter Demšar.
Johan Demšar iz Stare Loke 30, prisojilo 1844.
Elizabeta Demšar, vdova, iz Stare Loke 20, zapuščinsko prisojilo 1856.
Johan Kalan, vrtnar v gradu Stara Loka, kupna pogodba 1861.
Farna cerkev sv. Jurija, kupna pogodba 1865.

Vse kaže, da gre za dve lokaciji kaplanije oziroma za nekajdesetletno odtujitev poslopja v privatno last. Starejša stavba je verjetno prišla ob koncu 18. stoletja v zasebno last. Župnija je to stavbo ponovno odkupila leta 1865, ko so širili pokopališče. Novo kaplanijo so zgradili bliže župnišča leta 1834, kot kaže letnica na portalu. V franciscejskem katastru je ob župnišču in zahodnem delu pokopališča nekaj parcel brez številk. Ena od teh bi lahko bila ka-

[594] NŠKAL, Ž. Stara Loka, fasc. št. 2.

planija. Nesporno je, da sta si bili obe lokaciji zelo blizu. Poznejša visoka parcelna številka sedanje zgradbe se pojavlja v reambulacijskem katastru leta 1869. Ostale zemljiške evidence pa so poslopje vodile vedno na ime kaplanije, ne glede na to, če so lokacijo spreminjali.

"Kaplanija je posebno poslopje, ki je bilo prvotno popolnoma leseno in s slamo krito. Imela je v zgornjem delu lesen mostovž krog in krog. Leta 1834 pa so zgradili tik župnišča popolnoma novo kaplanijo, ki ima pri tleh dve hišterni, v prvem nadstropju pa l. 1893. vkusno prenovljene štiri sobe za vsakega kaplana po dve. Dohodki kaplanski pa sestoje v biri in dopolnilu kongrue ter nekoliko štole. Sistematizirani sta namreč dve kaplanski službi."[595] Prezidave leta 1893 kažejo na Janeza Krstnika Molinarija iz Škofje Loke. Zgradba je v slabem stanju. Zidovi so močno razpokani. Ohranjen je potlačen portal v obliki slavoloka s h. št. 67 in letnico 1834 na sklepniku. Zanimivo je, da se stara in današnja hišna številka ujemata.[596]

Stara Loka 68

Vl. št. 247, 611; parc. št. 385, parc. št. 1/1= 385.

Prvotno župnijska drvarnica - gospodarsko poslopje, spremenjeno v hišo s kiparsko delavnico.

Lastniki:

Tone Logonder, akademski kipar, kupna pogodba 1965.

Štefanija, mladoletna Romana, mladoletni Matej Logonder, sklep o dedovanju 1987, vsak 1/3.

Akademski kipar Tone Logonder se je rodil 11. 1. 1932 na gruntu pri Fortunu v Pevnu. Mama Tona se ni poročila. Mladost je preživel na dedovem gruntu. Ko se je Tonetov stric Jože poročil, so ženski del sorodstva, ki je bil še doma, odpravili z dotami. Mama s Tonetom in sestri Mina in Johanca so odšli osebenkovat na Faro. Skoraj do smrti so se ženske, v spominu na grunt, ukvarjale s kmetijstvom na podedovanih njivah. Vse življenje so škripale z garami med Faro, čez Frjul do pevenskih njiv in nazaj. Na tem slikovitem predelu, ki so ga občudovali slovenski impresionisti, s pogledom na Lubnik, Matjaževo dolino, Križno goro, Pevno, na Snežnike in nazaj na Faro in Loko, obkroženo s hribi, se je v Tonetu budil umetniški talent. Po končani umetnoobrtni šoli v Ljubljani, na graverskem oddelku, je želel študirati slikarstvo na Akademiji za likovno umetnost. Vpis na slikarstvo mu ni uspel, zato se je vpisal na kiparski oddelek. Ta neuspeh, pravil mi je, da mu je spodletelo pri prof. Božidarju Jakcu, ga je motil vse življenje. Pri profesorju Frančišku Smerduju je diplomiral leta 1961. Ker svobodni poklic umetnika ni zadostoval za preživljanje, je Tone poučeval likovni pouk na osnovnih šolah, v Gorenji vasi in nazadnje na gimnaziji v Škofji Loki. Umrl je v prometni nesreči na

595 Pokorn, Rokopis 1908.
596 Pokorn, Rokopis 1908.

Koroškem, 19. septembra 1987.

Tone Logonder je precej redno razstavljal, predvsem na skupinskih razstavah. Samostojno retrospektivno razstavo s katalogom je dobil šele ob svoji petdesetletnici leta 1982 v galeriji na loškem gradu. Logondrovo delo je v celoti namenjeno javnosti. Razen nekaterih del iz časov na akademiji skoraj ni imel projekta, ki bi ga ne bil izpeljal za javnost. Logondrova plastika je tako nekako v celoti "spomeniška" oziroma javna. Njegova dela lahko razvrstimo na več področij. Bil je iskan portretist. V tem žanru je dosegel zanimiv višek v portretu slikarja Antona Ažbeta. Nekoč sva se pogovarjala o njegovih portretih. Prav za Ažbeta je Tone pripomnil, da "vsak dan ni nedelja", tako uspel in "nedeljski" se mu je zdel Ažbe. V mnogih drugih portretih je nekaj njegovih avtoportretnih potez, predvsem pri variantah za Groharja.

Druga veja njegovih likov so kompozicije na kmečko ženo. Ta je lahko stoječa, ogrnjena s pledom, sedeča kot čipkarica, v skupini kot klepetulje. Individualne poteze so zabrisane, toda povsod je čutiti mamo Tono in teti Mino in Johanco.

V tretje področje spadajo njegovi javni spomeniki, tudi nagrobniki. Pri teh je bil mnogokrat vezan na soprojekte, sodelavce in na naročnike. Pri nekaterih spomenikih se pozna vpliv akademijskih učiteljev in slikarja Iveta Šubica, katerega nasvete je Tone dostikrat modro sprejemal.

Pri drobni plastiki, tudi uporabni, je bil Logonder popolnoma vezan na želje naročnikov. V teh primerih je prišla do izraza predvsem njegova solidna tehnična dovršenost.

Ne smemo pozabiti na njegove redke slike, ki jih je namenil tistim, ki so vedeli za njegovo željo po študiju slikarstva. Zanimala ga je predvsem pokrajina.

Uvrščanje Logondrovih del v neke izme je nebistveno. Po trdih življenjskih izkušnjah ni mogel biti drugega kot realist, ki je ljubil žlahtne trdne materiale, kamen in bron. Ljubil je gore, preplezal mnoge strme kamnite stene, občudoval sneg in led. Bil je preprost, na zunaj včasih grob, vendar ves mehak, ranljiv in velikokrat nerazumljen.[597]

Stara Loka 69

Župnišče.

Zidana hiša in leseno gospodarsko poslopje (1825).

Vl. št. 176 Deželne deske, XI/13.

Vl. št. 247, 421, 446, 544, 570; parc. št. 1/1 (1/2).

Stare hišne št. 25, 1, 33, 56.

Lastniki:

Župnija Stara Loka.

Družbena lastnina, kot upravni organ: Center za rehabilitacijo in varstvo

---

[597] Andrej Pavlovec, Petdeset let kiparja Toneta Logondra, LR 29, 1982, str. 127-131; Andrej Pavlovec, Akademski kipar Tone Logonder, LR 34, 1987, str. 217-218 (nekrolog).

slepih Slovenije, vpisi 1948, 1950, 1964.

Pokornov zapis iz leta 1908 je kratek, vendar podkrepljen z letnicami. Največjo predelavo župnišča priznava Kramerju, "ko se je radi kašč poslopje nekoliko dvignilo in preuredilo. Prvotno je bilo polovico manjše nego zdaj, ko je bilo po potresu l. 1895 prav vkusno prenovljeno. Že leta 1677 se je povečalo na južni strani, pozneje l. 1695 pa se je napravila v njem velika dvorana ali dandanes sprejemna sobana. V pritličju je l. 1689 obokana klet, kuhinja in sobi za družino. V prvem nadstropju pa je obednica, uradna soba, dve sobi za sprejem in tujce ter ena soba kot župnikovo stanovanje. Leta 1757 (mogoče leta 1787 - glej fresko, o. p.) so se vrata napravila nova in še marsikaj."[598] Kramer nam je o župnišču v svojem času zapustil naslednji zapis. Ker gre za zanimive predelave, poglejmo nekatere odstavke dobeseno.[599] "Spodnja veža je bila z debelimi kroglami tlakana, krogel je semtertje manjkalo, zato je bilo treba skrbno gledati, da se ni človek nad luknjami izpodtaknil in padel. Na desni strani zraven vežnih vrat je bila globoko v zemljo izvrtana vinska klet, od tega naprej je bila stara družinska soba, prostorna sicer, pa polna stenic, ščurkov, mišij in drugega mrčesa; na levi roki sta bili dve jedilni shrambi in zraven dve kleti za kisal in krompir. Odtodi se je šlo po temnih stopnicah na srednji prostorni hodnik ali prvo nadstropje; na vsaki strani sta bili po dve gosposki sobi z nizkimi vratmi, v desnem kotu pa vsa zakajena črna kuhinja. Po hodniku so bile ob zidu razstavljene kuhinjske omare, škaf, žličniki, skledniki in več druge take šare. Hodnik je bil z opeko tlakan, pa ves luknjast in izhojen.

Iz tega nadstropja so bile napravljene slabe temne stopnice na izbo ali podstreho. Groza je obšla vsakoga, kateri je prišel na izbo!

Streha je bila z deskami krita, vsa strgana in votla; o deževju je v sobe zatekalo in moral sem nad posteljo razpenajti dežnik. Namesto dimnikov so stale nad pečmi po poldrugi čevelj visoke luknje ali duški, po katerih se je dim pod streho valil in se lesenine prijemal; zatorej je bilo vse znotranje podstrešje zakajeno, črno in s sajami prepreženo; seve, tudi vse v največji nevarnosti zaradi ognja!

Pod izbo so bile na koncih župnišča napravljene in le z deskami zapažene žitne kašče s slabim zaporom. V sredi med kaščami so stale tri stare velike omare, natlačene s starimi pismi ali listinami in vsakatero drugo plažo."[600] Potem je potožil nad nesnago in golaznijo ter brezvestnimi ljudmi. Ker mu kresija ni odobrila stroškov predelave, se je lotil dela po svoje, ob pomoči župljanov. "Najel sem zidarjev in tesarjev, vzdignili smo hišo za štiri čevlje, napravili nov oder pod streho, pokrili ga z opeko in vse dimnike izpeljal izpod strehe; sezidali smo pod streho novo žitnico s predali. Iz stare "hišterne" se je

598 Pokorn, Rokopis 1908.
599 Kramer, str. 59-61.
600 Kramer, str. 60.

naredila kuhinja z jedilno shrambo, iz prejšnjih jedilnih shramb pa hišterna z dvema sobama; iz stare kuhinje sem napravil trden arhiv, polovico hodnika pregradil in napravil novo vstopno sobo, da se z enim ključem sedaj lahko zapro štiri vrata. Tako je sedaj še z novim spodnjim tlakom vse župnišče predelano, bolj pripravno, ognja varno, brez podgan, mišij in mrčesa, sploh tudi mirno in snažno."[601]

Jeseni leta 1867 je obnovil okna, pode in dal izdelati večja vrata z "dvojnimi stežaji".[602]

Stara Loka št. 69. Nad portalom župnišča z letnico 1757 je freska grba freisinškega škofa Janeza Teodorja.

V današnji čas se je ohranil baročni portal s slavoločno zapolnjenimi rameni z letnico 1757. Na sklepnem kamnu je hišna št. 1, kar kaže že na drugo numeracijo, in letnica 1868. Nad portalom je freska. Dva angela (putta) držita grb freisinškega škofa Janeza Teodorja (1727-1763). Fresko naj bi naslikal naš znani baročni freskant Jelovšek.[603].

V pritličju levo, v zahodnem delu zadaj, so še ohranjeni baročni oboki. V

601 Kramer, str 61.
602 Kramer, str. 159.
603 Janez Veider, Umetna obrt na Škofjeloškem ozemlju, Škofja Loka in njen okraj, zbornik, 1936, str. 32.

desnem vzhodnem delu spredaj je še star obok, mogoče še iz zgodnjega 17. stoletja, saj kaže portal v ta prostor še porezani poznogotski lok.

Stara Loka 70
Vl. št. 715; parc. št. 574/3.
Stavbo so vpisali leta 1983.
Lastniki:
Anica Grzetič, darilna pogodba 1970, Radovljica, Staneta Žagarja, blok 1.

Stara Loka 71
Vl. št. 716, 1173; parc. št. 574/4.
Hišo (zgrajeno do tretje gradbene faze) so vpisali leta 1979.
Lastniki:
Jože Ravnikar, Križna gora 9, darilna pogodba 1977.
Marija Ravnikar, darilna pogodba 1984 do 1/4.
Jože Ravnikar, sporazum o razdelitvi skupnega premoženja med zakoncema 1988 (nazaj do celote).

Stara Loka 72
Vl. št. 95, 718; parc. št. 574/6.
Prejšnja hišna št. 60.
Hišo so vpisali leta 1983.
Lastniki:
Helena Primožič, darilna pogodba 1970 (1983).

Stara Loka 72 A
Vl. št. 95, 719, 1337; parc. št. 574/7.
Hišo so vpisali leta 1983.
Lastniki:
Martina Klemenčič, darilna pogodba 1970 (od 1985 4/8).
Martina, Tatjana, Borut, Irena Klemenčič, sklep o dedovanju 1985 in 1990, vsak 1/8.

Stara Loka 73
Vl. št. 95, 717; parc. št. 574/6.
Hišo so vpisali leta 1983.
Lastniki:
Rudi in Terezija Kustec, darilna pogodba 1970, vsak 1/2.

Stara Loka 74
Vl. št. 369, 530, 1234; parc. št. 284.
Hišo so poočitili z naznanilnim listom 1964 in 1980.

Lastniki:
Albin Demšar, odločba ObLO Škofja Loka 1959 (1963, 1980), 1/2
Marija Demšar, odločba ObLO Škofja Loka 1959 (1963, 1980), 1/2.
Marko Demšar, darilna pogodba 1990 (1/2 od Albina).

Stara Loka 75
Vl. št. 95; parc. št. 212/1 in 212/2.
Lastniki isti kot pri h. št. 62.

Stara Loka 76
Vl. št. 369, 1105, 1109; parc. št. 283 - trojček.
Trojčka so vpisali leta 1977.
Lastniki:
Rado Šešek, vknjižbena izjava 1977, 1/3.

Stara Loka 77
Isto kot zgoraj.
Lastniki:
Srečko Debeljak, vknjižbena izjava 1977, 1/3.

Stara Loka 78
Isto kot zgoraj.
Lastniki:
Ivana Langerholc, vknjižbena izjava 1977, 1/3.

Stara Loka 79
Vl. št. 523; parc. št. 549/8 = 272.
Lastniki:
Cveta Jugovic, odločba ObLO Škofja Loka 1959.

Stara Loka 80
Vl. št. 369, 531, 557, 1371; parc. št. 282.
Hišo so vpisali leta 1962.
Lastniki:
Pavel Pirc, odločba ObLO Škofja Loka 1962.
Franc Pirc, darilna pogodba 1985, 1/2.

Stara Loka 81
Vl. št. 525; parc. št. 549/9 = 273.
Lastniki:
Jože Košir, odločba ObLO Škofja Loka 1959.

Stara Loka 82
Vl. št. 529; parc. št. 549/3 = 281.
Hišo so vpisali leta 1985.
Lastniki:
Pavel Štremfelj, odločba ObLO Škofja Loka 1960 in darilna pogodba 1985, do 2/4.
Marjan Štremfelj, isti pridobitni naslov, do 1/4.
Marija Štremfelj, rojena Frelih, isti pridobitni naslov, do 1/4.

Stara Loka 83
Vl. št. 524; parc. št. 549/10 = 274.
Lastniki:
Zorka Žagar, odločba ObLO Škofja Loka 1959.

Stara Loka 84
Ni hiše, ne hišne številke.

Stara Loka 85
Vl. št. 97, 520; parc. št. 275.
Hišo so vpisali leta 1962.
Lastniki:
Rozalija Martinjak, odločba ObLO Škofja Loka 1959.

Stara Loka 86
Vl. št. 309, 533; parc. št. 280.
Lastniki:
Jože Dolenc, odločba ObLO Škofja Loka 1962.

Stara Loka 87
Vl. št. 522; parc. št. 549/11 = 276.
Lastniki:
Stane Dolenc, odločba ObLO Škofja Loka 1958 (od 1983 1/2).
Stanka in Janez Toni, darilna pogodba 1983, vsak 1/4.

Stara Loka 88
Ni hiše, ne hišne številke.

Stara Loka 89
Vl. št. 521; parc. št. 549/12 = 277.
Lastniki:
Pavel Ješe, odločba ObLO Škofja Loka 1959.
Pavla Ješe 4/6, Zdenka Kaufman, Nemčija 1/6, Milena Ješe 1/6, sklep o dedovanju 1981.

Stara Loka 90
Vl. št. 369, 532; parc. št. 549/7 = 279.
Lastniki:
Leopold Jurčič, odločba ObLO Škofja Loka 1962, menjalna pogodba 1981 in odločba geodetske uprave 1985.

Stara Loka 91
Vl. št. 97, 519; parc. št. 278 = 549/13.
Lastniki:
Francka Dolenc, odločba ObLO Škofja Loka 1959.

Stara Loka 92
Vl. št. 90, 540; parc. št. 545/11 = 301.
Lastniki:
Ježe Kastelic, odločba SO Škofja Loka 1966.

Stara Loka 93
Vl. št. 90, 548; parc. št. 545/2.
Stavbo so vpisali leta 1986.
Lastniki:
Ivan Harej, odločba ObLO Škofja Loka 1962.

Stara Loka 94
Vl. št. 90, 545; parc. št. 545/10.
Stavbo so vpisali leta 1992.
Lastniki:
Jože Benedik, odločba ObLO Škofja Loka 1961.

Stara Loka 95
Vl. št. 90, 541; parc. št. 545/3.
Stavbo so vpisali leta 1992.
Lastniki:
Franc Kalan, odločba ObLO Škofja Loka 1961.

Stara Loka 96
Vl. št. 90, 547; parc. št. 545/9.
Hišo so vpisali leta 1984.
Lastniki:
Stane Logonder, odločba ObLO Škofja Loka 1961 in odločba SO Škofja Loka 1970.

Stara Loka 97
Vl. št. 90, 542; parc. št. 545/4.

Hišo so vpisali leta 1986.
Lastniki:
Janko Šmid, odločba ObLO Škofja Loka 1961 in odločba SO Škofja Loka 1964.
Vera Šmid, vknjižbeno dovoljenje 1986.

Stara Loka 98
Vl. št. 90, 543, 874; parc. št. 298 = 545/8.
Lastniki:
Maks Megušar, odločba SO Škofja Loka 1968.
Marija Megušar, vknjižbena izjava 1988, 1/2.

Stara Loka 99
Vl. št. 90, 538; parc. št. 545/5.
Stavbo so vpisali leta 1985.
Lastniki:
Ivan Timošek, Mira Nose, Agata Ropoša, Janez Timošek, vsak 1/4, odločba SO Škofja Loka 1965 in sklep o dedovanju 1985.
Mira Nose, Agata Ropoša, Janez Timošek, vsak 1/3 sklep o dedovanju 1993 (1/4 od Ivana Timoška).

Stara Loka 100
Vl. št. 90, 539, 631; parc. št. 297 = 545/7.
Hišo so vpisali leta 1966.
Lastniki:
Ivo Benedik, odločba ObLO Škofja Loka 1961 in odločba SO Škofja Loka 1964.

Stara Loka 101
Vl. št. 90, 546; parc. št. 545/6.
Hišo so vpisali leta 1983.
Lastniki:
Franc Hafner, odločba ObLO Škofja Loka 1962 in kupna pogodba 1965.

Stara Loka 102
Vl. št. 90, 1220, 1373; parc. št. 549/1.
Lastniki:
Zvone Tržan, vknjižbena izjava in potrdilo SO Škofja Loka 1985.

Stara Loka 103 do 106
Ni hiš, ne hišnih številk.

Stara Loka 107
Hišna številka ni v uporabi in je bila v geodetskih evidencah rezervirana za sedanjo hišo Stara Loka 147 A.

Stara Loka 108
Vl. št. 90, 1220, 1296; parc. št. 545/38.
Lastniki:
Janez in Marjeta Tomažin, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 109
Vl. št. 90, 1220, 1267, 1268; parc. št. 545/39.
Hišo so vpisali leta 1985.
Lastniki:
Valentin in Kristina Kalan, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 110
Vl. št. 90, 1220, 1271, 1272; parc. št. 545/28.
Hišo so vpisali leta 1986.
Lastniki:
Avguštin Blažič in Mirjam Jan-Blažič, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 111
Vl. št. 90, 1220, 1303, 1304; parc. št. 545/25.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Ivan in Tanja Mihovilovič, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 112
Vl. št. 90, 1220, 1269, 1270; parc. št. 545/30.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Ljudmila in Josip Juraja, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 113
Vl. št. 90, 1220, 1265, 1266; parc. št. 545/31.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Dušan in Marija Jelenkovič, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 114
Vl. št. 90, 1220, 1283, 1284; parc. št. 545/32.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Franc Šušteršič, Tinka Šušteršič, Slavka Šušteršič, poročena Jesenko, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/3.

Stara Loka 115
Vl. št. 90, 1220, 1321, 1322; parc. št. 545/33.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Franc in Julija Pisanec, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 116
Vl. št. 90, 1220, 1287, 1288; parc. št. 545/34.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Franc in Majda Košir, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 117
Vl. št. 90, 1220, 1281, 1282; parc. št. 545/35.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Matija in Antonija Jelenc, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2,

Stara Loka 118
Vl. št. 90, 1277, 1278; parc. št. 545/36.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Ivan in Lucija Rolih, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 119
Vl. št. 90, 1220, 1299, 1300; parc. št. 545/37.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Ivan in Zora - Ljuba Gorenc, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 120
Vl. št. 90, 1220, 1291, 1292; parc. št. 545/13.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Milan in Marija Bernik, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 121
Vl. št. 90, 1220, 1273, 1274; parc. št. 545/14.
Lastniki:
Albin in Alojzija Šetina, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 122
Vl. št. 90, 1220, 1275, 1276; parc. št. 545/15.

Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Stane in Marija Rant, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 123
Vl. št. 90, 1220, 1279, 1280; parc. št. 545/16.
Hišo so vpisali, leta 1982.
Lastniki:
Jakob in Ivanka Gartner, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 124
Vl. št. 90, 1220, 1289, 1290; parc. št. 545/17.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Jože in Zlata Ramovš, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 125
Vl. št. 90, 1220, 1301, 1302; parc. št. 545/18.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Vinko in Tatjana Nastran, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 126
Vl. št. 90, 1220, 1326, 1327; parc. št. 545/19.
Hišo so vpisali leta 1983.
Lastniki:
Ivan in Slavka Jereb, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 127
Vl. št. 90, 1220, 1425; parc. št. 545/20.
Hišo so vpisali leta 1991.
Lastniki:
Marko Derlink, vknjižbena izjava 1990.

Stara Loka 128
Vl. št. 90, 1220, 1285, 1286; parc. št. 545/21.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Janez in Danica Jugovec, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 129
Vl. št. 90, 1220, 1297, 1298; parc. št. 545/22.
Hišo so vpisali leta 1982.

Lastniki:
Milan Šifrar 3/10, Olga Šifrar 3/10, Edvard Šifrar 2/10, mladoletni Simon Šifrar 2/10, vknjižbena izjava 1982.

Stara Loka 130
Vl. št. 90, 1220, 1324, 1325; parc. št. 545/23.
Hišo so vpisali leta 1983.
Lastniki:
Janko in Ana Dolenc, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 131
Vl. št. 90, 1220, 1317, 1318; parc. št. 545/24.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Franc in Gabrijela Debeljak, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.
Gabrijela Debeljak, sklep o dedovanju 1986, 2/6 od Franca.
Nika Debeljak, sklep o dedovanju 1986, 1/6 od Franca.

Stara Loka 132
Vl. št. 90, 1220, 1306, 1307; parc. št. 545/25.
Hišo so vpisali 1982.
Lastniki:
Božidar in Berta Borštnar, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2 oz. 2/5.
Damjan Borštnar, darilna pogodba 1983, 1/5.

Stara Loka 133
Vl. št. 90, 1220, 1308, 1309; parc. št. 545/26.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Marjan in Lidija Luževič, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 134
Vl. št. 90, 1220, 1293, 1294; parc. št. 545/27.
Hišo so vpisali leta 1982.
Lastniki:
Tone in Nuša Rakovec, vknjižbena izjava 1982, vsak 1/2.

Stara Loka 135 do 138.
Ni hiš, ne hišnih številk.

Stara Loka 139
Gospostvo Škofja Loka, gadmarski urad, urb. št. 2083, 2080, 2058.
Tobakar, Porenta, Porentova bajta, Verban, Urban; zidana pritlična hiša

(1825), podsed - podružnik.
Vl. št. 71, 404, 1376; parc. št. 57 = 570/4.
Stare hišne št. 34, 52, 49, 62.
Lastniki:
Lorenc Šifrer in žena Elizabeta, rojena Kuralt, lastnika okrog leta 1781 (ARS-47/57, 48/131; I/140).
Urban Porenta (1770-1846), zamenjava 1786.
Mica Porenta, hči, izročilna pogodba 1844.
Franc Hafner, izročilna pogodba 1850.
Marko Hafner, zapuščinsko prisojilo 1857.
Franc Hafner iz Binklja, prisojilo 1877.
Ivana Hafner iz Binklja, prisojilo 1937.
Elizabeta Langerholc, rojena Hribernik, izročilna pogodba 1978.
Franc Langerholc, darilna pogodba 1986 (1/6 oziroma 1/12).
Danica Langerholc, darilna pogodba 1987 (1/12 od Franca).
Franc Langerholc, dodatek k darilni pogodbi 1986 (1/12 od Elizabete).
Danica Langerholc, dodatek k darilni pogodbi 1986 (1/12 od Elizabete).
Franc Langerholc, sklep o dedovanju 1993 (8/12 od Elizabete).

Hiša je spadala k Porentovem gruntu v Binklju, kjer so se ves čas pisali Porenta in Hafner. Hafner se je priženil na grunt v Binklju v prvi polovici prejšnjega stoletja. Skupno lastništvo je bilo do leta 1937. Domače ime je prišlo iz priimka in od tobaka. Verjetno se je nek prednik ukvarjal s tobačnimi posli.

Hiša stoji pravokotno na ulico. Leta 1825 je bila zidana in pritlična. Pred desetletji so jo popolnoma predelali. Iz podaljška, kjer je bil hlev, so nastali novi stanovanjski prostori. Od stare hiše sta ohranjeni dve baročni okenski mreži v kleti in potlačen poznobaročni portal s tremi okrasnimi kamni. Na sklepniku je h. št. 52 iz časa druge numeracije, kar kaže, da je portal nastal že v dvajsetih letih prejšnjega stoletja.

Stara Loka 139 A
Prizidana hiša.
Pred leti so stavbo št. 139 podaljšali. Nov trakt je dobil hišno št. 139 A. Prizidani del je nadstropen.
Lastniki:
Isti kot pri št. 139.

Stara Loka 140
Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb. št. 64, 64 a, 111, rect. 58, 58 a.
Matečk, Šinkova Micka; nova hiša, kajža, ustanovili lastniki iz stare hišne št. 53, danes Stara Loka 44.
Vl. št. 102; parc. št. 58.

Stare hišne št. 73, 50, 63.
Lastniki:
Pavel Volgemut iz Stare Loke 44, lastnik pogorišča.
Matevž Bernik (1778-1842), kupno pismo, nakup pogorišča 1825 (IV/182).
Tomaž Bernik, sin (1808-1861), izročilna pogodba 1842 (VI/33).
Jera Berčič, izročilna pogodba 1877, Marija Berčič, kupna pogodba 1881.
Lucija Bogataj, kupna pogodba 1882.
Marija Šink iz Pevna, prisojilo 1935.
Terezija Nastran, sklep o dedovanju 1972.
Anka in Cveto Šilar, kupoprodajna pogodba 1978, vsak 1/2.

Domače ime je nastalo iz osebnega imena in od Marije - Micke Šink. Oče Matevž Bernik je imel hčer Mino. S to se je leta 1840 poročil Andrej Berčič. Oče Matevž si je izgovoril hišni kot. Andrej Berčič je bil doma v Bižah, Bižarjev oziroma Marofarjev (V/553). Na tej lokaciji v Gasi je sedaj nova hiša.

Stara Loka 141
Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb. št. 63, rect. 57.
Medved, Kalanova bajta; zidana pritlična hiša (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 75; parc. št. 59.
Stare hišne št. 36, 54, 51, 64.
Lastniki:
Lorenc Eržen, lastnik okrog 1783 (NŠKAL, St. L., knjige fasc. 2, urbar 1783-1847). Marko Eržen s. d.
Luka Eržen, lastnik okrog 1796 (II/155).
Jožef Eržen (1795-1857), prisojilo 1819 (IV/4).
Maruša Eržen, rojena Kalan, vdova, prisojilo 1858 (X/121).
Marija Grohar, rojena Eržen, prisojilo 1867.
Gašper Simonič (Šimonič), kupna pogodba 1868.
Jernej Filipič, kupna pogodba 1870.
Marija Simonič, rojena Golob, kupna pogodba 1870.
Marija Ravnihar, izročilna pogodba 1921.
Angela Ravnihar, izročilna pogodba 1940.
Lojzka Pokorn, Vešter 19, darilna pogodba 1986.

Domači imeni sta verjetno prinešeni. Luka Eržen se je leta 1796 poročil z Mico Bernik, hčerko Valentina Bernika (II/155). Marija Grohar je bila v sorodu z Blažeškovci, Stara Loka h. št. 19. Hiša stoji vzdolž ulice. Leta 1825 je bila zidana in pritlična. Večkrat so jo predelovali, ker je pogorela. Klet je obokana na traverze. Kvalitetni stavbni členi niso več ohranjeni. Na koncu lesenega ganka je ohranjeno staro "suho" stranišče (na štrbunk).

Stara Loka 142
Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 24, rect. 32.
Oblaček, Oblačk, Bilban, Pri Molu; kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 94; parc. št. 185.
Stare hišne št. 37, 64, 52, 65.
Lastniki:
Primož Mrak, zidar, lastnik 1744, 1752, 1756, 1779, rectificirter Kaufrechtsbesitzer, (TK-BT-44/239; Urbar E 1744, 1756, 1779).
Marija Hostnik, rojena Mrak, dedinja s. d.
Jurij Hostnik, sin, izročilna pogodba 1800 (II/15; Urbar E/C).
Martin Eržen, kupna pogodba 1841 (V/528-532).
Uršula Vilfan, kupna pogodba 1841 (V/540-542).
Franc Šifrer, kupna pogodba 1868.
Marjeta Košnik, prisojilo 1887.
Helena Košnik (vulgo Košnikova), Sv. Duh št. 5, prisojilo 1890.
Neža Sovinc, kupna pogodba 1901.
Anton Afrič, izročilna, ženitna in dedna pogodba 1922.
Katarina Afrič, izročilna pogodba 1928.
Milan Oter, avtoklepar, sklep o dedovanju 1974.

Od kod domače ime Oblaček? Vilfan je po domače Bilban. Mogoče se ime veže na Mrak=oblačno. Dr. Rudolf Andrejka razlaga Bilban=Wilfan iz nemščine Wulffen, deminutiv iz imena Wolfgang. Takšnega imena pri meni znanih lastnikih nisem našel.[604] Mol lahko pomeni tudi vodni pesek, mivko.[605] S hišo je bilo ob nastavitvi katastra nekaj narobe. Dobila je šele visoko parcelno št. 185. Katarina Afrič je imela od leta 1929-1933 trgovino z mlekom (R/168), Anton Afrič pa v letih 1932-1934 trgovino z jajci, mlečnimi izdelki in zelenjavo (R/68). Staro hišo so podrli. Nova stoji nekoliko odmaknjena od Gase.

Stara Loka 143
Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb. št. 62, rect. 56.
Cober, Čober; lesena in kamnita pritlična hiša (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 76, 1363; parc. št. 60.
Stare hišne št. 38, 55, 53, 66.
Lastniki:
Jernej Marenk, lastnik okrog 1783 (NŠKAL, Ž. St. L., knjige fasc. 2, urbar).
Andrej Marenk s. d.
Mica Marenk in mož Luka Maher, izročilna pogodba 1783 (II/87).
Franc Maher (1787-1855), izročilna pogodba 1811 (III/105).

604 Rudolf Andrejka, Doneski...o. d., str. 328.
605 Pleteršnik I/599.

Jakob Maher (1831-1855), izročilna pogodba 1855 (VIII/299).
Gregor Maher, prisojilo 1856 (VIII/299).
Anton Jeran (1820-1890), notarska kupna pogodba 1858 (VIII/299).
Marija Jeran, prisodilo 1890.
Uršula Jeran (1905), poročena Berčič, izročilna pogodba 1897.
Jože Berčič, Koroška Bela, zapuščinski sklep 1952.
Franc Ramovš in Marija Ramovš, rojena Košir, kupna pogodba 1959, vsak 1/2.
Rezka in Stane Bernik, darilna pogodba 1985, vsak 1/4.

Odkod izvira hišno ime, se ne da ugotoviti. Bezlaj ima v slovarju besedo čober. Pomena ne razloži slovensko, navede le izraz "satureia", od latinsko sejati. (satus-us, sejanje, setev, sajenje). Verjetno je razlago povzel po Pleteršniku. Mogoče je ime prišlo od šoba, šobast, kar je manj verjetno, saj je šlo tudi za zapis Cober.[606]

Mica Maher je bila leta 1798 že vdova (II/116). Franc Maher je imel za ženo Mico, rojeno Ažbe (IV/230). Franc Mohar je trgoval s platnom (IV/220). Hiša stoji ob cesti. Leta 1825 je bila pritlična in mešano zidana. Sedanji lastnik Franc Ramovš se spomni iz pripovedovanja, da je bil zahodni del stavbe lesen in so ga prezidali pred drugo svetovno vojno. Klet pod hišo je bila obokana na traverze okrog leta 1913. Vzhodni del stavbe je bil prezidan pred leti in je sedaj nadstropen. Na koncu hiše je ob cesti vodnjak, ki so ga uporabljali skupaj s sosedi.

Stara Loka 144
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 19.
Boštjanc, Boštjenc; lesena in zidana pritlična hiša, leseno pritlično gospodarsko poslopje (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 93, 97; parc. št. 61 = 552/3, gospodarsko poslopje 62 = 552/3.
Stare hišne št. 39, 63, 54, 67.
Lastniki:
Jakob Ažbe, krojač, lastnik 1752 (TK-BT-67/313-20).
Jurij Ažbe (1754-1833), lastnik 1805 (II/51-52).
Štefan Ažbe, sin, izročilna pogodba 1811 (II/72,73).
Maruša Ažbe (1798-1879), poročena Dolinar, Štefanova sestra, obravnava 1824 (II/209-212).
Johan Berčič (1824-1896), kupoprodajna in poročna pogodba 1857.
Alojzij Berčič, izročilna pogodba 1895.
Janez Berčič, kupna pogodba 1930.
Ana Berčič, darilna pogodba 1963.
Janez Rudolf Čadež, Vešter 1, sklep o dedovanju 1985.

Štefan Ažbe je umrl že leta 1821 (II/72-73). Nasledila ga je sestra Maruša,

606 Pleteršnik I/107; ES. I/85.

ki se je poročila s tkalcem Johanom Dolinarjem od Sv. Petra v Hribih (II/241). Domače ime je prišlo verjetno od imena, ki ga ni v naštetih rodovih. Veže se predvsem na Berčiče, katerih rod se je razširil, in prinesel to domače ime. Leta 1825 je bila hiša združena z gospodarskim poslopjem in še mešano zidana. Severozahodni del stavbe je starejši, saj je tu z dvoriščne strani ohranjen polkrožni portal, ki kaže še v 2. polovico 18. stoletja. Nad portalom so pozneje vzidali gotsko konzolo, osmerokotno, kombinirano z živalskim gobcem. Verjetno so jo prenesli iz stare podrte župnijske cerkve. Velike prezidave je hiša doživela po potresu leta 1895. Na portalu iz ometa je letnica 1898, hišna št. 63 in inicialki A B (Alojzij Berčič). Obstoji podnivojska klet, obokana z dvema plitvima obokoma z vmesno oprogo, mogoče še iz začetka 19. stoletja. Oboki v veži in v bivšem hlevu so plitvi, iz časa po potresu leta 1895. Verjetno je takrat hiša dobila tudi novo fasadno preobleko in veliko frčado proti Gasi, značilno za prelom stoletja. Na zadnji strani ima frčada malo ponovitev, ki služi kot svetlobnica in komunikacija za podstrešje. Ker je ta frčada obrnjena na dvorišče, je majhna in neugledna. Hiša je pokrita s skriljem.

Alojzij Berčič je bil znan zidarski mojster. Obrt je imel od leta 1893 dalje, obnovil jo je leta 1931 (R/132).

Stara Loka 145

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 18.
Blažet (1825), Blažetk, Poljčkar; lesena pritlična hiša (1825); kupnopravna kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 92, 338, 596; parc. št. 63 = 551/2.
Stare hišne št. 40, 62, 55, 68.
Lastniki:
Blaž Arhar?, tkalec, lastnik 1752 (TK-BT-67/313-19).
Anton Arhar, lastnik 1790 (I B/7-9).
Johan Arhar (1790-1859), sin, tkalec, izročilna pogodba 1808 (II/67).
Martin Arhar, sin, izročilna pogodba 1849 (IV/90).
Barbara Arhar, prisojilna listina 1856.
Andrej Cankar, izročilna pogodba 1900.
Terezija Cankar, izročilna pogodba 1911.
Marija Hafner, kupna pogodba 1912.
Franc Hafner, prisojilo 1937.
Marija Hafner, rojena Golob, mladoletni Franc Hafner, mladoletna Majda Hafner, sodna odločba 1945, vsak 1/3.
Stanislav Šink, mizar, in Marija Šink, kupna pogodba 1965, vsak 1/2.

Domače ime je ostalo po Blažu, drugo pa je verjetno prinešeno. Mogoče so izdelovali poliče = kontrolirane mere, kot npr. puštalski Poličar. Leta 1825 je bila hiša še v celoti lesena. Sedanja zgradba je bila pozidana leta 1852, na kar kaže potlačen poznobaročni portal s to letnico, hišno št. 62 in inicial-

kama J A = Johan Arhar. V veži in kuhinji so ohranjeni plitvi oboki iz 2. polovice 19. stoletja. Veža je precej zalomljena, kar kaže na razširitev hiše. Včasih je bila v njej kovačnica.

Stara Loka 146

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 25.
Kolatar (1825), Kolorater, Koloratar, Kolovratar; lesena pritlična hiša (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 91, 801; parc. št. 64.
Stare hišne št. 41, 61, 56, 69.
Lastniki:
Anže Čuk, radt(radl)macher, lastnik 1752 (TK-BT-67/313-26; II/41- 42).
Matevž Čuk (Tschuck), tudi Čik, tkalec, lastnik 1791 (I/63).
Valentin Čik (1804-1837), sin, obravnava 1824 (II/223-225).
Johan Dolinar, prisojilo 1839 (III/180).
Marija Dolinar (1827-1911), hči, zapuščinska obravnava 1840 (III/212).
Jakob Hafner (1823-1893), poročno pismo 1849.
Marija Hafner, izročilna pogodba 1892.
Matevž Berčič, zidar, izročilna pogodba 1927.
Marija Berčič in Majda Berčič, poročena Benedik (1976), darilna pogodba 1970 in 1973, vsaka 1/2.
Mladoletni Igor Benedik, izročilna pogodba 1991, 1/2 od Majde Benedik.

Matevž Čuk, tudi Čik, je umrl leta 1817 (II/223). Valentin je bil njegov sin iz drugega zakona (II/223-225). Poročil se je leta 1829 z mladoletno Mico Svolšak iz Veštra (III/97). Priimek so pisali z u-jem, ü-jem (s preglasom) in z i-jem. Domače ime je prišlo od Anžeta, ki je bil kolar - kolatar (Radmacher). Stara hiša je bila vzdolžna ob Gasi in je podrta. Nova hiša je nekoliko umaknjena v dvorišče.

Stara Loka 147

Gospostvo: Beneficij sv. Ane (na gradu), pozneje mestna farna gilta v Škofji Loki (Stadtpfarrhofsgült Lok), urb. št. 1.
Jurca, Alovc; zidana pritlična hiša in leseno gospodarsko poslopje (1825); kupnopravni grunt.
Vl. št. 90, 1189; parc. št. hiša 65 = 672/4, gospodarsko poslopje 67 = 672/3.
Stare hišne št. 42, 59, 57, 70.
Lastniki:
Anže Hartman, lastnik 1752 (TK-BT-31/20).
Valentin Hartman (1760-1846), lastnik okrog 1770 (Sv. Ana-I/15).
Jožef Pintar (1788-1865) s Križne Gore, kupna pogodba 1832 (Int. B. Pfarrhofs Stadt Lack I/310).
Tomaž Pintar (1843-1874), zapuščinsko prisojilo 1868.

Jera, vdova Pintar, poročena Porenta (1843-1911), prisojilo 1875.
Peter Porenta, izročilna pogodba 1908.
Leopold Bizant, izročilna pogodba 1967.
Pavla Jesenovec, rojena Bizant, in Stane Jesenovec, darilna pogodba 1979, vsak 1/2.
Stanka Jesenovec, poročena Miklavčič, darilna pogodba 1988, 1/2.
Franc Miklavčič, darilna pogodba 1990, 1/2.

Grunt je bil vpisan v posebni zemljiški knjigi Grundbuch der vereinigten Pfarrhofs Gülten in Lak, str. 73. Ta zemljiška knjiga je nastala iz vse cerkvene posesti, ki jo je podedovala loška župnija. H gruntu je spadala kajža, stara h. št. 60, ki ni bila nikdar odtujena. Valentin Hartman je bil dolgoletni lastnik, toda s precej tragično usodo. Ves čas se je zadolževal in prodajal posest. Leta 1816 je Valentin Hartman priznal zadolžnico za 212 gld nemške vrednosti, ki so jih doma dolgovali crngrobški cerkvi že od leta 1769. Leta 1803 je prodal Valentinu (tudi Martinu) Berčiču in Jakobu Polancu (oba iz Pevna) občinski delež v Bižah za 200 oziroma 300 gld deželne vrednosti (I/90; G-19/128). Plačeval ni niti poslom, ki so se zato vknjižili na grunt (I/174). Za ženo je imel Marušo, rojeno Hafner.[607] Vse kaže, da nista imela otrok in nista sama obdelovala vsega zemljišča. Leta 1816 je dal v zakup njivo "doma na vert" nunskemu samostanu (I/18). V teh pogodbah iz let 1816 in 1817 se že pojavljajo dvojne hišne številke, stare in nove. Valentinu so se dolgovi množili (I/61). Okrog leta 1817 mu je umrla žena in spet ni mogel izplačati terjatev (I/78-80). Jožef Pintar s Križne gore je posestvo kupil za 1700 gld v kovancih (MM). Posestvo je bilo zadolženo in tudi dolg do crngrobške cerkve še ni bil plačan. Dolgove so vračunali v kupnino. Novi lastnik je moral prevzeti na stanovanje v kajži, stara h. št. 60, Valentinovo sestro Uršo Kuralt in njeni hčeri Špelo in Nežo (I/310). Prav čudno je, da je grunt obstal, ker je bil tako zadolžen.

Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična. Pred leti so jo podrli. Od stare hiše so ohranili gospodarski del, ki je priključen novi hiši. Ta prostor je obokan na osrednji kamniti slop, ki bi bil lahko še iz 18. stoletja, saj pozneje Valentin ni imel denarja za tako ambiciozne arhitekturne prezidave. Iz tega prostora je vhod v starejši del stavbe, ki je bil prizidan kot samostojno telo. Prostor je kvadraten in podnivojsko podkleten. Nad kletjo je kimnata (kašča). Portal v kimnato je še polkrožno zaključen in bi lahko bil iz 17. stoletja. Na zunanjosti tega kaščnega dela se je ob nadzidavi stene leta 1993, ko so odluščili omet, pokazala freska Križanja. Po stilnih elementih bi jo lahko datirali še v pozno 17. stoletje. Freska je ob nadaljnjih gradbenih delih propadla. Kmetijo obdelujejo.

Stara Loka stara h. št 60 (57)
Gospostvo: Župnišče v Škofji Loki.

607 Intabulations Buch des Pfarrhofs Stadt Lack I/11.

Jurcova, Alovcova kajža, zidana, nadstropna hiša z gospodarskim poslopjem.
Vl. št. 90, 357; parc. št. 66 = 672/5.
Lastniki:
Isti kot na gruntu h. št.147.

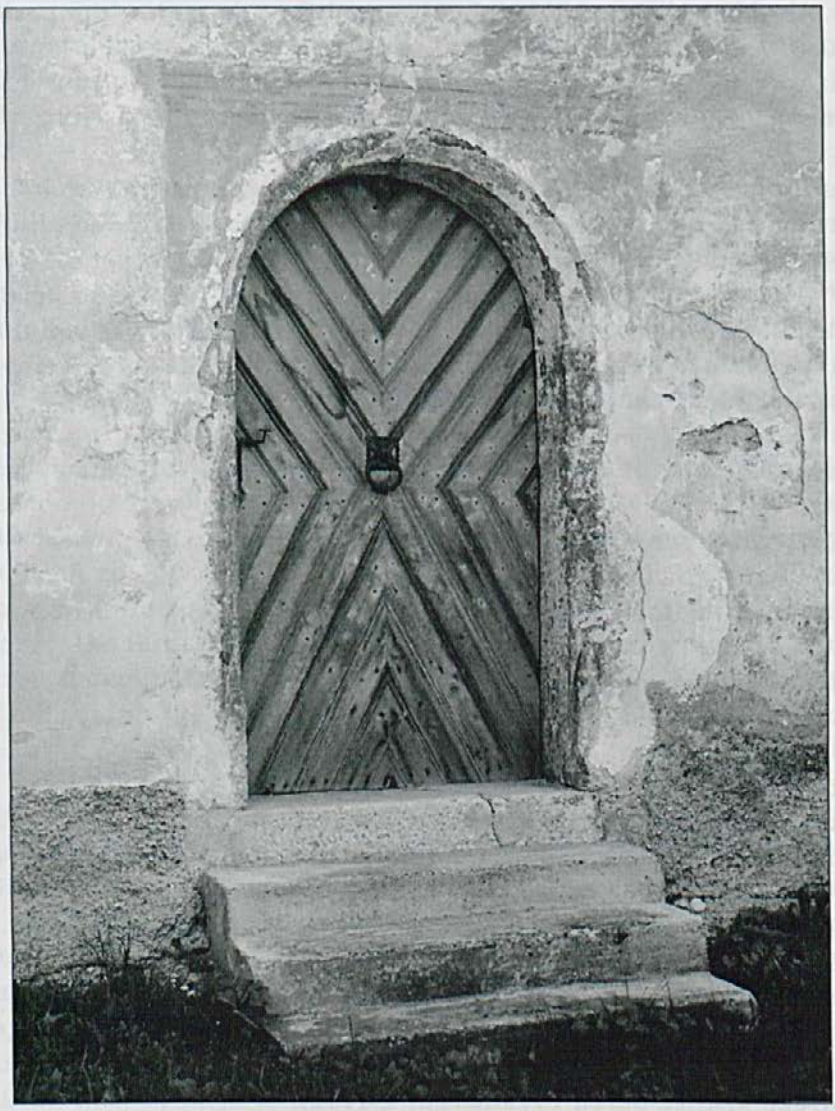
H gruntu je spadala t. i. Jurcova ali Alovceva kajža. Lastniki so bili isti kot na gruntu. Če ni bilo domačih stanovanjskih potreb, so bajto dajali v zakup. Leta 1842 jo je dal Jožef Pintar v zakup Jerneju Berčiču za pet let po 20 gld na leto.[608] Februarja 1952 je bajta pogorela. Obodno zidovje so priključili k prizidanemu gospodarskemu poslopju. V notranjosti poda se še vidijo zazidana okna in polkrožno zaključen baročni portal. Uradno so spremembo namena vpisali v zemljiško knjigo leta 1980.

Stara Loka 147 A
Nova hiša.
Vl. št. 1207, 1250; parc. št. 672/2.
Lastniki:
Pavla Jesenovec in Stane Jesenovec, darilna pogodba 1980, vsak 1/2.

Stara Loka 148
Ni hiše, ne hišne številke.

Stara Loka 149
Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 23, rect. 31.
Hostenk, Hostnik, Mruščkova bajta; zidana in lesena pritlična hiša (1825); kupnopravna kajža, 1/3 kmetije.
Vl. št. 89, 422; parc. št. 68.
Stare hišne št. 44, 58, 58, 71.
Lastniki:
Jera Logonder, tkalka, Kaufrechtsbesitzer, ratificirt. vpisana 1744, 1752, 1756 (TK-BT-44/239; Urbar E 1744, 1756).
Marija Štrekl, lastnca okrog 1779 (Urbar E 1779).
Valentin Štrekl (1798-1847), izročilna pogodba in dokazilno pismo 1810 (II/23-24).
Neža Štrekl, hči, prisojilo dediščine 1842 (VI/89-91).
Mladoletni Blaž Šinkovec iz Čabrač, kupna pogodba 1849 (VI/112- 115).
Neža Štrekl, kupna pogodba 1851 (VI/219-221).
Marija Bergant iz Stare Loke 150, prisojilo 1895.
Avgust Bergant iz Stare Loke 150, izročilna pogodba 1936.
Tomaž Bergant, zapuščina, sodni sklep 1945.
Mladoletni Jožef Bergant, odločba o dedovanju 1949.

608 Intabulations Urkunden Buch der Stadtpfarrhofsgülten zu Laak II/111.

Stara Loka št. 149. Poznogotski portal s porezanimi robovi in ostanki slavoločne poslikave.

Bajta je bila solidno grajena in je imela nekaj zemlje in gozda. Mladoletnemu Blažu Šinkovcu so kupili to posest za 1750 gld, kar je bila velika vsota (VI/112-115). Neža Štrekl je bajto kupila nazaj, ker je bil Blaž pri vojakih in je posest prodal (VI/219-221).

Pozneje so bajto dobili Berganti, lastniki sosednjega grunta. Stavba leži ob ulici. Leta 1825 je bila hiša mešano zidana. Od stare bajte je ohranjen portal in del fasade ob njem. Portal je poznogotski, okrogloločen, s porezanimi robovi. Kamnoseške dele je obdajala fresko poslikava v obliki slavoloka. Posli-

kava se še vidi. Stara je tudi podnivojska klet z okrogloločnim portalom, ki bi lahko bil še iz 17. stoletja.

Hiša je brez številke, ker jo je lastnik prenesel na novo hišo v bližini.

Stara Loka 149

Nova hiša.
Vl. št. 422; zemljiška parcela 542.
Lastnik je prestavil hišno številko iz stare hiše.
Lastniki:
Isti kot zgoraj.

Stara Loka 150

Gospostvo: Kapela sv. Trojice in vikariatska cerkev sv. Jakoba v Škofji Loki, urb. št. 2; zemljiščni delež: Gospostvo Škofja Loka, cerkev v Stari Loki, župnišče v Stari Loki.
Na Mrutth (1825), Mruž, Ambruž, Ambružič, Ambrušč, Mrušč; kamnita pritlična hiša in dve pritlični gospodarski poslopji (1825); grunt.
Vl. št. 77, 78, 79; parc. št. 70.
Stare hišne št. 45, 56, 59, 72.
Lastniki:
Anton Grohar, lastnik pred 1789 (T-3/21).
Andrej Grohar ali Sušnik, sin, lastnik 1795 (T-2/9).
Andrej Bergant, kupna pogodba 1802 (T-3/34).
Franc Bergant (1799-1876), obravnava 1819 (1830).
Jernej Bergant (1838-1919), notarska izročilna pogodba 1869.
Marija Bergant, izročilna pogodba 1919.
Avgust Bergant, izročilna pogodba 1936.
Janez Bergant, izročilna pogodba 1984.

Anton Grohar ali Sušnik je imel dva priimka, kar je bilo v drugi polovici 18. stoletja še pogosto. Imel je sina Andreja in še več otrok, ki so se 1789 dogovorili glede materinega deleža v dediščini. Antonova žena je bila Mica Sušnik, leta 1789 že pokojna (T-3/21). Andrej Grohar - Sušnik se je leta 1795 zadolžil za 600 gld deželne vrednosti pri gospodu Jožefu Krennerju, mestnem irharju v Loki (T-2/9). Andrej Bergant je kupil posestvo leta 1802 za 1900 goldinarjev deželne vrednosti (T-3/34). Rod Bergantov naj bi prišel od Sv. Barbare. Vse kaže, da je imel tudi Andrej Bergant denarne težave, saj je del zemljišč prodal. Leta 1807 je prodal občinski delež (Gemeinantheil) Per Snamen s. Josepha za 400 gld deželne vrednosti Jakobu Porentu iz Virloga, drugi delež Matiju Jerebu iz Virloga, stara h. št. 15, po domače Orlu za 300 gld, in tretji delež za 150 gld Jeri Jereb iz Virloga, stara h. št. 14, pri Franconu (T-3/45-45). Do leta 1824 plačila še niso bila izvršena in so takrat vpisovali su-

perintabulacije.[609] Bergant je prodajal deleže verjetno za sedanjim Marijinim znamenjem pri Fortunovcu. V drugi polovici prejšnjega stoletja so zgradili novo znamenje, ki ga je poslikal Janez Gosar iz Dupelj. Na hrbtni strani ima še fresko sv. Jožefa, kar kaže na tradicijo znamenja. Je bilo v Virlogu tudi samostojno Jožefovo znamenje?

Stara Loka št. 150. Obnovljena freska t. i. Krleže akademskega slikarja Lojzeta Čemažarja.

609 Intabulations Buch des Pfarrhofs Stadt Lack I/106-109.

Andrej Bergant je leta 1806 kupil kajžo (1/3 kmetije) na Trnju, stara hišna št. 6, Pri Flintežu. Šele leta 1817 so jo prepisali na sina Johana, ki jo je prodal naprej leta 1820 (G-35/68). Andrej Bergant je umrl že leta 1809. Zapuščino so urejali šele v letih 1817 do 1819. Andrej je otrokom zgovoril visoke dote v denarju in zemljiščih (G-35/68). Naslednik Franc Bergant je imel za ženo Marijo Mure (1803-1872) iz Sopotnice.

Kmetija je bila podložna Kapeli sv. Trojice na Placu v Loki. To je bil star Schwarzov beneficij iz preloma 15. v 16. stoletje, ki se je še pozneje delil. Tako sta bila beneficij sv. Trojice in beneficij kapele sv. Trojice ločena. Po delitvi fare 1804 je kmetija ostala novi župniji v Škofji Loki.[610]

Domače ime v tem primeru verjetno ni iz imena, saj se v zadnjih več kot 200 letih ne pojavlja noben Ambrož. V franciscejskem katastru piše Na Mrutth, mogoče nemško Am Ruth = Amruth = Mruth, Mrut, Mrušč. Rute pomeni šibo, prot = v šibju. Verjetna je tudi razlaga od nemške besede Rutsch = usad, melina, na usadu. Za hišo je proti vodi strm breg. V listinah piše, da je kmetija ležala "In Ort Na Hribu", kar daje lokaciji poseben pomen. Pri drugih kmetijah in kajžah ni nikdar navedena lega. Ta lokacija bi bila možna za enega od treh Farmacherjevih dvorcev oziroma hub v 16. stoletju.[611]

Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična z dvema gospodarskima poslopjema. Gotovo kmalu po letu 1825 so hišo za nadstropje dvignili in prizidali kamro. Današnji izgled je ohranil poznobaročno zunanjost z majhnimi baročnimi okenci z okviri iz 18. stoletja v pritličju. V enem oknu je še bogato kovana okenska mreža. Po potresu leta 1895 je hiša dobila rahlo usločen portal z letnico 1899, hišno št. 56 in inicialkama JB (Jernej Bergant). Iz istega časa je podoben, vendar manj ambiciozen portal v hlev. Ta je obokan na traverze. Notranjost hiše je bila večkrat predelana in se niso ohranili stari stavbni členi. Posebnost hiše sta dve kleti, ena za drugo pod baročnim hišnim delom. Vhod je od zunaj, kar da misliti na starost teh prostorov in drugačno prvotno lego hiše. Portal v kleti je polkrožno zaključen in je še gotsko porezan. Lahko je še iz konca 16. stoletja. Tudi kletni banjasti oboki spadajo v tisti čas.

Hiša stoji na izpostavljenem mestu ob koncu vasi. S stranico je obrnjena na ulico. Mogoče je bila včasih vzdolžno usmerjena. Skupaj s sosednjima hišama in kamnitim znamenjem tvori nekakšen uvod ali zaključek vasi. Pred hišo je ohranjena šterna, ki je ne uporabljajo. Na čelni fasadi je bila Gosarjeva freska v lepem poznobaročnem kamnitem okviru iz leta 1883. Fresko je leta 1990 po starem motivu na novo preslikal akademski slikar Lojze Čemažar. Prikazuje Oznanjenje. Ob vznožju slike je prikazan pogreb. Freska je služila kot Krleža. Pod njo so se ustavili pogrebci ob vhodu na Faro in počakali na župnika. Grunt obdelujejo.

610 Blaznik, str. 337, passim.
611 Blaznik, str. 126, 168.

Stara Loka 151
Gospostvo Škofja Loka, urb. št. 2084, 2081, 2041.
Bitenc; zidana pritlična hiša (1825); grunt.
Vl. št. 88, 270, 995; parc. št. 69 = 69/2, gosp. p. št. 71 = 536, mlin št. 73.
Stare hišne št. 46, 57, 60, 73.
Lastniki:
Matija Porenta? (TK).
Jakob Porenta, izročilna pogodba 1790 (34/45; ARS-49/319).
Johan Porenta (1794-1846), sin, obravnava 1819 (35/94).
Jurij Porenta (1823-1885), sin, prisojilo 1847.
Jera Porenta, prisojilo 1885.
Karl Porenta, izročilna pogodba 1891.
Ivan Porenta, prisojilna listina 1936.
Mladoletna Marija Porenta, sodna odločba 1945.
Draga Podnar, rojena Žontar, in Franc Podnar, kupoprodajna pogodba 1976, vsak 1/2.

Jakob Porenta je imel za ženo Jero, hčerko Marka Jenka, godeškega župana iz Gorenje vasi pri Retečah, stara hišna št. 7, vulgo Omejca. Za doto je prinesla 40 funtov prediva in denar v cekinih (34/45). Marko Jenko je bil znan župan, precej dolgega jezika in je ob nekih razprtijah glede freisinških uradnikov izjavil, naj uradnike voli ljudstvo.[612] Seveda se mu je loški glavar ob priložnosti maščeval. Ko je bil Jenko okrog leta 1794 posrednik med gospostvom in kmeti, ga je glavar odstavil in mu prepovedal pobirati prispevke. Jenkovega sina je glavar dal poklicati k vojakom. Na posredovanje freisinškega komisarja so potem spravili fanta v rezervni korpus, da mu ni bilo treba maršírati.[613] Jakob Porenta se je leta 1790 poročil in je bil okrog leta 1792 tudi gostilničar (Vinski register/1). Leta 1810 je umrl. Takrat se omenjata še dva mladoletna otroka in nekaj dolgov. Johanu Svoljšaku iz Drage, stara hišna št. 25, vulgo Polencu, je bil dolžan za preko 600 gld (34/48). Johan Svoljšak se je vknjižil na Jerino doto. Jera mu je leta 1814 dovolila za štiri leta zgraditi mlin na njenem zemljišču za skednjem. Teren se je imenoval "U bajerje". Svolšak si je zgovoril vozno pot čez vrt, graben in vodotok, za kar je nekaj plačal. Leta 1818 se je Jera vknjižbe rešila (34/160). Zapis leta 1814 je bil narejen v času po francoski oblasti in so v pogodbi uporabljali tudi francosko izrazoslovje. Zapis so vpisali šele leta 1818 (34/59). Mlin so uradno ločili od grunta leta 1885, ko je dobil nov vložek št. 270.

Domače ime je najbrž nastalo od kraja Bitnje oziroma od bitenjskega urada, od koder so verjetno prišli Porenti. Leta 1825 je bila hiša zidana in pritlična. Še danes ima gruntarski videz. Na porezanem fasadnem vogalu sta inicialki TP (T=? P=Porenta) in letnica 1776. Del stavbe proti cesti je

612 Blaznik, str. 367.
613 Blaznik, str. 385-386.

podnivojsko podkleten. Veža deli hišo. Desni gospodarski del je dvonivojski, dvignjen za nekaj stopnic. Spodaj je klet, zgoraj je bila shramba - kimnata - kašča. Okno desno ob vhodu je še poznogotskih oblik iz preloma 16. v 17. stoletje. Tudi oboki v obeh kleteh bi utegnili biti še iz tistega časa. Po pripovedovanju sedanjih lastnikov je bila kmetija manjša in so se zato ukvarjali s "furanjem". Po drugi svetovni vojni so bili zemljiščni deli odtujeni. K hiši spada sedaj le funkcionalno zemljišče ob hiši in gospodarskem poslopju.

Pred hišo, ki je zadnja v vasi, je trioglato renesančno kamnito kužno znamenje. Trivogelnost je mogoče simbolična. Na tem mestu je stičišče treh vasi in poti, ki vodijo v iz Fare v Binkelj in Virlog. Vse kaže, da so znamenje zložili že iz nekih starejših kamnitih delov. Na pravokotni osnovi je trikoten nastavek z železnim križem na vrhu. Izgled znamenja kaže na pozno 16. stoletje ali začetek 17. stoletja.

Stara Loka 152
Bitencov mlin, Mlinar, Maln.
Vl. št. 88, 270; parc. št. 73 hiša in mlin.
Stare hišne št. 75, 61, 74.
Lastniki:
Isti kot na gruntu Stara Loka 151.
Johan Bizant, kupna pogodba 1850.
Jožef Bizant, prisodilo 1906.
Leopold Bizant, izročilna pogodba 1935.
Marija Hiršenfelder, rojena Bizant, in Anton Hiršenfelder, soboslikar, darilna pogodba 1974, vsak 1/2.

Domače ime je nastalo po dejavnosti. Kako je mlin nastal, sem že zapisal pri Bitencovem gruntu, Stara Loka 151. Prve hišne numeracije mlin ni dobil. V franciscejskem katastru je spadal pod h. št. 57, staro hišno številko grunta. Leta 1850 je prišel v last Johana Bizanta in njegovih naslednikov. Mlin ni bil registriran v vodni knjigi, čeprav so ga uradno priznavali, kot se je pokazalo ob gradnji Strahlove vodne naprave na začetku tega stoletja. Leta 1938 je imel Franc Dolenc s Križne gore, takratni zakupnik mlina, prijavljeno obrt (R-414/473). Odjavil jo je leta 1955.[614] Mlinsko napravo so pred desetletji podrli. Sedanji lastnik uporablja vodno moč za hišno elektrarno, ki pa zdaj ne obratuje.[615]

Stara Loka 153
Vl. št. 489; parc. št. 256.
Prejšnja hišna št. 96.

---

614 Republika Slovenija, Upravna enota Škofja Loka, obrtni register št. 84.
615 France Štukl, Vodni pogoni na Škofjeloškem (Gradivo), Stara občina Stara Loka, LR 39, 1992, str. 37-38.

Lastniki:
Janez Kokalj, kupna pogodba 1954.
Ivana Kokalj 7/10 in Stanislava Benkovič 3/10, sklep o dedovanju 1989.
Stanislava Benkovič, rojena Kokalj, pogodba o preživljanju Ivane Kokalj 1989, lastnica do celote 1992.

Stara Loka 154
Prejšnja hišna št. 95.
Vl. št. 54, 485; parc. št. 257.
Gradbeno dovoljenje so izdali leta 1954 (LOMO-26/54).
Hišo so vpisali leta 1957.
Lastniki:
Alojz Oblak, kupna pogodba 1954.
Marija in Boris Oblak, sklep o dedovanju 1987, vsak 1/2.

Stara Loka 155
Nova hiša.
Vl. št. 58, 1388; parc. št. 559/1.
Lastniki:
Jože Žagar, izročilna pogodba 1987.

HIŠE, KI SO NEKOČ SPADALE V STARO LOKO IN SO DANES V DRUGIH NASELJIH ALI ULICAH

Spodaj navedene hiše so nekoč nosile prifarske številke. Pozneje so jih vključili v druga naselja. Za lažje razumevanje naj kratko ponovim. Predeli obsegajo del Papirnice, Kapucinskega predmestja, današnje Ceste talcev, nekaj hiš v Podlubniku in gasilski dom v Groharjevem naselju. Pozneje zgrajene hiše na teh predelih, ki so dobile poznejša ulična imena, tu niso več navedene. Zanemaril sem hiše v Bižah, ki so danes na Cesti talcev in nikoli niso bile v strnjenem naselju Fare. Tam sem zapisal le star Marofarjev grunt.

Predlog za preimenovanje Kapucinskega predmestja oziroma Selške ceste v Cesto talcev so dali na zborih volivcev že 18. 1. 1946.[616] Takrat niso oštevilčili vse ceste od Tuška do Marofarja v Bižah, saj so hiše od Bideta navzgor še nekaj let nosile starološke številke. Pred vojno, leta 1933, so na sedanji Cesti talcev sezidali hišo št. 16. Čeprav stoji v bližini stare starološke hiše pri Podbregarju, danes Cesta talcev 18, je takrat dobila h. št. Novo predmestje št. 32, ker je zemljišče spadalo pod katastrsko občino Škofja Loka. Hiša Cesta talcev št. 17 je nastala po letu 1951 in ni več nosila starološke hišne številke.

616 ZAL, ŠKL, MLO Šk.L., fasc. 10, št. 11.

Groharjevo naselje 10
Gasilski dom.
Vl. št. 319; parc. št. 209.
Prejšnje hišne št. Stara Loka, h. št. 90, 84.
Parcelo so vpisali z naznanilnim listom leta 1902.
Lastniki:
Občina Stara Loka, kupna pogodba 1901.
Prostovoljna gasilska četa v Stari Loki, darilna pogodba 1940.
Gemeinde Altlack, priključeno z naznanilom šefa civilne uprave 1941.
SLP, uredba z dne 3. 6. 1947, FLRJ.
LOMO, zakon o agrarni reformi 1952.
Občina Škofja Loka, zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin LRS 1963.

Cesta talcev 1
Državno gospostvo Škofja Loka, urb. št. 133, 61; Dominikalist, Michelstätten (Velesovo).
Tončnik, Tončenk, Loskuc, Papež, Klauz (Klavc), Tušek; hiša zidana, pritlična (1825); kajža z vrtom, novohišar (1825).
Vl. št. 31; parc. št. 111.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 17, 2.
Lastniki:
Johan Lavtar, lastnik 1825 (F.K.).
Maruša Lavtar, prisijilo 1840.
Marija Zajc, kupna pogodba 1883.
Johan Cegnar, kupna pogodba 1883.
France Kregar, kupna pogodba 1898.
Katarina Kregar, izročilna pogodba 1899.
Ivan Tušek, domik (na dražbi) 1911.
Marjana Tušek, prisojilo 1919.
Jože Tušek, prisojilo 1947.
Antonija Tušek, rojena Jenko, sklep o dedovanju 1979.
Janez Tušek, sklep o dedovanju 1990, 1/2.
Ana Marija Tušek, sklep o dedovanju 1990, 1/2.

Hiša je spadala pod gospostvo Velesovo. Pod to gospostvo so za časa reform Jožefa II. zbrali cerkveno posest na loškem ozemlju, posebno v Škofji Loki. Po ureditvi razmer, posebno po letu 1803, so loško posest dali v (državno) imenje Škofja Loka (Gut Bischoflack).

Domače ime Tončenk je iz imena. Loskuc in Tušek sta iz priimka, za Papeža ne vem, kaj dela pri tej hiši. Klavc je mogoče pogojen z mesarsko dejavnostjo oziroma s klanjem živine po domovih. Domači imeni Papež in Klavc nista povsem gotovi za to hišo. Manjka tudi starejša hišna numeracija, saj je

prvotno poslopje najbrž služilo kot nenaseljena pristava med mestom in Faro. Sedanji lastnik se iz izročila spominja, da je stavba nekdaj spadala pod starološki grad.

Hiša stoji vzdolžno ob cesti. Zunanjost hiše ne kaže starejših stavbnih elementov. Nad glavnim portalom, ki so ga odstranili po zadnji vojni, je bila letnica 1769. Hišo so adaptirali leta 1954.[617] Stari izgled hiše je ohranjen na fotografiji prevoza novih staroloških zvonov leta 1923. Slika je ohranjena v starološki župnijski kroniki. Lepo se vidi baročni polkrožni portal s sklepnim kamnom in okrasnima kamnoma v ramenih. Tudi okenske odprtine so imele baročne kamnite police.[618] Na starost hiše kažeta dva kletna prostora, vsak s posebnim vhodom iz skupnega predprostora. Portala v kleti sta polkrožno zaključena. Na vratih sta stari ključavnici. Prostora sta križno banjasto obokana, kar kaže na 18. stoletje ali pa še nazaj.

Pri hiši je bila sedlarska obrt. Janez Tušek jo je samostojno začel leta 1902. Od leta 1923 jo je nadaljevala vdova Marija in od leta 1928 oziroma leta 1932 sin Jožef Tušek. Ta je nadaljeval obrt še dolgo po zadnji vojni in jo razširil še na tapetništvo (R/267). Sedlarji so bili tudi ličarji in barvarji kočij in boljših potniških vprežnih vozov. Pri hiši se je ohranil star železen mlin za mletje barve in tolkač za trenje barv v možnarju.

Cesta talcev 2
Špenglar, hiša in delavnica.
Vl. št. 373; parc. št. 225.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 84, 1.
Lastniki:
Marjana Hafner, kupna pogodba 1914 in 1920.
Anton Hafner, kupna pogodba 1925.
Janez Šifrer, kleparski mojster, podelitev domika 1938 in prisojilo 1939.
Jerica Šifrer, rojena Koblar, sklep o dedovanju 1954.
Franc Šifrer, izročilna pogodba 1986.

Domače ime je nastalo po kleparskem in kotlarskem mojstru Janezu Šifrerju. Priimek so pisali tudi Šifrar. Janez Šifrer je imel obrt kotlarstva od leta 1931 (R/37), obrt kleparstva od leta 1933 (R/444). Oboje je prenesel v to hišo leta 1938. Sedaj je v stavbi Galerija Fara.

Cesta talcev 4
Gospostvo: Župnijska cerkev sv. Jurija v Stari Loki, urb. št. 27 A in 39; zemljiščni delež: Gospostvo Stara Loka.
Inglič.
1787 nova hiša in vrt.

617 ZAL ŠKL, LOMO Šk. L., 27/54.
618 Kronika, leto 1923, poleg nalepljene slike zvonov.

Vl. št. 39 k. o. Stara Loka in 389, 846, 1375; k. o. Škofja Loka; parc št. 19 = 44/3.
Stare hišne št. 18, 4, po 1908 Kapucinsko predmestje, h. št. 27.
Lastniki:
Johan Inglič, svetni duhovnik, dražbeni zapisnik 1787 za vrt (pozneje hiša in senik) (IV/146).
Mladoletni Anton Inglič (1803-1874), nečak, izročilna pogodba 1823 (IV/146).
Matevž Inglič (1839-1924), kupna pogodba 1873, prisojilo (1873), 1875.
Matevž Inglič, dedovanje 1877.
Jerica Pokorn, izročilna in darilna pogodba 1923.
Albin Pokorn, prisojilo, dedovanje 1950.
Albin Pokorn (1/2) in Marija Čadež, rojena Pokorn, hči (1/2), darilna pogodba 1979.
Marija Čadež, rojena Pokorn, sklep o dedovanju (do celote) 1985.

Domače ime je nastalo po priimku prvega lastnika. O Johanu Ingliču je Pokorn zapisal takole: "Janez Krstnik Inglič, hišni duhovnik starološkega graščaka Demšarja, porojen v Poljanah, star 45 (rojen okrog 1743 op. p.), je bil v mašnika posvečen l. 1768. na naslov starološkega graščaka Jožefa Demšarja. Bil je krepke telesne postave in zmožen mož. Bogoslovne študije je dovršil v Gradcu. Ker ni več prebiral, ampak rajši mizaril, zato se dvomi o zadostnosti njegovega znanja. Služboval ni nikdar v dušnem pastirstvu in tudi ni imel kakega beneficija. Prav bi bilo, da bi se pobrigal za kako službo. Dne 10. oktobra 1793 je bil dekretiran kaplanom na Soro, a ni šel. Živel je vedno v Loki, deloma v mestu, deloma "pri materi Fari", kjer je tudi umrl dne 20. oktobra 1829 na hišni številki 18. Živel je kot duhovnik zgledno."[619]

Zemljišče je zlicitiral Johan Inglič leta 1787. V naslednjih letih je zgradil hišo z gospodarskim poslopjem (IV/146). Johanov brat je bil Luka Inglič (1762-1838), oče mladoletnega Antona (IV/146). Anton se je leta 1839 zadolžil pri Heleni Vidmajer iz Idrije (V/475).

Hiša je bila prvotno najbrž pritlična, sedaj je nadstropna. Stoji pravokotno na cesto. Vhodni portal ima še poznobaročne oblike, vendar je že nekoliko potlačen. V pritličju in v kleteh so še ohranjeni gradbeni elementi iz časa zidave Johana Ingliča. Veža je še delno banjasto obokana. Tudi v bivši črni kuhinji, kjer je sedaj kopalnica, je še obok. Vse kaže, da so hišo nekoč že prizidali za nekaj metrov proti vzhodu. Kleti so bile prvotno povezane, sedaj so z vmesnimi stenami predeljene in imajo ločene vhode od zunaj in iz veže. Klet, ki je dostopna z dvorišča, je mogoče nekoliko mlajša, saj je obokana s plitvim obokom, ločenim s šipovnikom. Klet iz veže ima potlačen polkrožni portal in banjasti obok morda še iz konca 18. stoletja.

619 Pokorn, Šematizem, str. 124.

Cesta talcev 5

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 30; zemljiščni delež: cerkev Stara Loka, kapela sv. Trojice.
Schegall (1825), Sekal, Sekalše, Hren; hiša lesena, pritlična (1825), kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 29; parc. št. 110, 110/4.
Stare hišne št. Stara Loka h. št. 51, 16, 3.
Lastniki:
Jakob Debelak 1752 (TK-BK-67/313-27).
Peter Debelak, rektifikacijski stiftsregister, lastnik pred 1782 (I/14-16).
Matevž Topličar, lastnik 1815 (II/77, 78, 93, 94, 98).
Jera Topličar, rojena Kalan z Bukovice, vdova, zapuščinska obravnava 1822 (II/98, 146-149, 158-162; III/41-43).
Matevž Hafner (1794-1875), iz Trnja, poročno pismo 1831 (III/71).
Jera Hafner, žena, prisojilo 1875.
Johan Hafner, prisojilo 1884.
Špela Dolinar, rojena Hafner, prisodno pismo 1892.
Marija Hafner, prisojilo 1930.
Anton Gosar, kupna pogodba 1931.
Reichsgau Kärnten, zaplemba 1944.
Anton Gosar, prisojilo 1948.
Ana Vastl, rojena Gosar, darilna pogodba 1970, 1/2 (od Toneta Gosarja, parc. 110/4).
Ivan Gosar, darilna pogodba 1974, 1/2 (od Toneta Gosarja, parc. št. 119/4).

Leta 1702 je Marija Lucija Rasp prodala Matevžu Schegallu veliko hišo z vrtom v Loki, v samostanski ulici, zraven stoječo manjšo hišo, njivo v Mitterfeldu in dve njivi na Osterfeldu.[620] Naslednje leto sta se zmenila še za prodajo travnika, gozda, kajže in senika v Hrastnici ter njive na Osterfeldu.[621] Istega leta so Raspovka in njeni otroci prodali Schegallu njivo na Mitterfeldu, dve njivi in kozolec na Osterfeldu.[622] Njiva na Mitterfeldu bi lahko odgovarjala lokaciji sedanje hiše.

Matevž Topličar si je sposojal denar od dveh dekel in kuharice v nunskem kloštru v letih 1808-1818. V teh zadolžnicah je navedeno preračunavanje denarja v tistem času, tudi za časa Francozov (II/77).

Jera Hafner je imela 1/3 grunta - kajžo na Trnju.[623] Hafnerji so bili iz Trnja, stara h. št. 9 in 15, po domače Vratar.[624] Domače ime je nastalo po Schegallu - Segalu, Sekalu, Sekalše in se je ohranilo. Drugo domače ime je prinesel Gosar - Hren iz Veštra. V franciscejskem katastru je bila hiša vzdol-

620 ARS, G-A-XXVIII-Graščina Stara Loka, fasc 5.
621 ARS, G-A-XXVIII-Graščina Stara Loka, fasc. št. 2, listina št. 19.
622 ARS, G-A-XXVIII-Graščina Stara Loka, listina št. 20.
623 ZAL ŠKL, Urbar starološke cerkve.
624 ZAL ŠKL, Glavna zemljiška knjiga gospostva, 11/135.; Suplement, 6/146.

žno ob cesti, lesena in pritlična. Kmalu po tem letu je bila ugledno nadstropno pozidana. Portal je še poznobaročne oblike. Veža je obokana na način 19. stoletja s plitvim obokom z dvema oprogama - šipovnikoma, ki delita vežo na vmesna polja. Nadstropje je na veži delno še obokano, ponekod so oboki že prezidani. Levo in desno od stopnic v klet sta kletna prostora. Oboki so predelani, plitvi z vmesnimi oprogami. Kamnita kletna portala sta še polkrožno zaključena. V severnem delu stavbe je ohranjen obokan hlev na štirih stebrih oziroma kamnitih slopih. V hiši se je ohranilo več lepih kamnitih detajlov. Hiša je še pokrita s skrilom. Pred njo je zasuta šterna. V hiši in v gospodarskem poslopju nasproti nje so imeli Hreni mesarijo. Že Antonov oče je bil mesar. Anton je imel registrirano mesarsko obrt od leta 1918-1944 (R/271). Od leta 1941 je imel prijavljeno še trgovino s prašiči in govejo živino (R/522).

Na fasadi je vzidana spominska plošča: "Tu se je 1. 10. 1888. rodil inž. Ivan Gosar, vojni dobrovoljec, poročnik. Padel je 10. 2. 1917 v Beogradu kot žrtev avstrijskega nasilja. Slava tovarišu heroju! Vojni dobrovoljci." Ob napisu je bronast znak vojnih dobrovoljcev iz let 1912-1918 in napis "Čuvajte Jugoslavijo." Plošča je doživljala zanimivo usodo. Postavili so jo verjetno v tridesetih letih. Leta 1941 so jo na zahtevo Nemcev odstranili. Po vojni je niso smeli vzidati nazaj zaradi spornega napisa "Čuvajte (mi) Jugoslavijo", kar naj bi izrekel kralj Aleksander ob smrti v Marseillu. V sedemdesetih letih so dobili dovoljenje za ponovno vrnitev plošče.

V tej hiši se je rodil inž. Ivan Gosar. Gimnazijo je končal v Kranju, študij tehnike na Dunaju. Zaposlil se je kot gozdarski inženir v Bajini Bašti v Srbiji. V začetku prve svetovne vojne se je kot avstrijski državljan prijavil kot dobrovoljec v srbsko vojsko. Pridobil si je čin poročnika. Bil je večkrat ranjen. Pri Elbasanu je hudo ranjen padel v bolgarsko ujetništvo. Bolgari so ga identificirali kot avstrijskega državljana in ga izročili avstrijskim vojaškim oblastem. Te so ga zaprle v okupiranem Beogradu. Po devetmesečnem zaporu so ga 10. 2. 1917 obesili kot veleizdajalca Avstrije. Marija Kalan, Gosarjeva zaročenka v Škofji Loki, je zaradi tega poznanstva doživela nad deset hišnih preiskav.

Takšne podatke sem našel v zborniku - Dobrovoljci kladivarji Jugoslavije 1912-1918.[625] Korigirati moram rojstni kraj, saj je v zborniku zapisana Škofja Loka, pravilno Stara Loka. Njegov oče Janez Gosar, mesar, je bil doma v Veštru pri Hrenu (rojen 1859), mama je bila Antonija Grohar s Fare, stara h. št. 8, po domače Blažeškovcova (rojena 1866). Prvotno so bili Hreni na Sekalšu gostači, pozneje so domačijo kupili in sem prenesli domače ime iz Veštra.[626] Mesarsko obrt je nasledil Ivanov mlajši brat Anton (rojen 1893). Tega so skupaj z ženo Ano ubili 12. 6. 1944 ob napadu na zavetišče parti-

625 Dobrovoljci kladivarji Jugoslavije 1912-1918, zbrali in uredili dr. Turk Ernest, Jeras Josip, Paulin Rajko, Ljubljana 1936, str. 49, 152-156.

626 Župnijski arhiv v Stari Loki, Popis gostačev fare Stara Loka 1875-1897.

zanske Gospodarske komisije za Selško dolino pri Zakrašniku pri Sv. Lenartu.[627]

Na koncu biografskih podatkov v dobrovoljskem zborniku je objavljena romanizirana spominska črtica Mileta Pavloviča, upokojenega profesorja vojne akademije v Beogradu, z naslovom "Slovenac Gosar". Prvič je izšla v Vojničkom glasniku februarja 1921. V črtici so že uredniki zbornika odkrili nekaj netočnosti, vendar so jo, prevedeno v slovenščino in z opozorili na napake, objavili. Gre za tipičen izdelek takratne jugoslovanske ideje o troedinem narodu, z dodatki velikosrbskih idej. Slovenski biografski leksikon in Enciklopedija Slovenije Gosarja ne omenjata. Pri hiši hranijo nekatere originalne dokumente inž. Ivana Gosarja, kopije pa hrani tudi ZAL Škofja Loka.[628]

Cesta talcev 5 A
Vl. št. 29, 929; parc. št. 110/1.
Prejšnja hišna št. Stara Loka, h. št. 3 A.
Lastniki:
Isti kot Cesta talcev 5.
Anton Gosar, prisojilo 1948 in sodni sklep 1953.
Ivanka Gosar, rojena Zakotnik, sklep o dedovanju 1987, 1989, 4/6.
Janez Gosar, sklep o dedovanju 1987, 1989, 1/6.
Ana Vastl, rojena Gosar, sklep o dedovanju 1987, 1989, 1/6.

Zgornji del gospodarskega poslopja je včasih služil za stanovanja. Anton Gosar je celotno gospodarsko poslopje prezidal. Ostali so obokani pritlični prostori in podnivojska klet. Ti prostori so služili za mesarsko predelavo. V zgornjem nadstropju je Anton Gosar z gradbenim dovoljenjem iz leta 1952 zgradil stanovanje (LOMO-2/44). Spodnji, obokani deli stavbe so tipični za 19. stoletje.

Cesta talcev 5 B
Vl. št. 29, 894, 1145; parc. št. 110/3 = 629/23.
Lastniki:
Isti kot Cesta talcev 5.
Ana Vastl, rojena Gosar, odločba SO Škofja Loka 1974 in 1979, 1/2.
Vladimir Vastl, odločba SO Škofja Loka 1974 in 1979, 1/2.

Nadaljevanje lesenega dela gospodarskega poslopja proti severu so med letoma 1974 in 1979 spremenili v novo stanovanjsko hišo v pritličju in mansardi. Ohranjen je star kletni del, ki je služil za ledenico. V obeh podnivojskih prostorih so plitvi oboki, ločeni z oprogami. Portali so tipični za prvo polovico 19. stoletja, eden s sklepnikom, drugi brez, z rahlo usločenim lokom. Kleti

627 Pomniki NOB na Škofjeloškem, Založba Borec, Ljubljana 1986, str. 171-173.
628 ZAL ŠKL, Inž. Ivan Gosar 1915-1943, akc. št. 588, št. fonda 291.

imajo do dva metra debele zidove in so dvakrat zamrežene. Uporabljali naj bi jih za zapore tistih, ki so jih vodili na obglavljenje h Krvavem znamenju pri Dolencu. Debeli zidovi in dvojne rešetke lahko pojasnimo s poznejšo mesarijo in ledenico, ki sta bili v stavbi verjetno od Janeza Gosarja dalje. Debeli zidovi so bili idealna izolacija.

Cesta talcev 6

Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb št. 1, 3, 46, 114, rectif. 1/b, 2/b, 43.
Figelc, Krekova Lenčka.
Nova hiša s štalo in njivo okrog leta 1822.
Vl. št. 244 k. o. Stara Loka, 391, 716, 1550 k. o. Škofja Loka; parc. št. 18 = 50/3, 17 gospodarsko poslopje.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 49, 19, po 1908 Kapucinsko predmestje, h. št. 28.
Lastniki:
Johan Semen, tedaj pri Sv. Lovrencu - Temenica na Dolenjskem, lastnik pred 1822.
Andrej Ažbe (1775-1837), upokojeni duhovnik, kupna pogodba 1822 (V/7; VI/276).
Agneza Tavčar, dediščina 1838 (V/432).
Gospod Matevž Arnol(d), župnik v Horjulu, kupna pogodba 1841 (V/603).
Jera Pogačar, tudi Pogačnik (1797-1881), zapuščinsko prisojilo 1860 (XI/162).
Urban Kalan (1825-1889), kupna pogodba 1867 (XVII/76).
Franc Fojkar, kupna pogodba 1884.
Frančiška, vdova Fojkar, poročena Dušek, poročena Vilfan, dedovanje 1902.
Janez Vilfan, dedovanje 1917.
Jože Vilfan, Vešter, Marija Pavlin, Stara Loka, Ana Kmet, Fužine, dedovanje 1933, vsak 1/3.
Kristina Krek, kupna pogodba 1932.
Helena Pevc, izročilna pogodba 1947.
Dr. Janez Pevc, darilna pogodba 1990.

Cesta talcev 6

Vl. št. 1396 k. o. Škofja Loka; parc. št. 17 = 50/4 (gospodarsko poslopje).
Prvotno gospodarsko poslopje in hlev.
Lastniki:
Helena Pevc, izročilna pogodba 1947 (od 1980, 3/4).
Lado Pevc, darilna pogodba 1980, 1/4.

Cesta talcev 6 A

Vl. št. 1220 k. o. Škofja Loka; parc. št. 554 = 50/5.
Stavba je nastajala med letoma 1932 in 1939 iz lesene šupe oziroma vrtne hiše z verando.

Lastniki:
Ivana Justin, kupna pogodba 1963.
Emil Šinkovec, darilna pogodba 1976, 1/2.
Emil Šinkovec, darilna pogodba 1991 (do celote).

Iz prvotne hiše Cesta talcev 6 je nastalo več poslopij. Od kod izvira ime Figelc, mi ni znano. Drugo domače ime je nastalo po priimku. Frančiška Vilfan je leta 1913 začela prezidavati hlev. Načrti niso odgovarjali že začetim delom. Kazensko je niso preganjali, ker je oskrbela nove, odgovarjajoče načrte. Zgradba je bila podolžna. V sredi je bil hlev, levo shramba, desno šupa. Načrte je izdelal mojster Janez Plestenjak s Šutne.

Leta 1932 je Kristina Krek popolnoma prezidala hišo, da je izginila njena stara podoba. Načrte je izdelal stavbenik Anton Ogrin. Lastnica je zgradila popolnoma novo hišo. V podaljšku je bila mesarska prodajalna. Istega leta je nameravala zgraditi leseno šupo v smeri soseda Ingliča. Načrt za šupo sta izdelala kar dva mojstra, Adolf Šušteršič in Anton Ogrin. Leta 1933 je loška občina nasprotovala leseni šupi in je zahtevala zidano zgradbo. Med letoma 1937 in 1939 je lastnica bivšo lopo prezidala v vrtno hišo s podzemno kletjo in vrtno uto (verando). Načrt je izdelal stavbenik Anton Ogrin leta 1937.[629] Iz tega poslopja je nastala sedanja stanovanjska hiša Cesta talcev 6 A.

Cesta talcev 7
Vl. št. 29, 432; parc. št. 110/2.
Lastniki:
Isti kot Cesta talcev 5.
Mladoletna Marija Gosar, prisojilo 1948, 1/2.
Mladoletna Pavla Gosar, prisojilo 1948, 1/2.
Stane Arhar, kupna pogodba 1963.
Franc Arhar, darilna pogodba 1963.
Niko Osenar, kupna pogodba 1967.

Najbolj severni del Hrenovega gospodarskega poslopja (Cesta talcev 5 A in 5 B) so že pred vojno spremenili, prezidali in pozidali v samostojen stanovanjski objekt. V kletnem delu se še vidi, kako so hišo prizidali, saj je pod stavbo ohranjena obočna pola plitvega oboka s šipovnikom, ki se vleče iz sosedove hiše. Zunanji kletni zidovi so debeli okrog 1,7 m.

Cesta talcev 11
Vl. št. 19, 461; parc. št. 195.
Parcela je nastala 1896 iz št. 623/3.
Stanovanjska hiša - vila Elica.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 18 (po 1908), h. št. 4.

629 ZAL ŠKL, Stara občina Škofja Loka, gradbene zadeve, fasc. št. 113.

Lastniki:
Matevž Bernik iz Stare Loke, stara h. št. 14, kupna pogodba 1850.
Johan Marini iz Loke, stara h. št. 33, kupna pogodba 1881.
Jožef Dolenc iz Stare Loke, stara h. št. 15, prisojilo 1881.
Rafael Thaler iz Loke, stara h. št. 109, kupna pogodba 1913.
Elica Homan, prisojilna listina 1936.
SLP - družbena lastnina 1948.
Anton Malenšek, kupna pogodba 1954.
Ivanka Malenšek, sklep o dedovanju 1976 (od 1976, 2/3).
Alenka Malenšek - Košenina, darilna pogodba 1986, 1/6 (od Ivanke).
Jure Košenina, darilna pogodba 1986, 1/6 (od Ivanke).

Kdaj je bila zgrajena stanovanjska hiša na tej parceli, t. i. vila Elica? Ime je dobila pozneje po Eli Homan. Verjetno je stavbo zgradil Rafael Thaler okrog leta 1913. Hišno številko 18 je stavba dobila po letu 1908, ko so priključili hiše desno od sedanje Ceste talcev Kapucinskemu predmestju. Hišno številko je dobila po stari Ingličevi hiši, sedaj Cesta talcev 4.[630] Hiša je vzdolžno orientirana ob cesti, zato je morala Ela Homan leta 1938 dobiti soglasje za prizidek od banovinske cestne uprave. Prvotna hiša je imela kuhinjo, jedilnico, kabinet in spalnico. Leta 1938 je Ela Homanova z gradbenim dovoljenjem prizidala še vežo, verando, shrambo in sanitarije. Načrt je izdelal Franc Žontar 1937 (Občina/7).

Cesta talcev 12
Nova lokacija.
Zotlar, Rozala, Maškonov Gašper.
Vl. št. 404, 405, 1382 k. o. Škofja Loka; parc. št. 295.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 48, Kapucinsko predmestje, h. št. 29.
Lastniki:
Urban Jamnik, s. d.
Jurij Jamnik, prisojilo 1892.
France Fojkar, kupna pogodba 1893.
Antonija Fojkar, prisojilo 1901.
Rozalija Jugovic, izročilna pogodba 1937.
Gašper Klobovs, sklep o dedovanju 1978.
Nada Dobrajc, darilna pogodba 1979, 1/2.
Pavel Klobovs, Kidričeva 30, sklep o dedovanju 1983, 1/2 od Gašperja.

Hiša Stara Loka, stara h. št. 29 oziroma št. 48 je pogorela leta 1817. "Pogorišče se sedaj uporablja za pokopališče", so s svinčnikom dopisali v glavno zemljiško knjigo. Prostor so kupili brez pogodbe od Hartmana za 150 gld in prenesli na vl. št. 108 deželne deske.

630 Knjiga hiš I., str. 98.

Staro domače ime je prišlo od pogorišča, od koder so dobili prvo hišno številko. Nova domača imena se že nanašajo na novo lokacijo, na prebivalce hiše Cesta talcev 12.

Urban Sušnik se je leta 1796 poročil z Nežo Luznar (12/27). Matija Ortman, zapisali so tudi Hartman od Sv. Duha, je bil ob nakupu leta 1808 še mladoleten. Zastopala ga je mati Marjeta. Bajto sta kupila za 1000 gld deželne vrednosti. Zraven je spadal vrt, trije gozdni deleži in občinski delež v Peščenem hribu zraven Prdave (24/293).

Prva hiša, stara h. št. 29, je bila severno od pokopališča. V prvem katastru je tam vrisana stavbna parcela št. 42, ki se pozneje ne pojavlja več. Ohranili so le hišno številko.

Po požaru je novejšo hišno št. 48 dobila hiša, ki je nastala pred vasjo iz smeri Loke, pred Krvavim znamenjem. Po letu 1908 so to hišo preimenovali v Kapucinsko predmestje 29.

Domača imena sedanje stavbe so povzeta po imenih lastnikov oziroma po dejavnosti. Stavba je iz leta 1893. Na rahlo usločenem kamnitniškem portalu je letnica 1893, hišna št. 29 (Kapucinsko predmestje, popravljena 1909) in inicialki FF (France Fojkar). Ta je stavbo sezidal v tipični obliki s konca prejšnjega stoletja. Podobna je večji čuvajnici ali manjšemu postajnemu poslopju Južne železnice. Stavbo je leta 1909 predeloval zidarski mojster Ivan Spacapan. Antonija Barl (Fojkar) je takrat prezidavala okna in vrata in oskrbela novo hišno številko.[631]

Cesta talcev 18

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 11; zemljiščni delež: cerkev Stara Loka, urb. št. 69, rect. št. 48.
Matevžl, Matovžl, Malost (1825), Šimen, Podbregar, Pod Bregam; kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 66, 67; parc. št. 189.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 22, 46, 73, 87.
Lastniki:
Matevž Marenk, rektifikacijski register, lastnik 1782 (I/12-14).[632]
Simon Marenk (1783-1747), izročilna pogodba s. d., lastnik 1809 (II/50, 68, 168-171).
Marija Marenk, prisojilo 1847 (IV/68).
Valentin Benkovič iz Loke, kupna pogodba 1849 (IV/103; Ž-VII/67).
Marija, vdova Benkovič, prisojilo 1861.
Johana Mohorič, rojena Hafner, kupna pogodba 1881.
Mica Hafner, rojena Rešek, kupna pogodba 1887.
Jakob Hafner, prisojilo 1909.
Antonija Krajnik, rojena Jugovic, odločba o dedovanju 1949.

631 ZAL ŠKL, Stara občina Škofja Loka, fasc. št. 113.
632 ZAL ŠKL, Starološke davčne knjižice, akc. št. 132.

Franc Krajnik, izročilna pogodba 1971.

Domače ime je prišlo po Matevžu, Simonu in zaradi lege hiše pod bregom prifarškega Kamnitnika. Ime Malost se pojavlja v raznih dokumentih franciscejskega katastra. Po Pleteršniku pomeni "malost", malenkosten, neznaten.[633] Dejansko je šlo za zelo majhno hišo. Visoka parcelna številka kaže na neke poznejše vpise v kataster. Hiša leži zunaj vasi in tekoče numeracije.

Valentin Benkovič je stanoval v Loki, stara hišna št. 40, to je v bivši vikarjevi hiši oziroma v stari mežnariji pri cerkvi, danes Cankarjev trg št. 12.[634] Benkovič je kajžo kupil za 800 gld. Pri bajti je bilo nekaj njiv in pašnikov. Del stare hiše je ohranjen. Stavba je bila zelo skromna in se niso ohranili pomembni stavbni členi. Lastnik je zgradil novo hišo, staro uporablja kot gospodarsko poslopje. Del zemljišč je še pri hiši.

Cesta talcev 19
Gospostvo Stara Loka, urb. št. 1, 25.
Bide, kajža, nova hiša (zadnja v statusu animarum).
Vl. št. 60, 104; parc. št. 190.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 76, 70.
Lastniki:
Jakob Projč (1823-1902), kupna pogodba 1850.
Andrej Fojkar od Sv. Ožbolta 7 (Alič, Alč), kupna pogodba 1894.
Marija Šifrer, kupna pogodba 1898.
Andrej Šifrer, izročilna pogodba 1927.
Marija Šifrer, rojena Šnajder, sklep o dedovanju 1959.
Andreja Lampič, sklep o dedovanju 1972.
Andreja Lampič, sklep o dedovanju 1993.

Bider pomeni vrsto kruha, šarkelj (ES I/20). Morda je domače ime nastalo od Weide, pašnik. Ves ta prostor proti Gorajtam je bil temu namenjen. Naselnika so zato morebiti imenovali Weide, Bajde, Bide...

Cesta talcev 20
Ingličev Florjan.
Vl. št. 400; parc. št. 234.
Prejšnje hišne št. Stara Loka, h. št. 76, 86.
Gradbeno dovoljenje so izdali leta 1935-1936 (Občina/7).
Hišo so vpisali z naznanilnim listom 1936.
Lastniki:
Florjan Pokorn, darilna pogodba in pogodba o dedni odpovedi 1936.
Florjan Pokorn mlajši, sklep o dedovanju 1990.

633 Pleteršnik I/547.
634 Knjiga hiš II., str. 118.

Domače ime je Florjan Pokorn prinesel z domačije, iz podrte hiše Titov trg 3, prej Kapucinsko predmestje 17 oziroma iz druge Ingličeve hiše, Cesta talcev 4.

Cesta talcev 21

Gospostvo Stara Loka, urb. št. 40.
Nikelc, Nikelčk, Žerovc, Šlosarca; lesena pritlična hiša (1825); novohišar, kajža.
Vl. št. 98, 6, 506, 517; parc. št. 80 = 80/1.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 68, 71.
Lastniki:
Valentin Kuralt, lastnik pred 1824 (II/187-189).
Mladoletni Mihael Kuralt, obravnava 1827 (II/271).
Martin Kržišnik, nakup s prisojilom 1853.
Marija Selak, kupna pogodba 1854, prisodno pismo 1867.
Marija Dolenc, kupna pogodba 1921.
Mladoletni Jurij Dolenc, prisojilo 1933.
Janez Dolenc, elektromonter, kupna pogodba 1959 (1/2).
Janez Klemenčič, kupna pogodba 1959 (1/2).
Janez Klemenčič, razdelilna pogodba 1961, do celote.

Lesena hišica je bila narejena tik pred uvedbo katastra, ki jo že navaja. Hiša ni dobila prve numeracije. Prvo domače ime je verjetno nastalo od nekega imena, drugo kaže na Kržišnika. Ta priimek je pogost v Žireh, zato Žirovc. Tretje ime je vezano na domačijo Stara Loka h. št. 21, Šlosar. Priimek Kuralt kaže na trdne in bogate rodove. Valentin Kuralt je bil vdovec in si je zgradil novo hišo. Leta 1824 se je poročil z Marjeto Ponglar iz predmestja Studenec. Marjeta se je z doto vknjižila na njivo "Sa Kamnitnekam" (II/187-190). Leta 1827 je bila že zapuščinska obravnava za Valentinom. Mladoletni sin Mihael je bil takrat star pet let. Valentin je imel še štiri hčerke. Ob prepisu je vdova prosila, da se prepiše posest na sina Mihaela, tudi občinski delež "U Hribeh sa gaugam" (Loka, urb. št. 2438/III, št. 437, parc. št. 1153), ki je spadal pod loško gospostvo (II/271). Leta 1850 je Mihael prodal ta delež loškemu posestniku Antonu Gerbcu. V pogodbi se prvikrat omenjajo "cegelnice" ob občinski poti iz Loke k Sv. Duhu (IV/121; II/271-279). To so bile opekarne za Pahovcem, ki so delovale še kaki dve desetletji po zadnji vojni. Na tem mestu je danes Tehnikova betonarna in stranski obrati.

Marjeta se je leta 1828 drugič poročila s Plešcem. Leta 1843 je umrla (IV/33, 92, 121). Mihael Kuralt je imel za ženo Uršulo Mesec, Hdelovo od Sv. Lenarta (IV/132).

Danes je na tem mestu nova hiša, fizično ločena v dva dela (glej spodaj).

Cesta talcev 22
Vl. št. 506, 517; parc. št. 80/2.
Stavbo so prizidali ob stari lokaciji hiše Cesta talcev št. 21.
Lastniki:
Janez Dolenc, elektromonter, razdelilna pogodba 1961.
Ljudmila Dolenc, Stara Loka 60 A, darilna pogodba 1990, 1/2.
Miran Dolenc, darilna pogodba 1990, 1/4.
Ivan Dolenc, Velesovo 60, Šenčur, darilna pogodba 1990, 1/4.

Cesta talcev 23
Gospostvo: starološko župnišče, urb. št. 103.
Miutz (1825), Mujovčk, Mujučk, Tonač iz Pevna; lesena pritlična hiša (1825), novohišar, kupnopravna kajža (IV/184).
Vl. št. 99; parc. št. 79.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 69, 72, 89.
Lastniki:
Jožef Karlin, lastnik pred 1795 (IV/184).
Gašper Dolinar, zet, izročilna pogodba 1795 (IV/184).
Matevž Dolinar, sin, zapuščinska obravnava 1828 (IV/302).
Marjeta Dolinar, darilna pogodba 1834 (V/252).
Anton Dolinar (1835-1900), prisojilo 1867.
Marija Dolinar (1839-1904), rojena Ruparčič, izročilna pogodba 1870.
Jakob Dolinar, prisodno pismo 1904.
Marija, vdova Dolinar, prisodno pismo 1906.
Ivana Podobnik, kupna pogodba 1929.
Pavel Podobnik, avtomehanik, sklep o dedovanju 1971.

Gašper Dolinar je poročil Alenko Karlin in oče Jožef ji je prepisal bajto. Zapis so delali šele naknadno, leta 1826 (IV/184). Gašper Dolinar je zapustil tri otroke, ki so bili leta 1828 stari Matevž 22 let, Meta 25 in Mica 20 let (IV/302). Nasledil ga je sin Matevž. Ta ni dolgo posedoval hiše. Leta 1834 je bajto daroval sestri Marjeti - Meti Dolinar. Matevž je bil takrat vojak pri 97. rezervni artilerijski diviziji. Darilo je podpisal v Moosburgu na Koroškem, potrdili pa so ga na komandi na Dunaju. Med pričami so tudi slovenska in češka imena vojaških kolegov. Matevž si je zvolil 30 gld običajnega denarja, statve (Weber Werkzeug) in dosmrtni kot v bajti (V/252).

Domača imena so verjetno prinešena, zadnje prav gotovo. "Muja" pomeni težavo, silo, trud. Hiša ni dobila številke prve numeracije, čeprav je stala že leta 1795. Imela je status nove hiše in je niso nikoli šteli med tretjinske bajte, ker ni posedovala zemljiščnih deležev. Po podatkih v župnijski kroniki je hiša pogorela leta 1928, po spominu domačih pa leta 1930. Sedanja stavba je zidana, popolnoma prenovljena. Občina je v letih 1933-1935 izdala gradbeno dovoljenje kot za novo hišo (Občina/7).

Cesta talcev 24
Vl. št. 446, 552; parc. št. 255/1.
Prejšnja h. št. Stara Loka, h. št. 90.
Lastniki:
Andrej Florjančič, lastnik 1962.
Ana Florjančič, rojena Škof, darilna pogodba 1983, 1/2.

Cesta talcev 24 A
Vl. št. 446, 1261; parc. št. 255/7.
Lastniki:
Pavel Florjančič, pogodba in potrdilo SO Škofja Loka 1981 in 1986.
Ana Komar-Florjančič, vknjižbena izjava 1989.

Cesta talcev 25
Vl. št. 446, 862, 863; parc. št. 254.
Prejšnja hišna št. Stara Loka, h. št. 91.
Gradbeno dovoljenje so izdali leta 1949, vselitveno dovoljenje 1952 (LOMO 2/45).
Lastniki:
Vinko Florjančič, odločba OLO Kranj-okolica 1952 (od 1983, 4/6).
Jože in Lidija Florjančič, darilna pogodba 1983, vsak 1/6.

Cesta talcev 28
Gospostvo Škofja Loka, urb. št. 2077, 2074, 2077.
Biže, Marofar; lesena in kamnita pritlična hiša in gospodarsko poslopje (1825); grunt (Lehen), fevd.
Vl. št. 230; parc. št. 74.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 24, 70, 74, 93.
Lastniki:
Gospod Jožef Demšar.
Edvard in Henrika Strahl, vknjižbena listina 1834.
Gospod Edvard vitez Strahl, kupno pismo 1849 (N/147).
Karel vitez Strahl, prisojilo 1885.
Predsedništvo deželne vlade za Slovenijo, zaznamba nadzora nad odsvojitvijo 1919, izbris 1920.
Ivan Košir, kupna pogodba 1926.

Kmetija je bila podložna Loškemu gospostvu, kljub temu, da je bila vsaj od 18. stoletja v lasti Demšarjev in pozneje Strahlov, ki so posedovali lastno imenje. Domače ime je prišlo od zemljiščnega imena Wiese - travnik. Ime Biže se uporablja za ves predel za Kamnitnikom na levi v smeri proti Papirnici. Karel Strahl je v svojih spominih vedno pisal Više.[635] Drugo domače ime je od

635 Polec, ZUZ, str. 102.

pristave - Marofa. Grunt je služil pozneje kot pristava starološkega gradu. Leta 1825 je bila stavba mešano zidana in pritlična. Sedanji izgled je hiša dobila po potresu med letoma 1895 in 1896, ko je Strahl prezidaval tudi grajska poslopja.[636] Edvard Strahl je v spominih zapisal, da je na novo zidal in prezidal hišo v Višah.[637] Fasado je obdelal podobno kot na gradu, s šivanimi robovi iz ometa in poudarjenimi okenskimi okviri. Takrat so poslopje verjetno zvišali za nadstropje, saj je večina stropov na traverzah, kot je bilo v tistem času moderno. Portal na cestni strani je polkrožen, poznobaročen s klasicistično ravno slavoločno preklado. Na sklepnem kamnu je hišna št. 70, kar kaže že na dvajseta leta 19. stoletja. Dvoriščni portal je baročen, s sklepnim kamnom na vrhu. Ta portal bi utegnil biti še iz konca 18. stoletja. Na južni fasadi je v niši lesen kip Brezmadežne, stoječe na mesecu, s krono na glavi. Pred hišo je vodnjak.

Z Janezom Koširjem (rojenim leta 1900) sva se ob kozarčku žganja prijazno pogovarjala spomladi 1993. Bil je v službi pri Dolencu. Večkrat ga je peljal v Železno Kaplo ali v Borovlje h generalu Maistru. Bilo je to leta 1919 in 1920, ko so se pripravljali na plebiscit. Zelo zanimivo je povedal, kako je Strahl preuredil svoje gospodarstvo po ponovnem prihodu žene. Žena ga je zapustila takoj po poroki in se je po dolgih letih vrnila. To popisujeta dr. Polec in Strahl sam v Zborniku za umetnostno zgodovino. Košir te knjige ni nikoli videl in ne poznal Polca. Takole je povedal: "Ko je umrla Cena (Janez Nepomuk, Ivana Nepomuk - Nepomucena = Cena, op. p.), ki je graščaku gospodinjila, so vitezu nasvetovali, naj vzame 'gospišco' nazaj. Ko se je ta vrnila, je moral Strahl dati vse hlapce in dekle proč. Prišla sta dva 'pedenarja' (strežnika, op. p.). Eden je bil samo za zunaj, eden samo za znotraj. Strahl je dal proč vso živino, čeprav je imel lepe hleve in svinjake. V svinjakih je imel poseben prostor za breje svinje. Takrat so Prifarci pokupili razno orodje. Strahl je delal odlično cementno strešno opeko. Delal jo je na Marofu in so ljudje ta cegu zelo hvalili. Je bil pošten in ni goljufal pri cementu."

To dejavnost omenja Strahl tudi v svojih spominih, kjer pravi, da se mu izdelava opeke ni splačala.[638]

Janez Košir je vzel od Strahla Marof v najem. Pozneje sta z Jakobčem grunt kupila. Jakobču je šlo bolj za zemljo. Janez je kupil del zemlje in hišo z gospodarskim poslopjem. Jakobč je potem v Bižah zgradil veliko šupo za seno, ki stoji še danes. Govorila sva še o razprodaji posestva po vitezovi smrti. Janez je zaključil s pregovorom: "Beračija bolj obstane kot bogatija."

Papirnica 4

Gospostvo Sv. Duh (Ehrenau), urb. št. 18, rect. 26.
Arhar, Per Miklauč, Miklavž, Gadovšk, Gadušar; hiša lesena, pritlična (1825);

---

636 Polec, ZUZ, str. 102.
637 Polec, ZUZ, str. 103.
638 Polec, ZUZ, str. 104.

kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 50; parc. št. 75.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 59, 33, Papirnica, h. št. 9.
Lastniki:
Luka Znožnik (Shnosnik), tkalec, rectificirte Kaufrechtsbesitzer lastnik 1744, 1752, 1756 (Urbar E 1744, 1756; TK-BT-239).
Gašper Pintar, lastnik 1779 (Urbar E 1779).
Nikolaj Žagar (1790-1832), izročilna pogodba 1807 (I/196).
Marija Žagar (1790-1867), žena, izročilna pogodba 1832 (V/185).
Matevž Žagar (Šager) (1830-1897), izročilna pogodba 1850 (VI/177).
Peter Žagar, prisojilo 1897.
Peter Žagar, kupna pogodba 1924.
Franc Žagar, livar, sklep o dedovanju 1963.

Domače ime Arhar je nastalo verjetno iz priimka. Per Miklavž je od Nikolaja - Miklavža Žagarja, prvega tega rodu. Gadovšk, Gadušar pa je mogoče po skalnatem terenu vrh griča v Papirnici, ker je bilo včasih dosti gadov. Nikolaj Žagar je leta 1825 odprodal del vrta in pogorišče Antonu Jugovicu, gruntarju iz Stare Loke, ta pa naprej Pavlu Wolgemutu (Ehrenau, listine C, D).

V franciscejskem katastru je bila hiša pritlična in lesena. Od stare hiše je ohranjena le lega na dominantnem mestu. Sedaj imajo novo hišo. Klet je nekaj starejša, vendar že obokana na traverze.

Hiša leži daleč od vasi Stara Loka. Kraj Papirnica je uradno dobil ime ob koncu prejšnega stoletja. Po odloku c. kr. okrajnega glavarstva v Kranju z dne 7. 8. 1899, št. 9645 so v zemljiški knjigi zaznamovali združitev hiše Stara Loka 33 v novi kraj Papirnica h. št. 9.

Papirnica 8
Gospostvo Škofja Loka, urb. št. 2086 (verjetno izšla iz te številke, ker je to številka Papirmanove bajte).
Urban, Balanč, Balančič; (nova) hiša z vrtom.
Vl. št. 63, 103; parc. št. 188.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 74, Papirnica, h. št. 8.
Lastniki:
Anton Kajzer (1799-1876), s. d.
Jakob Kajzer (1828-1912), prisojilo 1877.
Andrej Kajzer, izročilna pogodba 1895.
Anton Hribernik, kupna pogodba 1905.
Andrej Arhar, kupna pogodba 1924.
Andrej Arhar, sklep o dedovanju 1961.

Prvo domače ime je nastalo iz prinešenega osebnega imena, drugo iz priimka. Hiša ne kaže velike starosti. Rahlo usločen portal je iz kamnitniškega

kamna iz let okrog 1900.

Papirnica 9

Gospostvo Škofja Loka, bitenjski urad, urb. št. 2089, 2086, 2420.
Papirman, Popirman, Popirnic (1825), Popirenc; zidana nadstropna hiša (1825); kajža, 1/3 grunta.
Vl. št. 101; parc. št. 78 = 10/2 in 10/4, hiša - mlin z gospodarskim poslopjem.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 64, 72, Papirnica, h. št. 7.
Lastniki:
Johannes Schwerer, podložnik in papirničar (papirmaher), menjava in zamenjava 1785 (ARS-48/105, 49/159).
Gregor Hafner, posestnik in mlinar, izročilna pogodba 1787 (ARS-48/213).
Mihael Hafner, sin, izročilna pogodba in ženitno pismo 1787 (ARS-48/213).
Jakob Hafner (1809-1886), obravnava 1826 (47/217).
Mihael Hafner, izročilna pogodba 1875.
Uršula Hafner, izročilna pogodba 1880.
Valentin Hafner, izročilna pogodba 1914.
Janez Hafner, pogodba o dosmrtnem preživljanju 1969.

Kajža s papirnim mlinom je spadala v bitenjski urad, sicer pa v vas Virlog stara h. št. 46 in ne 64, kot je zapisano v Arhivu Republike Slovenije v podložniških listinah loškega gospostva (ARS-48/165). Gregor Hafner je bil s Trnja, stara h. št. 14, po domače Ofnarjev=Hafner. Leta 1825 je bila stavba zidana in nadstropna. Verjetno so šteli nadstropnost glede na prostore za mlin. V hiši je še ohranjen kletni prostor, kjer je prišlo vodno vreteno skozi zid in kjer je bil pogonski del papirnice oziroma mlina. Domače ime je prišlo od dejavnosti, izdelave papirja. Lastniki stanujejo v novi hiši. Do leta 1899 so hiše v tem predelu spadale pod Staro Loko, Virmaše, Virlog in celo Pevno. Opuščena dejavnost pri hiši je dala po tem letu uradno ime novoimenovani vasi Papirnica.

Loški papirnici je posvetil inž. Darko Cafuta dva prispevka v Loških razgledih.[639] Sam sem popisal ta vodni pogon pri tovrstnih napravah v stari občini Stara Loka.[640]

Prvi uradni viri o obstoju loške papirnice so iz srede 18. stoletja. Iz staroloških matičnih knjig je inž. Darko Cafuta ugotovil, da je okrog leta 1740 prišel iz Radeč pri Zidanem Mostu popotni papirniški pomočnik Janez Henrik Štiben. Ustalil se je pri Mrzlem studencu pri Stari Loki in pričel s papirnim mlinom. Vsak papirničar je imel svoj vodni znak. Takšne oznake ima še danes dober papir, če ga pogledamo proti svetlobi. Henrik Štiben - Stiben je imel

639 Darko Cafuta, Loška papirnica, LR 32, 1985, str. 137-152 in Dodatek k zgodovini loške papirnice, LR 33, 1986, str. 57-64.
640 France Štukl, Vodni pogoni na Škofjeloškem (Gradivo), Stara občina Stara Loka, LR 39, 1992, str. 38-39.

znak: inicialki HS in poštni rog ali kačo na križu. Poštni rog je bil na splošno znak dobrega papirja tudi pri drugih papirničarjih. Takšen papir so uporabniki popisovali že med leti 1741-1743. Kot vdovec se je Henrik Štiben leta 1740 na Fari poročil s Heleno Porenta. Sin Anton Henrik se je rodil leta 1741. V letih 1743 in 1745 sta se mu rodili še dve hčerki. Vse kaže, da je med letoma 1764 in 1769 papirnico prevzel sin Anton. Ta je imel v vodnem znaku svoji inicialki in škofovsko kapo - mitro in škofovsko palico. Iz matičnih knjig župnije Stara Loka je Cafuta ugotovil, da je med letoma 1770 in 1785 bival v papirnici Anton Grundner. Ta je bil v sorodu s Schwererji, poznejšimi lastniki tega obrata in papirnice v Goričanah. Grundnerjevi znaki so bili: inicialki AG s kronano zamorčevo glavo, ali inicialki, krona ter pod njo poštni rog, ali inicialki, škofovska mitra in pod njo prekrižani škofovski palici. Zanimivo je, da so uporabljali embleme loškega gospostva, zamorca, mitro, škofovsko palico, kar je že od daleč kazalo na poreklo papirja iz loškega gospostva.

Leta 1785 je Johan Schwerer zamenjal kajžo z delavnico za gozd Gregorja Hafnerja. Ko je predal hišo Hafnerju, je odnesel papirniške naprave in orodje. Njegovega papirja iz Papirnice še ne poznamo, mogoče pa je, da ga tu ni več izdeloval. Produkcija iz loške papirnice je bila že od 60. let 18. stoletja slabotna in nestalna. Loški glavar je poročal višjim oblastem, da je obrat neznaten. Izdelovali so le še črn papir in pivnik. Papirničar ni imel niti izučenega pomočnika in za obrat niso uporabljali predpisov papirničarskega reda. Prej je bila kvaliteta loškega papirja dobra. V ustnem izročilu se je ohranilo, da je Papirman zaradi preslabe vode odnehal, bajto prodal in odšel v Goričane. Gregor Hafner je bil pozneje vpisan kot posestnik in mlinar. Leta 1787 je vse zapustil sinu Mihu. Ta je po izročilu imel stope za ječmen in proso in se je ukvarjal s stiskanjem lanenega olja. Iz raznih pogodb iz prve polovice 19. stoletja se omenja le še kajža oziroma 1/3 grunta, vodni pogon pa ne več.

Lastniki prebivajo v novi hiši, stara služi za pomožne prostore.

Papirnica 10

Gospostvo: Župnišče Stara Loka, urb. št. 76, 182, rect. 82.
Polanc, Per Polanc, lesena pritlična hiša (1825); 1/2 grunta.
Vl. št. 100, 679; parc. št. 76.
Stare hišne št. Stara Loka, h. št. 72, 71, Papirnica, h. št. 10.
Lastniki:
Jernej Vodnik, lastnik pred 1802 (NŠKAL, St.L., fasc. 13; II/64, 72).
Valentin Vodnik, lastnik po 1802 (prav tam).
Martin Dolenc, kupna pogodba 1804 (prav tam; II/102; IV/134, 188, 246, 270).
Valentin Potočnik, licitacija 1827 (IV/273).
Jožef Ziherl iz Šentvida pri Ljubljani, nakup in razdelilni zapisnik 1827 (IV/274, VI/407).
Simon Potočnik (1794-1866), izročilna pogodba 1848 (VII/39).
Lovrenc Potočnik, prisodno pismo 1867.

Frančiška Potočnik, prisojilo 1921.
Jernej Maček, izročilna pogodba 1939.
Frančiška Maček, sklep o dedovanju 1964.
Pavel Maček, darilna pogodba 1970.

Hišo so pred poimenovanjem vasi Papirnica uvrščali bodisi v Biže ali pa v Virmaše. Domače ime je najbrž prišlo od priimka Vodnik, ki je pogost v začetnem delu Poljanske doline, zato Polanc. Tudi priimek Dolenc je doma na Poljanskem. Leta 1825 je bila hiša lesena. Danes je poslopje popolnoma prenovljeno. Valentin Potočnik je ta polgrunt zlicitiral leta 1827 za 723 goldinarjev, kar odgovarja povprečju tako velike posesti. Statistično te prodaje nisem upošteval, ker je posest zunaj Stare Loke.

Na koncu vrta na meji med Polancem in Papirmanom stoji hišni križ. Kristus je bolj ljudsko delo. Ta križ je bil včasih na starološkem pokopališču. Tam so leta 1908, za časa dekana Frančiška Kumra, postavili novega.[641] Stari križ so po ljudskem izročilu prestavili v Papirnico.

Podlubnik 35
Vl. št. 305, 426; parc. št. 665/5 = 307.
Prejšnje hišne št. Stara Loka, h. št. 77, 83, 40.
Hišo so vpisali leta 1979.
Gradbeno dovoljenje je izdala starološka občina leta 1939 (Občina/7).
Lastniki:
Ludvik Berčič, kupna pogodba 1946.
Terezija Berčič, rojena Šifrar, sklep o dedovanju 1992.

Podlubnik 37
Vl. št. 305, 951; parc. št. 665/15 = 258.
Prejšnje hišne št. Stara Loka, h. št. 82, 39.
Hišo so vpisali leta 1976.
Lastniki:
Frančiška Rink, kupna pogodba 1940, poročni list 1945.
Marija Osredkar, rojena Rink, darilna pogodba 1976, do 1/2.

Podlubnik 38
Vl. št. 414; parc. št. 665/18 = 240.
Prejšnje hišne št. Stara Loka, h. št. 78, 38.
Hišo so vpisali leta 1943.
Gradbeno dovoljenje je izdala starološka občina leta 1939 (Občina/7).
Načrt za hišo je izdelal "Berčič Alojz, stavbeno podjetje Stara Loka, p. Škofja Loka".

641 Kronika, 1908.

Lastniki:
Josip Oman, kupna pogodba 1939.
Marija Šter, sklep o dedovanju 1981.

Podlubnik 39
Vl. št. 415; parc. št. 665/17 = 239.
Prejšnje hišne št. 77, 37.
Hišo so vpisali leta 1943.
Lastniki:
Inž. Josip Berčič, kupna pogodba 1939.
Rafael Berčič, krojač, kupna pogodba 1953, do 1/2.
Ljudmila Berčič, sklep o dedovanju 1992 (1/2 Jožeta Berčiča).

Podlubnik 40
Vl. št. 410; parc. št. 665/16 = 238.
Prejšnje hišne št. Stara Loka, h. št. 80, 36.
Hišo so vpisali leta 1943.
Gradbeno dovoljenje je izdala občina Stara Loka leta 1940 (Občina/7).
Lastniki:
Alojz Sodnikar, kupna pogodba 1938.
Terezija Sodnikar, rojena Čadež, in Danica Berce, rojena Sodnikar, sklep o dedovanju 1979, vsaka 1/2.

SKLEPNE MISLI

Prva omemba Loke se lokacijsko prav gotovo nanaša na Staro Loko.[642] Prvič se izrecno imenuje Stara Loka leta 1291.[643] Vas leži na levem bregu nad vodno teraso Selščice. Ime naj bi dobila po lokah, krajih ob vodi. Domačini pravijo Stari Loki tudi Fara; grem na Faro. Prifarci pa gredo v Loko, gredo v mesto. Vas je umaknjena od vode na dvignjeno teraso, da ji velike vode Selščice niso škodovale. Občasno voda poplavlja travnike ob reki. Skoraj skozi celo vas teče potok, imenovan Potok ali Prifarški Potok. Ta izvira pod Planico in Križno goro. Njegov tek je kratek in ob normalnih razmerah ni posebno bogat z vodo. Ob nalivih je hudouren in nepredvidljiv. Zahodno od vasi je t. i. Veštrsko polje, vzhodno pa Osterfeld. Stare listine navajajo še srednje polje - Mitterfeld. Polja so dobila ime po legi in smereh neba, vendar se je izraz Mitterfeld že popolnoma pozabil. Ime Osterfeld je bilo v pretekli dobi še večkrat zapisano. Danes se je tudi to že močno pozabilo. Naziv Veštrsko polje je ostal v rabi zaradi vasi Vešter, ki leži prav na koncu polja, ko svet že prehaja v hribovje. Prva vas na severozahodu je Binkelj. Ime izvira iz nemške besede Winkel, kot, zakotje po slovensko. Vas leži v kotu glede na lego Stare Loke. Ta del je prvotno spadal pod Faro. Z vasjo Trnje, nemško Dornach (Dorn = trn), Fara nima neposrednega sosedstva, prav tako ne z vasjo Virlog. S sedanjim širjenjem naselja so se nove hiše močno približale tema vasema. Pokorn je ime vasi razložil od brloga. "Jedni pišejo 'Verlach', drugi pa 'Berlog', ker je res na prvi pogled v skritem kraju, kakor brlog ondi na hribom 'Frjul'."[644] Dr. Blaznik piše Virloh.[645] Uradne evidence imajo vas zapisano kot Virlog. Mogoče bi ime smeli izvajati iz Lache - mlaka. Sama vas je na hribčku, pod njo pa je (bil) močvirnat svet. Severno od Stare Loke so Gorajte in Biže. Prvo ime pride od nemške besede Gereut, kar pomeni krčevino, laz. Drugo ime izvira od nemške besede Wiese, travnik. Včasih so še navajali, čigave gorajte ali biže, ker je bilo teh več. Danes so se kot lokalno ime ohranile samo še ene Gorajte in dvojne Biže: ene pred Gorajtami, druge pod Virlogom proti Moškrinu. Začetnim njivam na Veštrskem polju so rekli Demšarjeve njive, po starološkem graščaku. Južno pod vasjo je Poden, verjetno od besede Boden, tla, zemlja, dno. Ta predel je nižji in večkrat poplavljen. Predel v klancu proti Gorajtam, kjer sta stari hišni lokaciji pri Nikelcu in Mujučku, Cesta talcev 21 in 23, se v franciscejskem katastru imenuje Minst. Pozneje tega imena niso več uporabjali. Zanimivo je, da v sami vasi ni dosti zemljiščnih imen. V starejših dokumentih je eno od takih Grič, na Griču (am Pukl, In Ort na Hribu). Vas Vešter smo za to lokacijo že odpisali. Grič bi lahko locirali na Brnakovo,

642 Blaznik, str. 6.
643 Blaznik, str. 39.
644 Pokorn, str. 148.
645 Blaznik, str. 111, 408.

h. št. 63, ali pa na predel okrog Mrušča, h. št. 150. Zemljišče pod Jamnikovo domačijo se imenuje na Blečk, mogoče od nemške besede Fläche, ravnina, površina, ploskev, kakršno to področje tudi je. Hiše ob cesti naprej od kapelice so v Gasi. Gasa se končuje pri Bitencu.

Zadnji del "trga" pod cerkvijo. Pogled od kapelice proti Škofji Loki.

V terezijanskem katastru je veliko ledinskih imen za starološke njive, travnike in gozdove. Ker gre za predele v okolici, ne bi vseh našteval. Poleg imen v Podnu, na Osterfeld, na Westerfeld itd. so še druga zemljiščlna imena: po legi (za potokom, orehom), po raznih objektih (za kozlam, kaščo, hišo itd.), po velikosti (mala, velika; dolga itd.), po kakovosti (mokra), po sesedih (per Partetovim koslo) itd. Podobno je z gozdnimi parcelami, ki so bolje določene s trdnejšimi in širšimi ledinskimi imeni, ki jih poznamo še danes: pri Sv. Tomažu, v Soteski, v Slepi dolini, za Kokam, pri Rdeči poti, na Mali Ravni (Malarovn), za (veštrskim) mlinom, v Lubniku, pri veliki skali, za Ponklnam (v Veštru) itd. Gozdnih parcel niso tako nadrobno poimenovali kot njive, zato je tu večja preglednost in kontinuiteta z današnjimi ledinskimi imeni. Poznali pa so tudi v gozdovih popolnoma lokalne izraze: v Drči, v Malem potoku itd. V terezijanskem katastru okrog leta 1752 je ob koncu naštevanja gospoščinske posesti in posesti Ehrenau - svetoduške graščine, zanimivo razmi-

šljanje (Reflexiones) o vasi Stara Loka. Ker je bila svetoduška posest pozno odtujena in je ostala v okviru vasi, smemo obe ugotovitvi združiti: "Polja so v ravnini. Zemlja je srednje težka in težka. Orjejo jo naporno, dvovprežno. Sejejo bolj ozimino kot jaro žito, bolj rž kot pšenico. Donos je v povprečnem letu od dva do štirikraten, vštevši s semenom. Strniščni posevek je ajda, ki da do petkraten pridelek. Sejejo tudi lan, ki redkeje uspe in ga imajo za domačo uporabo ali pa predivo prodajo. Med gostači so tkalci. Živinske pašnike imajo skupne - soseskine v Hribcih (danes za Kamnitnikom, za Pahovcem, vse do Plevne (op. p.) in v Morlamo (? kje, op. p.). Zaradi skupne paše je med živino promiskuiteta in imajo nered v plemenskih knjigah. Pristojnost prodaje je v Loki. Lokalni mernik je tak kot v Kranju in je za 1/32 večji od starega ljubljanskega mernika. Hube so vpisane po kupnem pravu. Posebnih pravic podložniki nimajo. V vasi ni mlina."[646]

Staro Loko so prvič točneje omejili v drugi polovici 18. stoletja, ko so vas numerirali. Takrat so dokončno ločili Staro Loko od Binklja, česar starejši viri niso vedno upoštevali. Katastrska meja iz leta 1825 teče tako kot danes. Cestna povezava je bila leta 1825 že enaka današnji. Iz smeri Loka je pomembno križišče pri Tušku. Levo od ceste (danes Ceste talcev) so bile hiše že v starološki katastrski občini, desno v loški in so jih pozneje zato tudi prenumerirali. Pot od Tuška do Krevsa, Novi svet 12, je bila mejna. Naprej je delila občini Selščica. Pri Dolencu, pri Krvavem znamenju, je meja zavila po cesti (Cesti talcev) do odcepa poti za sedanjo ograjo bivše vojašnice. Ta pot, ki pelje pod Prifarski Kamnitnik, je bila spet mejna. Podbregar je še na Fari, novi hiši pod potjo sta že v loški katastrski občini. Naprej od gasilskega doma je naselje v celoti v mejah katastrske občine Stara Loka.

Starološko hišno numeracijo so pričeli pri Brnku, torej na začetku vasi iz najbolj frekventne smeri, iz Loke. Potem je tekla levo v smeri Fare po sodih številkah in desno po lihih do hiš pod cerkvijo. Nato se je numeracija nadaljevala zunaj vasi, pri Podbregarju in v smeri Biž, k Marofarju. Potem so oštevilčili hiše okrog cerkve zgoraj in naprej v Gaso. Na koncu Gase se je numeracija prekinila in preskočila na hiše pod cerkvijo in vzhodno od Potoka. Zunaj strnjene numeracije so bili s končnimi številkami tako Podbregar, Marofar in hiše v Papirnici. Iz razdelitve hišnih številk se vidi, da je bilo tekoče oštevilčenje le med Loko in cerkvijo. Skoki sem in tja kažejo na poznejše zgradbe, pa tudi na nedoslednosti, ki so bile nujne, ker še ni bilo vasi Papirnica in so ležali prifarski grunti zunaj tekočega uličnega sistema. V prvi numeraciji grajski objekti nimajo številk. Prvikrat so vas prešteviličili okrog leta 1817, kar je razvidno iz zbirke listin v zemljiški knjigi, kjer se pri listinah v letih 1818 in 1819 že pojavljajo poleg starih nove številke. Še dolgo so v listinah navajali obe številki. Nove hišne številke so uvedli po francoski okupaciji, ko je Avstrija marsikaj spreminjala in so vpeljali državno oblast z nad-

646 ARS, TK-BT, 2/III; 44/238.

rihtarji in podrihtarji.[647] Novo numeracijo so že upoštevali v uradni avstrijski statistiki leta 1817.[648] Ta se je obdržala do leta 1931. Začela se je pri farovžu sredi vasi. Preskočila je na novo Rihtarjevo hišo in grajski kompleks. Potem je tekla po desni strani ulice, v smeri Loke. Izjema na levi je bil Znamenčkar, Stara Loka h. št. 2. Sledili sta hiši na desni, Sekalše in današnji Tušek, Cesta talcev h. št. 1. Tu se je najbolj približala Loki. Potem je zavila na drugo stran in se nadaljevala pri Ingliču po desni, gledano v smer Fare, do kapelice na trgu. Od tu naprej je tekla z raznimi nujnimi skoki nad cesto v začetek Gase. Tam se je prekinila z Gadovškovo domačijo v Papirnici, obšla hiše vzhodno od Potoka in se vrnila v Gaso, kjer je zavila k hišam pod cerkvijo. Tu je preskočila na Podbregarja in se vrnila nazaj na hiše okrog cerkve. Pri Klančarju ali podrti Šrajevi bajti se je usmerila nazaj v Gaso in tekla po desni strani navzgor do Bitenca. Tu se je obrnila in se po desni strani v smeri Fare vrnila k hišam okrog cerkve. Zadnje številke sta dobila oba novohišarja na sedanji Cesti talcev proti Bižam, Marofar in Polanc, ter Papirman v Papirnici. Na novo je bila numerirana Matečkova bajta v Gasi, Balanč v Papirnici, Bitencov mlin, Bide v smeri Biž in na novo pozidane hiše, pri katerih niso mogli več uporabiti tekoče numeracije. Smeri poznejših numeracij ne bom več našteval. Leta 1931 je sledila nova, ki jo je zahtevala državna oblast. Dekan Mrak je tedaj zapisal v kroniki, da se je historična rast vasi zabrisala.[649]

Leta 1899 je nastala samostojna vas Papirnica, kamor pa niso prišteli Marofarja, ki je ostal pod Staro Loko do povojne dobe, ko so numerirali Cesto talcev.[650] Leta 1908 so s sklepom Okrajnega glavarstva v Kranju hiše št. 18, 19 in 48, to je hiše na desni do Dolenca iz smeri Loke na Faro, preimenovali v Kapucinsko predmestje. Te hiše so bile v katastrski občini Loka. Hiše na drugi strani ceste so ostale prifarske.[651] Pri preučevanju vaškega jedra, grunta v Bižah, hiš v Papirnici, ter ob Cesti talcev, ne bom dodajal, saj te hiše niso bile v strnjenem vaškem naselju, ampak daleč proč in tudi niso ohranile kvalitetnejših stavbnih elementov.

Poleg osmih gruntov so bile ostale hiše bajtarske in novohišarske. Še v 19. stoletju je bilo na Fari 10 gruntov. Po razprodaji Brnka, Žužkovega grunta, jih je ostalo 9. Popolnoma točno številko je težko povedati. Grad so včasih šteli za tri grunte. Starološke bajte so obračunsko štele običajno za 1/3 kmetije. Podložnost gruntov in bajt je bila pestra. Verjetno ni nikjer v loškem gospostvu škof izgubil toliko posesti. Največ si je pridobil starološki graščak,

---

647 France Štukl, Nadrihtarji, str. 45-53.

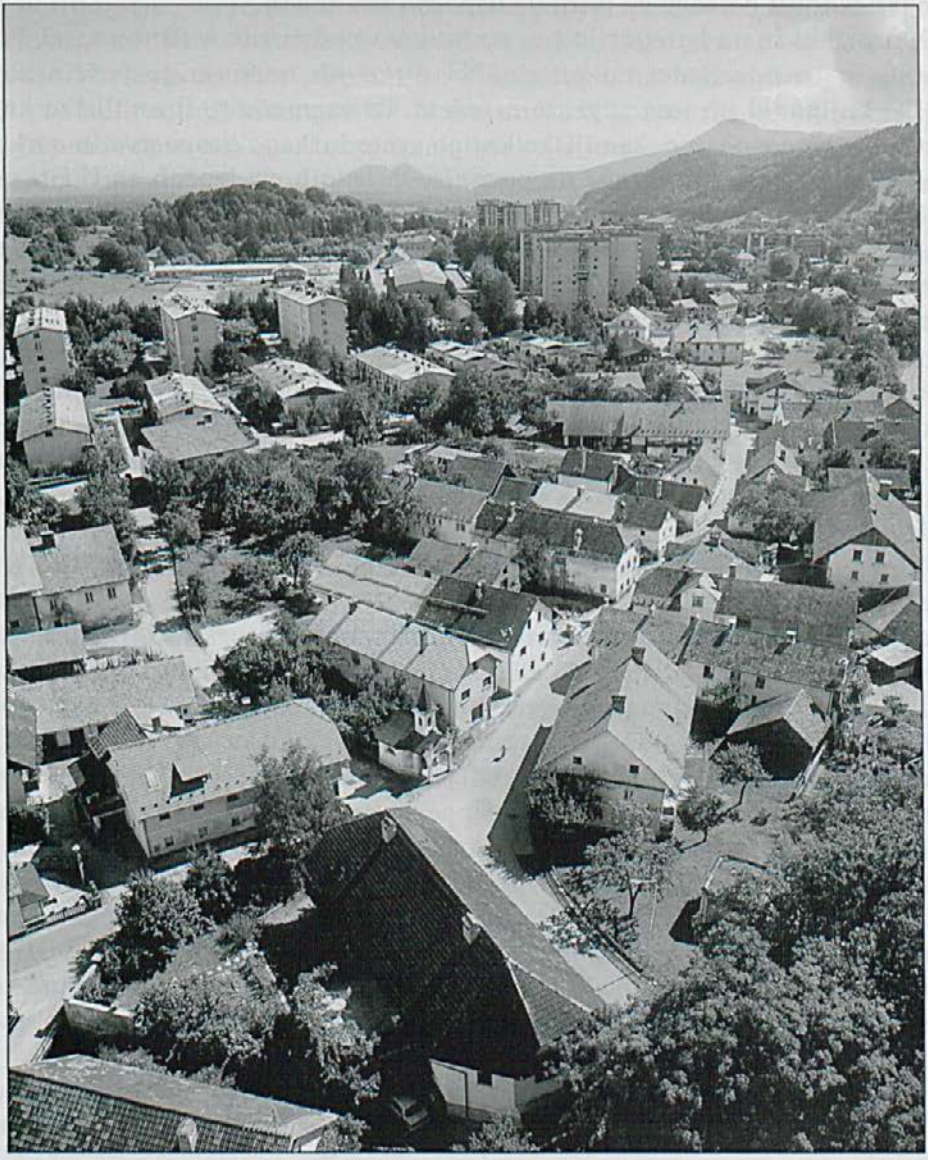
648 Haubtausweis über die Eintheilung des Laibacher Gouvernementsgebiethes in Provinzen, Kreisen, Sektionen, Bezirks-Obrigkeiten, Hauptgemeinden, Untergemeinden und Ortschaften, nebst deren Hauser - und Seelenanzahl im Jahre 1817.

649 Kronika, str. 133.

650 Papirnico so poimenovali po odloku c. kr. okrajnega glavarstva v Kranju z dne 7. 8. 1899, št. 9645. Odlok je glavarstvo poslalo zemljiški knjigi, kjer so popravili vpise.

651 ZAL ŠKL, Občina Škofja Loka, fasc. 98.

sledil mu je stari lastnik škof, potem cerkvena posest in nazadnje svetoduško gospostvo. Iz razporejenosti posesti ne dobimo posebnih logičnih zaključkov. Graščakova starološka posest je bolj strnjena v smeri gradu proti Loki. Od 17. stoletja dalje jo motijo posamezni vrinki svetoduškega gospostva. Okrog cerkve je ostalo nekaj freisinške in cerkvene posesti. Slednja si je pridobivala hiše v različnih delih vasi. Starološka in cerkvena posest sta se večali do konca fevdalnega obdobja.

Pogled z zvonika na trg pod cerkvijo in hiše proti Škofji Loki.

Starološki gadmarski grunti so bili po obsegu manjši, kar je raziskal in ugotovil že dr. Blaznik. Odtujevanje in drobljenje posesti kaže na to, da na tem mestu ni ostala prvotna zemljiška razdelitev. Prav gotovo posest na začetku ob naselitvi ni bila tako razdrobljena. Bajtar je štel za 1/3 kmetije. Hišar ali novohišar praviloma ni imel zemlje, razen malo vrta. Bajtarji in hišarji so potrebovali dodatne dejavnosti za preživetje. Te so se v stoletjih prav gotovo spreminjale. Do prve svetovne vojne je bila najbolj cenjena zemlja. Težnja vsakega lastnika je bila, da bi se pomaknil više na družbeni lestvici. Mnogi nekdanji bajtarji so pozneje uspešno kmetovali.

Opozoril bi še na kategorijo t. i. podsedov - podružnikov (Untersass). Po dr. Vilfanu so to naseljenci na gmajni.[652] Tako jih imenuje gospoščinska zemljiška knjiga, ki jih ima zapisanih sedem. Izraz pozna tudi zemljiška knjiga za starološko gospostvo. Zemljiška knjiga svetoduškega gospostva in cerkvene zemljške evidence tega izraza ne poznajo. V drugih evidencah so ti isti posestniki navedeni vedno le kot kajžarji. Vprašanje je, če je bilo na pozidanem zemljišču na Fari še kaj srenjskega prostora za hišo z ohišnico? Zemljiško posest pa so imeli izven kraja, v Gorajtah, na Gmajni itd. Prav gotovo so nastali ti podložniki pozneje kot gruntarji, verjetno na Fari s hišo in ohišnico na račun dominikalne zemlje, na starih gruntih ali iz izgubljene cerkvene posesti. Njihove posestne enote so bile v velikosti kajže ali celo samo novohišarja.

Zemljiške enote v vseh gospostvih na Fari so uživali lastniki po kupnem pravu, tudi kadar pri enotah to ni posebej navedeno. Če sem te podatke našel napisane, sem jih tudi navedel.

V dokumentaciji, ki se je nabrala v zvezi z zakonom o novi zemljiški knjigi leta 1871, je iz posestnih listov in drugih evidenc razvidno, kakšna posest je sestavljala zemljiško enoto, grunt ali kajžo. V malo primerih gre za čisto posest pod enim gospostvom. Velikokrat so si posestniki pridobili dodatne zemljiške deleže loške, različne cerkvene, svetoduške in starološke gosposke. Za takšno posest sem našel zapisano ime "Überlandsacker". Po dr. Vilfanu pomeni to "dodatno pridobljena zemlja".[653] To zemljišče ni bilo vezano na grunt ali kajžo, kamor sta bila podložna, ampak je bila takšna posest podložniško pristojna nekemu drugemu gospostvu. Zato so jo posestniki lahko ločeno prodajali. Odtujevanju in prehajanju posesti bi bilo zanimivo slediti tudi v posamezne zemljiščne dele. Tako bi se kategorija dr. Blaznika - odtujeno - dala popolnoma natančno pojasniti. Za hiše in glavnino posesti sem pristojnost gospostvom določil, za vse pozneje pridobljene posamezne zemljiščne deleže pa to ne bi bilo smotrno. Ponekod sem pri hišah navedel posamezne zemljiščne dele drugih gospostev.

Fara je bila staro župnijsko središče. Živela je s prisotnostjo vernikov in obiskovalcev iz bližnje in širše okolice. Tu je bilo versko središče za mesto.

652 Sergij Vilfan, Podružnik, Enciklopedija Slovenije št. 9, str. 26.
653 Sergij Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Slovenska matica, Ljubljana 1961, str. 295.

Cerkvena opravila in procesije ob praznikih in sopraznikih (takrat so delali pol šihta, op. p.) so se začela ali pa končala na Fari. Cehovska praznovanja so se začenjala v Loki, nadaljevala na Fari.[654] Poleti je bila vročina, pozimi mraz, vedno pa je bilo potrebno obiskovalce okrepčati. V Staro Loko so pokopavali od Soteske do Stražišča, od Reteč do Loga v Poljanski dolini. O navadi obdarovanja pogrebcev in ostalih prisotnih s kruhom sem že povedal. Prisotnost prafare je dajala bajtarjem dodatni zaslužek.

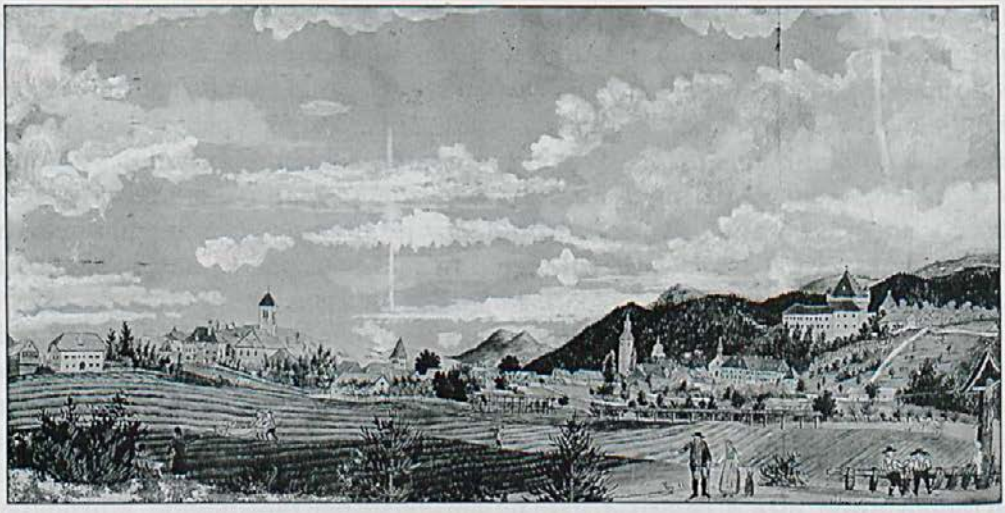
Poleg kmetijske dejavnosti je bila v 18. stoletju najpomembnejša kmečka obrt platnarstvo. To je dobro obdelal v svojem prispevku dr. Josip Žontar.[655] Ta omenja družine Demšar, Jenko in Jugovic. Nekatere so se celo poplemenitile, kot npr. Jenki v plemenite Jenkensheim. Slednji so imeli v prometu okoli pol milijona goldinarjev.[656] V freisinškem gospostvu so bili skoraj vsi kmetje producenti platna, ker je imela vsaka hiša statve.[657] Prav zaradi tega so posamezniki trgovali na svojo roko. "Iz trgovske korespondence Demšarjev je razvidno, da so trgovali mnogi nepismeni kmetje loškega gospostva s platnom na sejmih v jadranskih primorskih mestih in celo v Italiji. Zato ni čuda, da so izrazili loški veletrgovci pri kranjskem komerčnem koncesu željo, da bi bila trgovina s platnom pridržana meščanom in prepovedana kmetom. Hudovali so se nad majhnimi kmečkimi trgovčiči, ki ne zmorejo niti 50 gld, pa kupujejo laket platna na kredit za 2 solda draže, kot ga plačajo meščanski trgovci v gotovini. Poleg tega obetajo ti kramarji, da bodo poravnali svoj dolg šele po končanem tržaškem, reškem ali videmskem sejmu. Tam pa dajo platno nekaj ceneje, ker ne morejo čakati na denar in s tem kvarijo kupčijo velikim trgovcem."[658] Na Fari so obstajali veliki in mali, vsi pa so tkali in trgovali. Graščak Demšar je bil eden velikih. Kajžar Peter Demšar - Mongar iz Stare Loke 30 je umrl na potovanju v Krminu. Bil je bogat in je ob smrti zapustil preko 4000 gld in tri hiše, št. 20, 30 in 67. Matevž Dolinar - Mujuček, Cesta talcev 23, se je odpovedal bajti in si zgovoril dosmrtni kot in statve, ki so ga potem preživljale. Stara Loka z okolico je v tistem času sama preživljala svoje prebivalce.

Dekan Božič piše o izvoru družine Demšar in pri tem navaja platnarsko dejavnost. "Matija Demšar, iz Gorenje Žetine št. 8 (stara h. št., op. p.) je bil preprost kmet, ki je s posli z lanom in z gostilno baje postal zelo bogat. Zato je bil bogat tudi Matevž Demšar. Ta je imel dva sinova, Martina in Jožefa. Martin je v začetku trgoval za vojaštvo in bil kupec za vojaštvo. V začetku je s poslom špekuliral, postal bogat, se poročil in si sezidal dom v Dorfarjih št. 12 (stara hišna št., op. p.) S poslovnimi potezami je hitro bogatel. Martinov sin (Vincenc, op. p.) je špekuliral s posli v Trstu, jih razdrl in zapravil... Vincenc v

654 NŠKAL, liturgični koledar, passim.
655 Dr. Josip Žontar, Platnarstvo in sitarstvo v Loškem gospostvu v 18. stoletju, LR III, 1956. str. 89-102. V nadaljevanju Žontar, Platnarstvo.
656 Žontar, Platnarstvo, str. 91.
657 Žontar, Platnarstvo, str. 90.
658 Žontar, Platnarstvo, str. 95.

Dorfarjih je obubožal. Družina je bila prodana in je do konca leta 1821 izginila... Od obubožane družine Erberg, linije živeče poprej v Dolu, je kupil Matevž Demšar dominij Stara Loka (leta 1755, pozneje pripisano, op. p.) in se preselil z družino v grad ter ga dal svojemu sinu Jožefu."[659]

V začetku 19. stoletja je šlo platnarstvo že po malem v zaton. V drugi polovici 19. stoletja je oživela druga trgovina, saj je naselje obrnjeno proti mestu in proti Selški dolini. Zelo dobro karakteristiko preživljanja Prifarcev najdemo v predvojnem Krajevnem leksikonu Dravske banovine. V telegrafskem stilu ta našteva: "Prehod iz kmetskega v trgovsko in obrtno naselbino; polja in gozda primanjkuje. Pridelkov ni dovolj za dom. Domača obrt (škafarstvo) propada, število poklicnih obrtnikov, posebej še delavstva raste (lesni obrati, tovarne)."[660] Pisec je dobro zadel. Platnarstvo je bilo že davno pozabljeno, kmetijstvo je bilo ekstenzivno, zaposlitev pa se je usmerjala v industrijo na Trati, ki je tedaj spadala pod starološko občino. Današnje stanje bi lahko podobno opisali. Kraj je v vseh pogledih navezan na širšo okolico.

Pogled na Staro Loko in Škofjo Loko iz smeri današnjega naselja Podlubnik. Levo podrta Rihtarjeva hiša. Cerkveni zvonik ima še zasilno streho po požaru leta 1817.
Kolorirana risba iz prve polovice 19. stoletja je v Loškem muzeju.

Stara Loka je obcestno naselje. Po starih navadah so javne poti vedno vodile skozi celo vas. Cesta je šla od Tuška čez Faro do Mrušča, dalje čez Binkelj na polje in naprej proti Selški dolini. Strnjeno naselje se je začelo iz smeri Loka pri obeh gruntih, Brnku in Porentucu. Pozneje se je začetek vasi prenesel bliže Loki, k Znamčkarju, k Brnkovi bajti in h Krvavemu znamenju

659 Božič, str 21.
660 KLDB, str. 582.

pri Dolencu. Pred Brnkom je še danes javna šterna. Vodnjaki se potem ponavljajo na vsakih nekaj deset hiš. Reprezentativnejši vaški trg je nastal pod cerkvijo. Zapirajo ga Mruščova, Primcova, Mercinkova, Starmanova in Pogačnikova hiša ter seveda kapelica, ki kljub majhnosti dominira na tem trgu. Lokacija znamenja je stara. Včasih je stal na tem mestu križ, ki so ga potem prenesli na starološki Gavžnik, na Prtižev svet. Zato se križ danes imenuje Prtižev križ. Na drugi strani Potoka je grad, ki zapira prostor na zahodu. Na Primcovi hiši je bil kip sv. Miklavža, zavetnika popotnikov in priprošnjika ob povodnjih. Potok je lahko nepredvidljiv, kar se je zadnjič pokazalo ob poplavi leta 1990. Proti jugu je pred Starmanom javna šterna, potisnjena v konec trga, že v ulični del. Zgradili so še vodnjak še bliže trgu. Tako so prebivalci imeli vzrok priti bliže dogajanju na trgu. Vodnjak za trg pred kapelico je bil za obzidjem današnjega Mruščovega vrta. Dostopen je bil skozi posebna vrata, da uporabniki niso motili domačih. Ta predel Fare ob vodi je prepreden z mostički čez Potok. Most je bil nujen v smeri gradu, cerkve in pokopališča in naprej v smeri nove ceste. Drugi most vodi v Gaso. Pot se nadaljuje od kapelice vse do Bitencovega grunta, kjer se vas konča ob križišču poti na koncu naselja. Tu stoji trioglato poznogotsko, renesančno, zgodnjebaročno kamnito kužno znamenje s kovinskim križem na vrhu. Trivogelnost je mogoče simbolična. Razmejuje vasi, ki se tu stikajo: Staro Loko, Binkelj in Virlog. Pot tu ostro zavije nazaj na cesto proti Železnikom in se z njo združi pri kapelici pri Fortunovcu. Odsek ceste s Fare mimo gradu pod pokopališčem je novejši. Mimo gradu je najbrž potekala stara bližnjica, ki so jo spremenili v cesto v času Francozov. Zapisi novo cesto v Železnike prvič omenjajo, ko so gradili Rihtarjevo hišo.

Del kamnite klade iz Krvavega znamenja pod starološkim Gavžnikom. Pod pločevinasto streho je bil na leseni tabli naslikan sv. Jurij. Zgornji del ni več ohranjen. Iz fototeke Loškega muzeja.

Sedanja kapelica v križišču pri Fortunovcu v Binklju je iz 19. stoletja. Močno poškodovane freske so delo Janeza Gosarja iz druge polovice prejšnjega stoletja. Gotovo gre za staro lokacijo obcestnega znamenja ob stičišču prifarskih in binkeljskih zemljišč. Lastniki kapelice so bili kraji Stara Loka, Binkelj, Trnje, Virlog in Vešter. V novo zemljiško knjigo so jo vpisali leta 1881, po poizvedbenem zapisniku in opozorilu, da prej še ni bila vpisana.[661]

Z glavne vaške ceste iz smeri Loke so bili izvozi na njive tam, kjer so še danes (nove) ceste. Prvi je bil pri Krvavem znamenju na Osterfeldu, drugi je vodil mimo Papeža v današnje Groharjevo naselje, tretji je tekel pod Klančarjem mimo Prtižovega in Jamnikovega poda na Osterfeld, pod Kamnitnik in v Biže. Pri Bitenčevem znamenju so spet lahko šli na Westerfeld in v Vešter, Trnje ali naprej proti Virlogu in Moškrinu.

Kamnito kužno znamenje na stičišču poti Fara, Binkelj, Virlog.

661 ZAL. ŠKL. Stari posestni listi za Staro Loko. vl. št. 250. parc. št. kapelice 690.

Tudi v Gasi je moralo biti nekaj javnih vodnjakov. Ena takšnih skupnih štern se je ohranila za Čobrom. Nekatere hiše so imele svoje vodnjake doma na dvoriščih ali celo v kleteh in vežah (Šlosar, Kalanuš, Jernač itd.). Mnogo teh vodnjakov je zapuščenih ali zasutih. Pri mnogih hišah se še spominjajo, da so pili vodo iz Potoka, ki pa ni bila najboljša. Včasih je bila celo strupena. Užiten je bil vedno studenec za Punčarjevo hišo, ki priteka izpod pokopališča. Piten je še danes, vendar ga ne uporabljajo več. Na pobudo Karla Strahla, staroloških in drugih posestnikov, so si aprila leta 1900 Prifarci zgradili svoj vodovod, ki je uspešno deloval kot zadruga vse do leta 1947, ko so ga podržavili.[662]

Pogled s "trga" proti cerkvi. Levo Primcova hiša, Stara Loka št. 25, hiša protestanta Janža Kosa iz leta 1592, pod cerkvijo Mongarjeva hiša, Stara Loka št. 30.

662 Marjan Masterl, Gradnja Škofjeloških vodovodov v letih 1898-1902, LR 3, 1956, str. 109-128.

Dominanto daje vasi farna cerkev in pokopališče okrog nje. Severno od cerkve je manjše središče ob sedanjem župnišču in pred Koroščevo hišo. Na tem mestu je tudi šterna, ki jo je dal izkopati dekan Kramer. Včasih je na tem trgcu dominirala Brnakova bajta, ena najstarejših dokumentiranih hiš. Menim, da je bil ta predel po srednjem veku delno nasut in je prvotno cerkev oziroma neka lokacija na tem mestu stala na nekakšnem gričku, otoku. Med staro cerkvijo in hišami okrog Brnaka je moral biti graben. Vprašanje je, kje je bilo srednjeveško župnišče. Sedanje baročno župnišče z elementi pozne gotike iz 17. stoletja in kaplanija delujeta v smeri cerkve kot dominantni stavbi. Vmesni prostor motijo nagrobniki na pokopališču.

Pri preučevanju hiš nisem našel posebnosti. Poudaril bi le nekatere različice v izrazoslovju in tipologiji. Po Vurniku, Meliku, Karlovšku in Ložarju, ki so največ doprinesli k poznavanju hiš, bi izpostavil poglavje kmečke hiše v Gospodarski in družbeni zgodovini Slovencev izpod peresa Sergija Vilfana.[663] Ta je v svojem prispevku uporabil veliko slikovnega gradiva prav iz okolice Loke. Tudi Karlovšek in za njim Ložar objavljata tloris hiše iz Stare Loke. Žal nista navedla hišne številke. Omenjeni raziskovalci so gledali bolj na razčlenitev bajte, ki na Fari ni problematična. Starološki prostor je odprt, zato se tu križajo tako alpska, cerkljansko-škofjeloška in osrednjeslovenska hiša, vsaka s svojimi značilnostmi. Ti tipi se na tem majhnem prostoru prepletajo. Druga težava je v tem, da bi danes težko govorili o prvotni ohranjenosti posameznih tipov. Večina stavb je predelana, ne pa toliko uničena, da bi se stavbni razvoj zabrisal. Pogosti so bili požari. Leta 1661 je pogorelo pet hiš blizu farne cerkve.[664] O požarih v drugi polovici 18. stoletja in o zadnjem "vesoljnem" požaru leta 1817 sem že povedal. Obnova domov je bila vedno tradicionalistična, brez večjih stilnih sprememb. Hitre spremembe v načinu življenja in v stanovanjski kulturi so v drugi polovici prejšnjega stoletja prinesle prve večje spremembe pri gradnjah in adaptacijah. Obvezna prenova po potresu leta 1895 se odraža tudi na Fari. Od tega časa dalje se stari stavbni členi le še izgubljajo in zamenjujejo z novimi. Predvojni raziskovalci kmečke hiše so naleteli na dosti več originalnih arhitekturnih elementov, kot jih poznamo v obdobju po vojni, ko je civilizacijski razvoj pritisnil na posodobitev hiš z neustavljivo naglico in silo. Pri raziskovalcih, ki so se ukvarjali s stavbno dediščino na Loškem, je že Vilko Novak ugotovil, da nas spoznavanje hišnih oblik na Slovenskem sili, da opustimo togo delitev na "hišne tipe" in najdemo drugačno, primernejše označevanje zanje.[665] Ugotovil je, da so za Selško dolino značilne visoke, obsežne in nadstropne stavbe tja do Dolenje

663 Dr. Stanko Vurnik, Kmečka hiša Slovencev na južnovzhodnem pobočju Alp, separat iz Etnologa IV/1, Ljubljana 1930; Anton Melik, Slovenija I, Druga predelana izdaja, Ljubljana 1963; Jože Karlovšek, Slovenski domovi, Ljubljana 1939; Dr. Rajko Ložar, Narodopisje Slovencev, Ljubljana 1944; Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog I. Ljubljana 1970, str. 559-593.

664 Kos, Doneski, št. 466, str. 258.

665 Vilko Novak, O ljudski kulturi v Selški dolini, LR 4, 1957, str. 41-46.

vasi, ko se začno množiti pritlične hiše. V zgornjem delu hiše je več prostorov: sobe, kimnate, tudi do tri, s skrinjami za žito. V celoti je taka hiša bližja alpskemu tipu. Tudi dr. Ivan Sedej je za loško ozemlje ugotovil, da je potrebno korigirati Melika in Vurnika.[666] Vurnik je škofjeloško-cerkljansko hišo opredelil kot prehodni tip, ki združuje primorske in alpske stilne elemente. Ivan Sedej je za povprečno hišo na loškem ozemlju ugotovil "poglavitne značilnosti sočasne, širše pojmovane in opredeljene alpske (gorenjske) hiše".[667] Pri metodi opredeljevanja je dodal še časovno perspektivo. Ugotovil je tudi pogostnost nadstropnih stavb, kar je razložil z relativno blaginjo lastnikov. Priznava različne oblike tlorisa. Ustvarjanje modelov je problematično. "Zato lahko sklepamo, da je bilo Loško ozemlje v preteklosti domovina različnih stavbnih oblik, ki pa vse po vrsti sodijo v tipsko skupino alpskega stavbarstva. Večino ugotovljenih hišnih oblik (za vsako obdobje posebej) pa po drugi strani določa socialni status njihovih lastnikov, kjer je najpomembnejša ugotovitev, da je formalna strogost bogatejših arhitektur v ljudskem okolju rezultat določene oblikovne diferenciacije, ki je nasledek socialnega razlikovanja in težnje premožnejših, da bi svoj likovni nazor približali tedaj veljavnim normam 'dobrega okusa'."[668] Tudi časovni in sociološki vidik nista rešila izpopolnjevanja idealne tipologije.

Z novimi prijemi pri razlagi kmečke hiše na Gorenjskem se je uveljavil dr. Peter Fister.[669] Novost njegove analize je predvsem analiza arhitekturne konstante, ta pa je lupina prostora. Fister pravi, da je bilo že v 16. in 17. stoletju na Gorenjskem precej zidanih hiš. Tak tip stavbe je nadstropen in sestavljen iz bivalnega, komunikacijskega in shrambnega dela. Ti približno kvadratni deli imajo vsak svoj vertikalni razvoj in se medsebojno sestavljajo. Glede na njihovo posamično tlorisno samostojnost je pri celoti stavbe lahko delno "nepravilen" izgled (tloris) celote. Takšna stavba s strmo streho je delovala stolpasto, saj je posnemala fevdalne vzore in dajala kmetu občutek varnosti. Bivalni del ima tako dvakrat "hišo". Nad komunikacijskim delom se tudi zgoraj veža ponovi. Na tem delu je bil včasih kratek gank, ki je služil kot ogledovalnica. Kaščni del je na Gorenjskem dokumentiran že v prvi polovici 16. stoletja in je tudi nadstropen, včasih pa celo še dodatno podnivojski. Ob spremembi takšnega tipa stavbe v horizontalni sistem so na hrbtni strani stavbe dodali ob hiši kamro, ob veži kuhinjo in ob shrambnem delu še eno kamro ali shrambo. Takšno razporeditev so ponovili v nadstropju. Male kmetije in kajže so ostale v skromnejših dimenzijah, z bivalnim in shrambnim delom v vodoravni legi.

---

666 Dr. Ivan Sedej, Socialna in likovna struktura tipov kmečkega stavbarstva na Loškem ozemlju v luči opredeljevanja stavb, LR 22, 1975, str. 73-82. V nadaljevanju Sedej.

667 Sedej, str. 76.

668 Sedej, str. 82.

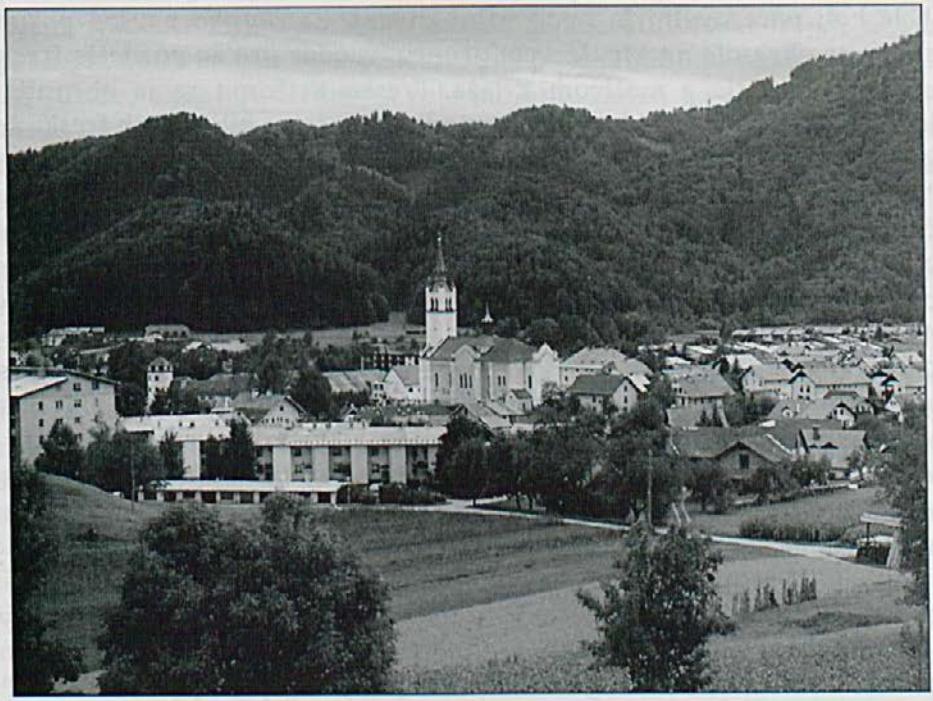
669 Peter Fister, Spremembe v prostorski organizaciji kmečkega stanovanjskega poslopja na osrednjem Gorenjskem med srednjim vekom in barokom, Traditiones 3, SAZU, Ljubljana 1974, str. 113-132.

Pogled na Staro Loko z zahoda. Levo cerkev, desno novi del Centra slepih in grad.

Ogled Stare Loke je pri nekaterih gruntarskih hišah pokazal prav zanimivo razporeditev prostorov, ki je ne bi mogli strpati v starejše hišne tipologije, lahko pa si pomagamo s Fistrovo razlago. Vhoda v hišo sta bila dva. Glavni vhod v vežo je bil iz sprednje fasade, iz dohodne, cestne smer. Na nasprotni fasadi je bil neuglednejši izhod na dvorišče. Zadnji izhod je sedaj včasih zazidan. Obokana veža je prečno delila hišo. V podaljšku veže je bila črna kuhinja, lahko ločena z močnejšo obočno oprogo ali s šipovnikom. Tu je bilo kurišče za peč v hiši. Levo ali desno od veže sta bili potem hiša in kamra. Ta stanovanjski del je danes močno predelan, saj v današnjem času ne potrebujemo več tako velikih dnevnih prostorov, kot so bile "hiše". Število oken v "hiši" ni več določeno (idealno šest). V "hiši" je bila peč, miza s klopmi ali stoli, včasih postelja, skrinja, statve, kolovrat in "virštat, birštat" ali "ponk" (Werkstatt), to je mizaski skobeljnik. Včasih je bil ta v veži. Seveda ni bilo vedno vse to v "hiši". Pri Papirmanu v Papirnici so statve podrli šele nekaj let po zadnji vojni. Klopi ob zunanjih stenah niso več (v celoti) ohranjene, ker so motile poznejše pohištvo. V kamri je danes lahko kuhinja, dnevni ali spalni prostor in so vhodi vanjo drugače razporejeni. Včasih je imela kamra le eno ali dva okna. Drugi del stavbe, nasproti čez vežo, je pestrejši. Ponekod je nivojsko višji za nekaj stopnic, glede na vežo. Današnji lastniki si takšno

razporeditev prostorov razlagajo kot večkratne predelave, vendar gre za sočasno gradnjo. Takratni način zidave in stil prejšnjih dob ljudem ni več poznan. V tem delu je (včasih) podnivojska klet in nad njo za nekoliko stopnic zvišan prostor "kimnata". Izraz kimnata sem zasledil le pri Vilku Novaku. Je loški. Verjetno mu odgovarja tudi v zemljiških knjigah večkrat dokumentirani prostor "zidanca". Razvojno je kimnata prvotno služila kot kašča, pozneje pa predeljena lahko kot bivalni prostor, "štibelc". Kimnate v tem predelu prvotno ne bi smeli istovetiti s stanovanjsko čumnato, ki jo navajajo drugi tipologi in pomeni eno od sob, kamer, mogoče celo v nadstropju. Klet in kimnata sta obokani ali pa stropani z grobimi vidnimi tramovi. Pri Alovcu je bil vmes še nek obokan prostor, ki so ga (verjetno pozneje) uporabljali za hlev. Če je bila hiša nadstropna, je bila nad podnivojsko kletjo še nivojska klet ali shramba in je bila kimnata v nadstropju (pri Jamniku). Ta del je bil prvotno gotovo namenjen le shrambam. Ponekod so ohranjena še majhna zamrežena okna (Jamnik), kakršnih v stanovanjskih delih ne poznamo. Za tem kaščnim delom sledita hlev in skedenj ali obratno. Ponekod je tudi tu še nadstropje in je spodaj hlev, zgoraj pa skedenj oziroma shramba za krmo. Večina gruntov je imela še posebej gospodarsko poslopje, navadno nasproti hiše ali pa v bližini. Niso pa posebno razsipali s prostori za gospodarska poslopja. Najlepši primer samostojnega gospodarskega poslopja je bil Jamnikov pod, mogočna zgradba iz 18. stoletja. Danes je ohranjen le še v eni tretjini.

Pogled na Staro Loko s severovzhodne strani.

Pri gruntarskih hišah so ponekod še ohranjeni poznogotski stavbni elementi, predvsem polkrožno porezani portali v kleteh in na glavnih fasadah. Okenske predrtine so večinoma nove in drugače razporejene, saj je dodatna platnarska dejavnost zahtevala več luči že v prejšnjih stoletjih.

Vse kaže, da je bila prvotna kašča kot kimnata vkomponirana v gruntarski dom v najbolj varovanem prostoru, med stanovanjskim delom in hlevom. Tu so bile postavljene žitne "kašte, košte", velike nepremične skrinje ali manjše žitne skrinje. Do samostojno stoječih kašč od 17. stoletja dalje pri prifarskih gruntih ni prišlo, saj je šlo za starejše, manjše in gospodarsko manj donosne kmetije, ki so morale žito oddati. Takrat še niso poznali krompirja. Za peso in repo so uporabljali zasipnice na njivah ali posebne repne jame v bližini doma. Prostorov za shrambe pozneje niso predelovali v stanovanja. Raznih "rumplkamer" je vedno premalo. Stanovanjski standard so reševali v nadstropju, saj je bilo kar nekaj prifarskih gruntov nadstropnih. Od bajt je v rang s kimnato spadala Starmanova hiša. Pri mogočnejših kmetijah (Alovc, Škrle) srečamo kaščni del kot posebno tlorisno enoto, izrinjeno ob vzdolžni stavbi, kar po Fistru lahko razložimo s sestavljivostjo posameznih celic. Ta kaščni del je bil včasih poslikan s freskami in dekorativno slikarijo. Pri prezidavah leta 1993 so našli fragment Križanja na Alovčevi kašči, ki je bil morda še iz 17. stoletja. Slikarija je propadla ob nadaljnjih gradbenih posegih na stavbi. Pri Jamniku se vidi, da je bil kaščni del močno črno polihromiran posebno okrog zamreženih oken. Gankov starološke hiše niso imele veliko. Kjer so bili, so imeli le bolj povezovalni in opazovalni značaj. Zatrepi so povsod pozidani. Freske so se ohranile na Mruščevem gruntu, vendar gre za poznejše freske iz začetka 19. stoletja z motivom Krleže. Freska Križanja se je ohranila na Škrletovi hiši. Na Alovčevi kašči so propadle. Morda so bile včasih freske še na drugih hišah.

Pri starološkh gruntih gre za skromnejšo varianto zgradb, brez zunanje kašče. Glede na oddaljenost od središča vasi oziroma od glavne ulične povezave so bili grunti krožno in periferno razporejeni. To si lahko razložimo s prvotno naselitvijo in kmetijsko dejavnostjo, ki je zahtevala več prostora in direkten vstop na polja.

Ker so bile starološke bajte nagnetene na ozkih parcelah, so bila gospodarska poslopja v isti liniji, le redko posebej. V primeru, ko je bilo gospodarsko poslopje samostojno, je bilo to zelo majhno. Karlovšek in Ložar sta objavila najenostavnejši tloris starološke bajte. Iz veže (in črne kuhinje) se je razvila še majhna kuhinja in priročna klet. Iz veže je vhod v "hišo" in potem v kamro. Takšna je tipična podeželska bajta, ki bi v Stari Loki odgovarjala le novohišarju. V Stari Loki gre pri bajtah za stare tretjinske grunte. V mislih imam predvsem bajte od Dolenca do kapelice. Bajtarski Prifarci so kmetovali, kar mnogi delajo še danes. V veži je bila črna kuhinja s kuriščem za "hišo", v smeri hiše in kamre. Na drugi strani veže je bil takoj gospodarski del. Podstrešje nad hišo in kamro so pozneje izkoristili za stanovanje. Te adaptacije

so izvajali od druge polovice prejšnjega stoletja dalje. Takrat so tudi izpeljali dimnike skozi streho. Življenjski standard se je spremenil in izboljšal. Spanje v hlevu ni bilo več primerno niti za drugorazredne prebivalce. Pojavile so se prenosljive industrijske peči. S temi so kurili v podstrešnem delu. Požarna varnost je zahtevala izboljšavo dimnikov in streh. Ob vsaki zamenjavi streh so si župani morali prizadevati, da je postala kritina trajnejša in požarno odpornejša od prejšnjih slamnatih streh.[670] Gradbeni zakon je dovoljeval podstrešne sobe. Zahteval pa je zazidano strešno čelo, česar na Fari ponekod še do danes niso uredili. V zakonu je bila namreč luknja, da se pri lesenih poslopjih špranje smejo zamazati z ilovico.[671] Prebivalci so se poslužili tudi 48. člena zakona, ki je navajal: "Dopustiti se smejo z dilami obiti (zaplankani) strešni opaži (strešna čela) na osamoteni legi."[672] Prostori na podstrešju so bili le v sredini normalne višine, proti stranem so se nižali, saj je na zunaj stavba ostala pritlična. Prav proti kapu so bile posebno majhne in nizke sobice s poševnim stropom. Sem so se preselili razni strici, osebenki in najemniki. Del nad hlevskim traktom je ostal za shrambo sena. Na zatrepu so bila vrata za spravilo krme. Pozneje so ponekod tudi ta del stavbe spremenili v stanovanjskega. Hlevski del v pritličju se je pozneje mnogokrat moral umakniti obrtni dejavnosti. Nadstropje nad njim je ostalo neadaptirano, za shrambo.

Ponekod so ob koncu prejšnjega stoletja, posebno po potresu leta 1895, reševali stanovanjski problem v nadstropju ugledneje, s t. i. frčado. Takšne rešitve poznamo v loških predmestjih in v mestu. Starološke frčade so včasih mogočnejše kot v mestu in v predmestjih in spreminjajo fasado ter celoten izgled stavbe. Nekatere frčade so zelo majhne. Hoteli pa so jih imeti. V večji frčadi je lahko zgornja veža ali posebno ugledna in svetla soba. Za dohod v nadstropni del so zgradili na nasprotni strani strehe (hiše) manjšo neugledno frčado. Ta je služila kot svetlobnica, za zgornje stranišče, kot prezračevalnik, za stopniščno povezavo. Takšne neugledne mini frčade nad dvoriščnim traktom so se ohranile. Izjemoma majhna je pri Boštjencu, hišna št. 144. Majhna je na Kalanušu, hišna št. 9. Ohranjena je še pri Petruzniku, Stara Loka št. 43, kjer nima večjih okenskih odprtin, in pri Bimšarju, Stara Loka št. 64. Tu je celo glavna frčada tako neugledna. Včasih je bila zadnja frčada tudi pri Bognarju, hišna št. 4. Če je bilo v zadnji frčadi zgornje stranišče, je bil potem sanitarni vozel spodaj tik ob dvoriščnih vratih, kar je bilo bolj priročno. Po domače povedano: stranišče je bilo takoj za dvoriščnimi vrati. Drugače je bilo stranišče samo spodaj, na koncu dvoriščnega dela stavbe, predvsem v smeri

---

670 Stavbni red za vojvodino Kranjsko, razun Ljubljane, Ročna izdaja, v Ljubljani 1902. Postava od 25. oktobra 1875, deželni zakonik št. 26, v 45. členu navaja na strani 33: Ako je pri poslopjih, katera so pokrita s slamo ali s skodlicami, glavno zidovje in strešni stol sposoben, nositi ognja varno streho, se mora pri kakem poglavitnem popravljanju strehe za to pogajati, da se napravi ognja varna streha. V nadaljevanju Stavbni red.

671 Stavbni red, str. 34.

672 Stavbni red, str. 50.

hleva. Straniščne jame so (bile) od konca prejšnjega stoletja delno že zaprte, veliko pa je (bilo) še odprtih stranišč, posebno če so (bila) ta v smeri hleva.[673] Pri hišah v Gasi je bilo stranišče zaradi lege v bregu na koncu ganka že rahlo nadstropno, glede na sprednji nivo hiše ob cesti. Nekaj takšnih suhih stranišč ("na štrbunk") je še ohranjenih. Stranišča so danes posodobljena in kombinirana s kopalnico. Kanalizacije še ni povsod, posebno ne v starem delu naselja. Ponikovalna jama posrka vodo, goščava pa se spomladi prazni na vrtove. Pri Kalanovi bajti je še danes leseno odprto stranišče na koncu ganka.

Nad gospodarskim delom bajte so včasih t. i. "ajkerli". To so pravokotne podolžne odprtine, nikoli zaprte. Ajkerli niso bili namenjeni stanovanjskim odprtinam in praviloma niso nikoli zastekleni. Namenjeni so kot svetlobne in predvsem zračne odprtine na podstrešju. Novodobni arhitekti so v Loki te ajkerle povišali in razširili ter jih uporabili za stanovanjske odprtine. Pri tem so spremenili razmerja in namen in prišli do novega arhitekturnega člena (elementa), ki ga stara praksa ni poznala in se ponekod slabo vklaplja v obstoječe stavbe in širše okolje.

Nekatere bajte (tudi novohišarske) v Ulici (do kapelice) in v Gasi so ostale enostavne, z vežo, hišo, kamro in kvečjemu še z majhnim prostorom za shrambo ali živino. Zaradi povojnega prometa iz Selške doline so pri nekaterih hišah skrajšali šperovce. Zato imajo še danes te hiše nekako neprijeten izgled. To je najbolj vidno pri Blažeškovcu, Stara Loka št. 19. Tu so fasado povišali. Zalomljena streha se je pričela tako visoko, da je vozila niso več motila. Žlebove so v takih primerih prestavili na streho.

Na Fari je nekaj izrednih hiš, ki ne spadajo v običajno tipologijo kmečke hiše ali bajte. Posebnost je Mongarjeva, Mažucova kajža, Stara Loka št. 20. Ta ima, podobno kot v Karlovcu Ferbarjeva hiša, zaradi prvotne namembnosti stavbne posebnosti. Že v pritličju sta dve veliki odprti mogočni arkadi na dveh stebrih. Tretja arkada je zazidana z novim vhodnim delom. Arkadno nadstropje je bilo odprto z gostimi arkadami. Takšna je bila stavba zato, ker je bila namenjena predelovalcem lanu. Ti so pri zaključnih postopkih pranja, beljenja in likanja potrebovali prostore za sušenje.

Po velikosti izstopa Mruščeva hiša na trgu, Stara Loka št. 30. Verjetno je služila istim namenom, saj so bili isti lastniki. Poznejše prezidave so zakrile prvotne stavbne elemente. Nekaj posebnega je Primcova hiša, Stara Loka št. 25, z letnico 1592 na poznogotskem polkrožnem portalu s posnetimi robovi. Ta ima v pritličju obokano vežo in veliko "hišo". Kletni del ima različne nivoje, kar kaže na gruntarsko razporeditev. Kletni portali nosijo še poznogotske elemente. Po letu 1825 so nadzidali nadstropje z lepimi lesenimi stropi v dveh zgornjih hišah. Razporeditev prostorov v celoti ni kmetiška oziroma vaška. Naročnik hiše je bila boljša oseba, meščan, protestant, ki je hotel imeti hišo

673 Stavbni red, str. 50. Člen 52, 11. Sekreti (straniša) se utegnejo napraviti tudi zunaj poslopja, če imajo odtok v kako gnojnično jamo, toda ne na tisti strani, katera je obrnjena proti ulicam, cesti ali tržišču.

podobno mestnim, kar nakazuje predvsem obokana veža. Nekaj posebnega je bila podrta Rihtarjeva hiša. Čeprav zgrajena že v drugem desetletju 19. stoletja, je imela še popolnoma star soliden baročni videz. Takšnega si je želel vaški mogotec. Brez primere je nova Dolenčeva hiša iz leta 1865, Stara Loka št. 2, kjer gre za uglednejšo slovensko meščansko hišo na podeželju. Izstopata tudi župnišče in kaplanija, kjer pa gre za stavbi za posebne namene.

Hiše v smeri Loke so nedvomno starejše kot bajte v Gasi. Bile so bolj načrtno grajene. To vidimo iz parcelne razdelitve. Gotovo je ta parcelacija poznejša kot gruntarska. Glede na to, da so si pridobivali podložništvo hiš na Fari različni fevdalci, bi pričakovali, da so pridobivali zemljišča iz še nerazporejenih delov. Menim, da se je bajtarska delitev, podobno kot delitev podsedov, na tem predelu razvijala na račun obstoječih gruntov, mogoče se je delila stara pridvorna posest oziroma posest domcev, ki so jih razkosali.

Od starih prifarskih hišnih lastnikov so se obdržali le starološki graščaki in še ti ne rodovno. Vse stare družine in lastniki posesti so izumrli.

Prav gotovo se je razvijala parcelacija bajt ob cesti od 16. in 17. stoletja dalje. Te hiše v Ulici so (bile) z zatrepom obrnjene na ulico. Vhod je (bil) s strani. Pozneje so nekatere tovrstne stavbe predelovali in jih obračali z daljšo stranico na ulico. Te hiše imajo sedaj tloris na vogal, na ključ, kjer pa se razporeditev prostorov ni spremenila. Ti so le zalomljeni. Takšen je primer pri Jakobču, Blažetku, Blažeškovcu itd. Ulica je z vzdolžno lego hiš postala bolj kompaktna in podobna mestni. Tako obrnjene hiše so porabile več funkcionalnega zemljišča (dvorišča). Ponekod je tako med hišami za vhode na dvorišča ostalo premalo prostora. Jakobč je moderno kmetijo preselil k Papežu, saj z današnjo mehanizacijo ni mogel s ceste na dvorišče. Te predelave z vzdolžno stranico proti cesti se lepo vidijo, če se sprehodimo po ulici, pa tudi če rekonstruiramo stari kataster.

Historičnih stavbnih elementov, ki so kvalitetni in stilno natančneje določljivi, se je v Stari Loki ohranilo malo. Pri načinu obokanja lahko govorimo o neki meji med starimi in novejšimi oblikami oboka šele v 19. stoletju. Starejši oboki do konca 18. stoletja so polkrožni, banjasti ali križno banjasti, z raznimi izpeljavami pri prehodih za okna in vrata. V 19. stoletju se začnejo plitvi oboki. Bliže ko smo drugi polovici stoletja, večkrat se pojavlja vmes med posameznimi polami oboka, t. i. šipovnik. To je nekakšna obokana oproga, največkrat zvezana z železno vezjo. Ojačuje obok in ga tudi vidno deli na posamezna polja. Vmesna polja so plitve banje, tudi kape ali potlačeni polvalji. Teh šipovnikov je lahko več in s tem tudi obočnih polj. Konec stoletja se pojavijo oboki na traverze. Ponekod so uporabili kar železniške tračnice. Ohranilo se je še nekaj poznogotskih in baročnih portalov. Vsi starejši, razen Primčevega, so nedatirani. Poznejši portali imajo včasih že inicialke in proti koncu 19. stoletja tudi že letnice. Do srede 30. let 19. stoletja še najdemo baročne portale s sklepnimi kamni in ponekod z ornamenti. Največkrat so že rahlo potlačeni. Prvič se pojavlja le rahlo usločen lok s sklepnikom na portalu

mežnarije iz leta 1818. Takšni portali so običajni šele od srede 19. stoletja dalje. Večja gradbena dejavnost po požaru leta 1817 ni razvidna in se je skrila v poznobaročnih adaptacijah. Takrat so uporabljali stavbne elemente, ki jih poznamo še iz 18. stoletja in še nekaj časa v 19. stoletju. Intenzivnejša gradbena dejavnost je bila nujna po potresu leta 1895. Iz tistega časa se je ohranilo kar nekaj portalov. Večinoma so izdelani iz kamnitniškega kamna. Zaključujejo se z rahlim lokom, včasih že brez sklepnega kamna. Ponekod so ravno zaključeni. Okenske odprtine so že davno predelali. Prva predelava je bila v 18. in 19. stoletju, ko se je spremenilo pohištvo. Skrinje niso motile številnih oken, omare pa bolj. Predelava lanu je zahtevala svetle in zračne prostore. Drugi naval na okenske odprtine je bil pred vojno, ko je stopilo v veljavo t. i. trodelno okno. Dokončno so okna "modernizirali" po zadnji vojni.

Leseni stanovanjski deli niso več ohranjeni. Mnoga gospodarska poslopja so še v celoti lesena, pa naj bodo samostojna ali v podaljšku hiš. Ponekod gre za kombinirano gradnjo gospodarskega dela, npr. pri Škrletu, kjer je hlev zidan, nadstropje leseno itd. Večina hiš je zidana iz kamna ali iz opeke. Po formatu opeke se da včasih ugotoviti starost. Nadstropja so po letu 1825 že iz opeke. Gradbena zakonodaja je po letu 1848 sprostila naklon strehe, ki je bil potem lahko pod 45%. Znižali so ga lahko na 35%. Močan strešni naklon imata še Škrletov in Jamnikov grunt, kjer gre gotovo za tradicijo izpred srede 19. stoletja. Ne bi mogel trditi, da gre pri starih naklonih tudi za tako stara ostrešja. Ob obnovitvah so ohranili staro stanje, saj je bila med starimi tesarji in krovci navada, da je moralo biti vse novo v stari tradiciji, ki se je vedno obnesla. Zapisana pa ta tradicija ni bila drugod kot v tesarskih glavah ("Cimperman je iz svoje glave skret naredu, pa mu je ostalo še pol kubika dil"). Še nekaj hiš ima naklon okrog 45%. Pri Mrušču se je ta znižal, ko so prizidali baročne kamre. Strešna kritina je večinoma novejša. Precej je še bobrovca, pa tudi skriljasta streha se še najde.

Včasih so pazili na prostor (svet, zemljišče, krajino, pokrajino), zato so stare hiše navidez čudno razporejene. Tiste okrog cerkve so na meji rečne terase in jim ta včasih narekuje lego. Slaba je tudi lega hiš v Gasi. Nekatere kar visijo pod cesto nad rečno teraso. Nekatere so blizu vode. Potok je sedaj stisnjen v cementno korito, ki mu je še dodatno zmanjšalo pretok. Boljša je lega hiš v Ulici proti Loki. Danes postavljamo stavbe sredi vrta, stran od ceste (kar je nujno, ker ne prestavimo tranzitnih cest), na najlepšo njivo, travnik itd.

Menim, da je Stara Loka začela zgubljati staro podobo šele po prvi svetovni vojni. Dejavnost Prifarcev in novi časi so vplivali na posodabljanje bivalnih prostorov. Žal ti posegi niso dokumentirani, ker občinski arhiv v glavnem ni ohranjen. Po zadnji vojni naselje ni bilo takoj vključeno v mestno ali primestno gradbeno in spomeniško zakonodajo.

Leta 1963 je bil objavljen Odlok o zaščiti zgodovinskega področja mesta Škofja Loka.[674] V drugem členu pod točko b navaja meje zaščitenega podro-

[674] Odlok o zaščiti zgodovinskega področja mesta Škofja Loka, LR 10, 1963, str. 209-211.

čja v Stari Loki. Ta meja poteka "v loku od hiše Stara Loka št. 5 (Dolenčeva hiša ob zelenem pasu) mimo gasilskega doma v Stari Loki do odcepa poti v Virlog, po tej poti do vaškega trga s kužnim znamenjem za cerkvijo v Stari Loki, za župniščem, po obzidju okrog vrta Starološkega gradu (Dom slepih) do Prifarškega potoka in po vrhnji terasi do križišča pred Dolenčevo hišo (Stara Loka št. 5)", (takratna h. št., op. p.). Odlok je bil izdelan brez predhodne valorizacije naselja. Prav tako niso izdelali spomeniškovarstvenega režima za to območje. To so nadoknadili leta 1967. Takrat je Zavod za spomeniško varstvo Ljubljana izdelal Valorizacijo in spomeniški režim za Staro Loko. Avtorji teksta so bili priznani strokovnjaki: Ada Bar-Janša, dr. Pavle Blaznik in dr. Ivan Sedej. Elaborat hranijo na občini. Iz teksta bom navedel pozneje nekaj zanimivih ugotovitev.

Zaradi zidave Groharjevega naselja po letu 1968 so spomeniškovarstveno mejo potegnili naprej od Dolenca in žrtvovali začetni del hiš v prehodu na Faro. Nova meja je tekla tik za hišami in sprostila polje za zidavo Groharjevega naselja. "Naselje je kot celota v slabem stanju, ni kanalizacije, del naselja ob republiški cesti pa je fizično ogrožen. Nekaj poslopij pa ima razmajane zidove in so takorekoč pred razsulom. Ker temelji niso izolirani, so hiše precej vlažne, skratka stanovanjski standard je vse prej kot ugoden. Po drugi strani pa moramo upoštevati tudi različno spomeniško vrednost posameznih objektov znotraj naselja. Ker smo Staro Loko valorizirali kot urbanistično in likovno izredno pomembno naselje, ki je hkrati neprecenljiva priča o načinu življenja in ljudske umetnosti v bližnji in daljni preteklosti, bo treba znotraj meja vpeljati stanje, kakršno je bilo domnevno pred drugo svetovno vojno. Iz urbanističnih in oblikovnih razlogov je treba sanirati predvsem neustrezno proporcionirana tridelna okna na nekaterih zelo eksponiranih poslopjih. Skratka poizkušali bi obdržati bistvene elemente strukture naselja in posameznih spomenikov, kakršni so prišli v naše stoletje. Omenjena sanacija je v tem okviru neke vrste "kozmetični" poseg, ki naj bi poudaril predvsem oblikovne vrednosti, ki so za najširši krog tudi najzanimivejše." (dr. I. Sedej)

"Namen spomeniško-varstvenega režima je ohraniti zgodovinski milje kraja, zato je treba varovati: obstoječo tlorisno mrežo s strnjeno obcestno zazidavo in prostorskimi zamiki, ki dajejo značilni slikoviti efekt naselju, najpomembnejše objekte v bistveno neizpremenjeni obliki, gabarit, strešni naklon in kritino. V Stari Loki ne predpostavljajo poglavitne vrednote posamezna poslopja, saj je večina oblikovno dokaj skromnih in neizrazitih, marveč urbanistični koncept naselja. Gledano s stališča širše zasnove kot je ulica ali trg, pa predstavljajo tudi ta poslopja nepogrešljivi del celote." (A. Bar-Janša).

Spomeniški režim so potem razdelili v tri stopnje. "Objekti, ki niso navedeni v nobenem od naštetih režimov znotraj zaščitenega področja, se lahko nadomeste z novimi, po masi, gabaritu in strešnem naklonu ustreznimi stavbami.

Za vse objekte pa velja načelo postopne sanacije in prezentacije fasad.

Prezentacije notranjščin ne prihajajo v poštev, razen pri grajskem poslopju. Obnova fasad, katerih stanje je še posebej slabo, ker lastniki običajno vlagajo vsa sredstva le za obnovo notranjščin, bi se morala izvesti v historični tehniki in materialu." (A. Bar-Janša)

Predstavniki varstva kulturne dediščine so se zavedali možnosti rešitve Stare Loke. Iz elaborata je razvidno, da je bil pritisk na spomeniško službo, ki se je odpovedala začetnemu delu Stare Loke in meji do Bidetove kapelice. Tam je nastalo novo Groharjevo naselje. Podobno je bilo pozneje jugozahodneje od Gase. Tudi tam je zraslo novo naselje.

Poseben problem je bila ves povojni čas regionalna cesta skozi naselje. S prestavitvijo ceste pod naselje sredi sedemdesetih let so ta problem rešili. Kazalo je, da so vzpostavljeni minimalni pogoji za varovanje kulturne dediščine. Kljub temu se oblast ni odločila za varovanje naselja.

Po prostorskih ureditvenih pogojih iz leta 1986 so na tem območju dovoljeni vsi posegi razen novogradenj.[675] Pri teh naj bi bila prisotna spomeniško-varstvena služba.

Način življenja prinaša nujne spremembe. V zadnjih desetletjih je tudi na Faro prišlo splošno mišljenje, da je treba vse staro podreti in novo narediti drugje in drugače. Stara gorenjska "ohrnija", češ da se da porabiti vsak kamen in vsaka deska, kar so tudi delali, se je pozabila. Zaposlenost, zvišanje standarda, konjunktura na vseh področjih in ugodni krediti so prinesli svoje. S krediti pridobljen (nepokrit) denar se je mnogo manj smilil kot zaslužen. Razkorak med teorijo in prakso je Fari dal pečat, ki ga nosi danes. Bivanje v dotrajanih (muzejskih) stavbah seveda ni (bilo) primerno. Vprašanje pa je, če je bila sproščena nadomestna gradnja vedno primerno locirana. V obcestnem delu mnoge hiše propadajo, mnoge pa so znotraj že razvaline. Menim, da bi ne bilo nobene škode, če se prihodnjim graditeljem omogoči zidava novih hiš na istih ali nekoliko premaknjenih lokacijah. V spomin na stare hiše bi v fasade novih hiš vzidali kvalitetnejše detajle sedanjih dotrajanih zgradb. Kvalitetni arhitekturni detajli, portali in okenski "bangerji" končajo navadno v betonski mešanici ali pa pri prekupčevalcih. Prepričan sem, da bi se kompromisne rešitve mnogi oprijeli. Potrebno bi bilo ljudi poučiti, jim prikazati takšno izvedbo in pomagati pri načrtih. Tako bi se ohranila talna podoba stare Fare in posamezni kvalitetni arhitekturni detajli. Vprašanje je, kaj je večji greh: podreti dotrajano hišo in zgraditi novo z nekaj ostanki historičnih elementov na novi hiši na istem mestu ali pa v staro okolje postaviti novo hišo na novi lokaciji, ki pa razkraja urbanistično celoto kraja in ni prav nič prifarska in domača. V obeh primerih gre za problem, vendar menim, da je v drugem primeru kulturna krajina dosti bolj motena, kot pa pri zidavi novih, lokalno obarvanih hiš.

Nove hiše, ki jih gradimo danes, se v slovenskem prostoru ne razlikujejo med seboj. Ni več razlik med kmečkimi in drugimi domovi. Moderna hiša je

675 Uradni vestnik Gorenjske, 17/86.

kmetu verjetno dokaz izenačenosti z drugimi stanovi. Menim, da je kmečka hiša veliko zgubila pri svoji funkcionalnosti. Prav zaradi tega se ob kmetijah kar vrste nova poslopja, gospodarske stavbe, prizidki, shrambe za orodje, garaže, razne kleti itd. Veže so premajhne in ne morejo sprejeti vseh cokel in škornjev pa orodja in razne opreme, ki se priročno potrebuje. Včasih je takšne prostore vseboval kmečki dom integralno.

Z rešitvijo posameznega portala, kamnitih okenskih okvirov in drugih arhitekturnih detajlov bi ob posnemanju starih prifarskih hišnih oblik rešili marsikateri pogled na Staro Loko in ustvarili tudi bolj praktično in priročno stavbo. Z malo dobre volje bi se teorija in praksa lahko našli.

SLOVENŠČINA V PRETEKLOSTI

Loško gospostvo je bilo prvotno jezikovno heterogeno. Naseljeno je bilo s staroselci in kolonisti. Te je škof preselil s svojih posesti na Koroškem in Bavarskem. Prvi so bili slovenskega, drugi nemškega porekla. Na Sorškem polju so bili bavarski kolonisti. Za Staro Loko pravi dr. Blaznik, da je bila "slovenska ustanova izpred 973, vendar se je tam kazal precej močan vpliv sosednjega freisinškega upravnega središča".[676] Tu je dr. Blaznik mislil predvsem na bavarski oziroma pozneje bitenjski urad, ki so ga poselili nemški Bavarci. V naseljih Vincarje, Binkelj, Moškrin in Trnje so bili naseljeni viničarji. Tem po zemljiščnih in osebnih imenih pripisuje prav tako nemško poreklo.[677] V zvezi z nemškim življem se vsi pisci o Loki in loškem ozemlju ustavijo pri Valvasorju. Ta pripoveduje posebno o Bitenjcih, ki so v njegovem času še krepko po nemško govorili in svojo nemščino mešali s slovenskimi izrazi.[678] Jezik je bil znak pripadnosti. Kakšna je bila ta pripadnost ali navezanost na to območje, je težko odgovoriti. Kam so se prištevali takratni prebivalci? Sicer nas je že Trubar nagovoril z "lubi Slovenci". Vemo pa tudi, kaj se je dogajalo pozneje. Vprašanje je, koliko je bilo že deželne zavesti? Ali so prebivalci čutiti neko pripadnost freisinškemu škofu? Ta se je mogoče opazila pri tistih podložnikih, ki so po dolžnosti morali imeti stike s Freisingom, kamor so tovorili vino.[679] Morda so čutili gospoščinsko pripadnost in pripadnost svojemu uradu (Amtu)? Na to nas spominjajo priimki in predvsem domača imena, ki so nastala iz pripadništva gospoščinskemu uradu. Taka domača imena in priimki so: Bitenc, Godešan, Korošc, Brojc - Brejc, Polanc, Žirovc itd. Ta imena so dobili tisti, ki so se preselili iz teh uradov v kak drug urad.

---

676 Blaznik, str. 36.
677 Blaznik, str. 36.
678 Valvasor, III, XI, str. 128; Pokorn, str. 244; Blaznik, str. 36.
679 Blaznik, str. 68.

Po Blazniku naj bi bila nemškega porekla razna krajevna in ledinska imena. Blaznik je natančno obdelal imena v razpravi o Sorškem polju.[680] Za nemške priimke je naštel: Cegnar, Cof, Hafner, Hartman, Heinricher, Homan, Kaiser, Kuralt, Langerholc, Logonder, Macher, Šifrer, Triller, Vilfan, Bajželj (Weisel), Volgemut, Ziherl ipd.[681] Pokorn pred njim je bil še bolj obširen. Med nemške priimke je zapisal naslednje: Cegnar (Zehner), Cof (Zapf), Hafner, Hartman, Homan tudi Oman (Huebman), Hirschenfelder, Gasser, Irrlich, Jauch, Kaiser, König ("Kinh" po loško), Kern, Kuralt (Churalt), Langerholz, Leber (v Stražišču, op. p.), Logonder, Müller, Masterl (Maisterle), Macher, Porenta (Parenther), Pintar (Binder), Rajgel, Rozman (Rossman), Richterschitsch, Schneider, Sicherl, Stupniker, Schiffrer, Tautscher, Triller (nekdaj Trigler), Wilfan, Windischer, Weissel (sedaj Bajželj), Wohlgemuth, Žontar (Sonder). Opozoril je, da ti ljudje govorijo danes samo slovensko.[682] Pri tem je seveda mislil na širše območje Sorškega polja in okolice. Zanimivo je tudi, katera imena je Pokorn smatral za slovenska: Ambrožič, Berčič, Brdnik, Bogataj, Debeljak, Dremota, Dolinar, Dolenjec, Eržen, Fojkar (pravi Hojkar), Gaber, Globočnik, Hribernik, Jamnik, Jelovčan, Jesenko, Jenko, Jugovec, Karmelj, Kalan, Kokalj, Kožuh, Križaj, Krajnik, Leskovec, Lužan, Miklavčič, Maren (včasih tudi Marenik), Novak, Oblak, Okorn, Omejec, Planina, Pevec, Pokoren, Potočnik, Prevodnik, Ravnikar, Pečnik, Sever, Režek, Stanovnik, Sušnik, Seljak, Trobec, Tratnik, Vodnik, Zakotnik, Završnik, Zelnik, Zvoljšak, Žagar itd. Potem pa je Pokorn pripomnil: "Dandanes seveda je ljudstvo že jako pomešano med sabo."[683]

Ne strinjam se ne s prvo ne z drugo razpredelnico. Mnoga nemška imena so samo prevedena. Žabenske Müllerje sem v zemljiških listinah videl zapisane kot Mlinarje. Mnoge "cehovske priimke" so mogoče samo prevajali. Lončarski ceh je imel leta 1537 trideset članov. Od teh jih je bilo po Blazniku kar 13 zunaj mesta: dva v Virlogu, Binklju in na Trati, po eden v Virmašah, Pevnu, Moškrinu, Žabnici, Javorniku in v območju Sopotnice (eden manjka, op. p.).[684] To so bili Hafnerji, lončarji in pečarji. Terminologija je bila v tehnologiji takrat, in še do polpretekle dobe, nemška. Podobno je danes jezik računalništva, popevk, reklam itd. tudi tuj. Zato so po dejavnosti dobivali razna "nemška" imena. Podobno bi lahko ponemčili slovenske priimke. Tako so med okupacijo Eržena tolmačili kot Sehrschön. Sever je bil Zeber itd. Nemški priimki so nastali gotovo že po naselitvi. Po "nemški" logiki bi morali biti podobni priimki tudi na Bavarskem in v kolikšni meri so isti ali podobni.

---

680 Pavle Blaznik, Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju, SAZU, Razprave II, str. 169, passim.

681 Dr. Pavle Blaznik, Škofja Loka in njen okraj v preteklosti, v zborniku Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj, uredila dr. Rudolf Andrejka in France Planina, Škofja Loka 1936, str 13; Blaznik, str. 36.

682 Pokorn, DIS, str. 244.

683 Pokorn, DIS, str. 244.

684 Blaznik, str. 111.

Menim, da je na tem področju še precej nedorečenega. Predvsem je važno, da je ta prostor uspešno absorbiral drugače govoreči živelj v vseh časih, v pretekli, polpretekli dobi in tudi danes.

Stara Loka je še redka oaza ožjega loškega dialekta, ki je omejen tja do konca Zminca, do Soteske, do Žabnice na severu in do občinske meje pri Retečah na vzhodu. Slovenščina je bila v rabi v gospostvu kot pogovorni jezik celo v uradih, zapisovali pa so večinoma nemško. Kaščar, kot eden najpomembnejših gospoščinskih uslužbencev, je moral znati slovensko vsaj že v 16. stoletju.[685] Med reformacijo ob koncu 16. stoletja so obsodbe protestantov prebrali na tedenskem sejmu v Loki v nemščini in slovenščini.[686] Za protipisarja so v 17. stoletju želeli znanje slovenščine.[687] Ko jim je pri nemškem pisanju v zemljiške knjige zmanjkalo nemških izrazov, so zapisali lepo po domače, kakor so se ljudje izražali pred gosposko. Velikokrat so zapisali dobesedne želje prevžitkarjev po dogovorjenem sadju kar po slovensko.[688] Tudi pri prisegah in drugih dobesednih izjavah se vidi, da so jih ljudje povedali po domače in so jih pisarji prevedli. Mnogokrat so jih zapisali kar po slovensko.[689]

Ko je leta 1579 prišel iz Ljubljane v Loko vicedomov poslanec, da bi kontroliral vinske mere, je moral loškemu mestnemu sodniku prebrati poslančevo pooblastilo mestni pisar. Sodnik ni znal ne brati ne pisati in ni bil vešč nemščine.[690] Po reformaciji je škof izbiral za svoje uslužbence bavarske rojake, ker teh služb ni več zaupal kranjskim plemičem. Tudi ti so se naučili slovenščine. Baron Jožef Paumgarten je bil gospoščinski odvetnik v drugi polovici 18. stoletja. V nekem dopisu je poudaril, da obvlada slovenščino.[691] Puštalski baron Daniel Wolkensperg se je ob koncu 18. stoletja potegoval za službo loškega glavarja. Povedal je, da zna nemško, francosko, italijansko, latinsko. Čeprav je že mlad šel od doma in bil na Dunaju paž pri cesarju Jožefu II. in pozneje v službi cesarja Leopolda II., je znal slovensko.[692] V drugi polovici 18. stoletja so v šoli uporabljali oba jezika.[693]

V cerkveni rabi je bila slovenščina bolj spoštovana v času protestantizma. Župnika Gašperja Freudenschussa so obtožili luteranstva in nemštva. Zaradi Bitenjcev, ki še po "nemško kramljujejo", je na Fari nemško pridigal in le malokdaj "Slauonice".[694] Tja do 18. stoletja se je stanje popravilo in prav v liturgičnem koledarju piše izrecno na več mestih o slovenščini v cerkveni rabi. Na cvetno nedeljo je na Fari mestni gospod vikar bral s prižnice slovensko

685 Blaznik, str. 171.
686 Blaznik, str. 251.
687 Blaznik, str. 259.
688 France Štukl, O starih izrazih za sadno drevje, LR 37, 1990, str. 330-331.
689 France Štukl, Uporaba slovenščine nekdaj, LR 37, 1990, str. 328-329.
690 Sergij Vilfan, Poročilo o kontroli krčmarskih meril iz leta 1579, Kronika 3, 1988, str. 241.
691 Blaznik, str. 366.
692 Blaznik, str. 444.
693 Blaznik, str. 402.
694 NŠKAL, Pokornova zapuščina, fasc 41.

evangelij tiste nedelje.[695] Na veliki četrtek so imeli v mestu pri sv. Jakobu peto mašo brez pridige. Potem so brali iz evangelija pasijon po kranjsko.[696] Na veliki petek so brali pasijon po slovensko.[697] Na verne duše 2. novembra je spet posebej zapisano, da je v farni cerkvi slovensko prebral evangelij mestni vikar.[698] Na velikonočno nedeljo je bila po kosilu okrog dveh procesija z Najsvetejšim iz mesta v župnijsko cerkev in nazaj v mesto. Na Fari je imel gospod mestni vikar slovensko pridigo. Nemško pridigo, če so jo imeli, je opravil gospod župnik, če ni povabil koga drugega.[699] Tekst so pozneje prečrtali, ker je navada prešla verjetno že ob koncu 18. stoletja. Ob slovesnih praznikih so uporabljali slovenščino. Celo obredne tekste, kot evangelije in pasijon, so brali v domačem jeziku.

Uradno so oznanilno knjigo še ob koncu tridesetih let prejšnjega stoletja pisali v latinščini. Med tekstom je razvidno, da je duhovnik oznanjeval slovensko. V letu 1828 je med oznanili slovenski razglas za "Kosestavljenje". Otroke so morali pripeljati v mežnarijo ali v Ehrenau (grad pri Sv. Duhu). Ob tednu si je ob "revisionu" rezultate ogledal gospod "oberrihter". Na 17. nedeljo po binkoštih so s prižnice iskali izgubljeno verigo. "Ketna sgublena od Lesca skus Peven do Dorfarjov". Za takšno oznanilo je bilo župniku malo nerodno in je ta "neuradni" tekst v knjigi prečrtal.[700]

POSKUS PRIKAZA URBANISTIČNE RASTI NASELJA

Starološke hiše sem poskušal časovno razporediti. Upošteval sem sedanjo numeracijo, kljub temu, da ni urejena in so nekatere odslužene hiše brez številk, ki so jih poklonile novim zgradbam. V takem primeru sem navedel dvakrat isto številko. Za predočitev na karti sem izpustil hiše v Papirnici. Nisem upošteval bivših hiš, ki sem jih lokaliziral in navedel med tekstom. V današnjih evidencah jih ni več. Starost hiš sem ugotavljal po različnih kriterijih. Mnoge lokacije so stare in gotovo nastale že kmalu po nastanku

695 NŠKAL, liturgični koledar, Peractiones in Festis mobilibus, 23... finita passione, ac dicto Credo dicitur a Domino Vicario civitatis Euangelium Carniolicum currentis Dominicae ex cathedra.

696 NŠKAL, liturgični koledar, Peractiones in Festis mobilibus, 25, Feria 5. ta in Coena Domini est ad S. Jacobum in civitate Sacrum cantatum absque sermone, quo finito legitur ex Euangelio Passio carniolica...

697 NŠKAL, liturgični koledar, Peractiones in Festis mobilibus, 26... dein Vesperae, et has excipit lectio Passionis Carniolica in Eccla. Parochiali...

698 NŠKAL, liturgični koledar, Festa Fixa ad certas Mensium dies, November, 2. die... Euangelium Carniolicum dicitur a D. Vicario civitatis...

699 NŠKAL, liturgični koledar, Peractiones in Festis mobilibus, ...Post prandium circa horam 2. dam fit processio ex civitate ad parochialem Ecclesiam cum introductione Ss. Liquorum: dein concio carniolica, quam dicit Dnus Vicarius civitatis, cum Vesperis, quibus finitis redeunt in civitatem processionaliter. N.B. Concio germanica, si habetur, est Dni Parochi, si alium non invitat.

700 NŠKAL, Župnija Stara Loka, Oznanilna knjiga 1825-1929, knjige, fasc. št. 12.

cerkve, torej vsaj od 13. stoletja naprej. To bi bile hiše okrog cerkve in starološkega gradu in grunti. Toda za razvoj sedanjega naselja lahko bolj z gotovostjo lokaliziramo hiše od 16. stoletja dalje.

Iz 16. stoletja stoletja imamo letnico na hiši pri Primcu. Na Brnakovem naj bi bila letnica 1535. Poznogotski polkrožno porezani portali sodijo sem in še v prva desetletja 17. stoletja. Vse kmetije sem razporedil v to stoletje, gotovo pa so še starejše. Pri mnogih hišah iz tega stoletja sem danes lahko upošteval le še lokacijo, zgradba sama pa je že nova, iz polpreteklih ali zadnjih let. Ta kriterij velja tudi za naslednja stoletja.

Za 17. stoletje sem navedel hiše, ki so bile podložne starološki in svetoduški gosposki. Graščina Ehrenau je nastala v tistem času. Posest naj bi to gospostvo dobilo v Stari Loki šele sredi 18. stoletja.[701] Pri hišah sem upošteval stilne in druge gradbene elemente.

V 18. stoletje sem pomaknil cerkvene hiše. Za nekatere od teh že vemo, da so nastale v drugi polovici tega stoletja.

Za hiše iz 19. stoletja imamo že točnejše podatke. Od tega stoletja dalje bi lahko stavbe še gosteje kronološko razporedili, vendar sem se odločil za 19. stoletje kot celoto. Posebej sem obravnaval stavbe do in po drugi svetovni vojni.

Iz karte se vidi, da je bilo v 16. stoletju središče ob cerkvi in gradu. Trije grunti so bili na začetku vasi. Štirje grunti (Papež, Kalanuš, Partič in Jamnik) so pomaknjeni v vzhodni rob vasi, kar je zaradi polja razumljivo. Zadnji vaški center je bil že na prehodu v Binkelj. Sedemnajsto stoletje je zapolnilo ulico proti Loki. V 18. stoletju so se naselili ob poti proti Binklju in se razširili na Osterfeld in na pot proti Loki. Na teh prostorih so gradili še v 19. stoletju. Tik pred drugo svetovno vojno se je urbanistična rast pričela na zahodnem delu naselja. Te hiše so danes že v naselju Podlubnik. Po vojni so po letu 1945 naseljevali severovzhodni del vasi in po letu 1980 zahodno polje med Faro in Binkljem, ker je že zmanjkalo zemljišč na Podlubniku.

STAVBE IZ 16. STOLETJA (19 ENOT)

Stara Loka h. št.: 6, 7, 9, 22, 25, 28, 31, 45, 49, 52, 57, 63, 66, 67, 69, 147, 149, 150, 151.

STAVBE IZ 17. STOLETJA (24 ENOT)

Stara Loka h. št.: 2, 8, 11, 12, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 43, 46, 47, 62, 64, 65, 142.
Cesta talcev h. št.: 5.

701 Blaznik, str. 330.

STAVBE IZ 18. STOLETJA (17 ENOT)

Stara Loka h. št.: 10, 44, 48, 50, 54, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 146.
Cesta talcev h. št.: 1, 4, 6, 18, 23.

STAVBE IZ 19. STOLETJA (9 ENOT)

Stara Loka h. št.: 1, 3, 17, 38, 51, 152.
Cesta talcev h. št.: 12, 19, 21.

STAVBE, ZGRAJENE DO DRUGE SVETOVNE VOJNE (17 ENOT)

Stara Loka h. št.: 4, 33, 35, 37, 39, 41, 42, 53.
Groharjevo naselje h. št.: 10.
Cesta talcev h. št.: 2, 11, 20.
Podlubnik h. št.: 35, 37, 38, 39, 40.

STAVBE, ZGRAJENE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI (93 ENOT)

Stara Loka h. št.: 6 A, 7 A, 13, 14, 20 A, 28, 34, 36, 40, 45, 55, 55 A, 56, 58, 58 A, 59, 59 A, 60, 60 A, 68, 70, 71, 72, 72 A, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 107=147 A, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 139 A, 149, 153, 154, 155.
Cesta talcev h. št.: 5 A, 5 B, 6 A, 7, 22, 24, 24 A, 25.

ŠTEVILO STAVB, ZGRAJENIH V POSAMEZNIH STOLETJIH

16. stol.	17. stol.	18. stol.	19. stol.	do 2. svet. vojne	po 2. svet. vojni	skupaj
19	24	17	9	17	93	179

PODLOŽNOST STAROLOŠKIH HIŠ

Urbanistično rast po svoje dopolnjuje podložniška razporeditev posesti. Pri hišah sem zaradi razločnejše evidence posest novohišarjev in bajtarjev štel h kajžarski tretjinski posesti. Polgrunt in razdeljene grunte sem prav tako štel med kajže. Pri posamezni hišni številki sem navedel status, ki se je včasih seveda spreminjal, tudi zaradi požarov in obnove hiš.

Posest loškega gospostva kot prvotna posest je bila v stoletjih najbolj okrnjena. O njenem zmanjšanju sem že govoril. V 19. stoletju je obstajala iz dveh gruntov in nekaj kajž na začetku vasi ter iz kajž okrog cerkve. Zunaj strnjene posesti je bil Bitenčev grunt in posamezne kajže. Zelo oddaljeni od Fare so bili še grunt Marofarja v Bižah ter v Papirnici kajžar Papirman in novohišar Balanč. Sredi 18. stoletja je bilo po Blazniku na Fari še šest gruntov in 22 kajž. V Binklju je bilo po njegovem pet gadmarskih hub.[702] Tretji grunt na Fari se je delil v prvi polovici 19. stoletja. Po zemljiških evidencah so bili v Stari Loki skupaj s Papirnico nazadnje še trije grunti in 10 kajž, dva bajtarja in dva novohišarja. V Binklju je bilo pet gruntov, od tega eden od imenja Loka (Gut Lack) in en gadmarski hišar (Novalisti/433). Trije grunti naj bi se po Blazniku delili v drugi polovici 18. stoletja. Če seštejemo vse enote skupaj, dobimo komaj 17 loških gospoščinskih enot, ki so dočakale zemljiško odvezo. Zakaj takšna razlika, si ne znam pojasniti.

V 18. stoletju je gospostvo Ehrenau po zamenjavi z loškim gospostvom pridobilo 15 kajž na Fari.[703] Tako je bilo po dr. Blazniku svetoduške posesti na Fari po zemljiških knjigah in svetoduških urbarjih le devet enot in ne 15. Tri svetoduške kajže so bile še v Binklju. Torej bi bilo skupno na tem prostoru 12 svetoduških kajž. Ostale tri smemo iskati v Virlogu, Trnju in v Veštru. Kaže, da se je ta posest vrinila v starološko na začetku vasi, v t. i. Ulici. Le dve enoti sta zunaj tega predela v severnem delu vasi in ena v Papirnici.

O starološki posesti sem že pisal. Sredi 18. stoletja naj bi po Blazniku imel Matevž Demšar na Fari pet hub in 29 kajž.[704] Stanje odgovarja našim evidencam, ki kažejo v Stari Loki 28 enot, od tega štiri čiste grunte. Za peti grunt lahko štejemo naprej Škrletovo posest oziroma grad z marofom. Grad so včasih šteli celo za tri grunte. Če dodamo starološkim kajžam in novohišarjem še tistih pet staroloških kajž v Binklju, smo že blizu Blaznikovemu rezultatu. Starološko gospostvo je imelo bolj strnjeno posest jugovzhodno od gradu. Posest se začne s Škrletovim gruntom. Zunaj te strnjene poselitve so bile Sekalše kot nekakšna pristava. Posebno linijo starološke posesti tvorijo štirje grunti na vzhodni strani vasi: Papež, Kalanuš, Partič in Jamnik. Kajžarska in hišniška posest vzhodno od te črte je nastala iz te gruntarske po-

[702] Blaznik, str. 409.
[703] Blaznik, str. 330.
[704] Blaznik, str. 329.

sesti. Posest gospostva Ehrenau je nastopila v 18. stoletju in se je zarila v starološko posest na začetku vasi. Nekaj posesti je starološkemu gospostvu uspelo dobiti tudi v severnem delu vasi.

Cerkvena posest je bila sredi 18. stoletja raztresena na začetku vasi, ob cerkvi in na koncu vasi. Polgrunt je bil v Papirnici. Cerkev je stoletja pridobivala in izgubljala posest, zato tudi takšna razporeditev od Tuška pa do Mrušča. Po Blaznikovih evidencah naj bi cerkvena posest raznih pravnih naslovov imela sredi 18. stoletja štiri hube in sedem kajž, skupaj 11 enot. Po mojih evidencah sta bila v cerkveni posesti dva grunta in pol ter pet kajž in šest novohišarjev. Skupaj torej 14 enot.

LOŠKO GOSPOSTVO (17 ENOT)

Stara Loka h. št.: 2 - bajta, 6 - grunt, 7 - grunt (razdeljen), 30 - kajža, 46 - kajža, 47 - kajža, 50 - kajža, 54 - kajža, 62 - kajža, 63 - kajža, 64 - kajža, 139 - bajta, 151 - grunt.
Cesta talcev h. št.: 1 - novohišar, 28 - grunt.
Papirnica h. št.: 8 - novohišar, 9 - kajža-mlin.

STAROLOŠKO GOSPOSTVO (28 ENOT)

Stara Loka h. št.: 9 - grunt (razdeljen), 10 - kajža, 11 - kajža, 12 - kajža, 18 - kajža, 20 - kajža, 21 - kajža (tudi novohišar), 22 - kajža, 23 - kajža, 24 - kajža, 25 - kajža, 28 - grunt, 29 - kajža, 31 - grad, 40 - kajža, 43 - kajža, 45 - grunt, 48 - kajža (tudi novohišar), 49 - grunt, 57 - grunt, 65 - kajža, 144 - kajža, 145 - kajža, 146 - kajža.
Cesta talcev h. št.: 5 - kajža, 18 - kajža, 19 - novohišar, 21 - novohišar.

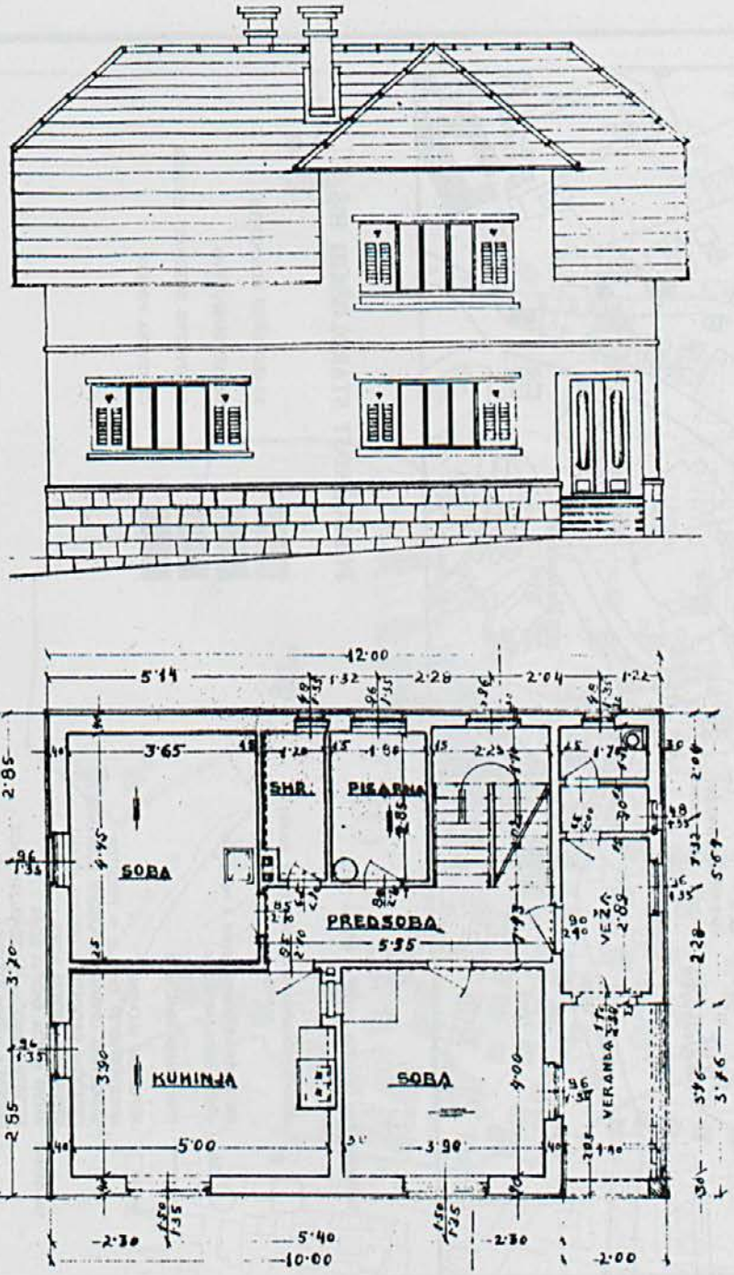
SVETODUŠKO GOSPOSTVO (9 ENOT)

Stara Loka h. št.: 8 - kajža, 15 - kajža, 16 - kajža, 19 - kajža, 26 - kajža, 27 - kajža, 142 - kajža, 149 - kajža.
Papirnica h. št.: 4 - kajža.

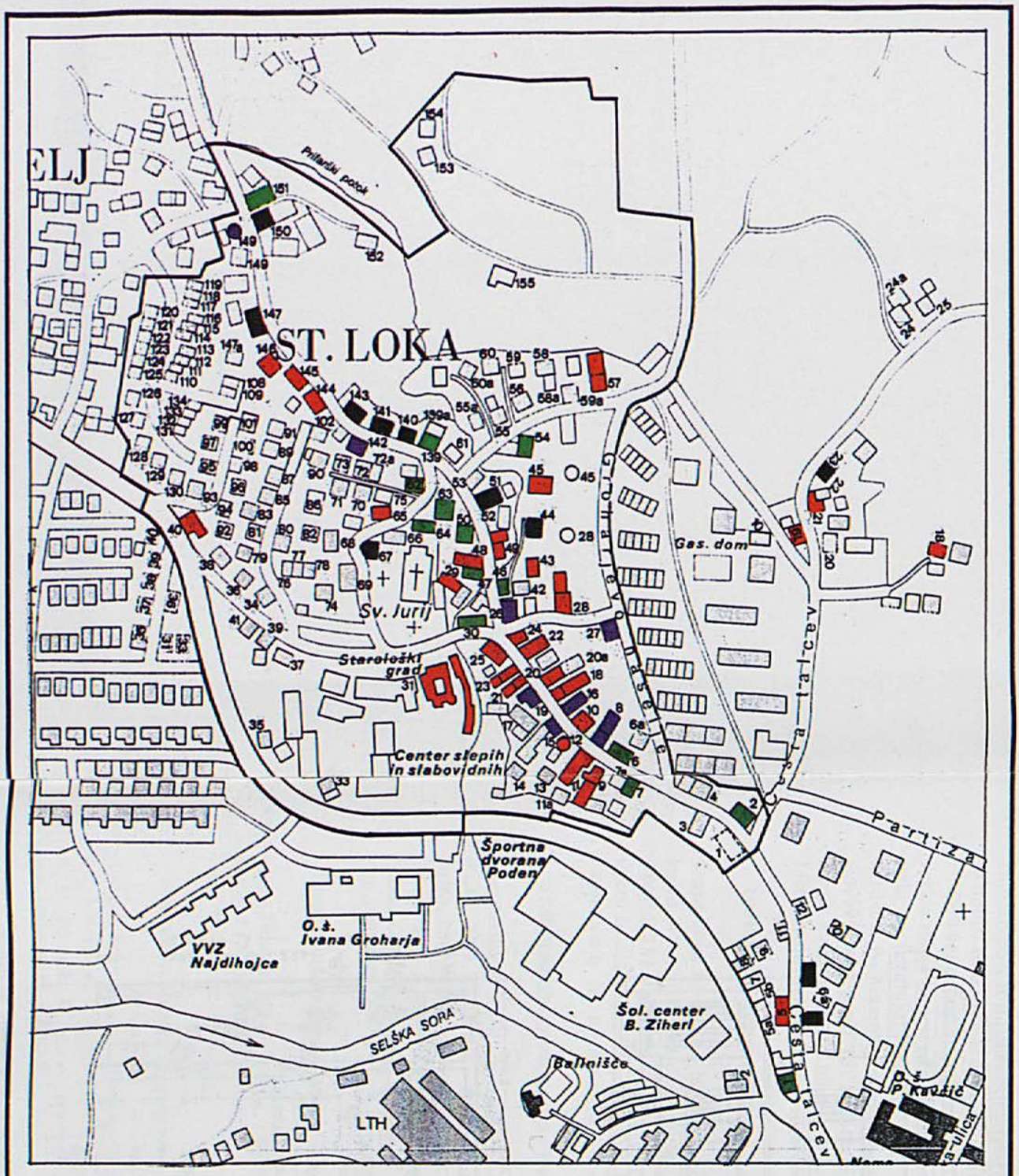
CERKVENA POSEST (13 ENOT)

Stara Loka h. št.: 44 - kajža, 51 - novohišar, 52 - kajža, 67 - kaplanija, 140 - novohišar, 141 - kajža, 143 - kajža, 147 - grunt, 150 - grunt.
Cesta talcev h. št.: 4 - novohišar, 6 - novohišar, 23 - novohišar.
Papirnica h. št. 10 - polgruntar.

Skupno bi bilo torej po Blazniku v vseh gospostvih sredi 18. stoletja na Fari 15 hub in 73 kajž, skupaj 88 enot, obenem pa navaja za leto 1780 le

Načrt za stanovanjsko hišo Jakoba Dolenca leta 1940, pritličje in pogled na vzhodni del.
ZAL ŠKL, fond ŠKL, št. 62, Občina Stara Loka, fasc. št. 7.

TOPOGRAFSKA OSNOVA NASELJA STARA LOKA

7 stanovanjsko-poslovni objekt s hišno številko

28 stanovanjsko-poslovni objekt z neurejeno uradno hišno numeracijo

meja naselja Stara Loka

Izdelal: REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR
GEODETSKA UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE
OBMOČNA GEODETSKA UPRAVA KRANJ
IZPOSTAVA ŠKOFJA LOKA

Na osnovi: NAČRT MESTA ŠKOFJA LOKA
REGISTR OBMOČIJ TERITORIALNIH ENOT
EVIDENCA HIŠNIH ŠTEVILK

Dne: 24.3.1995

Pripravil: Janko ČERNE

PODLOŽNOST STAROLOŠKIH HIŠ

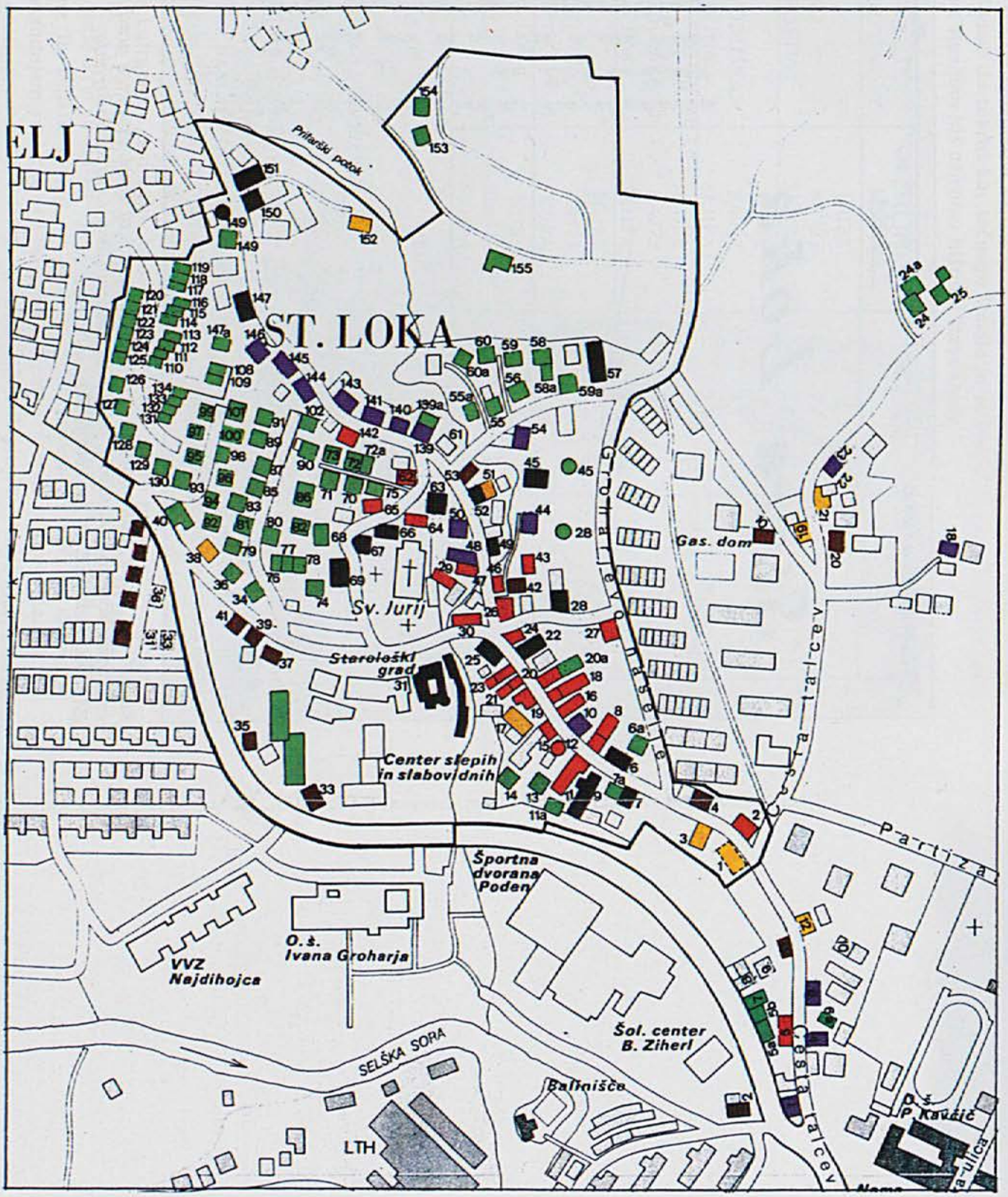
STAROLOŠKO GOSPOSTVO

LOŠKO GOSPOSTVO

GOSPOSTVO EHRENAU - SV.DUH

CERKVENA POSEST

Pripravil: France Štukl

TOPOGRAFSKA OSNOVA NASELJA STARA LOKA

7 stanovanjsko-poslovni objekt s hišno številko

28 stanovanjsko-poslovni objekt z neurejeno uradno hišno numeracijo

meja naselja Stara Loka

Izdelal: REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR
GEODETSKA UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE
OBMOČNA GEODETSKA UPRAVA KRANJ
IZPOSTAVA ŠKOFJA LOKA

Na osnovi: NAČRT MESTA ŠKOFJA LOKA
REGISTR OBMOČIJ TERITORIALNIH ENOT
EVIDENCA HIŠNIH ŠTEVILK

Dne: 24.3.1995

Pripravil: Janko ČERNE

RAZVOJ HIŠ PO DOKUMENTACIJI IN STILNIH ELEMENTIH

16. STOLETJE

17. STOLETJE

18. STOLETJE

19. STOLETJE

DO DRUGE SVETOVNE VOJNE

PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Pripravil: France Štukl

Katastrska skica vodne naprave Karla Strahla iz leta 1904. Posnetek gradu je še iz franciscejskega katastra, pred prezidavami Edvarda in Karla Strahla. ZAL ŠKL, fond ŠKL, št. 13, Vodopravni spisi, fasc. št. 6.

66.[705] Po naših zemljiških evidencah dobimo 68 enot. Nekaj hiš moramo odšteti, ker ob Blaznikovi statistiki še niso stale. Ko dodamo danes že podrte hiše, pridemo do takrat kar točnega števila in se enote (grunti, kajže in hiše) ujemajo s številom hiš oziroma hišnimi številkami.

ZEMLJIŠKA PODLOŽNOST	ZEMLJIŠKE ENOTE	BLAZNIK	ZEMLJIŠKA KNJIGA
LOŠKO GOSPOSTVO	HUBE	6	3
	KAJŽE	22	14
	SKUPAJ	**28**	**17**
SVETODUŠKA GRAŠČINA	HUBE	0	0
	KAJŽE	15	9
	SKUPAJ	**15**	**9**
STAROLOŠKA GRAŠČINA	HUBE	5	5
	KAJŽE	29	23
	SKUPAJ	**34**	**28**
CERKVENA POSEST	HUBE	4	2
	KAJŽE	7	12
	SKUPAJ	**11**	**14**
SKUPAJ	HUBE	15	10
	KAJŽE	73	58
	SKUPAJ	**88**	**68**

STARA LOKA V ŠTEVILKAH

Statistične podatke za vas je bilo včasih težje ločiti iz župnijske oziroma občinske statistike. Pogrešamo enakomernost podatkov. Zato sem navedel kar največ, kar nam statistika ponuja za posamezna leta. V sami vasi so bili od konca prejšnjega stoletja vedno vsi prebivalci katoličani. Nemško sta se opredelila lastnika gradu. Zadnji Strahl je kljub temu pozitivno deloval na slovenskem kulturnem področju. Njegov oče je eden prvih prevajal Prešerna v nemščino.[706] Zelo lepo ju je ocenil dr. Polec, ko je zapisal, da sta to moža, "ne povsem naše krvi in našega mišljenja, a velike kulture in ljubezni do naše domovine in velikih zaslug za njen kulturni razvoj..."[707] V nacionalnem smislu v zadnjem stoletju ni bilo več problemov. Število hiš se v dobrih sto letih ni dosti spremenilo. Odšteti moramo hiše v Papirnici. Vendar kljub temu večanje števila hiš ni bilo tako sunkovito kot po zadnji vojni. Pri prebivalstvu

705 Blaznik, str. 409.
706 Polec, ZUZ, str. 65.
707 Polec, ZUZ, str. 46.

bi morali vzeti npr. hiše pred sto leti in iste hiše danes. Ta poskus bi verjetno pokazal boljši standard in zmanjšanje števila prebivalcev na hišo. Med letoma 1780 in 1937 je prišlo na hišo od šest do dobrih osem ljudi. Poskusili smo rekonstruirati današnje prebivalce v historičnih hišah. Na sedanjo hišo na stari lokaciji pridejo po dva do trije prebivalci. Po zadnjem uradnem štetju leta 1990 so bili na Fari 603 prebivalci. Do januarja 1995 so podelili 155 hišnih številk. Ker hišna numeracija ni ažurirana in urejena, smemo po približnih izračunih v celotnem kraju šteti tri do štiri prebivalce na hišo.

1780[708]	66 hiš	535 p.				
1783-1792[709]	66 hiš	547 p.	112 družin			
1817[710]	72 hiš	468 p.				
1817(okrog)[711]	73 hiš	519 p.	11 gruntov			1 polgrunt 43 kajž
1880[712]	78 hiš	491 p.	212 moš.	279 žen.	3 Nemci	
1900[713]	73 hiš	485 p.	220 moš.	265 žen.	1 Nemec	
1910[714]		447 p.				
1921[715]		412 p.	184 moš.	228 žen.	2 Nemca	
1937[716]	75 hiš	451 p.	16 posest.	46 koč.	13 najem.	
1989[717]	200 gospod.	603 p.	263 moš.	340 žen.		

708 Blaznik, str. 409.
709 NŠKAL, Stara Loka, fasc. 14.
710 Blaznik, str. 409.
711 ZAL ŠKL, Ehrenau, fasc E/4.
712 Obširen imenik krajev na Kranjskem, Wien 1884, str. 45.
713 Leksikon občin za Kranjsko, Dunaj 1906, str. 62. Nemško govoreči prebivalci so bili v gradu. Glede na leto 1880 je umrl Edvard Strahl in se je odselila žena Karla Strahla.
714 Ortsgemeinden und Ortschaften Österreich, Wien 1915, str. 136.
715 NŠKAL, Stara Loka, fasc. 37.
716 KLDB, str. 582.
717 Almanah občine Škofja Loka za leto 1990, str. 10.

SUMMARY

The sources for the study on Stara Loka (German: Altlaak, Altlack) or Fara were the parochial documents of the Archbishopric in Ljubljana, and the archives of the Stara Loka manor stored in the Archives of the Republic of Slovenia, in Ljubljana. For the research on the houses the author also used land registers, cadasters and in particular, the collections of land registers of the Škofja Loka Archives. Most of the memoirs and literature on Fara were published at the end of the 19th century by Franc Kramer, Franc Pokorn and Dr. Franc Kos.

Fara was the parochial centre of most of the Freising land tenure and the Town. From it, other parishes developed. The role and influence of the Stara Loka parish priests and deans, upon whom benefices, honours and titles had been bestowed, did not decline until the Second World War. The Church acquired its land tenure very early. From the 15th century onwards, the demesne began its steady decline and by the beginning of the 16th century it had changed into the independent manor of Stara Loka, which during this time, often changed hands. From the 17th century onwards, the land tenure was successively divided into smaller pieces, most of which were acquired by the Ehrenau manor near Sv. Duh. The original Freising land tenure was a part of the Gadmaier Office (German: Gadmaieramt), which encompassed numerous small winegrower's estates and was extensively colonised by Germans. From the 18th century onwards, the central authorities began establishing their offices at a local level. Until the Second World War, Stara Loka was the seat of the community, the borders and competencies of which changed periodically. From the end of the Second World War to 1949, Stara Loka had its Local People's Committee, and later a Local Community.

The village of Stara Loka extends along both sides of the main road and has asymmetrically situated and atypical centres. The church, rectory, curacy and graveyard on the hill dominate the village. The Manor House, with an adjoining park reminiscent of past splendour, which until 1929 harboured Strahl's private Gallery, is situated in a special location. Before the Second World War, the village had a savings bank, waterworks and various cooperatives and associations, the majority of which were founded by the Catholic Church. The village did not have school - a situation which still forms a bond between the village section and the town proper today. Descriptions of typical local customs, connected particularly with the ecclesiastical year and the town of Loka, are preserved in the historical sources. The parochial church was built in the years 1863-1865, on the foundations of the Romanesque-Gothic basilica with a bell tower situated above the square choir. Many tombstones originating from the first half of the 16th century onwards, are still preserved.

The architectural style of some of the buildings can be traced in documents dating as far back as the first half of the 16th century. The houses can not be classified as typically Slovenian. The farm buildings of small estates are situated on the periphery and their estates are serried. The majority of these houses were multistorey already by 1825. The hall with an open-hearth kitchen (črna kuhinja) divided the rooms into the living area (hiša, kamra) and farm buildings. The storeroom (kimnata) was situated between the living area and the stables and there were no special granaries. Farm buildings, often still made of wood, were usually attached to the houses and rarely stood alone. The typology of a croft was simpler: everything was under one roof. There was usually only one small enclosed plot of land adjoining the house (referred to nowadays as adjacent ground). The crofters cultivated their farmland in the vicinity of the village (e.g. Gorajte). At the end of the previous century, the crofters renovated their houses in bourgeois style, with gable windows (frčade) and other "modern" extensions.

From the end of the 18th century to the middle of the 19th century, the estimated value of a small estate was 1.500 florins, and of a croft, from 400 to 500 florins, which can be compared with the value of the houses in the Upper Square (Plac), in the side streets and in the Lower Square (Lontrg) of the town of Škofja Loka. Although some of the inhabitants of Fara were farmers, most were only crofters. The inhabitants earned extra money doing odd jobs in connection with the activities of the parochial centre, which from the 18th century to the middle of the 19th century centered on the linen industry, and later on different cottage industries. From the First World War onwards, the inhabitants worked in the industries located outside Stara Loka. The castle harboured a centre for the blind from 1935 to 1979, after which a new retirement home and centre for the blind and sight-impaired was built. The metalworking and wood processing industries developed as an offshoot of the activities of the centre's growing school for rehabilitation.

Several interesting people lived in the village. By the 18th century, the German-speaking population had been assimilated by the Slovene community. At this time, services were held in Slovene, including the readings from the Gospel and the Bible. Regrettably, though, the family trees (according to surname) of the last 200 years have not been preserved.

Following the constructions of the main road, which runs under Stara Loka, it seemed as though the urban characteristics of the town had been saved, yet later on, to accommodate plans for the building up of the town's nearby surroundings and the land within the village, the protection of Stara Loka's cultural heritage and its urban planning were deliberately neglected. The number of houses did not increase significantly until the end of the Second World War, after which the pace of construction increased, until the number of houses had increased more than twofold after 1980. In the period from 1780 to 1937, the population density was from six to eight people per

house. Today, the number of inhabitants in the houses of the old town has dwindled down to an everage of two to three. According to the last census, Fara had 603 inhabitants and 155 house numbers. The everage number of inhabitants per house is from three to four.

ZUSAMMENFASSUNG

Quellen zur Erforschung des Ortes fand ich im Archiv der Pfarre Stara Loka (Altenlack), das heute im Nadškofijski arhiv (Erzbischöflisches Archiv) in Ljubljana aufbewahrt wird, und im Archiv der Herrschaft Stara Loka, das sich im Arhiv Republike Slovenije (Archiv der Republik Slowenien) in Ljubljana befindet. Andere Quellen, aus denen ich vorwiegend schöpfen konnte, entdeckte ich im Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka (Historisches Archiv Ljubljana, Zweigstelle Škofja Loka). Zur Erforschung des Häuserbestandes zog ich die Urbare der Herrschaft Ehrenau bei Sv. Duh (Heiligengeist) heran, die Kataster und in größtmöglichem Maße die Sammlungen der Grundbücher für die Herrschaften Loka (Lack), Stara Loka (Altenlack), Sv. Duh (Heiligengeist) sowie die Grundbücher, die sich auf den kirchlichen Besitz beziehen. Im Pfarrarchiv sticht eine interessante Beschreibung der Pfarre von Dechant Jernej Božič aus dem Jahre 1824 hervor, die bereits von den älteren Forschern von Stara Loka verwendet worden war. Der Großteil der Memoiren- und Heimatliteratur über Stara Loka war am Ende des letzten Jahrhunderts erschienen. Unter den Autoren befinden sich bekannte Namen wie Franc Kramer, der ehemalige Dechant in Stara Loka und der spätere Kanonikus in Ljubljana. Über Leben und Werk Franc Kramers schrieb sein Neffe, Kanonikus Karel Klun in *Drobtinice* im Jahre 1892. Franc Pokorn, gebürtig aus Loka, Kaplan in Stara Loka, später Pfarrer in Besnica und bischöflicher Archivar, gab im Jahre 1894 in *Dom in svet* in mehreren Folgen die ortsgeschichtliche Kurzgeschichte *Loka* heraus. Im Jahre 1995 besorgte Alojzij Pavel Florjančič eine Neuauflage derselben. Der Historiker Dr. Franc Kos veröffentlichte im Jahre 1894 das Buch *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja* (Beiträge zur Geschichte von Škofja Loka und seines Bezirks). Diese Publikationen geben nach einhundert Jahren und zwei Weltkriegen bereits eine echte Quelle für die Geschichte von Stara Loka ab.

Stara Loka ist weder eine Stadt noch ein Markt oder ein Dorf. Mit dem anderen Namen "Fara" fungierte es als Pfarrzentrum, ebenso stand es für den nahezu gesamten Freisinger Besitz und für die Stadt Loka mit Umgebung bis zum Jahr 1804. Der Ort war zweifelsohne bereits vor der Freisinger Herrschaft besiedelt, was zwar die im Jahre 1954 durchgeführten Ausgrabungen auf dem Friedhof neben der Kirche vorerst noch nicht bestätigt haben. Die erste Freisinger Erwähnung von Loka bezieht sich auf Stara Loka. Die Siedlung war im Jahre 1274 bereits als Pfarre erwähnt, die ähnlich wie die in Freising dem Heiligen Georg gewidmet war. Aus ihr gingen andere Pfarren in den beiden Tälern hervor. Im Jahre 1804 verlor die Pfarre durch die Abtrennung der Stadt und der Filialkirchen in Poljanska dolina (Pöllander Tal) an Land und Bedeutung. Das verlorene Ansehen gewann die

Pfarre in den zwanziger Jahren des letzten Jahrhunderts zurück, als sie zum Dekanat fast für das gesamte ehemalige Freisinger Territorium wurde. Im Jahre 1899 löste sich von der Pfarre die Ortsgemeinschaft Žabnica. Die letzte Teilung erlebte die Pfarre im Jahre 1980, als sich als selbständige Pfarre die Ortsgemeinschaft Sv. Duh abtrennte. Die mittelalterlichen Pfarrer von Stara Loka waren angesehene Persönlichkeiten auch in Ljubljana und Freising. Die Bedeutung der Pfarrer von Stara Loka und der späteren Dechanten im 19. Jahrhundert, versehen mit Benefizien, Ehrentiteln und Einnahmen, blieb bis zum Zweiten Weltkrieg erhalten. Nach Stara Loka schickten die Bischöfe neben verdienstvollen Pfarrern gern auch vielversprechende Kaplane wie etwa Dr. France Stanonik, den späteren Theologieprofessor an der Grazer Universität, den Philosophen und Gesellschaftswissenschaftler Dr. Aleš Ušeničnik, den Schriftsteller Janez Jalen, um nur einige von den bekannteren Persönlichkeiten aus den späteren Epochen zu nennen. Wegen des hohen Ansehens der Pfarre und wegen der guten Einnahmen blieben die Pfarrer in der Pfarre bis zu ihrem Tode, oder sie wechselten zu noch besseren Positionen. Diese Pfarrpolitik in den vergangenen Jahrhunderten war dem pastoralen Leben und dem ökonomischen Nutzen nicht immer dienlich.

Die Kirche von Stara Loka erwarb schon sehr früh ihren Besitz. Seit dem 15. Jahrhundert schrumfte der Freisinger Dominikalbesitz in Stara Loka zusammen und ging Anfang des 16. Jahrhunderts teilweise endgültig in die selbständige Grundherrschaft von Stara Loka über, deren Besitzer oft wechselten. Darunter befanden sich bekannte Feudalherren: die Siegesdorfer, Rasp, Petschocher, Papler, Scharlich, Prešeren, Erberg, Demšar und zuletzt Strahl. Seit dem 17. Jahrhundert zerbröckelte der übriggebliebene Freisinger Besitz weiterhin zugunsten der Herrschaft Ehrenau, d.h. des Ajman-Schlosses bei Sv. Duh. Bis zum Zusammenbruch des feudalen Systems behielten auf dem Gebiet der Ortschaft Stara Loka die Lokaer Herrschaft 17 Besitzeinheiten, das Schloß Stara Loka 28, das Schloß Sv. Duh 9 und der kirchliche Grund 13 Einheiten. Der ursprüngliche Freisinger Besitz gehörte zum Gadmeyeramt, das für kleinere Winzerhufen und für die deutsche Besiedlung bekannt war. Der Besitz verteilte sich auf höchstens 15 Hufen und - nach verschiedenen Quellen - auf 68 bis 88 Keuschen. Keuschler besaßen nur Keuschen, während sie andere Grundstücke auf der weiter entfernt gelegenen Gemeindeflur durch Rodung gewonnen haben. Der überwiegende Teil von Häusern hatte die Größe eines Drittels der Hufe, was als Maß für die Keusche galt. Unter den Lokaer grundherrschaftlichen Untertanen gab es auch etliche Untersassen, deren Besitz dem einer Keusche entsprach.

Die Einwohner lebten von der landwirtschaftlichen Produktion, im Mittelalter verdienten sie wahrscheinlich auch als Winzer ihren Lebensunterhalt oder durch ihren Dienst bei der Pfarrkirche (kirchliche Feierlichkeiten, Prozessionen, Begräbnisse, Zunftchöre usw.). Im 18. und in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts lebten sie gut von der Bearbeitung

von Lein, später vom Heimgewerbe, Zwischenhandel und Kleingewerbe. Nach dem Ersten Weltkrieg suchten sich die Einwohner Arbeit in der Industrie außerhalb ihrer Wohnorte. Seit 1935 beherbergt das Schloß das Heim für Blinde. In letzter Zeit haben sich die Verhältnisse grundlegend verändert: die Privatinitiative gewinnt zunehmend an Bedeutung, die Verdienstmöglichkeiten werden immer besser. Im Zentrum für Blinde und Sehbehinderte ist eine Sonderfachschule für Metall- und Holzbearbeitung untergebracht sowie eine Anstalt zum Schutz von Blinden und älteren Personen.

Seit dem 18. Jahrhundert entstanden Staatsorgane auch auf lokaler Ebene. Bis zum Zweiten Weltkrieg befand sich in Stara Loka ein Gemeindeamt, dessen Grenzen und Zuständigkeiten oft wechselten. Von 1945 bis 1949 hieß das Organ der lokalen Selbstverwaltung *Krajevni ljudski odbor* (Ortsvolksausschuß), heute *Krajevna skupnost* (Ortsgemeinschaft).

Die an der Straße gelegene Siedlung hat ungleimäßig verteilte untypische Zentren. Die ursprüngliche alte Straße verläuft von den ersten zwei Höfen im südöstlichen Stadtteil, dann rechts unter der Kirche und endet im Nordwesten bei dem Bildstock in Binkelj (Winkel). Die Straße unterhalb der Kirche ist seit der Napoleonischen Zeit in Verwendung. Auf der Anhöhe dominieren die Kirche, das barocke Pfarrhaus, die Kaplanei und der Friedhof. Einen besonderen Raum unterhalb der Kirche nimmt am Wasser das Schloß mit dem verkleinerten im Barockstil angelegten Park ein. Es wurde ursprünglich auf natürliche Weise durch den Bach und den künstlichen Wassergraben geschützt. Dem Schloßbau mit seinen Einheiten geht man seit dem 16. Jahrhundert nach. Bis 1929 war im Schloß die Privatgalerie der Familie Strahl. Sie war von mitteleuropäischer Bedeutung, wurde jedoch nach dem Tode des letzten Besitzers, Ritter Karel Strahl verkauft. Gemälde und Ausstellungsstücke (jedoch nicht alle) wurden von der Narodna galerija (Nationalgalerie), vom Narodni muzej (Nationalmuseum), vom Etnografski muzej (Ethnographisches Museum), von der Pravna fakulteta (Rechtswissenschaftliche Fakultät) in Ljubljana erworben.

Vor dem Zweiten Weltkrieg befand sich im Dorf eine Sparkasse, ein Feuerwehrverein; das Dorf hatte eine Wasserleitung. Hier wirkten verschiedene wirtschaftliche Genossenschaften und Vereine mit vorwiegend katholischer Weltanschauung. Wegen der Verbundenheit der Pfarre mit der mittelalterlichen Stadt hatte die Siedlung keine eigene Schule und ist in dieser Hinsicht auch heute auf die Stadt angewiesen. Der Einzugsbereich der neuen Grundschule "Ivan Grohar" ist die Siedlung Stara Loka mit neuen Randsiedlungen. In der ersten Hälfte des letzten Jahrhunderts bis zum Jahr 1869 war der Dechant von Stara Loka auch Schulaufsichtsrat. Aus diesem Grunde blieben im Pfarrarchiv zahlreiche Quellen aus dem Schulbereich erhalten. Der Dechant vertrat auch später oft die Einwohner von Stara Loka im Ortsschulrat der Lokaer Schule.

Schriftliche Quellen legen Zeugnis ab von verschiedenen Sitten, die mit

dem Kirchenjahr und mit der Zunftstadt Loka in Verbindungen stehen, die zum Teil bis heute gepflegt werden. Bei Begräbnissen labte man sich am Grabe des Verstorbenen mit den sogenannten "trente", d.h. mit kleinen Laibern. Als Erinnerung an die Hungersnot aß man am Karsamstag oder sogar am Osternmorgen gekochte oder angebratene (angesengte) Rüben oder nur Rübenschalen, die sogenannte "Aleluja". Daher rührt der Spottname "loška smojka" für die Einwohner und Bürger von Stara Loka. Am Stefanstag wurden Pferde geweiht. Noch heute werden am Tag des Heiligen vor der Kirche kleine Holztiere verkauft (versteigert), die auf dem Altar zu gutem Gedeihen von Vieh geopfert werden. Das Nikolausfest hat sich auch nach dem Zweiten Weltkrieg erhalten. Es wurde von den Behörden offiziell verpönt. Die "Prifarci", d.h. die Bewohner des Pfarrsitzes, pilgerten gerne. Jedes siebte Jahr noch im 18. Jahrhundert wallfahrten sie für mehrere Tage nach Nova Štifta in der Steiermark. Heute sind sie stolz auf wunderschöne Glocken, die sich durch ihr harmonisches Glockenläuten auszeichnen.

Die neue Pfarrkirche wurde in den Jahren 1863-1865 erbaut. Der Vorgängerbau war eine romanisch-gotische Basilika mit einem Vierungsturm. In der Kirche und an den Außenmauern haben sich seit der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts viele Grabsteine erhalten. Sie erinnern an berühmte Lokaer Bürger, Freisinger Amtmänner und Pfarrer aus Stara Loka. Besonders interessant ist der Grabstein von Schwarz vom Anfang des 16. Jahrhunderts. Schwarz war ein reicher Bürger und Finanzmann, Freund und Berater Kaisers Maximilians. Neben der Kirche befindet sich ein alter Friedhof, der nach seiner Wiedereröffnung in den letzten Jahre erneuert wurde. Einige Denkmäler haben künstlerischen, andere kulturgeschichtlichen Wert. Am Grabstein des Lokaer Notars Janez Triller und des Sohnes der Politikers Dr. Karl Triller befindet sich das Relief des Bildhauers Lojze Dolinar. In letzter Zeit werden alte aufgerichtete Grabsteine durch neue flache Grabplatten ersetzt. Mehrere Grabsteine sind ein Werk des einheimischen akademischen Bildhauers Tone Logonder.

Die Baugeschichte einiger weltlicher Bauten kann man aufgrund des Stilbefundes und der Quellen bis in die erste Hälfte des 16. Jahrhunderts verfolgen. Die Häuser lassen sich nicht in die herkömmliche slowenische Typologie einordnen. Die Wirtschaftsgebäude der Bauernhöfe haben eine periphere Lage und liegen auf geschlossenen Grundstücken. Diese Häuser waren bereits im Jahre 1825 oft zweigeschossig. Einzelne Gebäudeteile wurden vertikal verbunden. Die Diele mit der schwarzen Küche teilte die Räume in einen Wohnungs- (Haus, Kammer) und einen Wirtschaftsteil. Der Lagerraum, die sogenannte "kimnata", lag in der Regel zwischen dem Wohnungs- und Stallteil. Besondere Getreidespeicher wurden nicht gebaut. Zwei von ihnen sind als besondere Quadratanbauten erhalten. Wirtschaftsgebäude befinden sich meistens in der Verlängerung der Häuser, manchmal noch als Holz- und nur selten als selbständige Bauten gegenüber

dem Haus. Die Keuschentypologie ist einfacher. Alles steht unter einem Dach. Neben dem Haus befindet sich das zum Haus gehörige Grundstück. Andere Grundstücke mußten Keuschler und Untersassen auf dem Gemeindeland außerhalb des Dorfes (hinter "dem Kamnitnik, in den Gorajte") durch Rodung gewinnen. Aus dem herkömmlichen Häusertyp stechen das bereits erwähnte Schloß, das barocke Pfarrhaus und das bürgerlich-bäuerliche Dolenc-Haus hervor. Bei der Berücksichtigung des ursprünglichen Umfangs der Dörfer, der etwas größer war als der heutige, habe ich aufgrund der schriftlichen Quellen und des Stilbefundes 19 Einheiten aus dem 16. Jahrhundert, 24 Häuser aus dem 17. Jahrhundert, 17 Gebäude aus dem 18. Jahrhundert und 9 aus dem 19. Jahrhundert rekonstruiert. Vom Beginn des 20. Jahrhunderts bis zum Zweiten Weltkrieg entstanden 17 Häuser, nach dem Zweiten Weltkrieg 93 Wohneinheiten. Am Ende des letzten Jahrhunderts wurden Gebäude auf bürgerliche Art mit einem Aufbau und anderen "modernen" Anbauten modernisiert. Da vor einigen Jahrzehnten Ersatzbauten in den Höfen genehmigt wurden, verfallen alte Häuser an den Straßen unaufhaltsam. Wirtschaftsgebäude sind wegen des Holzbaus im schlechten baulichen Zustand. Durch Erhaltungsarbeiten verlieren sie jedoch ihre Zweckhaftigkeit, Größe und Form. Auf dem fruchbarsten im Westen gelegenen Feld wurde Mitte der sechziger Jahre die riesige Neubausiedlung "Podlubnik" erbaut und in den siebziger Jahren wurden noch die dazwischen gelegenen Grundstücke bis zum alten Dorfkern hergerichtet.

Der Wert einer Hufe belief sich vom Ende des 18. bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts auf etwa 1500 Gulden, der Wert einer Keusche von etwa 400 bis 500 Gulden, was dem Wert der Hufe mit ihren Häusern in Loka entspricht und auch dem "Plac" wie dem der Keuschen in den Seitenstraßen und auf dem Lontrg.

Aus dem Dorf stammten oder wirkten dort einige interessante Persönlichkeiten. Wenn man von weltlichen herrschaftlichen Besitzern absieht, waren das zum Großteil Geistliche. Aus Kalanuš stammte der Triester, später Mariborer Bischof Andrej Karlin. Bis zum 18. Jahrhundert haben sich deutschsprachige Einwohner assimiliert. In der Kirche verwendete man die slowenische Sprache in den Lesebüchern und Evangelien.

Nach der Verlegung der Hauptstraße unterhalb die Siedlung, schien man für diese eine endgültige urbanistische Lösung gefunden zu haben. Dennoch trug diese dringende Lösung keine erwarteten Früchte. Der Denkmalschutz und die Stadtplanung wurden (absichtlich?) übergangen, um die Bebauung der nahen Umgebung und der dazwischenliegenden Grundstücke erfolgreich durchführen zu können.

Bis zum Zweiten Weltkrieg stieg die Zahl der Häuser nicht wesentlich an. Eine steigende Tendenz ist nach 1945 zu beobachten, nach 1980 wurde ihre Zahl mehr als verdoppelt. Heute kommen auf historisch wertvolle Häuser zwei bis drei Einwohner. Nach der letzten Volkszählung hatte Fara 603

Einwohner und 155 Häusernummern. Im Durchschnitt sind das drei bis vier Einwohner pro Haus. Nach Familiennamen haben sich die Geschlechter der letzten 200 Jahre nicht erhalten, wohl aber war das der Fall in vielen Geschlechtern in weiblicher Linie. Der strenge Dechant Franc Kramer, der die "Prifarci" (Einwohner von Fara - des Pfarrsitzes) am besten kannte, beurteilte sie mit den Noten von schlecht bis ausgezeichnet. Dies geschah nach den damaligen Maßstäben in der Zeit der Abschaffung des Feudalsystems im Jahre 1848, wie des Baus der großen neuen Kirche in den sechziger Jahren des letzten Jahrhunderts und der Erneuerung des Ortes. Spätere Seelsorger waren viel nachsichtiger und zollten den "Prifarci" gerne Lob. Noch in halbvergangener Zeit waren Reibereien zwischen den "mestenci" (Stadteinwohner) und den "Prifarci" spürbar, wobei es sich überwiegend um nächtliche Streitereien zwischen den Burschen handelte. Die Stadt war eben die Stadt, in Fara hatte man aber eine Pfarre. Gerade dieser vom Mittelalter herrührende Vorteil stellte eine günstige Gelegenheit dar, die man durch Bürger- und Zunftvereinigungen auf beiden Seiten zum gemeinsamen Wohl gut ausnutzte. Die letzte Verbindung mit der Stadt wurde unterbrochen durch die Einrichtung des neuen Stadtfriedhofs in Škofja Loka im Jahre 1892.

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem mentorju in svojemu dolgoletnemu ravnatelju prof. dr. Jožetu Žontarju, ki mi je stal ob strani tudi pri tretji knjigi hiš. Posebna hvala sedanjemu direktorju Zgodovinskega arhiva, gospodu prof. Janezu Kopaču, ki je poskrbel za finančno in tehnično pomoč. V vso pomoč sta mi bili kolegici arhivistki gospa Judita Šega in gospa Nataša Budna-Kodrič. Hvaležno se zahvaljujem gospema Jelki Cerkvenik in Pavli Bogataj iz zemljiške knjige loškega sodišča, ki sta me imeli pod streho skoraj vsak dan v zimski sezoni 1993/94. Vso pomoč so mi izkazali na geodetski izpostavi v Škofji Loki, kjer se zahvaljujem sedanjemu vodji inž. Francu Porenti, upokojenemu vodji gospodu Ladu Vidmarju, sedanji referentki za register prostorskih enot gospe Mariji Jarc in njenemu predhodniku gospodu Janku Černetu. Lepa hvala starološkemu župniku in dekanu gospodu Andreju Glavanu, Nadškofijskemu arhivu in kolegom v Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani. Hvala vsem prijaznim Prifarcem v starejših hišah, ki sem jih obiskal in se z njimi pogovarjal in posvetoval. Še enkrat hvala vsem, ki jih tu nisem naštel, pa ste pri knjigi kakorkoli sodelovali, jo finančno podprli in me pri delu vzpodbujali.

V Škofji Loki, dne 15. novembra 1996

KAZALO KRAJEVNIH IN ZEMLJEPISNIH IMEN

A

Alten Lack 7
Altenlack 7, 11, 17, 77, 274
Altenlok 1
Altlaak 271
Altlack 18, 26, 27, 217, 271
Altlak 26
Am Puchl / Vešter 24
Am Puhel 24
am Pukl / na Griču 237
Avstrija 120, 221, 239

B

Bajina Bašta 221
Banat 91
Bavarska 45, 259, 261
Beč 43
Belica 84
Beograd 91, 221, 222
Berlog 237
Besnica 22, 140, 274
Beethovnova ulica 152
Binkelj 1, 23-25, 27, 33, 83-85, 153, 177, 187, 202, 215, 237, 239, 244-246, 259, 260, 263, 265
Binkelj / Winkel 23, 24, 276
Bischoflack 27, 217
Bistra 37
Bitne (Bitnje) 21
Bitnje 23, 29, 107, 108, 214
Biže 2, 119, 127, 130, 181, 203, 208, 216, 230, 231, 235, 237, 239, 240, 246, 265
Blaževa ulica 97, 122
Bodovlje 32, 107, 165
Borovlje 231
Brezje 39
Breznica 156
Brezovica 181
Brežice 88
Bukovica 132, 220
Bukovščica 173
Burgschleinitz 32

C

Cankarjev trg 16, 97, 165, 227
Cavern 135
Celje 86
Celovec 159
Cesta Staneta Žagarja 193
Cesta talcev 95, 96, 119, 139, 142, 188, 216-218, 220, 222-230, 237, 239, 240, 243, 263, 264, 266
Cormons / Krmin 157
Crngrob 4, 7, 8, 19, 21, 23, 27, 32, 36, 107, 108, 124, 173, 187

Č

Čabrače 209
Češnjica v Selški dolini 84
Črnelo 82

D

Demšarjevo polje 2
Dobravica pri Ovsišah 140
Dobrla ves na Koroškem 88
Dobrna pri Celju 86
Dol 18, 108, 109, 244
Dol pri Sori 108
Dolenja vas 184, 248
Dolenja vas pri Ribnici 39

Dolenjska 28, 223
Dorfarje 8, 18, 25, 26, 30, 31,32, 77, 84, 85, 86, 187, 243, 244, 262
Dornach / Trnje 237
Dovje 71
Draga 18, 32, 109, 214
Drava 28
Dravska banovina . 40, 121, 185, 244
Država SHS 98
Dunaj 25, 43, 83, 86, 87, 176, 186, 221, 229, 261
Duplje 212
Dvor pri Žužemberku 77

E

Egipt 60, 81
Ehrenau 19, 95, 118, 120, 122, 129, 137, 139, 143, 151, 153, 169, 203, 209, 231, 232, 238, 262, 263, 265, 266, 271, 274, 275
Ehrengruben 19
Elbasan 221
Enns 33
Erfurt 86

F

Fara 1-3, 21, 23, 25, 29-31,33-36, 38-40, 42, 46, 56, 58-61, 66, 71, 72, 74, 88, 90, 97, 98, 100, 104, 106-111, 115-117, 119, 129, 132, 146, 163, 167, 169, 170, 174, 185, 186, 189, 213, 215, 216, 218, 219, 221, 234, 237, 239, 240, 242-245, 248, 253, 254, 258, 261-263, 265, 266, 271-274, 279
Forme 23, 30, 33, 187
Frauenau 83
Frauenhof 83
Freising 10, 28, 66, 259, 271, 275
Frjul 189, 237
Frnau 83, 185
Frnav 83
Fronhof 185
Fronhoff 185
Fronov 83
Fronovn 185
Furlanija 45, 157
Fužine 223

G

Gabrk 108
Gameljne 84
Gasa 97, 153, 171, 177, 178, 183, 203, 204, 206, 207, 238-240, 245, 247, 254-256, 258
Gavžnik 123, 170, 245
Godešič ... 23, 25, 26, 30, 32, 66, 146
Gorajte 2, 127, 143, 148, 178, 227, 237, 242, 272, 278
Gorenja Sava 23
Gorenja vas 25, 31, 189
Gorenja vas pri Retečah 214
Gorenja Žetina 243
Gorenjska 28, 43, 77, 111, 249
Gorica 30, 38, 86, 87
Goriča vas 143
Goričane 234
Gornji Grad 109
Gorraita 170
Gosteče 18, 23, 24, 108, 109
Grabče 154
Graben 151
Gradec 37, 38, 86, 88, 219
Grenc 23, 32, 53, 187
Grič 237
Groharjevo naselje ... 119, 123, 126, 127, 216, 217, 246, 257, 258, 264

H

Hinje ... 38
Homec ... 186
Horjul ... 84, 223
Hosta ... 23, 83, 84
Hrastnica ... 220
Hraše ... 18
Hraše pri Smledniku ... 85
Hribec ... 35, 81, 107
Hrvaška ... 134

I

Idrija ... 38, 219
Ilirija ... 8
Italija ... 36, 243

J

Jama ... 19, 28
Jamnik ... 29, 119
Jarčje Brdo ... 103
Javorje ... 85
Javornik ... 260
Jesenice ... 33
Jezerska cesta ... 179
Jugoslavija ... 20, 40, 120, 121, 159, 163, 221

K

Kamnik ... 52, 64, 88, 109, 131
Kamniti most ... 31, 66, 86
Kamnitnik ... 24, 51, 129, 132, 143, 227, 230, 239, 246, 278
Kapucinski trg ... 126
Kapucinsko predmestje ... 52, 93, 134, 216, 219, 223, 225, 226, 228, 240
Karlovec ... 22, 151, 172, 175, 185, 186, 254
Karlovška ulica ... 183
Kärnten ... 158, 166, 220
Kašelj ... 33
Kazina ... 132
Kidričeva cesta ... 225
Klanec ... 156
Klobovsova ulica ... 97
Kočevje ... 39, 52
Komenda Svetega Petra (Komenda) ... 109
Kopališka ulica ... 171
Koper ... 45
Koroška ... 98, 184, 190, 229, 259
Koroška Bela ... 205
Kotiček ... 129, 132
Krain ... 4
Krancelj ... 44
Kranj ... 4, 18, 19, 26, 37, 39, 46, 60, 88, 99, 116, 120, 129, 152, 160, 178-180, 221, 232, 239, 240
Kranjska ... 11, 13, 24, 26, 31, 46, 55, 62, 64, 69, 87, 90
Kravja dolina ... 39
Krivo Brdo nad Lušo ... 123
Križna gora ... 21, 27, 132, 184, 187, 189, 193, 207, 208, 215, 237
Krmin ... 243
Krmin / Cormons ... 157
Kropa ... 140

L

Labore ... 32
Lack ... 16, 17, 207, 265, 274
Lak ... 14, 19, 208
Lakh ... 66
Lavtarski Vrh ... 27
Leskovec pri Krškem ... 38
Linhartova cesta ... 178
Linz ... 33

Lipica 25, 66, 74
Ljubljana 1, 2, 4, 7, 8, 11, 12, 21, 22, 24, 30, 38-40, 44, 49, 50, 52, 54, 56, 60, 67, 71, 75, 77, 83, 87, 88, 92, 100, 120, 121, 122, 126, 128, 129, 152, 158, 159, 162, 163, 175, 176, 178, 185, 186, 189, 257, 261, 271, 274-276
Ljubljanska cesta 20, 26, 81
Log 19, 172, 243
Lok 207
Loka 1, 4, 8, 10, 11, 13, 14, 22, 24-26, 34-36, 38, 40-42, 55, 56, 59-62, 64, 66, 67, 72, 74, 75, 77, 79, 83, 84, 86, 88, 97-100, 102, 103, 106-108, 114, 115, 120, 122, 125-128, 131-134, 143, 144, 163, 172, 184, 185, 189, 211, 213, 219, 220, 225-228, 237, 239-241, 243, 244, 246, 248, 254-256, 259, 261, 265, 274, 277, 278
Lontrg 8, 97, 171, 185, 272, 278
Loški Potok 39
Lož 38
Lubnik 84, 181, 189, 238
Lučine 146, 147
Lunevill 25

M

Mala Fara 26
Mala Ravan 132, 156, 238
Mala Roun 132
Malarovn 156
Mareng 25
Maria Wörth / Otok / Wörth 10
Mariazell pri Pottendorfu 62
Maribor 32, 45, 54, 175
Marka 55
Marof 100, 103, 158-160, 163, 164, 231
Marseille 221
Matjaževa dolina 189
Mestni trg 16, 62, 64
Metlika 177
Michelstätten / Velesovo 217
Milano 86
Milwaukee 139
Minst 237
Mitterfeld 220, 237
Mokronog 88
Moosburg 229
Moškrin 23, 27, 187, 237, 246, 259, 260
Mošnje 39, 45
Mrzli studenec 233

N

Na Blečk 181
na Blečk 238
na Gmajni 156, 178, 242
na Griču / am Pukl 237
Na Hribu 213
na Hribu 237
Na Pushtajo 170
Nad Potjo 169
Nemčija 36, 86, 195
Nižje Avstrijsko 32, 62
Notranjska 39
Nova Štifta 109, 277
Novi svet 125, 239
Novo mesto 86, 88, 170
Novo predmestje 216

O

Oglej 28
Okroglo 23, 24
Oljska gora 186
Orient 60
Osterfeld 127, 130, 132, 143, 151, 172, 220, 237, 238, 246, 263

Ošterfeld 72
Otok / Wörth / Maria Wörth 10

P

Papirnica 23, 27, 96, 119, 156, 175, 216, 230-235, 239, 240, 250, 262, 265-267
Partizanska cesta 123
Per Drobnicah 170
Per Kozlu 170
Per Marslim potoko 170
per Partetovim koslo 238
Per Snamen s. Josepha 211
Per Snamino 170
Peščeni hrib 226
Petrovče pri Celju 86
Peven 262
Pevno 21, 23, 27, 103, 133, 146, 187, 189, 203, 208, 229, 233, 260
Plac 19, 62, 97, 131, 151, 185, 213, 272, 278
Planica 21, 27, 28, 187, 237
Plevna 20, 26, 239
Poden 84, 102, 237, 238
Podlonk 172
Podlubnik 3, 27, 119, 156, 216, 235, 236, 263, 264, 278
Podobeno 159, 162
Podreča 19
Polhov Gradec 84
Poljane 29, 30, 36, 38, 85, 168, 219
Poljanska cesta 186
Poljanska dolina 30, 71, 108, 162, 235, 243, 274
Postojna 38, 39, 43
Potok 29, 74, 79, 92, 93, 102, 119, 132, 163, 170, 175, 237, 239, 240, 245, 247, 256
Praprotno 18, 132
Praše 23
Prdava 226
Preddvor 126
pri Rdeči poti 238
pri veliki skali 238
Prifarski Kamnitnik 239
Prifarški Potok 237
Prifarški potok 257
Prigorica 39
Ptuj 45, 88, 158
Pungert 23, 94, 179
Puštal 11, 23, 32, 38, 107, 148

R

Radeče pri Zidanem Mostu 233
Radovljica 36, 37, 39, 40, 52, 154, 193
Ren 25
Reteče 7, 25-27, 30, 40, 99, 243, 261
Ribnica 143
Rim 8, 46, 175, 176
Rock Springs 139

S

Sa Kamnitnekam 228
Sa Mallnam 170
Selca 29, 36-38, 103
Selščica 92, 237, 239
Selška cesta 216
Selška dolina 17, 18, 84, 93, 134, 184, 222, 244, 248, 254
Senica 84
Slavina 33
Slepa dolina 181, 238
Slivnica 32
Slovenia 271

Slovenija 4, 11, 15, 16, 40, 45, 50, 67, 82, 85, 90, 91, 111, 115, 120, 121, 134, 160-163, 191, 222, 230, 233, 274
Slowenien 274
Smlednik 175, 176
Snežniki 189
Sopotnica..... 107, 108, 213, 260
Sora..... 18, 28, 29, 32, 33, 99, 109, 111, 219
Sorško polje 17, 18, 28, 30, 71, 103, 178, 259, 260
Soteska..... 132, 148, 156, 243, 261
Spodnja Idrija 38
Spodnja Žabnica..... 178
Spodnje Bitnje ... 18, 28, 30, 66, 187
Spodnji Karlovec..... 66
Spodnji trg 41, 64, 171
Srbija 221
Stanežiče..... 84
Staniše..... 170
Stara Fara..... 26
Stara Loka..... 1-3, 6-11, 13, 15, 18-33, 36-44, 46, 52, 55, 57, 58, 60, 66, 71, 72, 74, 77, 82-88, 92, 94-100, 102-104, 106, 111, 113-116, 118, 119, 121, 122, 124-129, 131-190, 193-209, 211, 214-230, 232-237, 239, 240, 243-246, 248, 250, 252-259, 261, 263-267, 271, 272, 274-277
Staraloka..... 77
Stari dvor 23, 24, 26, 83-85, 187
Stari grad 82
Stari trg pri Ložu 45
Steiermark 277
Stražišče..... 19, 23, 85, 243
Stubice 134
Studenec 228
Suha 7, 23, 25, 26, 30, 71, 85, 107, 144, 146, 174
Sveta Barbara 85, 107, 164, 211
Sveta Katarina nad Medvodami 142
Sveti Duh ...7, 21, 23, 30, 37, 71, 95, 103, 107, 108, 120, 122, 129, 133, 134, 137, 139, 143, 151, 153, 169, 170, 177, 180, 185, 187, 203, 209, 226, 228, 231, 262, 271, 274, 275
Sveti Duh / Heiligengeist..... 274
Sveti Florijan..... 107, 108
Sveti Lenart 103, 222, 228
Sveti Lovrenc..... 29, 42, 223
Sveti Ožbolt 85, 107, 227
Sveti Peter v Hribih..... 185, 206
Sveti Primož nad Kamnikom 109
Sveti Tomaž 238

Š

Šefert 3, 68, 82
Šenčur 175, 229
Šentpetrsko predmestje..... 129
Šentvid nad Ljubljano 175
Šentvid pri Ljubljani..... 234
Škofja Loka..... 1, 6, 10, 11, 15, 19, 20, 22, 26, 27, 30, 33, 40, 44, 49, 51, 77, 84, 99, 100, 102, 103, 118-122, 126, 128, 130, 144, 154-160, 162, 164, 165, 171, 172, 176, 179, 180, 182-184, 186, 188, 189, 194-197, 201, 207, 208, 211, 213, 214, 216, 217, 219, 221-223, 225, 230, 232, 233, 235, 256, 271, 272, 274, 279
Šmarje na Dolenjskem..... 45
Šmarna gora 108
Šmartin..... 36
Šmartin pri Kranju 28, 30
Št. Vid..... 49
Štajerska..... 109
Štemarje 13, 126, 151
Šutna 187, 224

T

Temenica 223
Titov trg 228
Tolminska 42, 56
Trata 25, 26, 27, 30, 84, 99, 100, 126, 167, 244, 260
Trboje 54
Trebnje 87
Trnje 23, 25, 27, 32, 54, 83-85, 140, 152, 164, 166, 167, 174, 187, 213, 220, 233, 246, 259, 265
Trnje / Dornach 237
Trst 42, 243

U

U bajerje 214
U Hribeh sa gaugam 228
Ulica 254-256, 265

V

V Doline 170
v Drči 238
v Hribcih 239
v Lubniku 238
v Malem potoku 238
v Morlamo 239
V Potoze 170
Velesovo 217, 229
Verlach 237
Vernek pri Hotiču pri Litiji 129
Vesterfeld 156
Vešter 1, 23-25, 27, 32, 83, 85, 147,148, 173, 177, 181, 187, 203, 205, 207, 220, 221, 237, 238, 246, 265
Vešter / Am Puchl 24
Veštrsko polje 237
Videm 36, 51
Vincarje 23, 66, 83, 84, 185, 259
Vinji vrh 28
Virlog ... 23, 25, 27, 85, 99, 139, 169, 174, 175, 178, 187, 211, 212, 215, 233, 237, 245, 246, 257, 260, 265
Virloh 237
Virmaše ... 23, 25, 26, 32, 49, 66, 84, 102, 103, 114, 148, 167, 176, 187, 233, 235, 260
Viršk 151
Visoko 131, 146
Više 230, 231
Vodice 18, 85
Vrbsko jezero 10
Vrh pri Sv. Filipu in Jakobu v Hribih 39
Vrhnika 39

W

Westerfeld 238, 246
Winkel / Binkelj 23, 24, 276
Wisconsin 139
Wörth / Maria Wörth / Otok 10
Wyoming 139

Z

za (veštrskim) mlinom 238
Za Hribcam 170
za Kamnitnikom 239
za Kokam 132, 238
za Malnam 132
za Pahovcem 239
za Ponklnam 238
za Ponklnom 181
za Šintarjem 143
Zagreb 186
Zaprice pri Kamniku 88
Zavratec 38
Zelena pot 178

Zgornja Žetina 85
Zgornji stolp 68
Zlato polje 152
Zminec 40, 68, 84, 99, 261

Ž

Žabnica 7, 18, 19, 21, 23, 26, 27, 30, 35, 38, 40, 47, 83, 84, 85, 108, 111, 112, 168, 178, 187, 260, 261, 275
Železna Kapla 231
Železniki13, 25, 30, 103, 114, 167, 245
Žetina 83, 157
Žiri 25, 29, 30, 38, 150, 228
Žužemberk 38

OSEBNO KAZALO

A

Abel 50
Abraham 10
Abttrin, Katarina (Fürnpfeil) 67
Abttrin, Matija 67
Afrič, Anton 204
Afrič, Katarina 204
Agnola, Avgust 52
Ajman 19
Alč (Alič) (vulgo) 227
Aleksander 221
Alič (Alč) (vulgo) 227
Alovc (vulgo) 26, 33, 96, 207, 251, 252
Alovcova kajža (vulgo) 209
Amacker 134
Ambrožič 260
Ambrušč (vulgo) 96, 211
Ambruž (vulgo) 211
Ambružič (vulgo) 211
Andrej 41
Andrejka 187
Andrejka, Rudolf 184, 204
Antonini, Ivan 51
Arar (vulgo) 33
Arhar (vulgo) 231, 232
Arhar, Andrej 232
Arhar, Anton 95, 137, 206
Arhar, Barbara 206
Arhar, Blaž 206
Arhar, Franc 224
Arhar, Jera 148
Arhar, Johan 206, 207
Arhar, Martin 206
Arhar, Stane 224
Arnol, Matevž (Arnold) 223
Arnold, Matevž (Arnol) 223
Avguštin 56
Avguštin, Cene 45, 56
Avguštin, Ivan (vulgo Erbic) 26
Avguštin, Janez 99
Ažbe 190
Ažbe, Andrej 96, 223
Ažbe, Anton 190
Ažbe, Jakob 205
Ažbe, Jurij 205
Ažbe, Maruša (Dolinar) 205
Ažbe, Mica (Maher) 205
Ažbe, Štefan 205

B

Bajt, Andrej 132, 147
Bajt, Andrej (Weith) 146
Bajt, Jurij (Weith) 146
Bajt, Magdalena 147
Bajt, Neža (vulgo Šlosarca) 132
Bajželj (Weisel) 260
Balanč (vulgo) 232, 240, 265
Balančič (vulgo) 232
Balant, Anton (Walland) 16
Bar - Janša, A. 257, 258
Bar - Janša, Ada 257
Barl, Antonija (Fojkar) 226
Belec, Metka 122
Bemšar (vulgo) 186
Benedik, Igor 207
Benedik, Ivo 197
Benedik, Jože 196
Benedik, Majda (Berčič) 207
Benkovič 227
Benkovič, Marija 226
Benkovič, Stanislava (Kokalj) 216
Benkovič, Valentin 95, 226, 227
Berce, Danica (Sodnikar) 236
Berčan (vulgo) 142
Berčan (Berzhan) (vulgo) 141

Berčič 164, 206, 260
Berčič, Alojz 235
Berčič, Alojzij 172, 205, 206
Berčič, Alojzij (vulgo Boštjanc) 164
Berčič, Ana 166, 205
Berčič, Andrej 95, 135, 203
Berčič, Anton 178, 179
Berčič, Antonija 178
Berčič, Barbara 166
Berčič, Blaž 94
Berčič, Blaž (Werzhizh) 179
Berčič, Gregor 179
Berčič, Janez 166, 205
Berčič, Jera 203
Berčič, Jernej 178, 209
Berčič, Johan 183, 205
Berčič, Josip 236
Berčič, Jože 205, 236
Berčič, Klemen 178
Berčič, Ljudmila 236
Berčič, Ludvik 235
Berčič, Majda (Benedik) 207
Berčič, Marija 203, 207
Berčič, Marjana 183
Berčič, Martin 208
Berčič, Matevž 203, 207
Berčič, Mica (Bogataj) 179
Berčič, Miran 166
Berčič, Rafael 236
Berčič, Stanislav 178
Berčič, Terezija (Šifrar) 235
Berčič, Tone 178
Berčič, Uršula (Jeran) 205
Berčič, Valentin 208
Bergant 157, 210-212
Bergant, Andrej 96, 211, 213
Bergant, Avgust 209, 211
Bergant, Franc 156, 211, 213
Bergant, Ivan 157
Bergant, Jakob 144
Bergant, Janez 156, 211
Bergant, Jernej 211, 213
Bergant, Johan 213
Bergant, Jožef 209
Bergant, Marija 156, 209, 211
Bergant, Tomaž 209
Bergmamaš, Pavel 37
Bernak (vulgo) 94, 97, 184, 185
Bernakovo (vulgo) 94, 184, 185
Bernard, Gašper 94, 146
Bernard, Jurij 183
Bernard, Matevž 183
Bernard, Uršula 183
Berneckh, pl. 185
Bernik 173
Bernik, Amalija 173
Bernik, Ana 173
Bernik, Anton 129, 173
Bernik, Anton (Wernig) 122
Bernik, Anton (Werdnig, Wernig) 128
Bernik, Elizabeta (Demšar) 144
Bernik, Franc 122, 128, 129, 137
Bernik, France 173
Bernik, Francka (Gaber) 137
Bernik, Frančiška 137, 138
Bernik, Franica 173
Bernik, Ivana 173
Bernik, Jera 122, 128
Bernik, Jurij 173
Bernik, Karmen 167
Bernik, Marija 122, 128, 129, 152, 173, 199
Bernik, Marija (Trček) 173
Bernik, Martin 122, 128, 129, 132
Bernik, Martin (Wernig) 131
Bernik, Matevž 94, 96, 122, 128, 203, 225
Bernik, Mica 203
Bernik, Milan 199
Bernik, Mina 203
Bernik, Neža 33, 122, 128, 129
Bernik, Rezka 205
Bernik, Stane 205
Bernik, Tomaž 129, 203
Bernik, Valentin 203

Bernk (vulgo) ... 128
Bertoncelj, Danijel ... 179
Bertoncelj, Veronika (Hafner) ... 178
Bertrand ... 55
Berzhan (Berčan) (vulgo) ... 141
Bevk, Tonček ... 148
Bezlaj ... 149, 205
Bezlaj, France ... 120
Bide (vulgo) ... 52, 53, 139, 216, 227, 240, 258
Bilban (vulgo) ... 95, 204
Bimšar (vulgo) ... 186, 253
Binder (Pintar) ... 260
Binšar ... 186
Binšar, Štefan (Winshar) ... 186
Bitenc (vulgo) ... 92, 214, 238, 240, 245, 246, 259, 265
Bitencov mlin (vulgo) ... 215, 240
Bizant, Ivan ... 159
Bizant, Janez ... 92
Bizant, Johan ... 215
Bizant, Jožef ... 215
Bizant, Leopold ... 208, 215
Bizant, Marija (Hiršenfelder) ... 215
Bizant, Pavla (Jesenovec) ... 208
Bižar (vulgo) ... 182, 203
Blašk (vulgo) ... 131
Blaznik ... 1, 14, 23, 24, 28, 36, 67, 84, 237, 242, 259, 260, 265-267
Blaznik, Andrej (Plashnigkh) ... 37
Blaznik, Pavle ... 1, 22, 28, 66, 257
Blaže (vulgo) ... 131
Blažešk (vulgo) ... 143
Blažeškovc (vulgo) ... 94, 98, 141, 146, 203, 221, 254, 255
Blažeškuc (vulgo) ... 26, 142, 143
Blažet (vulgo) ... 131, 206
Blažetek (vulgo) ... 137
Blažetk (vulgo) ... 95, 137, 206, 255
Blažič, Avguštin ... 198
Blažič - Jan, Mirjam ... 198
Blažk (vulgo) ... 131
Bočko, Anica ... 152
Bočko, Ivan ... 152
Bočko, Vera (Kovačič) ... 152
Bogataj ... 260
Bogataj, Franc ... 179
Bogataj, Ivan ... 179
Bogataj, Jurij ... 179
Bogataj, Lucija ... 203
Bogataj, Marija (Kranner) ... 179
Bogataj, Mica (Berčič) ... 179
Bognar (vulgo) ... 126, 253
Boltar, Krištof (Walter, Wolther) ... 37
Borštnar, Berta ... 201
Borštnar, Božidar ... 201
Borštnar, Damjan ... 201
Boschitz, Bartholomae ... 7
Boštjanc (vulgo) ... 164, 205
Boštjenc (vulgo) ... 164, 205, 253
Boštjencov (vulgo) ... 164
Botticelli ... 77
Bozovičar, Franc ... 187
Bozovičar, Josip ... 187
Bozovičar, Jože ... 187
Bozovičar, Marija (Mrak) ... 187
Bozovičar, Martin ... 178
Božič ... 4, 6-10, 18, 28-30, 36, 41, 42, 55-62, 65-67, 74, 86, 112, 113, 115, 151, 243
Božič, Jernej ... 2, 18, 38, 58, 274
Bradaška, Matija ... 50, 52
Braille ... 159
Brdnik ... 260
Brejc (Brojc) (vulgo) ... 259
Breznik, Mimi ... 158
Brglez, Ana ... 180
Brise ... 54
Brnak (vulgo) ... 83, 248
Brnakovo (vulgo) ... 83, 237, 263
Brnik (vulgo) ... 123, 133
Brnikova bajta (vulgo) ... 122
Brnk (vulgo) ... 128, 239, 240, 244
Brnkova bajta (vulgo) ... 244
Brojan (vulgo) ... 86
Brojc (Brejc) (vulgo) ... 259

Bučić 140
Bučić, Vesna 140
Buh, Ivan 50
Bühl, J. H. 54
Bukovšk (vulgo) 172
Burdych, Evgen 91

C

Cafuta 234
Cafuta, Darko 233
Calin, Franc Leopold (Kalin) 18, 38
Cankar, Andrej 206
Cankar, Izidor 12, 90
Cankar, Terezija 206
Canova 50
Caversk (vulgo) 95, 135
Cebal 35
Cebal, Alojz 34
Cebal, Maks (Zeball) 17
Cebal, Maksimilijan 87
Cegnar 260
Cegnar (Zehner) 260
Cegnar (vulgo) 185
Cegnar, Johan 217
Cegnar, Marko 184, 185
Cegnar, Mica 168
Cevc 45, 64
Cevc, Emilijan 7, 45, 63, 69, 87
Churalt (Kuralt) 260
Cober (vulgo) 204, 205
Codelli, Karel Ignacij 29
Cof 260
Cof (Zapf) 260
Cof, Anton (Zoff) 146
Cof, Jožef 123
Cof, Marija 154
Cof, Mica 122
Confidenti 158
Confidenti, Peter 158, 159
Costa 4, 7, 8
Costa, Henrik 44
Cotel, Andrej 184, 185
Cotel, Mica 184, 185
Cotel, Mina 185
Curhalek, Franc Ksaverij (Zurhaleg) 16
Cvek, Franc 159

Č

Čadež, Janez Rudolf 205
Čadež, Marija (Pokorn) 219
Čadež, Terezija (Sodnikar) 236
Čarman, Jožefa 177
Čarman, Jurij 146
Čarman, Luka 176
Čater 149
Čato (Zatto) (vulgo) 148
Čemažar 185
Čemažar, Janez 126
Čemažar, Josip 126, 127
Čemažar, Katarina 184, 185
Čemažar, Katarina (Dolinar) 94
Čemažar, Lojze 213
Čemažar, Neža 185
Čemažar, Terezija (Kuralt) 126
Černigoj, Frido 144
Černigoj, Ivana (Koželj) 144
Čičič, Nikolaja 182
Čičič, Nikolaja (Maglica) 181
Čik (vulgo) 174, 175,
Čik, Matevž (Čuk, Tschuck) 207
Čik, Valentin 207
Čober (vulgo) 204, 247
Čot (vulgo) 33, 148, 149
Čuk, Anže 207
Čuk, Gregor 179
Čuk, Jera (Švarc) 179
Čuk, Luka 179
Čuk, Matevž (Čik, Tschuck) 207
Čuk, Mica (Švarc) 179

D

Damjan, Marija (Koželj) 168
David 60
Debelak, Jakob 220
Debelak, Neža 127, 128
Debelak, Neža (Oman, Semen) 127
Debelak, Peter 220
Debeljak 260
Debeljak, Franc 201
Debeljak, Gabrijela 201
Debeljak, Nika 201
Debeljak, Srečko 194
Demšar 2, 8, 17, 36, 77, 79, 86, 146, 147, 157, 163, 219, 230, 237, 243, 275
Demšar, Albin 194
Demšar, Anton 146, 147
Demšar, Anton (vulgo Mungarjev) 143, 146
Demšar, Antonija (Gasser, Gosar) 143
Demšar, Antonija (Lovšin) 143
Demšar, Elizabeta 188
Demšar, Elizabeta (Bernik) 144
Demšar, Franc 77, 150, 156
Demšar, Franc Ksaver 86, 88
Demšar, Gašper 150
Demšar, Johan 144, 146, 156, 157, 188
Demšar, Jože 86
Demšar, Jožef 17, 25, 33, 79, 83, 85, 86, 132, 149, 166, 167, 219, 230, 243, 244
Demšar, Jožef II. 83
Demšar, Magdalena 146
Demšar, Marija 194
Demšar, Marko 194
Demšar, Martin 85, 243
Demšar, Matevž 83, 243, 244, 265
Demšar, Matevž (vulgo Markus) 85
Demšar, Matija 243
Demšar, Peter 144-146, 156, 157, 188
Demšar, Peter (vulgo Mongar) 243
Demšar pl. Hohenwart, Frančiška Ksaverija 86
Demšar, Terezija Justina 83, 86
Demšar, Vincenc 25, 85, 86, 243
Demšar von Sallenstein, Antonija 85
Derlink, Marko 200
Dermota 172
Dermota, Anton 114
Dermota, Gregor 172
Dermota, Jakob 172
Dermota, Jurij 172
Dermota, Marija (Triler) 172
Dernič 52
Dernič, Anton 52
Detela, Oton 98
Dienstman, Janez 37
Dietrich, Josip 86
Dinzel de Angersburg, Marjeta 33
Dinzel, Marjeta 35
Dizdarevič, Edhem 129
Dizdarevič, Marija 129
Dizdarevič, Marija (Šolar) 129
Dizma 81
Dobrajc, Nada 225
Dolenc 38, 59, 77, 92, 99, 100, 122, 123, 125, 126, 129, 223, 231, 235, 239, 240, 245, 252, 255, 257, 278
Dolenc (vulgo) 94, 97
Dolenc, Ana 165, 201
Dolenc, Franc 92, 99, 100, 104, 123, 126, 128, 150, 158, 159, 164, 177, 215
Dolenc, Franc (vulgo Jošk) 26
Dolenc, Francka 196
Dolenc, Igor 165
Dolenc, Ivan 229
Dolenc, Ivana (Prestor) 150
Dolenc, Jakob 18, 38, 165

Dolenc, Janez 128, 165, 182, 228, 229
Dolenc, Janko 201
Dolenc, Jera (Porenta, vulgo Krevsovka) 33
Dolenc, Jože 195
Dolenc, Jožef 122-125, 128, 225
Dolenc, Jurij 228
Dolenc, Ljudmila 182, 229
Dolenc, Marija 131, 228
Dolenc, Marija (Oblak) 146
Dolenc, Marjana 128
Dolenc, Martin 234
Dolenc, Mira 229
Dolenc, Stane 195
Dolenc, Tomaž (vulgo Ofner) 152
Dolenec 39
Dolenjec 260
Dolhar, Helena (Kalan) 170
Dolhar, Mica (Oblak) 170
Dolhar, Valentin 170
Dolinar 260
Dolinar, Anton 229
Dolinar, Gašper 229
Dolinar, Gregor 145
Dolinar, Jakob 229
Dolinar, Johan 206, 207
Dolinar, Jurij 185
Dolinar, Katarina (Čemažar) 94
Dolinar, Lojze 77, 277
Dolinar, Marija 184, 207, 229
Dolinar, Marija (Ruparčič) 229
Dolinar, Marjeta 229
Dolinar, Marjeta Meta 229
Dolinar, Maruša (Ažbe) 205
Dolinar, Matevž 184, 229
Dolinar, Matevž (vulgo Mujuč) ... 243
Dolinar, Meta 229
Dolinar, Mica 229
Dolinar, Špela 220
Domian, Anton 86
Dostal, Josip 54
Dremota 260
Drmota (vulgo) 172
Dušek, Frančiška (Fojkar, Vilfan) . 223

E

Ecker, Pankracij 31
Egker 69
Egker, Anton 69
Egker, Janez Frančišek 69
Egkher 84
Egkher, Pankrac 84
Ellenhard 28
Emiho 55
Erberg 88, 244, 275
Erberg, Ivan Adam 82
Erberg, Wolf Adam 82
Erbežnik 166
Erbežnik (vulgo) 25, 53, 139, 140, 166
Erbic (vulgo) 26
Ernest 36
Eržen 260
Eržen (Sehrschön) 260
Eržen, Elizabeta Špela 168
Eržen, Jakob 168
Eržen, Jožef 203
Eržen, Lorenc 203
Eržen, Luka 203
Eržen, Marija (Grohar) 203
Eržen, Marko 203
Eržen, Martin 95, 204
Eržen, Maruša (Kalan) 203
Eržen, Mica (Karlin) 168

F

Faleschini 49
Faleschini, Franc 48
Farmacher 185
Farmacher, Mihael 185
Feichtinger 64, 68

Feichtinger, Jurij 64
Feichtinger, Neža 64
Ferbar (vulgo) 254
Ferdinand II. 66
Fernkorn 50
Figelc (vulgo) 96, 223, 224
Fik, Marko 33
Filip 64, 82
Filipič, Jernej 203
Finžgar, Franc Saleški 103
Fister 249, 250, 252
Fister, Jože 177
Fister, Marjeta 177
Fister, Peter 249
Flis, Leopoldina 127
Florjančič, Alojzij Pavel 274
Florjančič, Ana 10
Florjančič, Ana (Komar) 230
Florjančič, Ana (Škof) 230
Florjančič, Andrej 230
Florjančič, Jože 230
Florjančič, Lidija 230
Florjančič, Pavel 230
Florjančič, Pavle 22
Florjančič, Vinko 230
Fojkar (Hojkar) 260
Fojkar, Andrej (vulgo Alč, Alič) 227
Fojkar, Antonija 225
Fojkar, Antonija (Barl) 226
Fojkar, Franc 223
Fojkar, France 225, 226
Fojkar, Frančiška (Dušek, Vilfan) 223
Formacher, Baltazar 82
Formacher, Melhior 82
Formacher, Peter 82
Fortuna (vulgo) 189
Fortunovc (vulgo) 212, 245, 246
Francon (vulgo) 211
Franke 88
Franke, Ivan 12
Frelih 42, 43, 116
Frelih, Marija (Štremfelj) 195
Frelih, Matevž 56
Freudenschuss, Gašper 36, 261
Frjulc (vulgo) 139
Frnau (vulgo) 185
Froj 109
Fronhof (vulgo) 185
Fronovn (vulgo) 185
Früberger 68
Früberger, Jurij 68
Fuernpfeil de Pfeilhaimb, Korbinian 56
Fuernpfeil, Korbinian 57
Fürnpfeil 66, 74
Fürnpfeil, Ana Marija (Grundler) 66
Fürnpfeil de Pfeilhaimb, Korbinijan 33
Fürnpfeil, Janez Krizostom 66
Fürnpfeil, Jurij 66
Fürnpfeil, Katarina (Abttrin) 67
Fürnpfeil, Katarina (Skhrpin) 67
Fürnpfeil, Korbinijan 65, 66,
Fürnpfeil, Marija (Standler) 66
Fürnpfeil, Sigismund 66, 67
Fürnpfeil, Wolf Andrej 66, 67
Fürnpfeil, Žiga 66

G

Gaber 260
Gaber, Francka (Bernik) 137
Gaber, Frančiška 138
Gaber, Jakob 164
Gabrovec, Stane 44
Gabrovšek, Anica 164
Gabrovšek, Franc 164
Gadovšk (vulgo) 231, 232, 240
Gadušar (vulgo) 175, 231, 232
Gal, Regina Kordula Lukančič pl. 67
Galenberg 70
Galenberška, Uršula 71
Galičič, Marija 173
Gall, Adam 82

Gall, Felicita (Siegesdorfer, Wernegkh) ... 82
Gall, Katarina (Siegesdorfer) ... 82
Gall, Katarina (Siegesdorfer, Wernegkh) ... 82
Gall, Viljem ... 82
Gartner, Ivanka ... 200
Gartner, Jakob ... 200
Gasser ... 260
Gasser, Antonija (Demšar, Gosar) ... 143
Gašper (vulgo) ... 95, 135
Gerbec, Anton ... 18, 87, 228
Gerbec, Marija ... 77
Ghiberti ... 50
Gincelj ... 49
Glavan, Andrej ... 2, 54
Globočnik ... 113, 260
Gloune, Franc ... 34
Gloune, Marija ... 34
Gnidovec, Janez ... 175
Godešan (vulgo) ... 259
Goerge, Rudolf ... 10
Golob, Marija (Hafner) ... 206
Golob, Marija (Simonič) ... 203
Gorenc, Ivan ... 199
Gorenc, Zora Ljuba ... 199
Goršič, Franc ... 52
Gosar ... 49, 52, 60, 133, 213, 220-222
Gosar (vulgo) ... 53
Gosar, Ana ... 221
Gosar, Ana (Vastl) ... 220, 222
Gosar, Anton ... 220-222
Gosar, Antonija ... 143
Gosar, Antonija (Demšar, Gasser) 143
Gosar, Antonija (vulgo Blažeškovcova) ... 221
Gosar, Ivan ... 220-222
Gosar, Ivanka (Zakotnik) ... 222
Gosar, Janez ... 49, 50, 52, 124, 212, 222, 223, 246
Gosar, Janez (vulgo Hren) ... 221
Gosar, Jurij ... 143
Gosar, Marija ... 224
Gosar, Pavla ... 224
Gosar, Tone ... 220
Gostič, Josip ... 186
Gostič, Jože ... 186
Götzl ... 50, 60, 88
Götzl, Karel ... 54, 88
Gradiš ... 186
Gradiš, Jera ... 186
Gradišar ... 186
Grašič, Andrej ... 172
Grašič, Marica (Hudavernik, Šink) ... 114
Grašič, Marica (Šink) ... 155, 156
Grašič, Peter ... 155, 156
Gregorc (vulgo) ... 111
Grogc (vulgo) ... 95, 137
Grogec (vulgo) ... 137
Grohar ... 126, 190
Grohar, Ana ... 131
Grohar, Andrej (Sušnik) ... 211
Grohar, Anton ... 143, 211
Grohar, Blaž ... 131, 132
Grohar, Franc ... 131
Grohar, Ivan ... 126, 276
Grohar, Marija ... 131, 143
Grohar, Marija (Eržen) ... 203
Grohar, Matevž ... 143
Grohar, Matevž (vulgo Blažeškovc) ... 146
Gruber, Avguštin ... 7, 42
Grundler, Ana Marija (Fürnpfeil) ... 66
Grundler, Gašper ... 66
Grundler, Jeremija ... 34
Grundner ... 234
Grundner, Anton ... 234
Grzetič, Anica ... 193
Gubanec, Lucija ... 150

H

Habjan, Vlado ... 149

Hafner 115, 202, 220, 260
Hafner, Andrej 176
Hafner, Andrej (Ofner) 36
Hafner, Angela (Pintar) 182
Hafner, Anton 176, 218
Hafner, Anton (vulgo Jošk) 26
Hafner, Anton (vulgo Jošk, Tonče) . 99
Hafner, Antonija 180
Hafner, Blaž 131, 133
Hafner, Franc 152, 197, 202, 206
Hafner, Gregor 233, 234
Hafner, Gregor (vulgo Ofnar) 233
Hafner, Ivan 153
Hafner, Ivana 152, 202
Hafner, Jakob 180, 207, 226, 233
Hafner, Janez 182, 233
Hafner, Jera 220
Hafner, Johan 220
Hafner, Johana (Mohorič) 226
Hafner, Josip 183
Hafner, Jurij 178, 180, 181
Hafner, Jurij (Ofner) 37
Hafner, Majda 206
Hafner, Marija 149, 178, 206, 207, 218, 220
Hafner, Marija (Golob) 206
Hafner, Marija (Pokorn) 148
Hafner, Marko 202
Hafner, Martin 25, 132
Hafner, Maruša (Hartman) 208
Hafner, Maruša (Jamnik) 180
Hafner, Matevž 220
Hafner, Mica (Rešek) 226
Hafner, Miha 234
Hafner, Mihael 233
Hafner, Neža 132
Hafner, Pavle 115, 146
Hafner, Peter 131
Hafner, Tomaž 132
Hafner, Uršula 233
Hafner, Valentin 132, 180, 233
Hafner, Veronika (Bertoncelj) 178
Hainricher, Gregor 152
Hak, Hildebrand 36
Halm 47, 55
Harej, Ivan 196
Hari, Bojana 135
Hari, Janez 135
Hartman 225, 260
Hartman (Semen) 157
Hartman, Anže 207
Hartman, Franc 144
Hartman, Lorenc (Semen) 156
Hartman, Marija (Ortman) 188
Hartman, Marjeta (Ortman) 226
Hartman, Maruša (Hafner) 208
Hartman, Matevž (Ortman) 71
Hartman, Matija (Ortman) 94, 226
Hartman, Terezija 175
Hartman, Valentin 207, 208
Hauman, Ambrož 36
Hawman, Ambrož 185
Hayman, Anton Jožef 19
Hdel (vulgo) 228
Hebenstreit, Konrad V. pl. 61
Heinricher 100, 260
Heiss 75, 100
Hirschenfelder 260
Hiršenfelder, Anton 215
Hiršenfelder, Marija (Bizant) 215
Hitzinger 7, 8, 44
Hochstetter 50
Höfern, Leopold pl. 49
Höfler 28, 30
Höfler, Janez 28, 29
Hohenwart 86
Hohenwart, Frančiška Ksaverija Demšar pl. 86
Hojkar (Fojkar) 260
Homan 16, 148, 260
Homan, Ela 225
Homan, Elica 225
Homan, Matevž (vulgo Mert) 35
Horžen, Anton 129
Horžen, Frančiška 129
Hostenk (vulgo) 95, 97, 209

Hostnik (vulgo) 209
Hostnik, Anton (vulgo Škampc) 26
Hostnik, Jurij 204
Hostnik, Marija (Mrak) 204
Hostnik, Pavel 152
Hren (vulgo) 173, 220, 221, 224
Hribernik 148, 260
Hribernik, Anton 232
Hribernik, Elizabeta (Langerholc) 202
Hribernik, Gregor 147
Hribernik, Jurij 147
Hribernik, Lorenc 147
Hribernik, Lovrenc 132
Hribernik, Marjana 164
Hribernik, Matevž 131, 132, 147
Hribernik, Vera 166
Hribernik, Vera (Jugovic) 167
Hribšek, Stane 2, 77
Hribšek, Stanko 5, 54
Hudačut, Andrej 33, 37
Hudareunk (vulgo) 155
Hudavernik, Marica (Grašič, Šink) 114
Hudorevnik (vulgo) 155
Hudorevnk (vulgo) 155
Hudovernik (vulgo) 155
Hudovernk (vulgo) 155
Huebman (Oman) 260
Humer, Franc 167
Humer, France 167

I

Inglič 52
Inglič (vulgo) 36, 218, 224, 228
Inglič, Anton 52, 219
Inglič, Janez Krstnik 36, 219
Inglič, Johan 219
Inglič, Jožefa (Polak) 154
Inglič, Luka 219
Inglič, Matevž 219
Ingličev Florjan (vulgo) 227
Inocenc II. 28
Irrlich 260
Izaija 60
Izak 49

J

Jakac, Božidar 189
Jakobč (vulgo) 133, 134, 151, 152, 155, 173, 182, 231, 255
Jakopč (vulgo) 133
Jakopič, Rihard 126
Jalen 100
Jalen, Janez 103, 275
Jama, Matija 126
Jamnik 133, 260
Jamnik (vulgo) .. 25, 95, 135, 137, 185, 238, 246, 251, 252, 256, 263, 265
Jamnik, Ana 130, 154
Jamnik, Ana (Plešec) 142
Jamnik, Anton 130, 154, 180
Jamnik, Elizabeta (Luznar) 95, 137
Jamnik, Franc 154
Jamnik, Gregor 137
Jamnik, Jera (Tavčar) 171
Jamnik, Jurij 130, 225
Jamnik, Margareta 132
Jamnik, Marija 137
Jamnik, Marija (Švarc) 130
Jamnik, Martin 135, 137, 180
Jamnik, Maruša (Hafner) 180
Jamnik, Matevž 135, 180
Jamnik, Mica 94, 132, 171
Jamnik, Mina 183
Jamnik, Urban 130, 132
Jamnik, Uršula (Osterc, Šifrer) 171
Jamnik, Valentin 133
Jamski 104
Jan - Blažič, Mirjam 198
Janez Teodor 192
Jankovec, Jakob 187

Janša - Bar, A. 257, 258
Janša - Bar, Ada 257
Jarc 99
Jarc, Evgen 99
Jauch 260
Jelačin, Marta (Žagar) 150
Jelenc, Antonija 199
Jelenc, Matija 199
Jelenkovič, Dušan 198
Jelenkovič, Marija 198
Jelovčan 140, 260
Jelovčan (vulgo) 98
Jelovčan, Jakob 103, 140, 142-144, 178
Jelovčan, Jakob (vulgo Blažeškuc) 26
Jelovčan, Marija 143
Jelovšek 42, 56, 57, 192
Jenkensheim, Jakob von 35
Jenko 214, 243, 260
Jenko, Alenka 127
Jenko, Antonija (Tušek) 217
Jenko, Gašper 114
Jenko, Jera 127, 214
Jenko, Jurij (vulgo Juguč) 114
Jenko, Marko (vulgo Omejc) 214
Jenko pl. Jenkensheim 243
Jeram, Emil 152
Jeran, Anton 205
Jeran, Marija 205
Jeran, Marija (Kokelj) 171
Jeran, Ožbolt 171
Jeran, Uršula (Berčič) 205
Jeraša, Anica 165
Jereb 38
Jereb, Alojzij 130
Jereb, Ana 130
Jereb, Gregor 18, 38
Jereb, Ivan 200
Jereb, Jera (vulgo Franconova) 211
Jereb, Jože 130
Jereb, Jožef 130
Jereb, Luka 169
Jereb, Matija (vulgo Orel) 211
Jereb, Mica (Šifrar) 146
Jereb, Mina (Tavčar) 169
Jereb, Neža (Volgemut) 169
Jereb, Slavka 200
Jerman, Frančiška (Triler) 142
Jernač (vulgo) 177, 178, 247
Jernej iz Loke 185
Jesenko 260
Jesenko, Andrej 182
Jesenko, Fran 77
Jesenko, Marija 182
Jesenko, Slavka (Šušteršič) 198
Jesenovec, Pavla 208, 209
Jesenovec, Pavla (Bizant) 208
Jesenovec, Stane 208, 209
Jesenovec, Stanka (Miklavčič) 208
Ješe, Milena 195
Ješe, Pavel 195
Ješe, Pavla 195
Jezus 52-54
Joahim 41
Jošk (vulgo) 26, 94, 99, 122
Jožef II. 16, 30, 31, 55, 56, 58, 62, 107, 108, 217, 261
Jožef (II.) 33
Juda 52
Jugovec 260
Jugovec, Danica 200
Jugovec, Janez 200
Jugovic 243
Jugovic, Anton 95, 170, 232
Jugovic, Antonija (Krajnik) 226
Jugovic, Cveta 194
Jugovic, Francka 182
Jugovic, Helena 170
Jugovic, Ignac 170
Jugovic, Ivana (Krmelj) 169, 170
Jugovic, Lado 182
Jugovic, Ljudmila (Veber) 165
Jugovic, Luka 166
Jugovic, Marija 166
Jugovic, Marija (Kermel) 170
Jugovic, Marija (Krmelj) 171

Jugovic, Marjeta (Svolšak) 170
Jugovic, Mina 166
Jugovic, Minka 166
Jugovic, Rozalija 225
Jugovic, Tomaž 34, 153
Jugovic, Valentin 153
Jugovic, Vera (Hribernik) 167
Jugovic, Vinko 166, 167
Juguč (vulgo) 114
Juraja, Josip 198
Juraja, Ljudmila 198
Jurca (vulgo) 96, 207
Jurcova kajža (vulgo) 209
Jurče (vulgo) 143
Jurčič, Agata 135
Jurčič, Leopold 196
Jurijeva kajža (vulgo) 167
Jurman, Anton 183
Justin, Ivana 224

K

Kaiser 260
Kajn 50
Kajzer, Andrej 232
Kajzer, Anton 232
Kajzer, Jakob 232
Kalan 98, 132, 133, 145, 146, 174, 260
Kalan, Anže 131, 174
Kalan, Avgust 133, 154, 155
Kalan, Franc 134, 154, 165, 196
Kalan, France 155
Kalan, Frančiška 134
Kalan, Helena (Dolhar) 170
Kalan, Janez 134, 154, 155, 165
Kalan, Janez (vulgo Krevs) 92
Kalan, Janez Jurij 146
Kalan, Jera (Topličar) 220
Kalan, Johan 72, 133, 187, 188
Kalan, Jožef 131
Kalan, Jurij 131, 144, 146
Kalan, Kristina 198
Kalan, Leopoldina 165
Kalan, Marija 133, 165, 221
Kalan, Marija (Strnad) 33
Kalan, Martin 95, 131-133
Kalan, Maruša (Eržen) 203
Kalan, Mica 144
Kalan, Štefan 133
Kalan, Tomaž 148
Kalan, Tomaž (vulgo Čot) 33
Kalan, Urban 223
Kalan, Valentin 148, 165, 198
Kalan, Valentin (vulgo Kržajucov) 165
Kalanč (vulgo) 95, 133
Kalanova bajta (vulgo) 203
Kalanovš (vulgo) 53
Kalanovše (vulgo) 174
Kalanovšk (vulgo) 174
Kalanuš (vulgo) 169, 174-176, 247, 253, 263, 265, 278
Kalanušar (vulgo) 174
Kalemina 151
Kalenč (vulgo) 133
Kalin 10, 29, 32, 37, 41, 42, 55, 58, 106, 112, 113
Kalin, Franc Leopold (Calin) 18, 38
Kalin, Leopold 10
Kamplmohar (vulgo) 134
Kamplmoher (vulgo) 173
Karel Veliki 28
Karlin 53, 174-176
Karlin, Alenka 229
Karlin, Andrej 175, 176, 278
Karlin, Blaž 95, 152
Karlin, Davorin 176
Karlin, Florjan 174, 175
Karlin, Franc 134, 154
Karlin, Franc (Kerlin) 134
Karlin, Gašper 26
Karlin, Gašper (vulgo Plevnar) 99
Karlin, Janez 176
Karlin, Jernej (Svolšak) 174

Karlin, Jože 176
Karlin, Jožef 229
Karlin, Jurij 168, 174
Karlin, Lorenc 152, 154, 174
Karlin, Luka (vulgo Papež) 33
Karlin, Luka Tadej 154
Karlin, Marjeta (Žagar) 174
Karlin, Marko 174
Karlin, Matevž 168
Karlin, Meta 175
Karlin, Mica 168, 174
Karlin, Mica (Eržen) 168
Karlin, Mica (Lavtar) 134
Karlin, Tomaž 154
Karlovšek 248, 252
Karmelj 260
Kastelic, Jože 196
Kašman, Anton 131
Kašman, Urban 131, 169
Kašpar (vulgo) 135
Kaufman, Zdenka 195
Kekelj (vulgo) 167
Kerlin, Franc (Karlin) 134
Kermel, Johan 170
Kermel, Marija (Jugovic) 170
Kermelj, Janez 169
Kermelj, Janez (vulgo Partiž) 187
Kern 260
Kinh (König) 260
Klamfar (vulgo) 130, 133
Klamfer (vulgo) 130
Klančar (vulgo) 182, 183, 240, 246
Klanfer (vulgo) 130
Klauz (Klavc) (vulgo) 217
Klavc (Klauz) (vulgo) 217
Klavenav 55
Klemenčič 185
Klemenčič, Borut 193
Klemenčič, Franc 184, 185
Klemenčič, Irena 193
Klemenčič, Janez 228
Klemenčič, Katarina (Traun) 185
Klemenčič, Marija 184
Klemenčič, Martina 193
Klemenčič, Tatjana 193
Klobovs (Klobus) 16
Klobovs, Gašper 225
Klobovs, Pavel 225
Klobus (Klobovs) 16
Klun, Karel 21, 274
Kmet, Ana 223
Kobal, Anica (Žagar) 168
Koblar, Jerica (Šifrer) 218
Kokalj 260
Kokalj, Ivana 216
Kokalj, Janez 216
Kokalj, Stanislava (Benkovič) 216
Kokelj, Jakob 171
Kokelj, Marija (Jeran) 171
Kolatar (vulgo) 207
Kolenč (vulgo) 133
Koloratar (vulgo) 207
Kolorater (vulgo) 207
Kolovratar (vulgo) 207
Komar, Ana (Florjančič) 230
Komatar 3
Komatar, Franc 3, 7
König (Kinh) 260
Konrad 8, 61, 62, 113
Konrad V. 61
Konstantin 42, 66
Kopač, Uršula 150
Kopčavar 187
Kopčavar (vulgo) 187
Kopčavar, Matevž (Koptschauar) 187
Koptschauar, Matevž (Kopčavar) 187
Kordeš, Anton 144
Korn 49
Korošc (vulgo) 183-185, 248, 259
Koroščk (vulgo) 183
Korošec (vulgo) 5, 74, 184
Kos 22, 185
Kos, Franc 74, 271, 274
Kos, France 24
Kos, Gojmir Anton 75
Kos, Helena 142

Kos, Janž 151
Kos, Matevž 74
Kos, Milko 75
Košenina, Alenka (Malenšek) 225
Košenina, Helena 174
Košenina, Jure 225
Košir 231
Košir, Anton 152
Košir, Franc 199
Košir, Ivan 230
Košir, Janez 231
Košir, Jože 194
Košir, Majda 199
Košir, Marija (Ramovš) 205
Košir, Mina 152
Košir, Nikolaj 152, 153
Košnik (vulgo) 204
Košnik, Helena (vulgo Košnikova) 204
Košnik, Marjeta 204
Koštrun (vulgo) 156, 157
Kovač (vulgo) 165
Kovačev Tine (vulgo) 165
Kovačič, Leopold 152
Kovačič, Matija 152
Kovačič, Vera 152
Kovačič, Vera (Bočko) 152
Koželj, Franc 168
Koželj, Ivana (Černigoj) 144
Koželj, Janez 168
Koželj, Marija (Damjan) 168
Kožuh 53, 74, 260
Kožuh, Matevž 39, 40
Kraffenau, Janez Karel 55
Krajnik 260
Krajnik, Antonija (Jugovic) 226
Krajnik, Franc 227
Kramer 2, 9, 18, 21, 22, 31, 34, 38, 40-53, 55, 56, 59, 60, 72, 74, 98, 116, 184, 191, 248
Kramer (vulgo) 172
Kramer, Franc 18, 271, 274, 279
Kramer, Franc Ks. 21
Kramer, Franc Ksaver 2, 39, 46
Kranner, Marija (Bogataj) 179
Krapš, Janez 153
Krapš, Marija (Sunajko) 153
Kregar, France 217
Kregar, Katarina 217
Krek, Anton 153
Krek, Blaž 153
Krek, Janko 111
Krek, Jera (Pogačnik) 152
Krek, Katarina (Švarc) 153
Krek, Kristina 223, 224
Krekova Lenčka (vulgo) 223
Krenner 74, 132
Krenner, Franc 131, 132
Krenner, Jožef 211
Krevs (vulgo) 33, 92, 239
Kristus 59, 64, 67, 77, 186, 235
Krivarjev Jaka (vulgo) 165
Križaj 260
Križaj, Marija 33
Krmelj, Franc 169, 170,
Krmelj, Ivana (Jugovic) 169, 170
Krmelj, Ivanka 169
Krmelj, Marija (Jugovic) 171
Krmelj, Matevž 169, 170
Krpač, Mojca 100
Krstič, M. 148
Krstič, Marija 148
Kržajuc (vulgo) 165
Kržajucu Tine (vulgo) 165
Kržišnik 160, 228
Kržišnik, Anton 158, 159, 162, 163
Kržišnik, Marija (Ušeničnik) 168
Kuhar, Rozalija 164
Kumer 53, 98
Kumer, Frančišek 39, 235
Künl, Pavel 88
Kupčavar (vulgo) 187
Kuralt 228, 260
Kuralt (Churalt) 260
Kuralt, Elizabeta (Šifrer) 202
Kuralt, Marija 33

Kuralt, Mihael ... 228
Kuralt, Neža ... 208
Kuralt, Rihard ... 126
Kuralt, Špela ... 208
Kuralt, Terezija (Čemažar) ... 126
Kuralt, Urša ... 208
Kuralt, Valentin ... 142, 228
Kuralt, Zinka ... 127
Kustec, Rudi ... 193
Kustec, Terezija ... 193
Kušar, Antonija ... 177

L

Lalič, Zoran ... 152
Lamberg, Andrej ... 82
Lamberg, Janez ... 82
Lamberg, Jurij ... 82
Lamberg, Maruša (Siegesdorfer) ... 82
Lamberger, Andrej ... 70
Lampfritzhaimb, Franc Matija pl.. 19
Lampfritzhaimb, Matija ... 37
Lampič, Andreja ... 227
Langerholc ... 260
Langerholc, Danica ... 202
Langerholc, Elizabeta (Hribernik) ... 202
Langerholc, Franc ... 202
Langerholc, Ivana ... 194
Langerholc, Janez ... 183
Langerholz ... 260
Lavrič, Frančiška ... 150
Lavtar ... 134
Lavtar, Jernej ... 133
Lavtar, Johan ... 134, 217
Lavtar, Maruša ... 217
Lavtar, Mica (Karlin) ... 134
Leber ... 260
Ledrar (vulgo) ... 172
Ledrer (vulgo) ... 172
Lehman, Mimi Strahl pl. ... 88
Leopold ... 62
Leopold II. ... 261
Lesičnik, Janez ... 134, 135
Lesičnik, Stanislava ... 135
Leskovec ... 260
Libenberg ... 84
Libenberg, Osterman ... 84
Lichtenstein ... 80
Liemberg ... 82
Likovc (vulgo) ... 86
Logonder ... 190, 260
Logonder, Jera ... 174, 209
Logonder, Johanca ... 189, 190
Logonder, Jože ... 189
Logonder, Martin ... 99
Logonder, Matej ... 189
Logonder, Mina ... 189, 190
Logonder, Romana ... 189
Logonder, Stane ... 196
Logonder, Štefanija ... 189
Logonder, Tona ... 189, 190
Logonder, Tone ... 77, 189, 190, 277
Lomp (vulgo) ... 175
Lorenčk (vulgo) ... 151, 152
Lösch, Leon ... 36
Loskuc (vulgo) ... 217
Lovrenčk (vulgo) ... 95
Lovša, Andrej ... 33
Lovša, Matija ... 33
Lovšin, Antonija (Demšar) ... 143
Lovšin, Jurij ... 140
Lovšin, Rozi ... 140
Ložar ... 248, 252
Ložar, Anton ... 184
Ložar, Marija (Tušek) ... 183
Lukančič ... 67, 70, 85, 88, 131
Lukančič, Gabrijel ... 67, 82
Lukančič, Gothard ... 88
Lukančič, Janez Gothard ... 82
Lukančič, Janez Gotthard ... 67
Lukančič, Jurij ... 67
Lukančič, Marija Katarina ... 33
Lukančič pl. Gal, Regina Kordula ... 67
Lukančič, Suzana Weiland ... 67

Lukec (vulgo) 153
Lukovc, Uršula 147
Lušina, Jožef 94, 141
Luznar 183, 184
Luznar, Blaž 131, 132
Luznar, Elizabeta (Jamnik) 95, 137
Luznar, Jera 183
Luznar, Jožef 16
Luznar, Jurij 183
Luznar, Neža 226
Lužan 260
Luževič, Lidija 201
Luževič, Marjan 201

M

Mace (vulgo) 176
Machart 134
Macher 134, 260
Machert 134
Macker 134
Maček, Jernej 235
Maček, Pavel 235
Maglica, Cilka (Pintar) 181
Maglica, Jože 181
Maglica, Nikolaja (Čičič) 181
Maher 134, 173
Maher, Blaž (Mohar) 173
Maher, Franc 204, 205
Maher, Gregor 205
Maher, Jakob 205
Maher, Jakob (Mohar) 173
Maher, Jera 157
Maher, Luka 204
Maher, Marija 173
Maher, Mica (Ažbe) 205
Maher, Mica (Marenk) 204
Maher, Tomaž (Mohar) 134
Maister 231
Maisterle (Masterl) 260
Maksimilijan 62
Maksimilijan (Maximilian) 277
Malenšek, Alenka (Košenina) 225
Malenšek, Anton 225
Malenšek, Ivanka 225
Maln (vulgo) 215
Malost (vulgo) 226, 227
Maren (Marenik) 260
Marenig, Simon (Marenk) 137
Marenik (Maren) 260
Marenikhin, Elizabeta (Marenk) 137
Marenk 138
Marenk, Andrej 204
Marenk, Anton 137, 141
Marenk, Elizabeta (Marenikhin) 137
Marenk, Jakob 135, 142
Marenk, Jernej 204
Marenk, Marija 226
Marenk, Marija (Prevodnik) 142
Marenk, Martin 135, 137
Marenk, Matevž 226
Marenk, Mica 135, 142
Marenk, Mica (Maher) 204
Marenk, Simon 226
Marenk, Simon (Marenig) 137
Marija 36, 50, 52-54, 58, 60, 61, 68, 70, 77, 81, 98, 100, 108, 109
Marija Snežna 108
Marini, Johan 225
Markus (vulgo) 85
Marofar (vulgo) 181, 203, 216, 230, 239, 240, 265
Marolt 4
Martinjak, Rozalija 195
Maruščkova bajta (vulgo) 95
Maslar (vulgo) 187
Masterl (Maisterle) 260
Maškonov Gašper (vulgo) 225
Matečk (vulgo) 96, 202
Matečkova bajta (vulgo) 240
Matevžl (vulgo) 95, 142, 226
Matovil (vulgo) 142
Matovžl (vulgo) 226
Mažuc (vulgo) 144, 254
Maximilian (Maksimilijan) 277

Medved (vulgo) 203
Megušar, Anton 171
Megušar, Maks 197
Megušar, Marija 171, 197
Mejač, Marija 186
Melik 248, 249
Melkizedek 49
Mercina, Andrej 150
Mercina, Marija 150
Mercink (vulgo) 245
Merčinc (vulgo) 149
Merian 56, 79
Merniak (vulgo) 94, 184, 185
Mert (vulgo) 35
Mertinar (vulgo) 33
Mesar (vulgo) 149
Mesec, Ivana 179
Mesec, Jelka 180
Mesec, Stane 180
Mesec, Stanislav 179
Mesec, Uršula (vulgo Hdelova) 228
Mežnar (vulgo) 95, 151, 152
Mežnarija (vulgo) 187
Migut (vulgo) 186
Mihael iz Loke 55
Mihovilovič, Ivan 198
Mihovilovič, Tanja 198
Miklavčič 28, 260
Miklavčič, Franc 208
Miklavčič, Stanka (Jesenovec) 208
Miklavž (vulgo) 95, 142, 231
Miklavževa bajta (vulgo) 140
Miklavžova kajža (vulgo) 139
Miklavžuc (vulgo) 142
Miklova Zala 104
Miutz (vulgo) 229
Mlinar 260
Mlinar (vulgo) 215
Mlinarjev Andrejče (vulgo) 97
Močeradnik (vulgo) 94, 146, 147
Mohar 134, 173
Mohar, Barbara (Pečnik) 173
Mohar, Blaž 134, 173
Mohar, Blaž (Maher) 173
Mohar, Franc 205
Mohar, Jakob 173
Mohar, Jakob (Maher) 173
Mohar, Johana 134
Mohar, Marija 134
Mohar, Tomaž 134, 173
Mohar, Tomaž (Maher) 134
Mohorič, Johana (Hafner) 226
Mol (vulgo) 204
Molinaro, Janez 49
Molinaro, Janez Krstnik 125, 189
Mongar (vulgo) 144, 147, 156, 157, 243, 254
Mongarjeva kajža (vulgo) 144
Mospacher 64
Mospacher, Sigmund 64
Motovil (vulgo) 142
Možina 85
Mrak 39, 53, 54, 74, 92, 98-100, 159, 204, 240
Mrak, Jožef 185
Mrak, Marija (Bozovičar) 187
Mrak, Marija (Hostnik) 204
Mrak, Matija 39, 103, 104
Mrak, Primož 204
Mrcink (vulgo) 149
Mrcinka (vulgo) 149
Mrušč (vulgo) 96, 157, 211, 213, 238, 244,245, 252, 254, 256, 266
Mrušček (vulgo) 147, 156
Mruščkova bajta (vulgo) 209
Mruž (vulgo) 211
Mujovčk (vulgo) 229
Mujučk (vulgo) 229, 237, 243
Mulej, Franc (Muli, Mulley) 18
Muli, Franc (Mulej, Mulley) 18
Muli, Franc Ksaver (Mully) 38
Müller 260
Mulley, Franc (Mulej, Muli) 18
Mully, Franc Ksaver (Muli) 38
Mungar (vulgo) 143, 144, 146, 156
Mure, Marija 213

N

Na Kalanuš (vulgo) ... 174
Na Mrutth (vulgo) ... 211, 213
Napoleon ... 17, 25, 276
Nastran, Tatjana ... 200
Nastran, Terezija ... 203
Nastran, Vinko ... 200
Natlačen, Marko ... 104
Navoda, Blaž ... 75
Nikelc (vulgo) ... 228, 237
Nikelčk (vulgo) ... 228
Nose, Mira ... 197
Notar, Andrej ... 150
Notar, Jurij ... 41
Notar, Lorenc ... 150
Notar, Mica ... 150
Notar, Valentin ... 38
Novak ... 260
Novak, Vilko ... 248, 251
Novinc, Marija (Novinka) ... 182
Novinka, Marija (Novinc) ... 182

O

Oblaček (vulgo) ... 95, 204
Oblačk (vulgo) ... 204
Oblak ... 147, 260
Oblak, Alojz ... 216
Oblak, Boris ... 216
Oblak, Franc ... 146, 147
Oblak, France ... 146
Oblak, Jakob ... 146, 147
Oblak, Maks ... 34
Oblak, Marija ... 146, 216
Oblak, Marija (Dolenc) ... 146
Oblak, Marija (Podobnik) ... 147
Oblak, Marko ... 35
Oblak, Mica (Dolhar) ... 170
Oblak, Uršula ... 146
Oblakovič, Lado ... 177
Oblakovič, Matjaž ... 177
Ofnar (vulgo) ... 233
Ofner (vulgo) ... 152
Ofner, Andrej (Hafner) ... 36
Ofner, Jurij (Hafner) ... 37
Ogrin, Anton ... 130, 224
Okorn ... 260
Okorn, Lenka (Pikuš) ... 168
Okorn, Maruša (Tavčar) ... 171, 172
Oman (Huebman) ... 260
Oman, Apolonija (Triler) ... 127
Oman, Josip ... 236
Oman, Neža ... 154
Oman, Neža (Debelak, Semen) ... 127
Omejc (vulgo) ... 214
Omejec ... 260
Oratarič nik (vulgo) ... 149
Orel (vulgo) ... 211
Orozi ... 10
Ortman, Marija (Hartman) ... 188
Ortman, Marjeta (Hartman) ... 226
Ortman, Matevž (Hartman) ... 71
Ortman, Matija (Hartman) ... 94, 226
Osebek, Franc (Ozebek) ... 168
Osenar, Niko ... 224
Osredkar, Marija (Rink) ... 235
Osterc, Tomaž ... 152
Osterc, Uršula (Jamnik, Šifrer) ... 171
Oter, Milan ... 204
Otokar ... 55
Ozbič ... 52
Ozbič, Matija ... 52
Ozebek, Franc (Osebek) ... 168
Ozebek, Maks ... 168
Ozebek, Marija ... 168
Ožbout (vulgo) ... 171

P

Pagliaruzzi, Natalis ... 86
Pahovc (vulgo) ... 228, 239
Papež (vulgo) ... 33, 154, 217, 246,

255, 263, 265
Papirman (vulgo)..... 233-235, 240, 250, 265
Papirmanova bajta (vulgo).....232
Papler.....275
Papler, Mihael.....82
Parenther (Porenta).....260
Partiž (vulgo)...95, 170, 187, 263, 265
Partiževa kajža (vulgo).....25
Partižova (vulgo).....169
Partižova kajža (vulgo).....96
Passler.....17
Passler, Jožef Georg.....17
Passler, Jožef Jurij.....18
Paternou (vulgo).....168
Paternou, Matevž.....168
Paumgarten..... 13-16, 70
Paumgarten, Jožef.....261
Paumgarten, L.(eopold).....41
Paumgarten, Leopold.....13, 16
Paumgarten, Maksimilijan Anton..69
Pavle (vulgo).....96, 169
Pavlin.....18
Pavlin, Marija.....223
Pavlin, Matevž.....18, 57
Pavlin, Matevž Janez.....38
Pavlovič, Mile.....222
Pečnik.....260
Pečnik, Barbara (Mohar).....173
Pečnik, Franc.....173
Pečnik, Gregor (vulgo Mertinar).....33
Pečnik, Matevž.....33
Pečnik, Urša.....173
Peharc, Stanko.....34
Pengov, Božo.....77, 100
Per Dajnet (vulgo).....177
Per Miklauč (vulgo).....231
Per Miklavž (vulgo).....232
Per Mungar (vulgo).....157
Per Polanc (vulgo).....234
Per Strehar (vulgo).....169
Petchocher.....64
Peterlin.....88
Peternel.....168
Petrič, Franc.....38
Petrona (vulgo).....95
Petrono.....168
Petrono (vulgo).....168
Petruzenk (vulgo).....95, 168
Petruznik (vulgo).....168, 253
Petružak (vulgo).....168
Petschocher.....68, 79, 275
Petschocher, Jakob.....68
Petschocher, Janez.....68, 82, 88
Petschocher, Krištof.....68
Petschocher, Marks.....50, 68
Petteneg, Cecilija Strahl pl.....87
Pevc, Helena.....223
Pevc, Janez.....223
Pevc, Lado.....223
Pevec.....260
Pibernik, Cvetka.....140
Pikec (vulgo).....182, 183
Pikoc (vulgo).....182
Pikuš, Jakob.....168
Pikuš, Janez.....168
Pikuš, Lenka (Okorn).....168
Pikuš, Marija.....168
Pikuš, Marjana.....168
Pikuš, Simon.....168
Pikuš, Valentin.....168
Pintar (Binder).....260
Pintar (vulgo).....94, 179
Pintar, Angela (Hafner).....182
Pintar, Cilka (Maglica).....181
Pintar, Franc (vulgo Zalubnikar)..156
Pintar, Gašper.....232
Pintar, Gašper (vulgo Alovc).....33
Pintar, Janez.....128, 129, 156
Pintar, Jera (Porenta).....208
Pintar, Johan.....156
Pintar, Jožef.....96, 156, 207-209
Pintar, Jožef (vulgo Alovc).....33
Pintar, Mina.....129
Pintar, Rudolf.....156
Pintar, Tomaž.....33, 207

Pirc, Anica ... 148
Pirc, Franc ... 194
Pirc, Ivica ... 148
Pirc, Janez ... 148
Pirc, Pavel ... 194
Pisanec, Franc ... 199
Pisanec, Julija ... 199
Planina ... 260
Planina, France ... 22, 72
Planuc (vulgo) ... 134, 173, 177
Plashnigkh, Andrej (Blaznik) ... 37
Plečnik ... 77
Plestenjak, Janez ... 224
Plestenjak, Karel ... 45
Plešec ... 228
Plešec, Ana (Jamnik) ... 142
Plešec, Martin ... 94, 141, 142
Pleteršnik ... 149, 170, 183, 187, 205, 227
Plevnar (vulgo) ... 99
Pod Bregam (vulgo) ... 226
Podbregar (vulgo) ... 95, 216, 226, 239, 240
Podlesk (vulgo) ... 182
Podlonkar (vulgo) ... 94, 171
Podnar, Draga (Žontar) ... 214
Podnar, Franc ... 214
Podobnik, Ivana ... 229
Podobnik, Marija (Oblak) ... 147
Podobnik, Pavel ... 229
Podobnikar, Valentin (Podobniker, Podopenker) ... 142
Podobnikar, Valentin (Podopenkar) ... 94
Podobnikar, Valentin (Podopenker) ... 141
Podobniker, Valentin (Podobnikar, Podopenker) ... 142
Podopenkar, Valentin (Podobnikar) ... 94
Podopenker, Valentin (Podobnikar) ... 141
Podopenker, Valentin (Podobnikar, Podobniker) ... 142
Pogačar, Jera (Pogačnik) ... 223
Pogačnik (vulgo) ... 151, 152, 245
Pogačnik, France ... 152
Pogačnik, Jera ... 152
Pogačnik, Jera (Krek) ... 152
Pogačnik, Jera (Pogačar) ... 223
Pogačnik, Jerica ... 153
Pogačnik, Jože ... 152
Pogačnik, Jožefa (Vidovič) ... 152
Pogačnik, Maksimilijan ... 17, 18
Pogorišče (vulgo) ... 94, 188
Pokoren ... 260
Pokorn ... 4, 9, 19, 22, 24, 29, 32-35, 37, 39, 44, 55, 56, 60, 61, 82, 83, 105, 106, 115, 154, 191, 219, 237, 260
Pokorn, Albin ... 219
Pokorn, Anton ... 141, 143
Pokorn, Anton (vulgo Ararjev) ... 33
Pokorn, Florjan ... 227, 228
Pokorn, Franc ... 2, 4, 148, 149, 271, 274
Pokorn, Franc (vulgo Primc) ... 33
Pokorn, France ... 30, 32, 36, 61, 115
Pokorn, Frančišek ... 116
Pokorn, Jakob ... 33
Pokorn, Jera ... 139, 142, 143
Pokorn, Jerica ... 219
Pokorn, Lojzka ... 203
Pokorn, Luka ... 134, 172
Pokorn, Marija (Čadež) ... 219
Pokorn, Marija (Hafner) ... 148
Pokorn, Martin ... 142
Pokorn, Matevž ... 150
Pokorn, Miklavž ... 139, 142, 171
Pokorn, Nikolaj ... 142
Pokorn, Peter ... 150, 173
Pokorn, Primož ... 150
Pokorn, Tomaž ... 148
Pokorn, Urban ... 149
Pokorn, Urban (Pokorni) ... 150
Pokorni, Urban (Pokorn) ... 150

Polak, Jožefa (Inglič) 154
Polanc (vulgo) .. 96, 234, 235, 240, 259
Polanc, Jakob 208
Polec 11, 12, 82, 91, 231, 267
Polec, Janko 11, 12, 87
Polenc (vulgo) 26, 214
Polenšek (vulgo) 139
Polenšek, Ana 139, 140
Poličar (vulgo) 206
Poljak, Janez 154
Poljčkar (vulgo) 206
Ponglar, Marjeta 228
Popirenc (vulgo) 233
Popirman (vulgo) 233
Popirnic (vulgo) 233
Porenta 202, 214
Porenta (Parenther) 260
Porenta (vulgo) 127, 175, 201
Porenta, Alenka 127
Porenta, Helena 234
Porenta, Ivan 214
Porenta, Jakob 211, 214
Porenta, Janez 49
Porenta, Jera 214
Porenta, Jera
(Dolenc, vulgo Krevsovka) 33
Porenta, Jera (Pintar) 208
Porenta, Johan 214
Porenta, Jurij 127, 214
Porenta, Karl 214
Porenta, Marija 214
Porenta, Matija 214
Porenta, Mica 202
Porenta, Pavel 180
Porenta, Peter 208
Porenta, Peter (vulgo Alovc) 26
Porenta, Terezija (Zakotnik) 156
Porenta, Urban 202
Porentova bajta (vulgo) 201
Porentuc (vulgo) 127, 244
Potočnik 260
Potočnik, Ana 144
Potočnik, Frančiška 235
Potočnik, Frančiška (Šink) 144
Potočnik, Janez 144
Potočnik, Janko 144
Potočnik, Lovrenc 234
Potočnik, Simon 234
Potočnik, Valentin 96, 234, 235
Prajzl, Jakob 154
Premiz 151
Prenner 13, 14, 16,
Prenner, Ignac Anton 13, 16, 18
Prestor, Ivana (Dolenc) 150
Preša, Franc 5
Prešeren 5, 87, 267, 275
Prešern, Andrej Alojz 16
Prešern, Ivan Jurij 82
Prešern, Janez Jurij 88
Prevodnik 260
Prevodnik, Jera 156
Prevodnik, Lovrenc 135
Prevodnik, Marija 135, 137
Prevodnik, Marija (Marenk) 142
Prevodnik, Tomaž 34
Pri Blažetu (vulgo) 131
Pri Flintežu (vulgo) 167,213
Pri Marku (vulgo) 174, 175
Pri Markucu (vulgo) 174
Pri Molu (vulgo) 204
Pri Slugu (vulgo) 174
Pri Streharju (vulgo) 169
Pri Špeli (vulgo) 177
Primc (vulgo) 33, 150, 151, 175,
245, 254, 255, 263
Primic 151
Primiz 151
Primožič, Helena 193
Proj, Alojzija (Žagar) 127
Projč, Jakob 227
Prtiš (vulgo) 170
Prtiž (vulgo) 123, 170, 245, 246
Prtižova kajža (vulgo) 169
Punčar (vulgo) ... 74, 94, 167, 176, 247
Pustavrh 88
Pustavrh, Franc 12

Pušar, Anton 94, 179
Pušar, Johan Mihael 34
Pušar, Neža 34

R

Radicz 44
Raizner, M.(arija) 176
Rajgel 260
Rakovec, Nuša 201
Rakovec, Tone 201
Ramovš, Anton 55
Ramovš, Franc 205
Ramovš, Jože 200
Ramovš, Marija (Košir) 205
Ramovš, Zlata 200
Rant, Marija 200
Rant, Mina 150
Rant, Stane 200
Rasp 65, 70, 71, 80, 84, 220, 275
Rasp, Agneza (Siegesdorfer) 82
Rasp, Baltazar 84
Rasp, Jurij 82
Rasp, Marija Lucija 220
Rasp, Neža (Siegesdorfer) 69
Rasp, Pavel 69, 84
Rasp, Seifrid 84
Rasp, Viljem 69-71, 82, 84
Rasp, Viljem Gothold 69
Raunihar, Matevž 95
Raunihar, Matevž (Matija) 142
Raunihar, Matija (Matevž) 142
Ravnihar, Angela 203
Ravnihar, Franc 184
Ravnihar, Janez 184
Ravnihar, Jože 184
Ravnihar, Marija 203
Ravnihar, Marija (Šifrer) 147
Ravnihar, Matilda 184
Ravnikar 260
Ravnikar, Jože 193
Ravnikar, Marija 193
Ravnikar, Štefan 165
Rbežnik (vulgo) 167
Reiner, Amalija (Siegesdorfer) 82
Reiner, Franc 82
Repovž, Tončka 180
Rešek, Martin 128
Rešek, Mica (Hafner) 226
Rešek, Mica (Režek, Šifrer) 178
Rešek, Špela 150
Režek 260
Režek, Mica (Rešek, Šifrer) 178
Richterschitsch 260
Rihtar (vulgo) 25, 94, 140, 166, 167, 240, 245, 255
Rihtaršič, Jožef 142
Rink, Frančiška 235
Rink, Marija (Osredkar) 235
Rolih, Ivan 199
Rolih, Lucija 199
Ropoša, Agata 197
Rosetti, Bernard 16, 86
Rossman (Rozman) 260
Rovšek 50
Rozala (vulgo) 225
Rozman 140
Rozman (Rossman) 260
Rozman, Anton 140
Rozman, Ernest 16
Rozman, Gregor Jurij 37
Rubežnik 166
Rubežnik (vulgo) 25, 140, 166
Ručigaj 52
Rumpert, Marija Majda 122
Rupar, Peter 172
Ruparčič, Marija (Dolinar) 229

S

Sadnikar 88
Sallenstein, von 86
Sallenstein, Antonija Demšar von .. 85
Samassa, Albert 54

Santonino ... 31
Saubi, Martin (Žavbi) ... 152
Scarlichi ... 79, 131
Scarlichi, Franc Karel ... 82, 131
Scarlichi, Jurij ... 82, 131
Scarlichi, Peter ... 131
Scarlichi, Rajnald ... 131
Scharlich ... 275
Schegall ... 220
Schegall (vulgo) ... 220
Schegall, Matevž ... 220
Schemerl ... 46
Schiffrer ... 260
Schiffrer, Johann (Janez Šifrer) ... 26
Schiffrer, Luka ... 178
Schiwitzhofen, Henrietta Strahl pl. ... 87
Schloisnigg ... 49
Schmidburg, de ... 8
Schmidburg, Josephi Camilo de ... 7
Schneider ... 260
Schnitzer ... 64
Schnitzer, Jakob ... 64
Schnor ... 50
Schreiner, Matevž ... 49, 54
Schwarz ... 18, 35, 42, 62-64, 213, 277
Schwarz, Doroteja ... 62, 63
Schwarz, Filip ... 38
Schwarz, Rotija ... 36
Schwarz, Uršula ... 62
Schwarz, Volbenk ... 19, 36, 62
Schwarz, Wolfgang ... 32
Schwarzin, Marija (Švarc) ... 130
Schwerer ... 234
Schwerer, Johan ... 234
Schwerer, Johannes ... 233
Sedej, I. ... 257
Sedej, Ivan ... 249, 257
Sehrschön (Eržen) ... 260
Sekal (vulgo) ... 220
Sekalše (vulgo) ... 131, 220, 221, 240, 265
Selak, Marija ... 228
Seliškar (vulgo) ... 20, 26
Seljak ... 260
Semen (Hartman) ... 157
Semen, Johan ... 223
Semen, Lorenc (Hartman) ... 156
Semen, Neža (Debelak, Oman) ... 127
Semen, Simon ... 127, 128
Sever ... 260
Sever (Zeber) ... 260
Shnosnik, Luka (Znožnik) ... 232
Sicherl ... 260
Siegesdorfer ... 66, 71, 275
Siegesdorfer, Agneza (Rasp) ... 82
Siegesdorfer, Amalija (Reiner) ... 82
Siegesdorfer, Baltasar ... 69
Siegesdorfer, Baltazar ... 78, 82-84
Siegesdorfer, Felicita (Gall, Wernegkh) ... 82
Siegesdorfer, Katarina (Gall) ... 82
Siegesdorfer, Katarina (Gall, Wernegkh) ... 82
Siegesdorfer, Maruša (Lamberg) ... 82
Siegesdorfer, Neža (Rasp) ... 69
Sifonar (vulgo) ... 172
Sigehard ... 28
Sigersdorfer, Baltazar pl. ... 185
Sigesdorf, Jurij pl. ... 84
Simonič, Gašper (Šimonič) ... 203
Simonič, Marija (Golob) ... 203
Sittich, Josip ... 36
Skaria, Sigmund ... 86
Skarletov grunt (vulgo) ... 131
Skerlc (vulgo) ... 139
Skhrpin, Gregor ... 67
Skhrpin, Katarina (Fürnpfeil) ... 67
Skrletter (vulgo) ... 131
Slanc, Danica ... 122, 123
Slomšek, Anton Martin ... 176
Sluga ... 35
Sluga, Matija ... 32, 34
Smerdu, Frančišek ... 189
Smodje (vulgo) ... 94, 97, 188
Smole ... 84

Smole, Majda 84
Snedec, Frančiška (Štirn) 186
Sodnikar, Alojz 236
Sodnikar, Danica (Berce) 236
Sodnikar, Terezija (Čadež) 236
Sonder (Žontar) 260
Sotlar, Aljoša 122
Sotler, Gorazd 123
Souček, Aljoša 123
Souvan 46
Sovinc, Neža 204
Sovinec, Marija 135, 137
Spacapan, Ivan 172, 173, 226
Spacapan, Marija 172
Standler, Jurij 66
Standler, Marija (Fürnpfeil) 66
Stanonik, Anton 186
Stanonik, France 275
Stanonik, Matevž 186
Stanonik, Valentin 186
Stanovnik 260
Stare, Valentin 150
Starman (vulgo) 95, 97, 132, 139, 147, 148, 153, 154, 245, 252
Starmanova bajta (vulgo) 153
Stegenšek 4
Stele 4, 12
Stele, France 12, 81, 90
Sternen 50
Sternen, Matej 50, 90, 126
Steska 4
Steska, Viktor 12, 90
Stiben, Henrik (Štiben) 233
Strahl 11-13, 50, 74, 79-81, 83, 85-88, 90-93, 98, 103, 104, 119, 139, 156, 158, 159, 215, 230, 231, 267, 275, 276
Strahl, Anton Edvard 86, 87
Strahl, Cecilija 33, 88
Strahl, Edvard 11, 12, 17, 49, 70, 79-81, 83, 87, 88, 163, 230, 231
Strahl, Friderik Anzelm 17, 83, 86
Strahl, Henrietta 83, 86
Strahl, Henrika 230
Strahl, Karel 11, 12, 44, 61, 78, 81, 83, 87, 88, 92, 102, 163, 230, 247, 276
Strahl pl. Lehman, Mimi 88
Strahl pl. Petteneg, Cecilija 87
Strahl pl. Schiwitzhofen, Henrietta 87
Strahl, Terezija 83
Strehar (vulgo) 96
Strnad, Marija (Kalan) 33
Strukelius 69
Struppi, Ivana 88
Struppi, Ivana Nepomučena 87
Stupniker 260
Sunajko, Marija 153
Sunajko, Marija (Krapš) 153
Sušnik 260
Sušnik, Andrej (Grohar) 211
Sušnik, Avgust 99
Sušnik, Elizabeta 169
Sušnik, Katarina 169
Sušnik, Mica 211
Sušnik, Urban 188, 226
sv. Ana 19, 24, 34, 35, 52, 60
sv. Barbara 107, 164, 211
sv. Cecilija 52, 60
sv. Florijana 60
sv. Helena 53
sv. Katarina 34, 60, 142
sv. Magdalena 45
sv. Uršula 21, 52
sv. Andrej 108
sv. Ciril 103, 139
sv. Dominik 53, 60
sv. Fabijan 45
sv. Felicijan 10
sv. Filip 39, 107
sv. Florijan 54, 60, 83, 107, 108
sv. Fortunat 8, 41, 57
sv. Frančišek 52
sv. Frančišek Ksaverij 52
sv. Gabrijel 21

sv. Hieronim ... 88
sv. Jakob ... 19, 30, 39, 107, 175, 211, 262
sv. Janez ... 84
sv. Janez Evangelist ... 139
sv. Janez Krstnik ... 29, 30, 41, 44
sv. Jernej ... 109
sv. Joahim ... 60
sv. Jožef ... 39-41, 44, 54, 212
sv. Jurij ... 10, 28, 41, 42, 44, 50, 54, 56, 57, 60, 71, 107, 113, 123, 124, 184
sv. Klemen ... 45
sv. Krištof ... 88
sv. Ksaverij ... 109
sv. Lovrenc ... 8, 32, 36, 42, 55-57, 107
sv. Marko ... 107
sv. Metod ... 103, 139
sv. Mihael ... 44, 56, 57, 66, 108, 109
sv. Miklavž ... 108, 151, 245
sv. Mohor ... 8, 41, 42, 56, 57
sv. Nikolaj ... 21
sv. Ožbolt ... 107
sv. Pavel ... 42, 52
sv. Peter ... 38, 109
sv. Primož ... 10, 109
sv. Rok ... 44, 45
sv. Sebastijan ... 45
sv. Štefan .. 41-45, 50, 54, 64, 109-111
sv. Urban ... 109
sv. Urh ... 21
sv. Valentin ... 41, 44
sv. Vid ... 29
Svoljšak ... 153, 174, 175
Svoljšak, Franc ... 153
Svoljšak, Ivana ... 153
Svoljšak, Johan (vulgo Polenc) ... 214
Svoljšak, Mina ... 153, 154, 173
Svolšak ... 214
Svolšak (vulgo) ... 153
Svolšak, Jernej (Karlin) ... 174
Svolšak, Marjeta (Jugovic) ... 170
Svolšak, Mica ... 207
Svolšak, Mica (Volgemut) ... 169
Svolšak, Tomaž ... 169

Š

Šager, Matevž (Žagar) ... 232
Šešek, Rado ... 194
Šetina, Albin ... 199
Šetina, Alojzija ... 199
Šifrar ... 218
Šifrar, Edvard ... 201
Šifrar, Mica (Jereb) ... 146
Šifrar, Milan ... 201
Šifrar, Olga ... 201
Šifrar, Simon ... 201
Šifrar, Terezija (Berčič) ... 235
Šifrer ... 139, 178, 260
Šifrer (vulgo Tajne) ... 178
Šifrer, Andrej ... 139, 178, 227
Šifrer, Anton ... 139
Šifrer, Antonija ... 112
Šifrer, Antonija (vulgo Gregorčeva) ... 111
Šifrer, Elizabeta (Kuralt) ... 202
Šifrer, Franc ... 178, 204, 218
Šifrer, Helena ... 177
Šifrer, Janez ... 139, 218
Šifrer, Janez (vulgo Polenc) ... 26
Šifrer, Janez (Johann Schiffrer) ... 26
Šifrer, Jerica (Koblar) ... 218
Šifrer, Jernej (vulgo Tajne) ... 178
Šifrer, Jože ... 178
Šifrer, Jožef ... 137, 139, 178
Šifrer, Jurij ... 34
Šifrer, Katarina ... 153
Šifrer, Lorenc ... 202
Šifrer, Marija ... 227
Šifrer, Marija (Ravnihar) ... 147
Šifrer, Marija (Šnajder) ... 227
Šifrer, Marija (Žust) ... 137
Šifrer, Matevž . 95, 147, 148, 153, 171

Šifrer, Mica (Rešek, Režek) 178
Šifrer, Štefan 5
Šifrer, Uršula (Jamnik, Osterc) 171
Šifrer, Valentin 147, 153
Šilar, Anka 203
Šilar, Cveto 203
Šimen (vulgo) 226
Šimonič, Gašper (Simonič) 203
Šink 11
Šink (vulgo) 147
Šink, Andrej 155
Šink, Anton 173
Šink, Elizabeta 155
Šink, Franc 155, 156
Šink, Frančiška (Potočnik) 144
Šink, Gašper 95, 135
Šink, Ivana 156
Šink, Janez 155
Šink, Jerica 173
Šink, Jernej 155, 156
Šink, Jožef 155, 156
Šink, Marica 156
Šink, Marica (Grašič) 155, 156
Šink, Marica (Grašič, Hudavernik) 114
Šink, Marija .. 135, 137, 156, 203, 206
Šink, Marija (Terpin) 155
Šink, Marija Micka 203
Šink, Martin 156
Šink, Maruša 156
Šink, Mina 156
Šink, Simon 155
Šink, Stanislav 206
Šink, Stevo 11, 90, 104
Šink, Valentin 155
Šinkova Micka (vulgo) 96, 202
Šinkovec, Avguštin 33
Šinkovec, Blaž 95, 209, 210
Šinkovec, Emil 224
Škampc (vulgo) 26
Škerle (vulgo) 131
Škof, Ana (Florjančič) 230
Škrle (vulgo) 129, 131, 252
Škrlet (vulgo) 256, 265
Šlosar (vulgo) 94, 132, 146, 147, 228, 247
Šlosarca (vulgo) 228
Šmid 172
Šmid, Franc 171, 172
Šmid, Ivan 171
Šmid, Janko 197
Šmid, Marija 171
Šmid, Matevž 171
Šmid, Terezija 171
Šmid, Vera 197
Šmid, Zinka 172
Šnajder, Marija (Šifrer) 227
Šolar, Frančiška 129
Šolar, Janko 129
Šolar, Marija (Dizdarevič) 129
Špenglar (vulgo) 218
Šrajeva bajta (vulgo) 182, 240
Štancar (vulgo) 86
Šter, Marija 236
Štiben, Anton Henrik 234
Štiben, Henrik 234
Štiben, Henrik (Stiben) 233
Štiben, Janez Henrik 233
Štine (vulgo) 95, 133
Štirn, Frančiška (Snedec) 186
Štrekl, Marija 209
Štrekl, Neža 95, 209, 210
Štrekl, Valentin 209
Štremfelj, Marija (Frelih) 195
Štremfelj, Marjan 195
Štremfelj, Pavel 195
Štrukel, Jernej 32
Štrukelj, Jernej 36
Štrukl, Jernej 69
Štucin, Zdravko 133
Štular, Florjan 177
Šubic, Ive 190
Šubic, Janez 42
Šust, Marija (Žust) 139
Šušteršič, Adolf 224
Šušteršič, Angela 129

Šušteršič, Angela (Žužek) 129
Šušteršič, Franc 198
Šušteršič, Slavka (Jesenko) 198
Šušteršič, Tinka 198
Švarc 9, 133, 179
Švarc, Gašper 179
Švarc, Hans 130
Švarc, Jera (Čuk) 179
Švarc, Jožef 179
Švarc, Katarina (Krek) 153
Švarc, Luka 153
Švarc, Marija (Jamnik) 130
Švarc, Marija (Schwarzin) 130
Švarc, Mica 133
Švarc, Mica (Čuk) 179
Švarc, Nikolaj 153

T

Tajne (vulgo) 177, 178
Tajne, Nikolaj 185
Tautscher 260
Tavčar 77, 90
Tavčar (vulgo) 94, 128, 171
Tavčar, Agneza 223
Tavčar, Anton 177
Tavčar, Elizabeta 177
Tavčar, Elizabeta Špela 177
Tavčar, Ivan 10
Tavčar, Janez 147, 148
Tavčar, Jera (Jamnik) 171
Tavčar, Lucija (Žontar) 147
Tavčar, Marija 94, 171
Tavčar, Maruša (Okorn) 171, 172
Tavčar, Miha 171, 172
Tavčar, Milka 173
Tavčar, Mina (Jereb) 169
Telban (vulgo) 156, 157, 172
Telban, Valentin 156
Terlčar (vulgo) 141
Terljzhar (Trlčar) (vulgo) 141
Terpin, Marija (Šink) 155
Terpinc 4
Thaler, Rafael 225
Timošek, Ivan 197
Timošek, Janez 197
Tobakar (vulgo) 201
Toman, Feliks 49, 50
Tomažev Tone (vulgo) 97
Tomažin, Janez 198
Tomažin, Marjeta 198
Tonač iz Pevna (vulgo) 229
Tone (vulgo) 148
Tonče (vulgo) 99
Tončenk (vulgo) 217
Tončnik (vulgo) 217
Toni, Janez 195
Toni, Stanka 195
Topličar, Jera (Kalan) 220
Topličar, Matevž 220
Tratnik 260
Traun, Anton 94, 184, 185
Traun, Katarina (Klemenčič) 185
Trček, Marija (Bernik) 173
Treo, Anton 49
Treo, Simon 49
Trigler (Triller) 260
Triler, Apolonija (Oman) 127
Triler, Franc 139, 142
Triler, Frančiška (Jerman) 142
Triler, Gašper (vulgo Žejgl) 99
Triler, Marija 142
Triler, Marija (Dermota) 172
Triler, Marija (Žagar) 127
Triler, Valentin 142
Triller 77, 90, 260
Triller (Trigler) 260
Triller, Gašper (vulgo Žejgl) 26
Triller, Janez 277
Triller, Johann 77
Triller, Karl 77, 277
Trlčan (vulgo) 141, 142
Trlčar (vulgo) 94, 142
Trlčar (Terljzhar) (vulgo) 141
Trobec 260

Tršan, Janez ... 51
Trubar ... 259
Tržan, Zvone ... 197
Tschuck, Matevž (Čik, Čuk) ... 207
Tušek (vulgo) ... 216, 217, 239, 240, 244, 266
Tušek, Ana Marija ... 217
Tušek, Anton ... 133
Tušek, Antonija (Jenko) ... 217
Tušek, Franc ... 74, 183
Tušek, Ivan ... 217
Tušek, Janez ... 217, 218
Tušek, Jože ... 217
Tušek, Jožef ... 218
Tušek, Marija ... 218
Tušek, Marija (Ložar) ... 183
Tušek, Marjana ... 217
Tušek, Tomaž ... 183

U

Umek, Ema ... 11
Uratarišnik (vulgo) ... 149
Urban ... 41
Urban (vulgo) ... 201, 232
Ustar ... 11
Ušeničnik, Aleš ... 34, 103, 169, 275
Ušeničnik, Franc ... 169
Ušeničnik, Marija (Kržišnik) ... 168

V

Vahtnica (vulgo) ... 97
Valvasor ... 7, 8, 19, 24, 56, 62, 77, 79, 82, 259
Vastl, Ana (Gosar) ... 220, 222
Vastl, Vladimir ... 222
Veber, Jože ... 165
Veber, Ljudmila (Jugovic) ... 165
Veider ... 4, 5, 52-54, 61, 64, 65, 74, 185
Veider, Ivan ... 54
Veider, Janez ... 4, 50, 53, 61
Veles ... 109
Verban (vulgo) ... 201
Verbežnik (vulgo) ... 167
Vesel, Franjo ... 139
Vesteneck, Hugo ... 158
Vesteneck, Hugo pl. ... 92
Vesteneck, Hugon pl. ... 158
Vidmajer, Helena ... 219
Vidmar, Jernej ... 49
Vidmar, Jurij ... 176
Vidmar, Marija ... 176, 183
Vidmar, Mina ... 94
Vidmar, Mina (vulgo Macetova) ... 176
Vidmar, Primož ... 176
Vidovič, Jožefa (Pogačnik) ... 152
Vilfan ... 204, 242, 260
Vilfan, Frančiška ... 224
Vilfan, Frančiška (Dušek, Fojkar) ... 223
Vilfan, Janez ... 223
Vilfan, Jože ... 223
Vilfan, Sergij ... 248
Vilfan, Uršula ... 95, 204
Viljem de Altenlak ... 82
Vodnik ... 235, 260
Vodnik, Alojzij ... 75, 100
Vodnik, Janez ... 49
Vodnik, Jernej ... 234
Vodnik, Lorenc ... 49
Vodnik, Valentin ... 234
Volčič, Elizabeta ... 155
Volgemut ... 140, 260
Volgemut, Frančiška ... 104
Volgemut, Gregor ... 188
Volgemut, Johan ... 166
Volgemut, Jurij ... 139
Volgemut, Lorenc ... 139
Volgemut, Mica ... 95
Volgemut, Mica (Svolšak) ... 169
Volgemut, Mihael ... 94, 166, 167
Volgemut, Mina ... 139

Volgemut, Neža (Jereb) 169
Volgemut, Nikolaj 139
Volgemut, Pavel 139, 169, 203
Volgemut, Peter 96, 169
Volgemut, Urban 139, 166
Volgemut, Valentin 139
Volpi 88
Volpi, Aleksander 88
Vonbank, Johann Georg 44
Vožbut (vulgo) 94, 171
Vratar (vulgo) 220
Vratarišnik (vulgo) 149
Vrbežnik (vulgo) 166
Vurnik 248, 249

W

Waidtman, Krištof 66
Walland, Anton (Balant) 16
Walter, Krištof (Boltar, Wolther) 37
Weber, Peter 49
Weisel (Bajželj) 260
Weith, Andrej (Bajt) 146
Weith, Jurij (Bajt) 146
Werdnig, Anton
(Bernik, Wernig) 128
Wernegkh, Andrej 82
Wernegkh, Felicita
(Gall, Siegesdorfer) 82
Wernegkh, Katarina
(Gall, Siegesdorfer) 82
Wernig, Anton (Bernik) 122
Wernig, Anton
(Bernik, Werdnig) 128
Wernig, Martin (Bernik) 131
Werzhizh, Blaž (Berčič) 179
Wichsensteiner, Krištof 36
Wilfan 204, 260
Windischer 260
Winshar, Štefan (Binšar) 186
Wohlgemuth 260
Wolf 50
Wolf, Anton 50
Wolgemut, Gašper 168
Wolgemut, Johana 54
Wolgemut, Jožef 146
Wolgemut, Mica 168
Wolgemut, Miha (vulgo Erbežnik) .. 25
Wolgemut, Pavel 232
Wolgemut, Uršula 168
Wolkensperg 11, 74, 86
Wolkensperg, Daniel 261
Wolther, Krištof (Boltar, Walter) 37
Wurzbach 88

Z

Zadnikar 45
Zadnikar, Marijan 45, 56
Zajc, Marija 217
Zajec 50
Zajec, Franc 52
Zajec, Franc Ksaver 50
Zakotnik 260
Zakotnik, Ivanka (Gosar) 222
Zakotnik, Terezija (Porenta) 156
Zakrašnik (vulgo) 222
Zalubnikar (vulgo) 156
Zapf (Cof) 260
Zatto (vulgo) 149
Zatto (Čato) (vulgo) 148
Završnik 260
Zeball, Maks (Cebal) 17
Zeber (Sever) 260
Zehner (Cegnar) 260
Zelenik, Štefka 133
Zelnik 260
Zidanček (vulgo) 148
Ziherl 260
Ziherl, Jožef 234
Ziherl, Mina 177
Znamčkar (vulgo) 94
Znamenčkar (vulgo) 122, 175,
240, 244

Znožnik, Luka (Shnosnik) 232
Zoff, Anton (Cof) 146
Zofkež (vulgo) 97
Zorenč, Frida 144
Zorenč, Miha 144
Zorman, Ivan 12
Zorman, Ivo 90
Zotlar (vulgo) 225
Zupanc 115
Zupanc, Lojze 115
Zurhaleg, Franc Ksaverij (Curhalek) 16
Zvoljšak 260

Ž

Žabkar, Avgust 92
Žagar 175, 260
Žagar (vulgo Gadušar) 175
Žagar, Alojz 127
Žagar, Alojzija 127
Žagar, Alojzija (Proj) 127
Žagar, Anica (Kobal) 168
Žagar, Anton 127, 128, 154, 172
Žagar, Antonija 154
Žagar, Franc 127, 174, 232
Žagar, France 127
Žagar, Ivana 150, 154
Žagar, Janez 127
Žagar, Josip 172
Žagar, Jože 151, 174, 216
Žagar, Jožef 150
Žagar, Julija 168
Žagar, Leopoldina 127
Žagar, Ludvik 127
Žagar, Manica 168
Žagar, Marija 172, 232
Žagar, Marija (Triler) 127
Žagar, Marjeta (Karlin) 174
Žagar, Marta (Jelačin) 150
Žagar, Matevž (Šager) 232
Žagar, Miklavž 232
Žagar, Miroslava 150
Žagar, Nikolaj 232
Žagar, Peter 232
Žagar, Zorka 195
Žavbi, Martin (Saubi) 152
Žbalc (vulgo) 53
Žejgl (vulgo) 26, 99
Železnikar (vulgo) 133, 134
Žerovc (vulgo) 228
Žirovc (vulgo) 228, 259
Žirovnikova Marjana (vulgo) 164
Žontar 7
Žontar (Sonder) 260
Žontar, Draga (Podnar) 214
Žontar, Franc 225
Žontar, Josip 4, 62, 243
Žontar, Lucija (Tavčar) 147
Žužek (vulgo) 128, 240
Žužek, Angela (Šušteršič) 129
Žužek, Ivan 129
Žust, Marija (Šifrer) 137
Žust, Marija (Šust) 139

KAZALO PRAVNIH OSEB

A

Akademija za likovno umetnost (Ljubljana) 189
akademsko društvo Danica 103
Alojzijevišče 175
Arhiv Republike Slovenije 4, 11, 15, 16, 45, 67, 85, 120, 233

B

beneficij Alojza Cebala in Tomaža Prevodnika 34
beneficij Maksa Oblaka 34
beneficij Matija Sluga 34
beneficij pri oltarju sv. Janeza 84
beneficij pri sv. Florijanu 83
beneficij sv. Ane 19, 24, 34, 207
beneficij sv. Katarine 34
beneficij sv. Trojice 19, 34, 36, 62, 213
beneficij Tomaža Jugovica 34
Berčič Alojz, stavbno podjetje Stara Loka 235
bratovščina Blažene Device Marije 36
Bratovščina sv. Uršule 52
Bratovščina Sv. Rešnjega Telesa 32
Bratovščina sv. Rožnega venca / bratovščina sv. Rožnega venca / bratovščina Sv. Rožnega venca 6, 58, 106

C

Cecilijansko društvo 175
Center slepih 162
Center slepih in slabovidnih 41, 120, 158, 163
Center slepih in slabovidnih dr. Antona Kržišnika 158
Center za rehabilitacijo in varstvo slepih Stara Loka / Center za rehabilitacijo in varstvo slepih Slovenije / Center za rehabilitacijo in varstvo slepih Slovenije Stara Loka 159, 162, 190
Centralna komisija za spomeniško varstvo Dunaj 43
Ciril-Metodova družba 103

Č

Čebelarska podružnica Škofja Loka 103

D

Deželni muzej Ljubljana / Deželni muzej (Ljubljana) 7, 8
deželno sodišče Ljubljana . 87, 88, 163
Dom slepih / dom slepih .. 41, 93, 139, 158-160, 162-164, 257
Dom slepih Stara Loka 158, 160, 163
Dom upokojencev 158
državna gimnazija Ljubljana 176
Državna opera (Dunaj) 186
Državna založba Slovenije 120
državni dom slepih Stara Loka 158
Državno gospostvo Loka 25
Državno gospostvo Škofja Loka ... 217
Društvo Dom slepih Ljubljana 158, 159

Društvo za cerkveno (krščansko) umetnost 54
Društvo za krščansko umetnost 54

E

Ekonomska Orjuna (Ljubljana) 100
Etnografski muzej (Ljubljana) 91

F

farna gilta Škofja Loka 207

G

Galerija Fara 218
Gemeinde Altlack 26, 217
Gemeinde Bischoflack 27
Gemeindeamt Altlack 26
Geodetska uprava Škofja Loka 119
gimnazija Škofja Loka 189
Gospodarska komisija za Selško dolino 222
Gospostvo Loka / gospostvo Loka 24, 122, 127, 128, 133, 143, 144
Gospostvo Stara Loka 131, 133, 135, 136, 141, 142, 144, 146-150, 154, 155, 157, 166, 168, 170, 173, 174, 180, 187, 205-207, 218, 220, 226-228
Gospostvo Sveti Duh ..... /
Gospostvo Sveti Duh (Ehrenau) / Gospostvo Ehrenau, Sveti Duh / gospostvo Ehrenau 95, 137, 139, 143, 151, 153, 169, 170, 177, 180, 204, 209, 265, 266
Gospostvo Škofja Loka / gospostvo Škofja Loka 15, 156, 171, 172, 176, 179, 182-184, 186, 188, 201, 211, 214, 230, 232, 233
gospostvo Štemarje 13
gradbeni urad Kranj 46
Gut Ehrenau 19

H

Herschaft und Stadt Lakh 66
higienski zavod Ljubljana 92
hiralnica sv. Jožefa 39
Hranilnica in posojilnica r. z. z n. z. Stara Loka 163
Hranilnica in posojilnica Stara Loka / Hranilnica in posojilnica (Stara Loka) 103, 159, 163

I

Ilirija 8
imenje Loka 24, 265
imenje Škofja Loka 217
Invalidska delavnica za poklicno rehabilitacijo in zaposlitev slepih Stara Loka 161

J

Jugoslovanska radikalna zajednica 99
Južna železnica 226

K

Kapela sv. Trojice / kapela sv. Trojice 19, 24, 36, 211, 213, 220

kaplanija sv. Lovrenca 36, 55, 57
kaplanija zgodnje maše ali 12 apostolov 32
Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov Škofja Loka 103
Katoliško izobraževalno društvo (Stara Loka) 98, 100, 103, 163
KDK - Kmečko demokratska koalicija 99
KLO (Krajevni ljudski odbor) Stara Loka 27, 160
Kmečka zveza (za občine Škofja Loka, Stara Loka, Zminec, Sora) 99
Kmetijska strojna zadruga (Stara Loka) 103
Kmetijsko društvo - strojna zadruga (Virmaše) 102
Kmetijsko-gozdarska zadruga Škofja Loka 157
Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka 10
Kostnica sv. Lovrenca 32
Krajevna kmečka zveza (Stara Loka) 100
Krajevna skupnost Stara Loka 27
Krajevna skupnost Stara Loka - Podlubnik 27
Krajevna skupnost Škofja Loka 27
Krajevni ljudski odbor Pevno 27
Krajevni ljudski odbor Reteče 27
Krajevni ljudski odbor Stara Loka / Krajevni ljudski odbor (Stara Loka) 20, 27, 160
Krajevni ljudski odbor Trata - Kolodvor 27
Krajevni ljudski odbor Žabnica 27
Krajevni odbor Jugoslovanske nacionalne stranke (JNS) (Stara Loka) 100
Krajevni odbor Jugoslovanske radikalne zajednice (JRZ) (Stara Loka) 100
Krajevni šolski svet Sveti Lenart ... 103
Kranjska hranilnica 159
Kranjsko zgodovinsko društvo 3

L

Leonova družba 103
Ljudska hranilnica in posojilnica r. z. z n. z. Škofja Loka 144
Ljudska hranilnica Škofja Loka 144
Ljudska posojilnica 175
Ljudski odbor mestne občine Škofja Loka / Ljudski odbor mestne občine (Škofja Loka) 27, 44, 102, 120, 160
LOMO (Ljudski odbor mestne občine) Škofja Loka / LOMO (Škofja Loka) 180, 217
Loški muzej (Škofja Loka) ... 11, 42, 45

M

Marijanišče Ljubljana 40
Marijina družba za dekleta (Stara Loka) 98
Marijina družba za mladeniče (Stara Loka) 98
Marijina družba za žene Stara Loka) 98
Marijina kongregacija (Stara Loka) 100
mašna ustanova Korbiniana Fuernpfeila de Pfeilhaimb 56
Mestni ljudski odbor Škofja Loka 20, 27
Ministrstvo za gradnje Ljudske republike Slovenije 160
Ministrstvo za socialno skrbstvo LRS 158
Mladinska knjiga 121
Muzejsko društvo Škofja Loka 44, 121

Muzejsko društvo za Slovenijo Ljubljana ... 121

N

Nadškofijski arhiv Ljubljana / Nadškofijski arhiv (Ljubljana) ... 2, 4, 6, 7, 10, 22, 71, 121
Narodna galerija Ljubljana / Narodna galerija (Ljubljana) ... 11, 12, 88, 91, 92, 185
Narodni muzej Ljubljana / Narodni muzej (Ljubljana) ... 11, 44, 91, 185

O

Občina Stara Loka / občina Stara Loka ... 20, 26, 40, 121, 217, 236
Občina Škofja Loka / občina Škofja Loka ... 27, 120, 217
občina Zminec ... 40
občina Žiri ... 25
Občinska skupnost socialnega skrbstva Škofja Loka ... 158
Občinski ljudski odbor Škofja Loka ... 162
ObLO (Občinski ljudski odbor) Škofja Loka ... 154, 158, 164, 194-197
Oglejski patriarhat ... 28
Okrajni ljudski odbor Kranj ... 160
Okrajni ljudski odbor Škofja Loka ... 159
Okrajno glavarstvo Kranj / okrajno glavarstvo Kranj ... 232, 240
okrajno glavarstvo Loka ... 26
Okrajno sodišče Škofja Loka / okrajno sodišče (Škofja Loka) ... 11, 17, 20, 26
OLO (Okrajni ljudski odbor) Kranj ... 160, 180
OLO (Okrajni ljudski odbor) Kranj-okolica ... 230
Orel ... 40, 163
Orel (Stara Loka) ... 98
Orjuna ... 100
Orjuna - Organizacija jugoslovanskih nacionalistov ... 121
Orliški krožek (Stara Loka) ... 100
osnovna šola Škofja Loka ... 40
Osvobodilna fronta ... 21

P

papirnica Goričane ... 234
podobčina Stara Loka ... 25
politični (upravni) okraj Škofja Loka ... 26
Poštni muzej Slovenije ... 82, 163
Požarna bramba (Stara Loka) ... 103
Pravna fakulteta Ljubljana / Pravna fakulteta (Ljubljana) ... 12, 91, 100
Predsedništvo deželne vlade za Slovenijo ... 230
Prostovoljna gasilska četa Stara Loka ... 217
Prostovoljno gasilsko društvo (Stara Loka) ... 100
Prosvetno društvo (Stara Loka) ... 100, 103
Prosvetno društvo Sveti Lenart ... 103
Protialkoholno društvo (Stara Loka) ... 98

R

Raiffeisenkasse Škofja Loka ... 103
Reichsgau Kärnten ... 158, 166
Rimokatoliško župnijstvo Stara Loka ... 184, 186
rožnivenška bratovščina ... 21

S

Savezna streljačka družina (Stara Loka) ... 100
SAZU (Slovenska akademija znanosti in umetnosti) ... 12, 120
SDS - Slovenska demokratska stranka ... 99
Skupščina občine Škofja Loka ... 162
Slovenska akademija znanosti in umetnosti ... 121
Slovenska ljudska stranka ... 99
Slovensko planinsko društvo ... 121
SO (Skupščina občine) Škofja Loka ... 128, 137, 155, 158, 196, 197, 222, 230
sodišče Škofja Loka ... 118
Sokol (Škofja Loka) ... 100, 126
Sokol Fara ... 163
Sokol kraljevine Jugoslavije ... 40, 163
SPD (Slovensko planinsko društvo)
Selca - Železniki ... 103
Sreski cestni odbor Škofja Loka ... 130
Sresko načelstvo Škofja Loka ... 100
Strojna zadruga Pevno ... 103

Š

Škofijski arhiv Ljubljana ... 4
škofovi zavodi Šentvid nad Ljubljano ... 175

T

Tehnik (Škofja Loka) ... 228
Tehniški muzej Slovenije ... 82, 163
Teološka fakulteta Ljubljana ... 120

U

Umetnostno-zgodovinsko društvo Ljubljana ... 122
Untergemeinde Altlack ... 27
ustanova Franca in Marije Gloune ... 34
ustanova Jakoba von Jenkensheima ... 35
ustanova Jeremije Grundlerja ... 34
ustanova Johana - Mihaela in Neže Pušar ... 34
ustanova Jurija Šifrerja ... 34
ustanova Marjete Dinzel ... 35
ustanova Marka Oblaka ... 35

V

višja gimnazija Ljubljana ... 44
Višja šola za zdravstvene delavce Ljubljana ... 162
Vodovodna zadruga Stara Loka ... 102
vojvodina Kranjska ... 26

Z

ZAL (Zgodovinski arhiv Ljubljana) Škofja Loka ... 222
Zavetišče sv. Jožefa Ljubljana ... 40
zavod za slepe Celovec ... 159
Zavod za spomeniško varstvo Ljubljana ... 257
Zgodovinski arhiv Ljubljana ... 1, 122
Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota Škofja Loka ... 11, 122
Zgodovinski arhiv Loka ... 11
Zidarsko podjetje Anton Ogrin Škofja Loka ... 130
Zveza društev slepih in

slabovidnih Slovenije 161
Zveza lesnih delavcev in sorodnih strok (Stara Loka) 100
Zveza slepih Slovenije 162

Ž

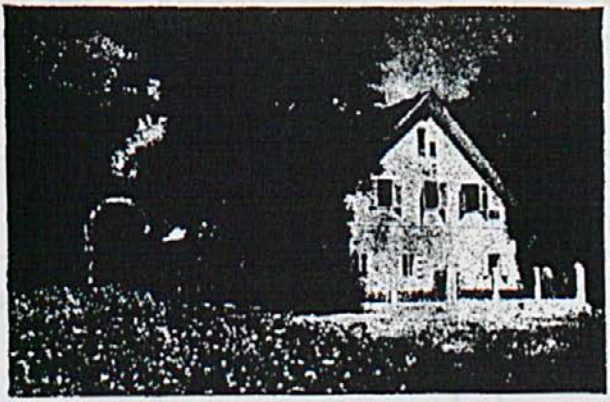
Živinorejska zadruga (Stara Loka) 103

97. rezervna artilerijska divizija .. 229

Priporoča se vsem Škofjeločanom in izletnikom gostilna

pri „Frtunovcu“ v Stari Loki

na periferiji mesta, kjer se točijo priznana dobra vina, sveže pivo in druge pijače. Na razpolago topla in mrzla jedila.

Kegljišče.

Lep senčnat vrt.

Tujske sobe.

Obenem tesar!

Josip Šink

PEKARIJA, STARA LOKA

priporoča domač loški mali kruhek

Pazite, da ne pozabite ogledati Obrtno-industrijsko razstavo v Škofji Loki od 12. VII. do 16. VIII. 1936.

ANTON GOSAR
mesar
STARA LOKA 3
podružnica PUŠTAL
Dobro blago! Nizke cene!

JANEZ ŠIFRAR
klepar in kotlar
STARA LOKA - ŠK. LOKA

PETER KRELJ
čevljarski mojster
STARA LOKA
pošta Škofja Loka

Za poset kopališča v Ratečah
(na Sori) vabi lastnik
JURČE GOSAR
gostilničar v STARI LOKI

LUCIJA GUBANC
trgovina z mešanim blagom
STARA LOKA
POŠTA ŠKOFJA LOKA

KOŽELJ FRANC
splošno mizarstvo
STARA LOKA 62.

KALAN VALENTIN
VOZNO IN PODKOVSKO KOVAŠTVO. IZDELOVANJE POLJEDELSKEGA ORODJA IN VSEH V TO STROKO SPADAJOČIH DEL.
STARA LOKA, p. ŠK. LOKA.
DELA TOČNO, SOLIDNO IN PO ZMERNIH CENAH.

Reklame predvojnih staroloških obrtnikov za I. obrtno - industrijsko razstavo v Škofji Loki 1936. Iz publikacije Škofja Loka in njen okraj (uredila dr. Rudolf Andrejka in France Planina), Škofja Loka 1936.

BELEŽKE, OPOMBE, POPRAVKI, SPREMEMBE:

BELEŽKE, *OPOMBE, POPRAVKI, SPREMEMBE:*

OSREDNJA KNJIŽNICA OBČINE KRANJ

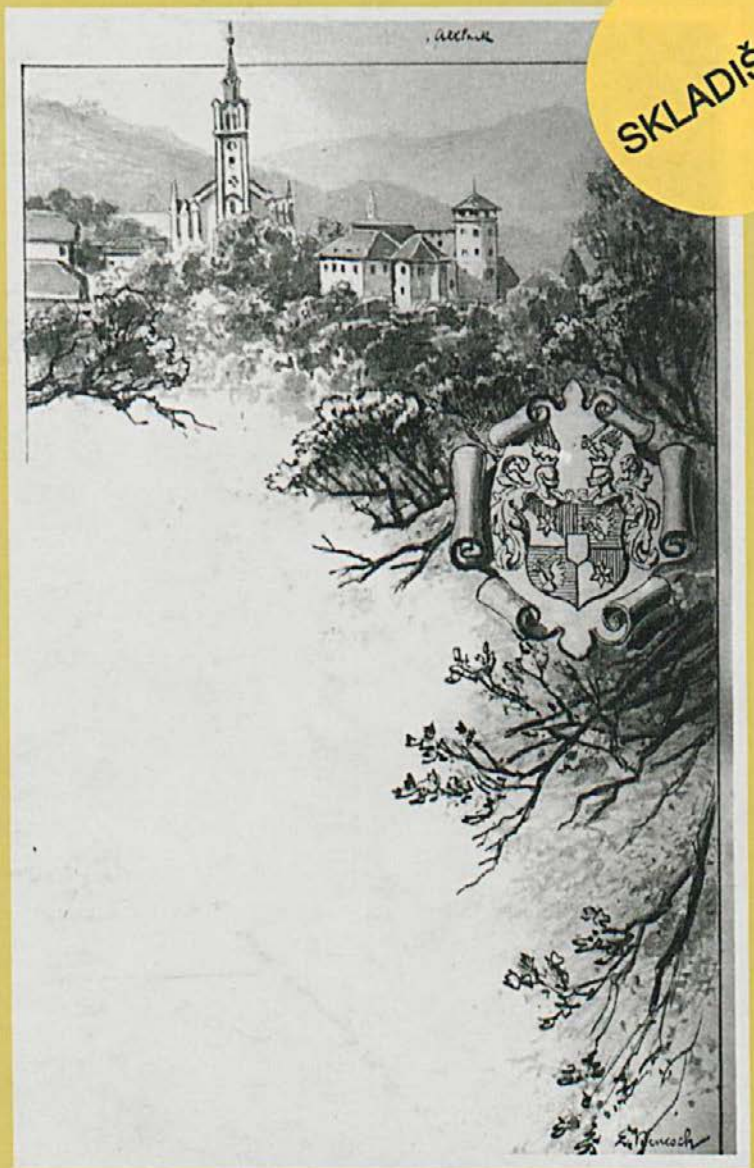
BELEŽKE, OPOMBE, POPRAVKI, SPREMEMBE:

BELEŽKE, OPOMBE, POPRAVKI, SPREMEMBE:

BELEŽKE, OPOMBE, POPRAVKI, SPREMEMBE:

D 250 dos

ISBN 961
9 78961
Kranj 32252 /17
D ZGODOVINA
domoznanstvo Slovenija
ŠTUKL, F. Knjiga hiš
94(497.4 Škofja Loka)
099704762
COBISS

SKLADIŠČE